

Cilt: 10 Sayı: 2, Aralık 2020

Volume: 10 Issue: 2, December 2020

ADAM AKADEMİ

ADAM ACADEMY

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

ADAM AKADEMİ/ADAM ACADEMY

Sosyal Bilimler Dergisi / Journal of Social Sciences

ISSN:2146-4936

e-ISSN:2645-9019

Sahibi/Owner

Ankara Düşünce ve Araştırma Merkezi (ADAM)
İktisadi İşletmesi adına,
Bülent Kent

Genel Editör/Editor in Chief

Mehmet Bulut - *Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*

Editörler/Editors

Bünyamin Erul - *Ankara Üniversitesi*
Cahit Güran - *Hacettepe Üniversitesi*
Erdal Karagöl - *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Intisar A. Rabb - *Harvard Üniversitesi*
Jari Ojala - *Jyväskylä Üniversitesi*
Jonathan A. Brown - *Georgetown Üniversitesi*
Mehmet Barca - *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Metin Toprak - *Istanbul Üniversitesi*
M. Shahid Alam - *Northeastern Üniversitesi*
Nasuh Uslu - *Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
Ramazan Gözen - *Marmara Üniversitesi*

Editör Yardımcıları/Associate Editors

Fuat Oğuz - *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Recai Aydın - *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*

Kitap Tanıtım Editörleri/Book Review Editors

Fatih Kaplanhan - *Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
Muhammet Enes Kala - *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*

Yazı İşleri Müdürü/Publication Coordinator

Cem Korkut - *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*

ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi, yılda iki kez (Haziran ve Aralık) yayımlanan çift-kör hakemlik süreci yürüten, uluslararası hakemli bir dergidir.

ADAM ACADEMY Journal of Social Sciences is a double-blind peer reviewed international journal published twice a year (June and December).

ADAM AKADEMİ, Türkçe ve İngilizce dillerinde yayın kabul etmektedir.

ADAM ACADEMY accepts articles in Turkish and English.

Yayın ilkeleri ve yazarlar için yazım kuralları derginin son sayfalarındadır.

Editorial principles and rules for manuscripts are placed at the last pages of the journal.

ADAM AKADEMİ, DOAJ, EBSCO, ERIH PLUS, Index Islamicus, ProQuest, Index Copernicus, TR Dizin SBVT ve diğer birçok ulusal ve uluslararası endeks tarafından taranmakta ve dizinlenmektedir.

ADAM ACADEMY is being indexed and abstracted by DOAJ, EBSCO, ERIH PLUS, Index Islamicus, ProQuest, Index Copernicus, TR Index and other national and international index services.

İletişim Bilgileri/Contact Information

Ankara Düşünce ve Araştırma Merkezi (ADAM)
Ankara Center for Thought and Research
Hacettepe Mh. Tanış Sk. No: 2/A Hamamönü
06230 Altındağ - Ankara - Türkiye
Email: bilgi@adam.org.tr
Web: www.adamakademi.com
Web: www.dergipark.org.tr/pub/adamakademi
Web: www.adam.org.tr

Abonelik/Subscription

Yıllık abone bedeli/Annual Fee:
Kurumlar için /For Institutions:
Yurt içi / Domestic: 150 TL Yurt dışı / Abroad: 150 USD
Kişi / For Individuals: 50 TL Öğrenci / Students: 25 TL
Dergi Fiyatı / Single Issue Price: 15 TL

Hesap Numarası/Account Number:

Kuveyt Türk Ankara Balgat şubesi
TR520020500000789555400001

Yayın Kurulu/Editorial Board

Ahmet Tabakoğlu - *Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
Arif Ersoy - *Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
Benjamin Braude - *Boston College*
Bülent Arı - *Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
Carl S. El-Tobqui - *McGill Üniversitesi*
Cemal Kafadar - *Harvard Üniversitesi*
Derya Örs - *T.C. Tahran Büyükelçisi*
Erol Özvar - *Marmara Üniversitesi*
Fatih Uşan - *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Gulliaume Dugin - *Paris Üniversitesi*
Gülfettin Çelik - *Istanbul Medeniyet Üniversitesi*
Hakan Kırımlı - *Bilkent Üniversitesi*
Haldun Evren - *Suffolk Üniversitesi*
Hamdi Pınar - *Bilkent Üniversitesi*
Himmet Taşkömür - *Harvard Üniversitesi*
Hüseyin İlker Çınar - *Manheim Üniversitesi*
İbrahim Kalın - *T.C. Cumhurbaşkanlığı*
James Baldwin - *New York Üniversitesi*
Kadir Canatan - *Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
Mehmet Genç - *Istanbul Şehir Üniversitesi*
Muhammed Eroğlu - *Massachusetts Teknoloji Enstitüsü*
Murat Yülek - *Ostım Teknik Üniversitesi*
Nazım Ali - *Hamad bin Khalifa Üniversitesi*
Sıdıka Başçı - *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*
Şükrü Karatepe - *Istanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi*
William O'Reilly - *Cambridge Üniversitesi*
Yasin Aktay - *Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi*

Tasarım ve Baskı

TÜRKİYE DİYANET VAKFI TİC. İŞLETMESİ
Ostım OSB Mahallesi 1256 Cade No: 11 06370
Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0312 354 91 31 (pbx) Faks: 0312 354 91 32
e-posta: bilgi@tdv.com.tr

İçindekiler / Contents

When do Civil Wars Breed Ethnic Cleansing? The Cases of Lebanon and Yugoslavia

M. Tahir Kılavuz

265

Islam, Politics and Bangladesh: A Qualitative Content Analysis on the Democratic and Political Culture of Bangladesh Jamaat-e-Islami (BJI)

Md. Nazmul Islam, Murat Önder, Israel Nyaburi Nyadera

291

Causal Link Between Consumer Prices Index and Producer Prices Index:
An Evidence From Central and Eastern European Countries (CEECs)

Aslı Özpolat

319

Tolstoy Vakfı ve Türkiye'deki Faaliyetleri

Sinan Kıyaç

333

İşletme Tarihi'nde Bir Araştırma Alanı Olarak Girişimcilik Kavramı: Kökenleri,
Evrimi, Kültür ve Değerler Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Değerlendirme

Nurzahit Keskin

357

Ermenistan Devleti'nin Kurulması ve Bölgeden Azerbaycan Türklerinin Zorunlu Göç
Ettirilmesi (1906-1953)

Amrah Bayramov, Ahmet Edi

377

Psikolojik Sözleşme İhlalinin Örgütsel Sinizm Üzerine Etkisinin İncelenmesi:
Çağrı Merkezi Sektöründe Bir Araştırma

Özlem Türközü, Merve Koçoğlu Sazkaya

399

Reflection of Social Media Addiction on Family Communication Processes

Şebnem Gürsoy Ulusoy, Özge Gürsoy Atar

425

Muhtarlar ve Topluluk-Temelli Afet Yönetişi

Fahri Çakı, Goncağül Gültekin Özbayram

447

Discussing the Coronavirus Pandemic in the Context of Risk Society and Its
Educational Implications

Volkan Duran, Recep Cengiz

When do Civil Wars Breed Ethnic Cleansing? The Cases of Lebanon and Yugoslavia

M. Tahir Kılavuz*

Marmara University

Abstract

Civil wars are episodes when ethnic violence is likely to be observed. However, while some civil wars lead to extreme forms of violence such as ethnic cleansing, this is not always the case for every civil war. Then why do some civil wars breed ethnic cleansing and not others? What sort of factors that are related to the context of the civil war and the involved actors shape the likelihood of an ethnic cleansing? Which theories of political conflict explain these diverging outcomes better? Based on two prominent civil wars of the last century, the Lebanese Civil War and the Yugoslav Wars, this article tests the hypotheses on political opportunities and grievances in order to explain why the latter led to an ethnic cleansing while the former did not. Based on the systematic tests of these theories in comparative case studies, the study finds that factors related to political opportunities such as regime change and political and military dominance are more useful in explaining the variation between the two cases whereas the factors that correspond with grievances such as economic dominance and hatred do not explain the outcomes.

Keywords

Civil Wars, Ethnic Violence, Political Opportunities, Grievances, Yugoslavia, Lebanon

* Asst. Prof., Marmara University, Faculty of Political Sciences, Department of Political Science and International Relations, mkilavuz@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3827-3827

İç Savaşlar Ne Zaman Etnik Temizlik Doğurur? Lübnan ve Yugoslavya Vakaları

Öz

İç savaşlar etnik şiddetin potansiyel olarak görülebildiği süreçlerdir. Ancak, bazı iç savaşların sonucu olarak etnik temizlik gibi aşırı şiddet olayları görülse de bu durum her iç savaş için geçerli değildir. Öyleyse, neden bazı iç savaşlar etnik temizliği doğururken diğerleri doğurmaz? İç savaş ve ona dahil olan aktörlerle ilgili hangi faktörler bir etnik temizlik olma olasılığını şekillendirir. Siyasal çatışma teorilerinin hangileri bu farklı sonuçları daha iyi açıklar? Geçtiğimiz yüzyılın iki önemli iç savaşı, Lübnan İç Savaşı ve Yugoslav Savaşları, üzerinden bu makale, bu savaşların ikincisinin bir etnik temizliğe yol açarken ilkinin yol açmamış olduğunu açıklamak amacıyla, siyasal fırsatlar ve toplumsal sıkıntılar ile ilgili hipotezleri test etmektedir. Bu teorilerin karşılaştırmalı vaka analizleri çerçevesinde sistematik testlerinden hareketle bu çalışma, rejim değişimi ve siyasal ve askeri hakimiyet gibi fırsatlarla ilintili faktörlerin iki vaka arasındaki farklılığı açıklayabildiğini, ancak ekonomik hakimiyet ve nefret gibi toplumsal sıkıntılarla alakalı faktörlerin sonuçları açıklayamadığını bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

İç Savaşlar, Etnik Şiddet, Siyasal Fırsatlar, Toplumsal Sıkıntılar, Yugoslavya, Lübnan

Introduction

Episodes of ethnic violence are particularly more common in times of armed conflict (Harff, 2003; Straus, 2010). Ethnic cleansing, the most extreme form of ethnic violence, occasionally takes place during times of civil wars, as observed in Rwanda and Darfur. However, not all civil wars create the conditions for an ethnic cleansing. There seems to be a link between civil wars and ethnic cleansing but why is the latter witnessed in some civil wars but not in others? What sort of factors that are related to the context of the civil war and the involved actors shape the likelihood of an ethnic cleansing? Is the ethnic cleansing an outcome of the underlying grievances between the groups or is it a by-product of the opportunities that the conditions of certain civil wars create?

To answer this question, I examine two prominent civil wars of the late 20th century in two turbulent regions, namely the Lebanese Civil War and the Yugoslav Wars. I explore why the Bosnian War in Yugoslavia led to an ethnic cleansing, but the Lebanese Civil War was not followed by one? By a systematic testing of prominent theories in the literature, I find that changes in opportunity structures explain the occurrence of ethnic cleansing in a context of civil war better than the underlying grievances. Based on the comparative case studies, I argue that the relative democratization in Yugoslavia prior to the civil war which created conditions for the rise of nationalistic leaders and the political and military dominance of one side over the other provided the capacity to carry out the ethnic cleansing. In the Lebanese case, the absence of a regime change and relative balance of power prevented an outcome of wide scale ethnic cleansing. Further, I argue that the arguments on grievances such as economic dominance and ethnic hatred fail to explain the variation between the Lebanese and Yugoslavian cases.

What is Ethnic Cleansing?

Special Rapporteur of the Commission for Human Rights Tadeusz Mazowiecki defined ethnic cleansing in his report on the Former Yugoslavia as “... a systematic purge of the civilian population based on ethnic criteria, with the view to forcing it to abandon the territories where it lives.”(Mazowiecki, 1994:44) For another definition, ethnic cleansing is the expulsion of undesirable people from where they live (Bell-Fialkoff, 1993). Bulutgil (2017:169) defines ethnic cleansing as “deportations or killings that victimize a substantial segment of

an ethnic group on a state's territory." In this sense, ethnic cleansing can be in violent or non-violent forms. The latter forms can be detainment, removal from public offices and even forced assimilation. However, these are the forms of cleansing which have distant effects. The violent forms such as deportation, murder, rape, direct attacks to civil targets and genocide are more precise and effective for short term accomplishment of the objective. The human history has demonstrated some forms of ethnic cleansing (Lieberman, 2010), but several scholars argue that ethnic cleansing is a modern phenomenon (Mann 2005; Naimark, 2001)¹ as a nation-wide systematic undertaking of ethnic cleansing is a product of modern nation-states (Ther, 2014).

The concept of ethnic cleansing is sometimes used as equal to genocide (Hayden, 1996). However, there is a nuance between the two concepts and the distinction between the two lies in the intentions. The intention in genocide is the extermination of an ethnic or religious group; however, an ethnic cleansing is not necessarily the destruction of people. Rather, it is generally the consolidation of power over a territory by removing an ethnic or religious group (Naimark, 2001). The process of removal might be by murdering the people or through other means. However, not every ethnic cleansing contains genocide as an ethnic cleansing can be conducted by deportation, assimilation or other means as emphasized.

Opportunities and Grievances as Potential Factors behind Ethnic Cleansing

The main arguments in the literature on political violence are classified under two major categories: grievances and opportunities (Collier & Hoeffler, 2004; Fearon & Laitin, 2003; McAdam, McCarthy, & Zald, 1996). According to the arguments based on the former, a certain group develops grievances toward the other and this becomes the cause for different forms of contention from protesting to violence. While these underlying grievances or tensions might be core factors, such grievances do not always translate into violence, let alone ethnic cleansing. After all, grievances are pretty much everywhere; yet, we see a rather limited number of ethnic violence. For that, the scholars argued that to translate these grievances into action, there needs to be certain conditions that allow violence, that are opportunities (McAdam, 1982). Therefore, actors that can find a new opening in the opportunity structure and have means to carry out the actions can be more prone to commit ethnic violence. While opportunities are not a cause for violence per se, they are the factors that create an environment for the violent actions to take place.

1 Although the essence existed, ethnic cleansing is named in this way only recently (Bell-Fialkoff, 1993; Booth Walling, 2001). Despite the fact that there were some similar usages of ethnic cleansing in German language against Jews and in Russian against Chechens, the concept became more prominent with the Yugoslav Wars. (Conversi, 2006)

This distinction between opportunities and grievances is an overarching classification that applies to different forms of violence. Therefore, several arguments that are proposed for ethnic cleansing also fall within the boundaries of these two concepts. In this section, benefitting from arguments about other forms of violence and with a particular focus on the ones that were proposed for ethnic cleansing, I present several hypotheses on why ethnic cleansing can take place in a context of a civil war. For opportunities, I focus on the arguments about the process of democratization and political and military dominance. For grievances, scholars proposed economic dominance and ethnic hatred as potential causes for ethnic violence.²

Bulutgil (2018:1) explains that the literature proposes two approaches regarding the onset of ethnic cleansing. The first is about the role of pre-war conditions. The opportunities and grievances framework that I discuss in this section falls into that category. The second is about understanding the role of wars. The studies see wars either as strategic environments (Downes, 2006; Valentino, 2004) or transformational processes that lead to ethnic cleansing (Bulutgil, 2015; Midlarsky, 2005). Studies that see wars as strategic environments focus on factors such as the type of war, the behavior of minority ethnic groups or who the perpetrators are (Mann, 2005; Straus, 2010; Valentino, 2004). Even though these arguments are valuable, studies claim that they fall short as states diverge in their behavior during comparable war contexts (Straus, 2012; Bulutgil, 2018).

The studies that see wars as transformational processes provide the background for this study as they connect the pre-war conditions to the outcome of ethnic cleansing in a war environment. Since this study aims to explain why ethnic cleansing takes place within a civil war context, while keeping war constant, I aim to understand which pre-war conditions become drivers of ethnic cleansing during a civil war. Therefore, some underlying factors can transform when the war starts due to several factors and lead to ethnic cleansing. In the rest of this section, I provide hypotheses for these potential pre-war factors that can lead to ethnic cleansing.

First, there is a vast literature on the relationship between regime change, democratization, and conflict. Studies argue that democratic regimes are usually less prone to different forms of violence, whether it is interstate war, civil war, genocide, or others (Mansfield & Snyder, 1995, 2008). For that, it is argued that in democracies, the government does not let its people suffer the kind of violence that is observed in authoritarian regimes (Rummel, 1997).

2 Here I am not presenting all the arguments within opportunities and grievances frameworks as the literature is rich with arguments. I particularly focus on the ones that are related to ethnic cleansing and the ones that have been proposed for these cases. For broader discussion on opportunities and grievances, see Fearon & Laitin, 2003; Harff & Gurr, 2004.

Democracy as a regime type may have a lower likelihood to be involved in conflict; yet the path to democracy has different consequences.

Regime change creates volatility and instability in the political system and society; thus, it can lead to the emergence of conflicts. Transitioning regimes are more prone to conflict than stable autocracies and stable democracies (Hegre, Ellingsen, Gates, & Gleditsch, 2001). Cederman et al. (2008) state that democratization is prone to cause both interstate and intrastate wars. Although stable democracy brings more stability and less violence, the period before reaching that capacity is an agonizing period.

How does a regime change lead to violent conflicts? Mansfield and Snyder (2002, 2008) describe the causal mechanism between democratization and violence over weak institutions and nationalist sentiments. According to that, when the transition first takes place, the state authority is weakened and the democratic institutions are not well developed. In such a situation, elites or leaders can use nationalist sentiments (or ethnicity or sectarianism in case of civil wars) to instigate violence. Hegre et. al. (2001), as well, emphasize the non-consolidated institutions in the transitional regimes as the causal mechanism between transition and violence but it is even less discussed than Mansfield and Snyder. According to Gleditsch and Ruggeri (2010), transitions cause state weakness and creates a window of opportunity which leads to violence. In short, these arguments suggest that times of transition create uncertainties, weak institutions and a gap in state's authority that can turn into a window of opportunity for actors to carry out their violent actions.

Several proponents of this argument also link democratization with nationalism, claiming that democratization causes ethnic conflict in ethnically or religiously diverse societies (Horowitz, 1993; Wilkinson, 2004). Societies which contain different ethnic minorities are more likely to have violent transitions. In these periods, the political elites use ethno-nationalist discourses to instigate the people and conceal their shortcomings (Offe, 1992). One of the most prominent arguments for that is offered by Michael Mann who focuses on the politicization of nationalism. For him, when the ethno-nationalist ideas rise and become the primary ideology in a diverse society, it becomes more likely to end with ethnic cleansing. In these cases, ethnicity trumps class as the main form of social stratification. Accordingly, he claims that when the notion of people, or *demos*, in democratizing societies is replaced by the notion of *ethnos*, in other words, when the ethnic identity comes before the consciousness of being a community, it can lead to ethnic cleansing (Mann, 2005, pp. 3-4).

Here we should keep in mind the role of democratization and war as transformative forces for nationalism. The nationalist ideas can always exist in a society; however, when these are not the main cleavages, it is less likely to see

them as the outcome of ethnic cleavage (Bulutgil, 2015). However, democratization and the subsequent overhaul of the political elites can allow nationalist leaders to rise and lead to increasing politicization of nationalist discourse. The war environment bolsters this further and help political leaders to target certain minority groups as part of their political project. Therefore, a pre-war regime change from autocracy to democracy can create instability and lead even to ethnic cleansing by instigating some underlying ideologies such as nationalism.

H₁: Regime change as a democratization process increases the likelihood of ethnic cleansing in the context of a civil war by instigating nationalism.

While democratization might lead to ethnic cleansing by creating opportunities, domination of one group over other group(s) is another factor for opportunities. In highly diverse societies, if there is a balance of power between groups and none of them have domination over others, it is less likely to have ethnic or religious conflict. One study shows that in highly unequal societies the groups which are on the two edges of the power scale fight more often than those groups in the middle (Cederman, Weidmann, & Gleditsch, 2011). Also it is possible that an ethnic dominance which is translated into a political hegemony of the majority over minority can turn into a civil war (Kalyvas & Sambanis, 2005). Findings in another study show that political and social equalities are more likely to decrease the possibility of violence. However, serious inequality in these aspects can provoke ethnic violence (Besançon, 2005).

While different forms of inequality in diverse societies and dominance of a party over other(s) can be a driver of ethnic cleansing, it is helpful to make a distinction between forms of dominance because they might have different effects on different cases. Political and military dominance is an important factor for the perpetrators to have an opportunity to carry out cleansing. In some diverse societies, positions in political and military offices are distributed proportionately, but not in others, as one group may dominate these positions. Also, the number of military forces that take place in the civil war can also be an effective factor considering domination in the battlefield as another form of domination.

Having a political and military dominance is an opportunity for the perpetrator to commit violence. Carrying out an ethnic cleansing requires the political and military capacity as it is an overwhelmingly large operation. Holding political positions can give the perpetrator group a command on the state resources and military dominance provides the overwhelming force on the ground. A group that lacks this capacity is less likely to commit ethnic cleansing as such. Yet, if a group has the capacity through dominance in political and military spheres, this means it has the opportunity to commit ethnic

cleansing. Therefore, it is more likely for the dominating party to be a perpetrator of an ethnic cleansing.

H₂: The pre-war dominance of one group over other(s) in political and military positions increases the likelihood of an ethnic cleansing. In return, the lack of such a dominance hinders the possibility of such an outcome.

While regime change and political and military dominance are factors that can provide opportunities for the perpetrators to carry out ethnic cleansing, economic inequality and hatred can be causes for grievances. While uneven distribution of political and military positions creates domination on the elite-level,³ an imbalanced economic distribution creates a domination on the societal-level and affects the daily life of everyday people, potentially leading to societal-level grievances.

According to Gurr (1970), the main determinant of political violence is the grievances that originate from relative deprivation. An interaction of psychological and societal factors generates relative deprivation, which is defined as the discrepancy between ought and is. In other words, if a person perceives to have (or to be capable of) less than what he/she expects to have, this perception leads to relative deprivation. When society provides less than what the individuals expect, this generates the feeling of relative deprivation, and in return, grievances.

Furthermore, socio-economic differences and inequality is an important source of relative deprivation and economic grievances. Especially with the rise of capitalism and globalization, socioeconomic differences between ethnic groups have become more important. Amy Chua (2004), in her book *World on Fire*, explains how the free-market democracies provoke ethnic violence. She states that ethnic minorities in some societies dominate the ethnic majority. She calls these minorities market dominant minorities. In that sense, free market turns into an engine that creates ethnic hatred and ethnic conflict. The introduction of democracy to such a tense society leads the ethnic majorities to conduct violent actions against minorities.

Therefore, there are two testable aspects of economic dominance when it comes to ethnic cleansing. First, if one group economically dominates the other(s), that group can become a target for violence, ethnic or otherwise. Second, if one group is significantly dominated in comparison to its proportion in the society, this creates the perception of relative deprivation and that aggrieved group can become the perpetrator of an ethnic cleansing.

H₃: The pre-war socioeconomic domination of a group over other(s) create grievances that can cause ethnic cleansing. While the dominant group is the potential target, the aggrieved group is the potential perpetrator.

3 For a discussion on rationalist explanations and the perpetrators, see (Straus, 2010).

Another factor that is commonly cited as a source of grievances for the emergence of ethnic cleansing is hatred and fear. For example, Robert D. Kaplan (1994), in *Balkan Ghosts*, posits that the conflict between the Balkan peoples is based on ancient hatred. According to this primordialist nationalist idea, antagonism and hatred cannot be eliminated; yet, it can only be hidden occasionally (Sadowski, 1998). In an emotion-based theory of ethnic conflict, hatred is seen as a potential motive for the aggression against an ethnic group when a structural change takes place (Petersen, 2002).

Similar to hatred, fear and insecurity are seen as two important motives for the ethnic cleansing. The fear of people about their future dictates their acts. If the people start to fear from the other groups, the situation can turn into a security dilemma. This leads to mobilization of parties to protect themselves. In a context with ethnic and religious divisions, as a result, ethnic nationalism rises. Since the people think that they can become secure when they constitute the only ethnic group in the society, they launch ethnic cleansing. In this sense, ethnic violence is a bottom-up process for this interpretation (Lake & Rothchild, 1996).

Therefore, hatred and fear are important emotions that can trigger ethnic cleansing. In that sense, the expectation is that rising hatred toward the other group and fear from it makes that group more violent to the other. This shapes my last hypothesis.

H₄: The presence of ancient ethnic hatred and the fear between the peoples lead to ethnic cleansing when turbulent times come.

Why the Lebanese Civil War and the Yugoslav Wars?

The previous sections provided a general background for civil wars and ethnic cleansing and presented the hypotheses on opportunities and grievances to be tested. In order to test these hypotheses, I turn to two recent episodes of civil wars, that are the Lebanese Civil War and the Yugoslav Wars, as they are good cases to allow a comparison as explained below.

Both Lebanon and Yugoslavia were highly diverse societies. The division in Lebanon was based on religion and sects whereas the division in Yugoslavia was based on ethnicity and religions. In Lebanon, there were 17 constitutionally recognized sects (Abraham, 1996). The Socialist Federal Republic of Yugoslavia was divided into six Socialist Republics (Serbia, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Macedonia, Montenegro and Slovenia) and two autonomous provinces (Kosovo and Vojvodina) (Woodward, 1995).

Beyond the common diverse composition, another commonality between the two societies was ongoing conflicts and polarization. Although the peoples lived together in the same cities and even in the same neighborhoods, there had been conflicts between groups from time to time. The Lebanese society had experienced another civil war in 1958. Although the stability was restored

through a series of reforms after the civil war, the politics was ineffective and went into a deadlock in the early 1970s (Makdisi, 2004). Following a dispute in the southern city, Sidon, in early 1975 (Gilmour, 1983), civil war erupted with a Maronite attack to a bus carrying civilian Palestinians in East Beirut (Rowayheb, 2011).

The tensions in Yugoslavia rose in WWII. Croats who aligned with Nazi Germany massacred Serbs in 1941. Josip Tito, as a champion figure of Yugoslavia who ruled the country about three decades, forbade ethnic nationalism (Chua, 2004) and this act of preventing ethnic conflicts was seen as one of the most important successes of socialist Tito rule (Mann, 2005). After the death of Tito, ethnic problems started in the 1980s (Weitz, 2003). Nationalist policies replaced the socialist policies with a shift in the grammar of policy making (Fraser, 1997). The rising leaders in the late 1980s, Slobodan Milosevic in Serbia and Franjo Tudjman in Croatia, bolstered nationalistic ideas across their communities. The Yugoslav Wars started after the independence of Croatia and Slovenia while the Bosnian part of the wars started with Serbian attacks following Bosnia and Herzegovina's proclamation of its independence in 1992.

Furthermore, the two civil wars resemble in terms of having multiple powers involved. Unlike some civil wars that take place between a government and an insurgent group, these two civil wars involved multiple actors. In the Lebanese Civil War, even though there were two main camps, several groups changed sides in different phases of the war and some intra-group fighting was observed. Yugoslavian Wars, on the other hand, was a scene in which different actors fought against each other in different periods. In terms of being based on ethno-religious divides, taking place in heterogeneous societies and having multiple actors involved, these two civil wars provide a good case to compare. In this study, I focus on the Bosnian War under the broader Yugoslav Wars.⁴

There can be concerns about classifying the Bosnian War as a civil war rather than an inter-state one since Bosnia had proclaimed independence by then. However, as Milosevic claimed "*Izzetbegovic will get recognition, but he'll never get a state*" (LeBor, 2002:176). As he points out, the civil war in Bosnia was not only the war of the Bosnian Serbs but of all Serbs in Yugoslavia because they did not acquiesce to the independence of Bosnian Muslims.

There are two points supporting this. First, the aim of Bosnian Serbs, especially of their leader Radovan Karadzic, was the annexation to Greater Serbia (Kalyvas & Sambanis, 2005). Second, Serbs in Serbia were directly involved in the war not as a third party but as a primary party side by side with Bosnian Serbs. This means that the Bosnian Serbs were not autonomous at all, but a

4 A form of ethnic cleansing targeting Croatians was conducted by Serbs in 1991 as well, but I focus on the Bosnian War because it was the most brutal and best-known case among them.

client of Milosevic and the Yugoslav People's Army (JNA) and the war was controlled from Belgrade (LeBor, 2002). For that, the country for the comparison of pre-war conditions should be Yugoslavia, not Bosnia and Herzegovina.

The Bosnian ethnic cleansing is maybe the one most commonly emphasized, considering that the concept became famous with the Bosnian case. As Mann (2005:356) points out, *"the ethnic wars of Yugoslavia imprinted the term ethnic cleansing on global consciousness."* The State Failure Problem Set of the Political Instability Task Force (PITF) of Polity Project shows the presence of an ethnic cleansing in the Bosnian case and casualties ranging from 15,000 to 130,000 in different years, while classifying the Muslim residents of Bosnia as subjects to ethnic cleansing (Political Instability Task Force (PITF), 2019). However, there is no record in this dataset for the Lebanese case showing the existence of a genocide or ethnic cleansing as well as in other resources. There were well-known massacres during the Lebanese Civil War, such as Sabra and Shatila; however, these are massacres rather than systematic forms of mass ethnic violence that can be classified as ethnic cleansing.

Bulutgil (2015:583) measures the occurrence of an ethnic cleansing *"as an event in which a state exterminates or forcefully and permanently deports at least 20% of an ethnic group on its territory from their current location to another."* Population displacement was quite common in Lebanon during the civil war as many people moved to cities and migrated abroad. However, none of the groups had the extermination or deportation of 20% of its population by the hand of another group.

There is one major study that refers to the presence of the cases of ethnic cleansing in Lebanon (Hägerdal, 2017). While this study follows a sound operationalization of ethnic cleansing as the forced displacement of a group by another, the different unit of analysis of this study shows why this study stands alone. Unlike most other studies that look at country-group level ethnic cleansing, Hagerdal looks at ethnic cleansing in village/neighborhood-group level. Therefore, rather than showing if a group was subject to ethnic cleansing in the national level, the study explores whether a group was removed from village or neighborhood. The coding of this study shows just fifteen villages or neighborhoods were ethnically cleansed as the rest were either subject to selective violence (ninety-three areas) or had no violence. Furthermore, these village or neighborhood level cleansings took place by the hands of different groups. This further shows that despite local variation across Lebanon, ethnic cleansing was not a nation-wide event that targeted a specific population, unlike in Yugoslavia.

Case Studies and Theory Testing

The classifications in several datasets and the background of the cases discussed above show that these are two civil war cases that are fairly comparable yet ended with different results. In order to understand why an ethnic

cleansing was experienced in the Yugoslav Wars but not in the Lebanese Civil War, this section will provide a systematic testing of the aforementioned hypotheses.

Democratization and Regime Change in Lebanon and Yugoslavia

When the French rulers retreated from Lebanon in 1943, an unwritten agreement called the National Pact was made. This pact, first, created a proportional system between sects and, in consequence, started a consociational system which is derived from the pluralist theory (Dekmejian, 1978).⁵ After the first civil war in 1958, more pluralist reforms called Chehabist Reforms were enacted by then President Fouad Chehab. Until today, Lebanon has a similar, yet modified, electoral system that is considered as a pseudo-democracy.

In Yugoslavia, there was no democracy under the communist regime and Tito. What Tito had done was only an illusion of decentralization because the regime, in fact, was an authoritarian one with a fairly powerful center. After Tito's death, with the decline of the Soviet threat and the winds of change in the communist world, Yugoslavia took a serious step toward economic liberalization and democratization in the 1980s (Somer, 2002). Relatively freer elections took place in the late 1980s. This did not create an exact regime change but at least was seen as a beginning of one.

In order to observe the regime change in these two cases, I look at the democracy scores of the two countries in Freedom House, Polity Project IV and the Varieties of Democracy (V-Dem) Project. Since Freedom House starts with 1972, it gives only a partial idea about democratization in Lebanon before the civil war, as it is necessary to explore several years in order to detect a change.

Table 1. Freedom House scores (1973-1991)⁶

Country	1974			1975			1978			1989			1991		
	PR	CL	Type	PR	CL	Type	PR	CL	Type	PR	CL	Type	PR	CL	Type
Lebanon	2	2	F	2	2	F	Not Relevant			Not Relevant			Not Relevant		
Yugoslavia	6	6	NF	6	6	NF	6	5	NF	5	5	NF	5	4	PF

PR: Political Rights CL: Civil Liberties NF: Not Free PF: Partially Free F: Free

As seen in Table 1, both political rights and civil liberties scores of Lebanon in Freedom House in three years right before the civil war are 2 which make Lebanon a free democracy. Table 2 shows that in Polity Project IV, the democracy/autocracy scores of Lebanon were 4/2 until 1970 and they become 5/0

5 The purpose of the consociational system in Lebanon was to have a reasonable power-sharing in a democratic system. While such a system has successful examples such as the one in Belgium, it has failed to generate a well-functioning consociational democracy in Lebanon until today. For more, see Lijphart, 1969, 1977.

6 In Freedom House scores, lower numbers indicate a more democratic system. See Freedom House, 2013.

after that year, which also indicates a fair democracy in the country. However, the scores for Yugoslavia were not as positive as those for Lebanon. The Freedom House scores of Yugoslavia starts with 6 to 6 in political rights and civil liberties and gets better after 1980. Right before the outbreak of the civil war, its scores reach 5 to 4. This brings Yugoslavia from a “not free” position to a “partial free” position. The democracy scores of Yugoslavia in Polity Project IV support the Freedom House scores. According to that, until 1980 the democracy score of Yugoslavia is 0 while the autocracy score is 7. After 1980, these scores became 1 and 6 and the polity score increased from -7 to -5.

Table 2. Polity IV political regime characteristics scores (1958-1991) ⁷

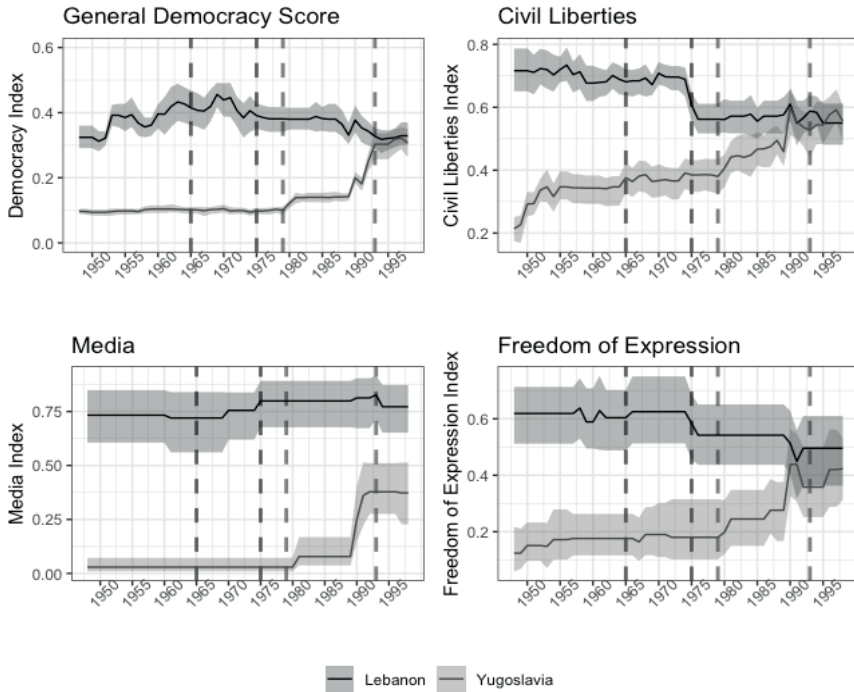
Country	1958			1964			1970			1974			1980			1984			1989			1991		
	D	A	P	D	A	P	D	A	P	D	A	P	D	A	P	D	A	P	D	A	P	D	A	P
Lebanon	4	2	2	4	2	2	5	0	5	5	0	5	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR	NR
Yugoslavia	0	7	-7	0	7	-7	0	7	-7	0	7	-7	1	6	-5	1	6	-5	1	6	-5	0	5	-5

D: Democracy A: Autocracy P: Polity Score NR: Not Relevant

Finally, Figure 1 shows the changes in the regime scores in these two countries, based on the V-Dem dataset (Coppedge et al., 2019). In the graph, the dashed horizontal black lines indicate the decade before the onset of the Lebanese Civil War and the dashed horizontal gray lines show the period before the Yugoslav Wars. As seen, neither the democracy score nor other indicators related to the openness of the political system shows a significant change in the Lebanese case. Even though there is a slight increase and decline in Lebanon’s democracy score during the decade prior the war, this is not in a level to change the regime type, as the changes are within the confidence intervals. For the Yugoslav case, though, the graph shows a significant change in the political system. While the Yugoslav regime was a pretty close one in 1980, it became fairly open (while still autocratic) by 1992. The same changes are observed in the aspects of the regime such as civil liberties, media and freedom of expression, that allowed political leaders to become more able to use instigating language for nationalistic ideas.

⁷ According to Polity Project, Democracy and Autocracy scores run from 0 to 10 and Polity score is calculated by subtracting autocracy score from democracy score. (P = D - A). Therefore, higher numbers in Polity score indicate a more democratic regime. See Marshall & Cole, 2011.

Figure 1. *V-Dem political regime scores*

In order to understand the regime-change in these countries, looking merely at numbers is not enough, as these scores should be reviewed in the light of the events of the time. Lebanon was already an electoral pseudo-democracy and in the late 1960s, it became relatively more democratic. Thus, even though we can talk about the relative opening of the regime in Lebanon based on Freedom House and Polity datasets, this process was not necessarily a real regime change. Rather, it was a process of deepening certain democratic institutions. On the other hand, for Yugoslavia, although there was no ultimate breakaway from autocracy, that small change towards democracy meant a lot since it was a long-term consolidated autocratic regime. This political opening in Yugoslavia was not just a consolidation of democracy but contrarily was a start of a potential regime change in the country. As Mansfield and Snyder argue, regime change toward democracy is not a painless, one-day process; it takes time to break away from the old regime (Mansfield & Snyder, 1995). What Yugoslavia experienced in the 1980s was exactly this process.

Especially the election processes in Yugoslavia in the late 1980s reflect the link between regime change/democratization and the rise of nationalism. Milosevic's trip to Kosovo in 1987 and the positive affinity of the Serbs of

Kosovo towards him during the trip, for instance, showed Milosevic's change of discourse and interests which came with democratization. After that, Milosevic assumed a pro-Serb discourse and mobilized the people by promoting Serbian nationalism. The emphasis of Greater Serbia was another form of this nationalism (Mann, 2005). The same nationalist attitude was seen in the discourse of Tadjman as well. As an imprisoned politician by Tito because of his nationalist ideas, Tadjman embraced a pro-Croat nationalist discourse at that time. He emphasized the self-determination of Croats and said that the fate of Croatia could be determined only by the Croats (Hayden, 1996). At the wake of this rising nationalism with democratization, the 1990 elections became a turning point for Yugoslavia. The victories of nationalists in federal republics were followed by the independence and recognition of Slovenia and Croatia as nation-states.

Furthermore, democratization along with the subsequent independence movements created an environment of instability that paved the way for civil war and subsequent ethnic cleansing. In a stable time, there would not be a similar opportunity for leaders to initiate such actions. However, with the changing environment and the increasing uncertainty coming with democratization, the actors found the opportunities to carry out ethnic cleansing in the context of a civil war.

Political and Military Domination in Lebanon and Yugoslavia

The consociational system of Lebanon aimed a proportional share between the sects in the governmental and public offices. The electoral system, accordingly, was designed for the fractionalization of power by giving a pre-designed number of seats to each religious group. The distribution was done according to the results of the 1932 census (no official census has been conducted since). Accordingly, the number of deputies has been estimated as the multiplication of 11 because of the 6:5 ratio in the parliament between Christians and Muslims. Each sect had a certain number of seats designated under the Christian and Muslim seats of the parliament (Suleiman, 1967). For example, with the total number of seats had been fewer before, it had reached 99 before the war, all distributed proportionately (*Qawanin Al-Intikhab Ba'da al-Istiqlal: Qanun 1960*, 1960).

Table 3. Proportion of ethno-religious groups in high political offices (Lebanon)⁸

Sect	1932 Census (%)	Parliamentary Representation (%)	Cabinet Representation (%)	Cabinet Posts (%)
Maronite	28,7	30,3	25,9	25,5
Sunni	22,5	20,2	23,7	24,7
Shiite	19,5	19,2	14,1	13,3
Greek Orthodox	9,7	11,1	12,3	12,6
Greek Catholic	5,9	6,1	11	11,1
Druze	6,7	6,1	11,9	11,6
Armenians	4	5	1,1	1,1
Protestant	1,7	1	n/a	n/a
Minorities	n/a	1	n/a	n/a

The National Pact also made a distribution between the highest positions of the state. Accordingly, the president was a Maronite, the prime minister was a Sunni, and the head of the parliament was a Shiite. A similar proportional representation was obligatory for cabinets and civil service as well (Suleiman, 1967). The distribution of power aiming to prevent the emergence of a hegemonic group also hindered the possibility of the members of the cabinet to work as a unit (Suleiman, 1967). Table 3 shows a slightly higher representation of Sunnis in the cabinet before the civil war; however, the ratios were not far off from the expected distribution. Furthermore, Christians' permanent hold of the presidency provided a balanced distribution.

Since the creation of Yugoslavia after WWI, Serbs had been the most dominant community in the society. They had majority not only in the society but also in state offices too. This continued both in the interwar era and the socialist period. Although Tito was a Croat and officially forbade nationalism, the Serbs had a privileged position in the society and Belgrade was the capital of the Republic (Mann, 2005). Also, although there was not a written document for it, top positions in the bureaucracy, ideally, had to be distributed in respect to the parity principle. However, this was not the case; Serbs and Montenegrins were generally overrepresented in the offices (Kalyvas & Sambanis, 2005).

Table 4. Proportion of ethnic groups in high political offices (Yugoslavia)⁹

National Group	1991	Positions Occupied	Positions Occupied	Position/ Population
	Census (%)	in 1990 (%)	in 1990 (nominal)	
Serbs	36,2	43,5	17	1,2
Croats	19,7	20,5	8	1,04
Muslim Bosnians	10	5,12	2	0,5
Albanians	9,3	2,5	1	0,26
Slovenes	7,5	10,25	4	1,36
Macedonians	5,8	12,8	5	2,2
Montenegrins	2,3	5,12	2	2,22
Others	9,2	n/a	n/a	n/a

8 The data is retrieved from (Dekmejian, 1975).

9 The census data is reported by (Woodward, 1995) and the data on political positions is reported by (Szayna & Zanini, 2000).

According to Szayna and Zanini (2000), among the thirty-nine positions in high offices such as Yugoslav State Presidency, Federal Executive Council, Yugoslav Federal Assembly, Yugoslav Federal Chamber, LCY Presidium, Federal Secretariat for National Defense and Secretariat for Internal Affairs, 17 offices were held by the Serbs, which constituted the highest number. This proportion, compared with the national composition of the state in 1991 census, shows that Montenegrins, Serbs, Macedonians and Slovenes were overrepresented (see Table 4). However, the number of Macedonian, Slovene and Montenegrin officials was significantly small. Surely, in this kind of a small sample, just one official might reflect a serious overrepresentation. However, beyond the percentages, as the nominal number of Serbs was relatively higher, the high ratio of Serbian officials is not deceptive. This overrepresentation of Serbs –both in terms of ratio and number- indicates their dominance. On the other hand, most under-represented ethnic groups were Albanians and Muslim Bosnians, which shows the relation of dominance between Serbs and Bosnians. In addition to this, the communist party membership is another indicator showing the domination of Serbs in the political arena while they constituted more than half of the party members (Vucinich & Tomasevich, 1969).

The military domination of the parties, on the other hand, can be examined both in terms of the army and the militias who participated in the battlefield. The Lebanese Army before the civil war had almost 20000 soldiers. The Muslims (52%), especially the Shiites, were slightly more populated than Christians in the level of soldiers (Gilmour, 1983). Still, the army had a pro-Maronite structure. The main reason for that is seen in the higher levels of the army. The Christians constituted 56% of the non-commissioned officer's level and 58% on the officer's level. More importantly, the two highest positions in the army, namely the Commander of the Armed Forces and the Chief of Military Intelligence were Christian based on the consensus of the National Pact (Gaub, 2007). Because of this slight dominance in the higher levels of the army and pro-Maronite attitude, the Army had a Christian image.

The number of militias in the civil war is quite controversial. Since the war continued for 15 years and different groups (even different states) were involved in the war, it is difficult to classify the parties into two groups. Another reason for this is that some groups changed sides in the course of the war. However, with a rough distinction, there were two main groups which were the right-wing Christian Lebanese Front and the left-wing Muslim Lebanese National Movement. It is reported that the Christian Front had about 25,000 deployed men whereas the Muslim Front had more than 30,000 with the addition of Palestinians (Smith & Collelo, 1989). However, the addition of an important group of soldiers of the Lebanese Army to the Christian Front and the Israeli involvement made the Christian Front relatively more advantageous. Still, there was no absolute military domination by one side over the other during the war.

As in the Lebanese case, the most crowded group of Yugoslavia had dominance in the National Army. The Yugoslav People's Army (JNA) was considered as a pro-Serb army (O'Ballance, 1995). In 1981, 60% of the officer corps in the JNA were Serbs. This makes an overrepresentation by a ratio of 1.51 at that time (Mann, 2005). Also, at the wake of the war, it was recorded that almost 55,000 of a total 80,000 soldiers in the JNA were Serbs (LeBor, 2002). At the beginning of the war, the Serbs had a military superiority over the Bosnians. Even though the Bosnian troops reached a relative military parity with the Serbs, the latter had a military superiority in the earlier part of the war when most brutal episodes of the ethnic cleansing took place (Kalyvas & Sambanis, 2005).

The numbers for both cases represent a difference between them in terms of political and military dominance. For political dominance, although they both have a proportional parity principle, it was not implemented in Yugoslavia while it was cautiously implemented in Lebanon. This proportional system in Lebanon prevented Maronites to impose their hegemony politically although they were the biggest group in the society. On the other hand, Serbs, had a political and bureaucratic dominance over other groups, especially over Bosnians, along with their high ratio in the population. For the military dominance, the majority group had dominance in the army in the pre-war period. While there was rather a parity between the groups in the Lebanese Civil War, the Bosnians could only balance the Serbian troops later in the war in Yugoslavia. Therefore, Serbs had a political and relative military dominance that gave them the capacity and means to carry out ethnic cleansing; whereas no party was as dominant in Lebanon to have such an opportunity.

Socioeconomic Dominance and Grievances in Lebanon and Yugoslavia

The Lebanese society was primarily an agricultural and clientelistic society. However, in the second half of the 20th century, while there was an economic boost in the country, the importance of agriculture started to decrease. In the early 1970s, sharecropping nearly disappeared (Traboulsi, 2007). The main reason behind this economic boost was the rise of industry and services. In 1974, agriculture constituted 9% of GDP, whereas industry was 17% and services sector was 74% of the GDP (Odeh, 1985).

This proportion of the sectors gives an idea about the socioeconomic situation of the society because in the 1970 Christian/Muslim ratio in industry was 10:2, in finance 11:2 and in services 16:2 (Traboulsi, 2007). On the other hand, there was an uneven development between the regions. Mount Lebanon, where the inhabitants are dominantly Maronites, became the most developed region. The least developed regions were the agricultural regions like Beqaa and South Lebanon which are dominantly Shiite and Sunni Muslim respectively (Odeh, 1985). These distributions between regions and sectors

give a general scheme about the socioeconomic distribution between the groups.

Based on this socioeconomic distribution, there should have been economic grievances on the part of the Muslims against the Maronite Christians. If such grievances had led to ethnic/sectarian violence, then we would have seen violence undertaken by the aggrieved Muslims against economically dominant Christians, particularly the Maronites. However, despite the severity of the war and toll on both sides, we did not observe an ethnic cleansing or similar systematic ethnic cleansing by Muslims against Maronites.

Table 5. Income distribution in Yugoslavia¹⁰

Region	1990 Income per Capita (current US\$)	Relative Income 1988	Relative Income 1990
Bosnia	2,365	76.2	67.8
Montenegro	2,484	73.9	71.1
Croatia	4,468	116.0	127.8
Macedonia	2,282	64.2	65.3
Slovenia	7,611	198.3	217.7
Serbia	3,379	90.5	96.7
Kosovo	854	38.1	24.4
Vojvodina	4,321	113.6	123.6
Yugoslavia	3,496	100.0	100.0

The socioeconomic conditions of ethnic groups in Yugoslavia do not support the arguments about economic grievances argument either. Table 5 shows the income distribution between the regions in 1990. As seen, Slovenia was by far the richest region in Yugoslavia, followed by Croatia. While the income per capita in Serbia was almost equal to the Yugoslavia average; it was below average in Bosnia, Montenegro and Macedonia.

Other studies refer to this uneven distribution of income in Yugoslavia in the advantage of Slovenia and Croatia as well (Cederman et al., 2011; Moghalu, 2006). For example, Szayna and Zanini compare different ethnic groups in terms of socioeconomic status stratification in the late 1980s. According to their metric showing socioeconomic distribution, while Slovenes and Croats had the highest socioeconomic status, Serbs were still on the positive side. Muslim Bosnians and Albanians, on the other hand, constituted the lower strata of the society (see Table 6).

10 The income data is reported by (Kalyvas & Sambanis, 2005: 196).

Table 6. Status stratification in Yugoslavia¹¹

Ethnic Group	Status
Slovenes	++
Croats	++
Serbs	+
Montenegrins	+
Macedonians	-
Muslim Bosnians	--
Albanians	--

++ = high status; -- = low status

When we consider these distributions in regard to economic grievances argument, we expect economically suppressed groups to rebel and conduct ethnic cleansing. We would also expect the economically dominant groups to be targeted by ethnic cleansing. However, in the Lebanese case, the ethnic cleansing was not a product created by either Shiites which were economically weak or by Maronites who were economically dominant. It was a collective thing created by different parties of the war in common and did not become as systematic. In the Yugoslavian case, on the other hand, if the majoritarian group attacked the richest group as the grievances argument suggests, the expectation would be for Serbs to attack Slovenes. However, contrarily, Serbs allowed Slovenes to be independent. We could also expect the poorer Bosnians to commit ethnic cleansing against more dominant groups such as Slovenes or even Serbs, as they were economically aggrieved. Yet, the ethnic cleansing was conducted by economically rather well-off Serbs targeting economically weak Bosnians. Hence, this argument does not explain the ethnic cleansing against Bosnians in Yugoslavia in the framework of the economic grievances argument.

Ethnic Hatred, Fear, and Trust in Yugoslavia

Although there is a group of scholars asserting the existence of ethnic hatred in Yugoslavia (Kaplan, 1994), other scholars emphasize the harmony between the communities in Bosnia-Herzegovina (Cigar, 1995). Ethnic hatred and fear are negative sentiments that can lead people to violence. On the other hand, trust is the opposite of the two; because when there is trust between the groups, the fear of insecurity disappears and the ethnic hatreds are controlled, even if they exist. Thus, the existence of trust is an indicator of a retrospective feeling of security and harmony.

Table 7 shows the ethnic diversity, interethnic trust in 1989, the percentage of displaced people and support for Ante Markovic in the 1990 elections.

11 The social stratification classification is reported by (Szayna & Zanini, 2000: 94).

The table exhibits that Bosnia, the most diverse region in Yugoslavia, had the highest score in tolerance and interethnic trust. This score did not distinguish between different groups within Bosnia and covered all of Muslims, Serbs and Croats living in Bosnia, which is a good indication that different groups lived in a relative trust despite high diversity. Also, the third column that illustrates the support for Markovic is another indication of the support for diversity, since he was the last prime minister of Yugoslavia who wanted to keep diversity within Yugoslavia.¹² While support for Markovic was high across different regions, the highest support was observed in Bosnia.

Table 7. Diversity and tolerance index (Yugoslavia)¹³

Region	Diversity Index	Tolerance	Support for Markovic	Total Displaced by 1999/ Population in 1981
Bosnia	.64	3,88	93	0.60
Vojvodina	.61	3,83	89	n/a
Croatia	.45	3,63	83	0.07
Montenegro	.45	3,45	n/a	n/a
Macedonia	.41	2,53	89	0.08
Kosovo	.39	1,71	42	0.50
Serbia	.27	3,28	81	n/a
Slovenia	.19	2,67	59	n/a
Average	.42	3,28	n/a	n/a

The scores in Table 7 show that there was a relatively high trust between the ethnic groups in Yugoslavia. Especially in the ethnically most diverse regions, the trust score was generally higher. This notion of trust between the ethnic groups indicates, at the very least, the ancient hatreds and fear of insecurity were not so common. Thus, these findings do not support the argument that ethnic hatred created the ethnic cleansing in Yugoslavia. As there is no clear data showing levels of trust and hatred between groups in Lebanon, this section did not cover that case. However, since the argument is falsified in the Yugoslav case, which is the positive case, the Lebanese case would not provide an extra value to support the argument.

12 Ante Markovic was the prime minister of Yugoslavia prior to the onset of the war. A Bosnian-Croat, he believed in reforms within Yugoslavia and was strongly opposed by Slobodan Milosevic. Therefore, support for a pro-Yugoslavia prime minister is considered as a proxy against underlying hatred argument. It shows that despite grievances, an anti-nationalist leader was fairly popular.

13 The first two columns are retrieved from (Hodson, Sekulic, & Massey, 1994: 1548). The tolerance measure is based on a survey conducted in 1989-1990. The authors find that diversity is one of the best predictors of tolerance in former Yugoslavia. The last two columns are from (Somers, 2002: 108).

Conclusion

The previous section shows that the grievances hypotheses which are related to socioeconomic domination and ethnic hatred/fear are not supported by the findings. The hypotheses pertaining opportunities such as democratization and political and military dominance, on the other hand, are supported by the systematic case comparisons as summarized in Table 8.

The expectation for the socioeconomic domination argument was that the economically suppressed groups would pay back when the domination created an ethnic hatred. However, both in Lebanon and Yugoslavia, the majority groups were not socioeconomically the weakest groups. Ethnic hatred and fear arguments are also falsified. The interethnic trust scores in Yugoslavia do not support the claim of ancient hatreds.

Table 8. Overview of hypotheses

	Hypothesis	Association with Ethnic Cleansing	Lebanon	Yugoslavia	Supports or not?
Opportunities	Democratization / Regime Change	Positive	No regime change	Yes, in the form of regime change	Supports
	Political / Military Domination	Positive, perpetrator dominant	No	Yes	Supports
	Economic Domination	Negative, victim dominant	Yes	No	Does not support
Grievances	Ancient Hatred / Fear	Positive	N/A	No	Does not support

The case comparisons on Lebanon and Yugoslavia, on the other hand, support the hypotheses about opportunities, that are a regime change toward democracy and political and military dominance. Freedom House, Polity, and V-Dem scores indicate that there were some increases in democracy scores in both countries before the onset of the civil wars; yet the observed increase in Yugoslavia was in the form of a regime change, creating instability, unlike the one in Lebanon. Also, the distribution of political and military positions in Yugoslavia and Lebanon supports the hypothesis as well. Serbs in Yugoslavia, who were historically the dominant group of the nation, had a political domination over other ethnic groups, especially over Muslim Bosnians who later became the victims of the ethnic cleansing.

more importantly inter-group violence started with the civil war. When these common conditions were combined with democratization and political and military dominance, the civil war in Bosnia turned into an ethnic cleansing. While no group had found such a dominant force and uncertainty to operate for ethnic cleansing in Lebanon, the Serbian political elites who were already dominant in the society promoted the ethno-nationalist ideas. With democratization and instability, both these political elites and the leaders who made public speeches embraced the nationalist ideas and used a rhetoric to instigate violence against minority groups. This outcome of democratization and political and military dominance in the turbulent period created by the civil war caused one of the most devastating events of the 20th century.

These findings also provide a theoretical contribution. Falsifying the hypotheses on grievances does not mean that there were no grievances underlying ethnic cleansing. Surely, there were grievances both in the Lebanese and Yugoslavian cases that facilitated the process of civil war, and potentially, ethnic and sectarian violence. However, these findings indicate that grievances by themselves are not enough to generate a systematic ethnic cleansing. For such an overwhelming systematic violence to take place, there needs to be certain opportunities that can translate the underlying grievances into action. When conditions such as a transition and a war environment provided opportunities, the underlying grievances were disinterred and transformed into action. With the political and military dominance that allowed for large-scale operations, it was possible for the Serbs to carry out an ethnic cleansing. On the other hand, it is difficult to speculate what would happen in the Lebanese case had there been the opportunities; yet, we can argue based on the Bosnian example that the presence of opportunities is an important factor for an ethnic cleansing to take place in the context of a civil war.

References

- Abraham, A. J. (1996). *The Lebanon War*. Greenwood Publishing Group.
- Bell-Fialkoff, A. (1993). A Brief History of Ethnic Cleansing. *Foreign Affairs*, 72(3), 110–121.
- Besançon, M. L. (2005). Relative Resources: Inequality in Ethnic Wars, Revolutions, and Genocides. *Journal of Peace Research*, 42(4), 393–415.
- Booth Walling, C. (2001). The History and Politics of Ethnic Cleansing. In K. Booth (Ed.), *The Kosovo Tragedy* (pp. 47–66). Frank Cass Publishers.
- Bulutgil, H. Z. (2015). Social cleavages, wartime experience, and ethnic cleansing in Europe. *Journal of Peace Research*, 52(5), 577–590.
- Bulutgil, H. Z. (2017). Ethnic Cleansing and Its Alternatives in Wartime: A Comparison of the Austro-Hungarian, Ottoman, and Russian Empires. *International Security*, 41(4), 169–201.

- Bulutgil, H. Z. (2018). The state of the field and debates on ethnic cleansing. *Nationalities Papers*, 46(6), 1136–1145.
- Cederman, L.E., Weidmann, N. B., & Gleditsch, K. S. (2011). Horizontal Inequalities and Ethnonationalist Civil War: A Global Comparison. *American Political Science Review*, 105(3), 478–495.
- Cederman, L.E., Hug, S., & Wenger, A. (2008). Democratization and War in Political Science. *Journal of Peace Research*, 15(3), 509–524.
- Chua, A. (2004). *World on Fire: How Exporting Free Market Democracy Breeds Ethnic Hatred and Global Instability*. Anchor Books.
- Cigar, N. (1995). *Genocide in Bosnia: The Policy of "Ethnic Cleansing."* Texas A & M University Press.
- Collier, P., & Hoeffler, A. (2004). Greed and Grievance in Civil War. *Oxford Economic Papers*, 56(4), 563–595.
- Conversi, D. (2006). Genocide, Ethnic Cleansing and Nationalism. In G. Delanty & K. Kumar (Eds.), *The SAGE Handbook of Nations and Nationalism* (pp. 320–333). SAGE.
- Coppedge, M., Gerring, J., Knutsen, C. H., Lindberg, S. I., Teorell, J., Altman, D., ... Ziblatt, D. (2019). *V-Dem Codebook v9*. Varieties of Democracy (V-Dem) Project.
- Dekmejian, R. H. (1975). *Patterns of Political Leadership: Egypt, Israel, Lebanon*. State University of New York Press.
- Dekmejian, R. H. (1978). Consociational Democracy in Crisis: The Case of Lebanon. *Comparative Politics*, 10(2), 251–265.
- Downes, A. B. (2006). Desperate Times, Desperate Measures: The Causes of Civilian Victimization in War. *International Security*, 30(4), 152–195.
- Fearon, J. D., & Laitin, D. D. (2003). Ethnicity, Insurgency, and Civil War. *American Political Science Review*, 97(1), 75–90.
- Fraser, N. (1997). *Justice Interruptus: Critical Reflections on the "Postsocialist" Condition*. Routledge.
- Freedom House. (2013). *Freedom in the World Country Ratings*. Retrieved from <http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/Country%20Status%20%26%20Ratings%20Overview%2C%201973-2013.pdf>
- Gaub, F. (2007). Multi-Ethnic Armies in the Aftermath of Civil War: Lessons Learned from Lebanon. *Defence Studies*, 7(1), 5–20.
- Gilmour, D. (1983). *Lebanon: The Fractured Country*. Martin Robertson & Co.
- Gleditsch, K. S., & Ruggeri, A. (2010). Political Opportunity Structures, Democracy, and Civil War. *Journal of Peace Research*, 47(3), 299–310.
- Gurr, T. R. (1970). *Why Men Rebel*. Princeton University Press.
- Hägerdal, N. (2017). Ethnic Cleansing and the Politics of Restraint: Violence and Coexistence in the Lebanese Civil War. *Journal of Conflict Resolution*, 63(1), 59–84.
- Harff, B. (2003). No Lessons Learned from the Holocaust? Assessing Risks of Genocide and Political Mass Murder since 1955. *The American Political Science Review*, 97(1), 57–73.
- Harff, B., & Gurr, T. R. (2004). *Ethnic Conflict in World Politics* (2nd ed). Westview Press.
- Hayden, R. (1996). Schindler's Fate: Genocide, Ethnic Cleansing, and Population Transfers. *Slavic Review*, 55(4), 727–748.

- Hegre, H., Ellingsen, T., Gates, S., & Gleditsch, N. P. (2001). Toward a Democratic Civil Peace? Democracy, Political Change, and Civil War, 1816-1992. *American Political Science Review*, 95(1), 33-48.
- Hodson, R., Sekulic, D., & Massey, G. (1994). National Tolerance in the Former Yugoslavia. *American Journal of Sociology*, 99(6), 1534-1558.
- Horowitz, D. L. (1993). Democracy in Divided Societies. *Journal of Democracy*, 4(4), 18-38.
- Kalyvas, S., & Sambanis, N. (2005). Bosnia's Civil War: Origins and Violence Dynamics. In P. Collier & N. Sambanis (Eds.), *Understanding Civil War: Evidence and Analysis* (Vol. 2). The World Bank.
- Kaplan, R. (1994). *Balkan Ghosts: A Journey Through History*. Vintage books.
- Lake, D., & Rothchild, D. (1996). Containing Fear: The Origins and Management of Ethnic Conflict. *International Security*, 21(2), 41-75.
- LeBor, A. (2002). *Milosevic: A Biography*. Bloomsbury Publishing.
- Lieberman, B. (2010). 'Ethnic Cleansing' versus Genocide? In D. Bloxham & A. D. Moses (Eds.), *The Oxford Handbook of Genocide Studies*. Oxford University Press.
- Lijphart, A. (1969). Consociational Democracy. *World Politics*, 21(2), 207-225.
- Lijphart, A. (1977). *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. Yale University Press.
- Makdisi, S. A. (2004). *The Lessons of Lebanon: The Economics of War and Development*. I.B. Tauris.
- Mann, M. (2005). *The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing*. Cambridge University Press.
- Mansfield, E. D., & Snyder, J. (1995). Democratization and the Danger of War. *International Security*, 20(1), 5-38.
- Mansfield, E. D., & Snyder, J. (2002). Democratic Transitions, Institutional Strength, and War. *International Organization*, 56(2), 297-337.
- Mansfield, E. D., & Snyder, J. (2008). *Democratization and Civil War* (Saltzman Working Paper No. 5).
- Marshall, M. G., & Cole, B. R. (2011). *Polity IV: Regime Authority Characteristics and Transitions Dataset*. Retrieved from <http://www.systemicpeace.org/inscr/p4v2011.sav>
- Mazowiecki, T. (1994). *Report on the Situation of Human Rights in the Territory of the Former Yugoslavia* (Sixth Periodic Report No. E/CN.4/1994/110). Geneva: UN.
- McAdam, D. (1982). *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970*. University of Chicago Press.
- McAdam, D., McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (Eds.). (1996). *Comparative Perspectives on Social Movements: Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings* (First Edition). Cambridge University Press.
- Midlarsky, M. I. (2005). *The Killing Trap: Genocide in the Twentieth Century*. Cambridge University Press.
- Moghalu, K. C. (2006). *Global Justice: The Politics of War Crimes Trials*. Greenwood Publishing Group.
- Naimark, N. (2001). *Fires of Hatred: Ethnic Cleansing in Twentieth-Century Europe*. Harvard University Press.

- O'Ballance, E. (1995). *Civil War in Bosnia, 1992-94*. Macmillan/St.Martin's Press.
- Odeh, B. J. (1985). *Lebanon, Dynamics of Conflict: A Modern Political History*. Zed Books.
- Offe, C. (1992). Strong Causes, Weak Cures: Some Preliminary Notes on the Intransigence of Ethnic Politics. *East European Constitutional Review*, 1(1), 21–23.
- Petersen, R. (2002). *Understanding Ethnic Violence: Fear, Hatred, and Resentment in Twentieth-Century Eastern Europe*. Cambridge University Press.
- Political Instability Task Force (PITF). (2019). *State Failure Problem Set: Internal Wars and Failures of Governance, 1955-2018*. Retrieved from <https://www.systemicpeace.org/inscrdata.html>
- Qawanin al-Intikhab ba'da al-Istiqal: Qanun 1960*. (1960). Retrieved from <https://www.lp.gov.lb/Resources/Files/1a38cf8b-1ff8-45e0-9e4c-f40b11b684e3.pdf>
- Rowayheb, M. G. (2011). Political Change and the Outbreak of Civil War: The Case of Lebanon. *Civil Wars*, 13(4), 414–436.
- Rummel, R. J. (1997). *Death by Government*. Transaction Publishers.
- Sadowski, Y. (1998). *The Myth of Global Chaos*. Brookings Institution Press.
- Smith, H. H., & Collelo, T. (1989). *Lebanon: A Country Study* (3rd ed.). Federal Research Division.
- Somer, M. (2002). Insincere Public Discourse, Inter-group Trust, and Implications for Democratic Transition: the Yugoslav Meltdown Revisited. *Journal for Institutional Innovation, Development and Transition*, 6, 92–112.
- Straus, S. (2010). Political Science and Genocide. In D. Bloxham & A. D. Moses (Eds.), *The Oxford Handbook of Genocide Studies*. Oxford University Press.
- Straus, S. (2012). Retreating from the Brink: Theorizing Mass Violence and the Dynamics of Restraint. *Perspectives on Politics*, 10(2), 343–362.
- Suleiman, M. W. (1967). Elections in a Confessional Democracy. *The Journal of Politics*, 29(1), 109–128.
- Szayna, T. S., & Zanini, M. (2000). The Yugoslav Retrospective Case. In T. S. Szayna (Ed.), *Identifying Potential Ethnic Conflict: Application of a Process Model* (pp. 75–127). RAND Corporation.
- Ther, P. (2014). *The Dark Side of Nation-States: Ethnic Cleansing in Modern Europe* (C. Hughes-Kreutzmuller, Trans.). Berghahn Books.
- Traboulsi, F. (2007). *A History of Modern Lebanon*. Pluto Press.
- Valentino, B. (2004). *Final Solutions: Mass Killing and Genocide in the Twentieth Century*. Cornell University Press.
- Vucinich, W. S., & Tomasevich, J. (1969). *Contemporary Yugoslavia: Twenty Years of Socialist Experiment*. University of California Press.
- Weitz, E. (2003). *A Century of Genocide: Utopias of Race and Nation*. Princeton University Press.
- Wilkinson, S. (2004). *Votes and Violence: Electoral Competition and Ethnic Riots in India*. Cambridge University Press.
- Woodward, S. L. (1995). *Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution After the Cold War*. Brookings Institution.

Islam, Politics and Bangladesh: A Qualitative Content Analysis on the Democratic and Political Culture of Bangladesh Jamaat-e-Islami (BJI)

Md. Nazmul Islam*

Ankara Yıldırım Beyazıt University

Murat Önder**

Ankara Yıldırım Beyazıt University

Israel Nyaburi Nyadera***

University of Macau

Abstract

This study attempts to explore the political culture and democratic participation of Bangladesh Jama'at-e-Islam (BJI) from a historical perspective. It first looks at how Islam came in Bangladesh and how Islam has evolved in the political sphere and its association with democracy in the country. The paper is keen to establish how BJI is using its political objectives, mission, and vision to reach the ordinary people of Bangladesh. In the process of achieving this objective, the study also investigates the policies, motives, and experiences of this organization from the historical arena to the current situation. It also assesses the programmes, contemporary controversies, and policy challenges of this organization. In examining the engagement and ongoing political activities of BJI, this study is providing an ethnographic analysis of Bangladesh Jama'at-e-Islam (BJI) with regard to its role in the democratic movement in the country. The paper particularly focuses on the national election and adopts a qualitative approach to understand the purposes and the perceptions of this political party. Overall, descriptive and analytical methodology has been applied in this paper to narrate the situation related to BJI. This paper utilizes the qualitative content method as a strategy of analysis.

Keywords

Qualitative Content Analysis, Political Culture, Democratic Participation, Islamic Movement, and Bangladesh Jamaat-e-Islami (BJI)

* Researcher, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Political Science, Department of Political Science and Public Administration, nazmulislamglobal71@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8660-0415

** Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt University, Faculty of Political Science, Department of Political Science and Public Administration, monder@ybu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8300-862X

*** Researcher, University of Macau, Faculty of Political Science, Department of Government and Public Administration, inyadera@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0432-6935

İslam, Siyaset ve Bangladeş: Bangladeş Cemaat-i İslami (BJI) Demokratik ve Politik Kültürü Üzerine Nitel İçerik Analizi

Öz

Bu çalışma, Bangladeş Cemaat-i İslami'nin (BJI) siyasi kültürünü ve demokratik katılımını tarihsel bir perspektiften incelemeyi amaçlamaktadır. İlk olarak İslam'ın Bangladeş'te nasıl ortaya çıktığını ve İslam'ın siyasi alanda nasıl geliştiğini ve ülkedeki demokrasi ile olan ilişkisini inceler. Çalışma, BJI'nin Bangladeş'in sıradan insanlarına ulaşmak için siyasi hedeflerini, misyonunu ve vizyonunu nasıl kullandığını belirlemeye çalışmaktadır. Bu hedefe ulaşma sürecinde, çalışma aynı zamanda bu örgütün politikalarını, motivasyonlarını ve deneyimlerini tarihsel arenadan mevcut duruma kadar araştırmaktadır. Ayrıca, BJI'nin programlarını, güncel tartışmaları ve politika zorluklarını değerlendirmektedir. Çalışmada BJI'nin halk ile iletişimini ve siyasi faaliyetlerini incelerken, demokratik hareketteki rolüyle ilgili niteliksel bir analizi sunulmaktadır. Makale özellikle ulusal seçime odaklanmakta olup bu siyasi partinin amaçlarını ve algılarını anlamak için niteliksel bir yaklaşım benimsemektedir. Genel olarak, bu yazıda BJI'nin ile durumunu anlatmak için tanımlayıcı ve analitik metodoloji uygulanmıştır. Bu makale nitel içerik yöntemi bir analiz stratejisi olarak kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Nitel İçerik Analizi, Siyasi Kültür, Demokratik Katılım, İslami Hareket ve Bangladeş Cemaat-i-İslami (BJI)

Introduction

Bangladesh is a country in South Asia that situates on the southern side of India, and above the Bay of Bengal, particularly, it is a tiny country, with a population of about 163 million people. Following a nine-month bloody *Liberation War* in 1971, Bangladesh was liberated as an independent country. This however came at a huge cost as three million people were killed during the Liberation movement against the government of West Pakistan. At the time liberation war, some political parties thought it would not be for the interest of Bangladeshi people to secede from Pakistan because they believed India was behind the calls for separation of Pakistan into two so as to achieve its own political and imperialistic policy. Consequently, there were more than six political parties disagreed with the separation movement of Bangladesh from Pakistan. The respective parties were namely *Bangladesh Jamaat-e-Islami* (BJI or better known as Jamaat) *Muslim League*, *Nejame Islami*, *Pro-China Communist Party* renowned. Besides, thousands of scholars and intellectual people who were not involved in any political party also sincerely opposed the Liberation of Bangladesh from Pakistan. Because they hypothesized liberating Bangladesh with the assist of India might not be favorable for the future of Bangladeshi people.

Bangladesh Jamaat-e-Islami (BJI) is an Islam based political organization in Bangladesh (Islam, Bingöl, and Nyaburi, 2020). Jamaat-e-Islami has been trying to execute the code of conduct ordered by the Almighty Allah and guided by Prophet Mohammad (Peace be upon him) in order to change Bangladesh into Islamic welfare and peaceful state, ultimately, obtaining the contentment of Allah and escape in the life henceforward. In Bangladesh, as in March 2019, the number of members (Rukon, a highest-level member) stands at 55, 000 including 17, 000 female members, and its associate members and supporters crossed almost 16 million (Jamaat Internal Report, 2020)¹. The Jamaat is now facing an acute crisis in leadership. Currently, most of the Executive Committee, including its Late President (Ameer-e-Jamaat), working committee members, including the top leaders of BJI, Abdul Quader Mollah, Muhammad Kamaruzzaman, Ali Ahsan Mohammad Mojaheed, Mir Quasem Ali, are being hanged or in prison on charges of committing crimes against humanity in 1971. This crackdown against Jamaat, its student front, and other affiliated

1 Interview with one of the leaders of BJI

organizations are going on unabated for the last six years and a half. Most up-to-date information showed that over 35,000 cases have so far been instituted against more than 7,500,000 Jamaat leaders and workers across the country (Odhikar Reports, 2011, 2012, 2013 and 2014), though the current internal report by BJI showed that in 2020, the individual cases instituted against more than three hundred thousand Jamaat members where about ten thousand members are in the prison (Jamaat Internal Report, 2020)².

Moreover, to understand the last decade's political situation in Bangladesh, the incident on February 28, 2013 when government killed 170 people who were shot dead on a single day when Moulana Delowar Hossain Syeedi's verdict was announced (Human Rights Watch, 2014). By identifying the current scenario, this study investigates the policies, motives, and experiences of this organization from the historical arena to the current situation. Accordingly, this study also evaluates the programmes, contemporary controversies, and policy challenges of this organization by examining the engagement and on-going political activities of BJI through an ethnographic analysis with regard to its role in the democratic movement in the country.

This paper identifies the three thematic aspects of the Bangladesh Jamaat-e-Islami (BJI): historical development of BJI; political culture of BJI and recent policy challenges of BJI. For examining this, qualitative content analysis has been utilized to find out the purpose of this research, as Julien (2008) portrays qualitative content analysis as latent content analysis, which is shortening facts and simplifying information and data in an understandable way by analyzing textual data, such as recording of the interview, observations of artificial intelligence (AI), descriptive studies, open-ended surveys, speeches, and media highlights, like videos, photos, and sketches. In the assessment, units of groupings or codes throughout all the variables and samples are converted into "themes" or "categories" (Mayring, 2015 and Islam and Cansu, 2020). As Nyadera and Islam (2020) argued: "significant changes experienced at the domestic and international levels have compelled scholars and practitioners to rethink the different dimensions in theoretical and practical application".

Historical Development and Challenges of Political Culture in Bangladesh

Scholars like Önder and Nyadera (2020 & 2011) explores the meaning of political and administrative culture in the political parties and administration, as they refer to identify the culture in the political environment as "to the analysis, perceptions, and interpretation of bureaucrats (politicians) behavior. The analysis of these behaviors can be done internally, for example, by examining how public servants interact among themselves or with their

superiors as well as internal organizational units on the one hand. On the other hand, it can be done externally, mainly by examining the nature of politics, other public and private organizations, the media, character, and beliefs of the citizens among other factors. Administrative culture thus represents a set of public interests as it seeks to represent both the collective interest of people and personal attitudes and behavior”.

After the independence from Pakistan in 1971, Bangladeshi politics as it has evolved, and the country’s politics tend to take regime histories as their point of departure. Historically, several interlocking themes characterize political culture in the country. Dependence on totalitarianism in times of catastrophe and promise of political differences through extra-parliamentary way is consistently conveyed by appeals to contradictions in nationalist ideology and the representation of political balk as anti-patriotic. Along with the extraordinary partisanship that informs the politico-cultural landscape under all regimes, patronage politics tends to predominate whether governments are elected or military. Ironically, both ordinary citizens and opposition parties often find that the only effectual mode of political engagement open to them is mobilizing on the streets. The most lasting sites of contestation rotate on the question of national uniqueness and the place of religion in defining Bengali/Bangladeshi nationalism, and the historically constructed Bengali/Muslim dichotomy. As we shall see, efforts over narration and reminiscence have confidentially formed the construction of political oratory and practice. To put it differently, the setbacks of statecraft and record script have been profoundly knotted. Highly charged ideological debates about nationalism frequently eclipse conversations on other critical issues, such as distributive justice. Moreover, constant “culture wars” have permitted a deepening division of the political scene; the general upshot is a progressive hollowing out of political philosophy and performs (Siddiqi, 2010: 8 and Sobhan, 1979). “The challenges that confront politicians and policymakers, as well as the general public, are mostly due to negative legacies that may have roots in the colonial past” of Bengal and current Bangladesh (Islam, 2017).

Characteristics of Political Culture in Bangladeshi State from Socialism to Neo-Liberalism

At first, the structure of Bangladesh is different compare to ancient times. Today this state appears as fundamentally diverse from its antecedent at independence time. The first original constitution of Bangladesh (1972) was drafted by the Awami League (AL) as they formed the government. The government created a team to formulate a constitution and set four fundamental state policies of Bangladesh. They passed the constitution and enacted nationalism, democracy, secularism, and socialism as fundamental principles of state policy (Riaz, 1994: 116). Less than three years later, the “father of

the nation” and the country’s first Prime Minister, the Awami League’s Sheikh Mujibur Rahman (1972–5) pushed through the Fourth Amendment to the constitution, which instituted an authoritarian one-party rule in place of parliamentary democracy. The military government of General Ziaur Rahman (1975–81) dispensed with both socialist ideology and secular state policies. Zia lifted the ban on the practice of religion in politics, thereby, political groups such as the Jamaat-e-Islami got the prospect to enter in Bangladesh political system. In 1978 the Bangladesh Nationalist Party (BNP) embraced an explicitly Muslim Bangladeshi identity inaugurated by Major Zia. Zia’s successor in the army, General Ershad consolidated the non-secular face of the nation by declaring Islam the state religion. Moreover, both Generals Zia and Ershad reversed the socialist policies, withdrawing state subsidies, and promoting a regime of trade liberalisation and export promotion (Siddiqi, 2010).

Democratic Culture and Political Nature since the 1990s

The immediate post-Ershad and post-military period was one of euphoria and high expectations for a new beginning. It was followed by extreme disenchantment, especially with the actions of the newly elected Bangladesh Nationalist Party (BNP) government and the opposition Awami League (AL). The reinstatement of democratic politics opened up old ideological fissures between the AL and the BNP; those soon became the two prime strong actors in the political landscape. Although an estimated 170 political parties existed in 1996, Bangladeshi politics operates – for all intents and purposes as a two-party system with the Ja’amat-e Islami (JI) and, on occasion, the Jatiya Party (JP) playing a vital side-role. The outcome of parliamentary elections in 1991, 1996, and 2001 demonstrates this – the BNP and the AL together secured almost 80 percent of the votes. Remarkably, the margin of victory in each case has been very close. In 1991, the BNP obtained 31 percent of the vote and the AL 28 percent. The AL won in 1996, with 38 percent of the vote (BNP received 34 percent). Finally, in 2001 the BNP won through an even narrower margin – 41 percent in contrast to the AL’s 40 percent. The small gap suggests that the differences between the two parties are not necessarily sharply defined at some level.

Understanding the nature of the intense rivalry between the two parties is critical to understanding the political landscape in Bangladesh. Sheikh Hasina, the leader of the AL and daughter of Mujib and Khaleda Zia, the widow of Zia who had taken over the BNP, successfully overcame their differences during the anti-Ershad movement. The Mujib regime had branded its opponents BNP as anti-patriotic, anti-secular, and pro-Pakistani. Its opponents in the BNP painted AL supporters as pro-Hindu, pro-India, and anti-Islamic. The AL represented itself as the keeper of secular Bengali cultural identity and values. The BNP under Zia promoted Bangladeshi nationalism, one that explicitly acknowledged the role of Islam in the making of identity. The AL

heroized the role of Mujib in the Liberation movement while the BNP under Zia attempted to erase all mention of Mujib and represented Zia (and the military) as saviors of the 1971 war.

The polemics approximately distinctiveness politics lay down the character and skeleton for future political debates in Bangladesh (Siddiqi, 2010). These types of the division led some polarizations and institutionalized and naturalized in the society. As a result, everyone directly declared their affinity to the political parties, including public and professional associations. Different types of educational and professional institutions were also maintained their relationships with the political and ruling parties, including public university students and teachers, medical colleges, bar councils, and lawyer associations. As a result, surprisingly, the ultimate beneficiary group was the government. The skeleton for political debate in favor of and opposed to AL/Liberation stayed fundamentally iced up in this circumstance. This trend threatens to the ownership of the Liberation War. The question remains in a dilemma, who led the nation in the Liberation War and undermined the national identity regarding the ownership of the Liberation War. Conversely, these sorts of debates and initiatives portioned society from different angles. People were divided into various levels (Siddiqi, 2010 and Uddin, 2006).

History of Islam in the Land of Bangladesh

Islam entered Bangladesh as a process of amassing sediments with the same progression as the territory has been shaped in a continuous procedure. Before the formation of the Muslim empire in this region for six centuries, it was sermonized by cohort after cohort. Consequently, people were welcomed to know the Islamic rule and culture, and this region was turned into a suitable consign for Islam in the company with fundamental comprehension. Islam preached in Bangladesh (Bengal Region) in the following three approaches.

- *Arabic merchants preached Islam in this region. The Chittagong port was a primary hub of a business port in Bengal. It was also a prime port for continuing business with the eastern regions together with Indonesia, Thailand, Malaysia, and China. Some traders used to run their business by using the Chittagong port and Bengal land in order to visit China. The Arab businessmen were used to lead their crafts in this path before the past and post-Islamic period. They also preached Islam in conjunction with running their merchant's activities. Hence, the genesis of Islam was started since then.*
- *There was also a historical trend of preaching Islam. King Cherumul Perumul, a Tamilnadu³ coastal kingdom, hugged Islam during the existence of Prophet Hazrat Mohammad (PUH). Subsequently, this region was transformed into a hub for advocating Islam. The respective preachers used to visit Bangladesh in order to convey the message of Islam in this area.*

3 Currently, one of the districts of India

- *In the 7th Century, after the triumph of Sindh by Muslim General, Mohammad Bin Kashem, many clergymen came to the Bengal from the Arabic land, Turkey, Iran, and Iraq to preach Islam.*

The unvoiced sermonizing of Islam was remained concealed due to the shortage of historical evidence. Some books that were written by Arab Muslim historians, geographers, and Muhaddises⁴ favored the mentioning arguments. E.g., it was verified from the narratives of Muhaddis, including Imam Abadna Marwazi highlighted that groups of Sahabis⁵, for example, Abu Oakkas ibn Ohaib visited Chittagong in 618. There were other narrators who described the merchant relationships and settlement of Arab traders in Chittagong seaport, Ramu, Cox's Bazar and Chandpur river port, etc. For example, this narrative was cited by including Abul Kasem Obaidullah Ibd Khurdabih, Al Idrisi, Al Masudi, and Yaqub Ibn Abdullah. These Arabic geographies belonged to the 11th century. Their argument favored the recent discovery of archaeological evidence. A coin, gold coin of Harunur Rashid (788) was found at Paharpur in Rajshahi, Bangladesh. On the other hand, another set of coins was discovered at Mainamoti in Comilla, Bangladesh. There was also discovered lately in Lalmonirhat district of Bangladesh that was constructed in the 7th century (689 BC, Arabic calendar year 69 Hijri). The folk stories and songs of Bengal indicated a considerable historical foundation of Islam for the favor of Islamic preachers and saints. Some other indicators were verified for the gestures of their tombs and Dargahs⁶. It was found that many Mosques (Masjid) were built by their hands. These historical trends and developments of Islam proved that Islam conquered in the 6th century before the Muslim triumphed over Bengal. So, the self-conscious Anti-Aryan people of Bengal began to start to admire Islam from that time. It was recognized that the triumph of Bengal began in 1204 with the hands of Muslims. Aftermath, Islam started to patronize the region through proper ways, including justice and equality (Islam, 2017; Islam & Hossain, 2020).

The rise of political Islam and political culture in Bengal and Bengali Muslim identity, obviously, the flow of the incidents must be discussed through the three major historical events and initiatives during the colonial period (Islam and Islam, 2018): *firstly*, the *Fara'idi movement* led by Haji Shari'at Allah in the 1820s (1781–1840); *secondly*, the *Basherkella movement* led by Mir Nisar Ali alias Titu Mir (1782–1831); and *thirdly*, the major initiative led by *Deoband and Bengali Ulema* against the British colony to preserve the Ottoman Empire, historically, which was introduced as the *Khilafat movement* between the late 1910s and early 1920s (1918–1924). These were the primary factual movements for identifying the Bengali Muslim identity, Islam and its vast and deep

4 Expert on Prophet Mohammad's Speech, PBH

5 Associates of Prophet Mohammad

6 Rest and residential house of Islamic preachers, refugees, and insolvent people

impacts on the sociopolitical and cultural aspects of Bengal, and current Bangladeshi Muslim society. “The challenges that confront politicians and policymakers, as well as the general public, are mostly due to negative legacies that may have roots in the colonial past” of Bengal and current Bangladesh (Islam, 2017). “Despite an end to Muslim political rule, seeds of Muslim identity remained buried in Bengal, coming to the fore with the establishment of a Muslim political movement in Dhaka in the early decade of the twentieth century. The movement gradually turned into a movement calling for an independent homeland for Muslims, leading to the formation of Pakistan in 1947. Although designated as a homeland for Muslims, discontentment arose in the eastern part of Pakistan over economic and social policies which were seen to be favoring the western part. East Pakistan became independent from Pakistan after a 9-month bloody war which led to the formation of Bangladesh in 1971” (Islam & Hossain, 2020).

Historical Measurement to Promote Islam and Democracy in Bangladesh

Historically, there were some procedures that followed to uphold Islamic values and cultures in Bangladesh. Some important features are mentionable for Islamic teaching and values (Hasan, 2011: 8):

- (1) *The government of Bangladesh enacted one of the four state principles, i.e. ‘absolute faith and trust in the Almighty Allah instead of previous secularism principle and added “Bismilla-hirrah-manir-rahim” (In the name of Allah, the Merciful, and the Compassionate) into the Constitution of the People’s Republic of Bangladesh. Moreover, it (absolute faith and trust in the Almighty Allah) was amended by the 15th Amendment of the constitution in 2011. On the other hand, the Supreme Court, an apex court of Bangladesh declared illegal Amendment which was a favor for the 15th Amendment.*
- (2) *There is a symbolic initiative to hang various posters in government offices, residential houses of the premier and president with the quotations from the holy Quran (Divine Verse of Allah), displays some verses of Quran, and finally the Prophet Mohammad’s advice in public places.*
- (3) *Taking off some flags, festoons especially in Eid for celebrating religious festivals and wishing some welcome messages from the head of state or government on various religious circumstances*
- (4) *Proffering of Munajat (prayers) on special occasions*
- (5) *Perform Namaz (Prayers) and call of Azan (Prayer) five times in a day*
- (6) *Foundation of a newly separate division of Religious Affairs, under a matured ministry*
- (7) *Institution of the Islamic Foundation with an extensive network of research facilities*
- (8) *Set of connection of an Islamic University with an Islamic Research Centre attached to it*

- (9) *Foundation of a Zakat (One of the basic principles of Islamic Foundation) Fund headed by the President*
- (10) *Suggestion for an education policy intended to introduce Arabic schools, starting with class 1*
- (11) *Expenditure of enormous funds for the building of the Mosque before and after election and Madrasah (religious, educational institutions)*
- (12) *Foundation of the Bangladesh Madrasah Education Board*

Additionally, there are seven Islamic political parties catalogued with the Election Commission Bangladesh. E.g., Bangladesh Jamaat-e-Islami, Jaker Party, Khelafot Andolon, Muslim League, Jomioti Ulamaye Islam Bangladesh, Islamic Front Bangladesh, and Islamic Oikko Jot (IOJ). Only JIB and IOJ achieved Parliamentary seats in the Nation of House among these seven parties in the 2001 general election. On the other hand, Bangladesh Nationalist Party (BNP) won 193 seats in that Parliament. JIB and IOJ turned into a leading alliance cohort with BNP for assisting to form the central government during this time; even two BJI MPs got an opportunity to hold the ministerial positions in the BNP-led government until 2006.

Political and Democratic Culture of Bangladesh Jamat-e-Islami (BJI)

Historical Development

The Jamaat-e-Islami (BJI) emerged in North India as an ideological group in the 1940s. Maulana Maududi was the founder of Jamat-e-Islami (JI), formed the institution of an Islamic values-oriented state (Hashmi, 2011). However, Jamaat-e-Islami is an Islamic movement that was established by the theologian expert and socio-political logician, Abul Ala Mawdudi (1903–1979), in 1941, in undivided British India. It was initially founded as a religious movement aiming at the socio-religious development of the Muslim community in the colonized Indian subcontinent. The division was visible after the establishment of the division between Muslim-majority Pakistan and Hindu-majority India in 1947. Maududi migrated to Pakistan, while the movement also continued to function in India, with autonomous and independent leadership but with a strong ideological influence from Maududi's writings. Similarly, the Jama'at in Bangladesh has also functioned with completely independent policies and leadership since it began work in Bangladesh in 1979, eight years after the country gained independence from Pakistan in 1971 (Amin, 2016: 25). Since its creation, in academia, Jamaat-e-Islami argued as "well-organised and controversial Islamic party" which has some "similarities, but more dissimilarities with other political parties", (Banu, 1994: 80) whatever, it is in Bangladesh, India or Pakistan.

in political issues in the late 1940s. In 1951 it participated for the first time in a provincial election in Pakistan. Since then, the Jama'at has functioned as a full-scale political party in Pakistan (Jama'at -e-Islami, Pakistan), India (Jama'at -e-Islami Hind), Kashmir (Jama'at -e-Islami Kashmir) and Bangladesh (Bangladesh Jama'at -e-Islami). Moreover, expatriates originating from these countries, who are influenced by the ideology of the movement, have formed several religious-social movements in various countries: for instance, the Islamic Society of North America (ISNA), Islamic Forum Europe, and the UK Islamic Mission. All of these groups continue working, with their own independent constructs and activities in their respective countries, towards Islamizing the society, as advocated by the movement's founder, Maududi (Haq, 2010; Nasr, 1994; Nasr, 1996; Riaz, 2010). Maududi's objective is summarized in the World Almanac of Islamism: "Maududi hypothesized and selected a way in which Muslims might safeguard their political and religious interests by understanding pure Islam and Practices those were contradictory with Hinduism. He condemned the earthly ideologies, i.e., nationalism and secular politics, and strongly proposed that Islamic State could reduce all types of problems Muslim communities are facing those" (Amin, 2016). In other way Bano (2012) argued the Jamaat's social roots through its social welfare works as that "in Pakistan and Bangladesh there are other Islamic parties but none on the scale of the Jama'at and none with as extensive welfare network. Thus, a sophisticated organisational hierarchy and not just commitment to welfare work is critical for enabling a religious political party maintain a large network of welfare organ" (Bano, 2012: 93).

This revivalist approach has ideological similarities to the approach of Muslim groups in other Middle Eastern countries, e.g., the Muslim Brotherhood in Egypt. The objective of Hasan al-Banna, the founder of the Muslim Brotherhood in Egypt is also described in the World Almanac of Islamism: "He proposed that the fault of Muslim Communities could only be alleviated through revisiting to the unique structure of faith, following its guidelines developed from the divine book .e.g. the Holy Quran and prophetic tradition to all aspects of modern life as well as in the political ground" (Amin, 2016).

In the arena of Bangladesh, during the Mujib government, Jamaat was prohibited like other religious organizations, but following the regime of the Sheikh Mujib government in 1975, the Jamaat became a legitimate political party in Bangladesh. Aftermath, the Jamaat led religious-based politics and pursued mostly by upper peasants and lower-middle classes in Bangladesh dissimilar to its counterparts in India and Pakistan. On the other hand, it was welcomed by several NGOs, clinics, and philanthropic organizations across Bangladesh, which had been ahead ground for appearing as a different to the secular parties in Bangladesh. That being the case, there is no simple way to identify the Jama'at as either a political party or a small religious revivalist movement

(Pattanaik, 2009). Nevertheless, due to its emphasis on political action, the Jama'at is predominantly considered as a political party, with a mention of its distinctive aspect of ideological identity. For instance, the Jama'at is described in the Encyclopedia of Islam (Sija, 2009: 388):

“The Jamaat-i-Islami is an Islamic political party in Pakistan founded in 1941 by Abu Al-Ala Mawdudi (1903–79), the most widely influential Muslim thinker of South Asia in the 20th century. It is an ideological movement that has aimed to create an Islamic state in which all aspects of social and political life would be governed according to Islamic standards and law”.

BJI's Activities in the Political Environment of Bangladesh

Bangladesh Jamaat-e-Islami is the popular Islamic organization as well as one of the most historic and popular political party in this country. As the constitutional objectives of Bangladesh Jamaat-e-Islami articulated that BJI firmly believe that for the sake of world peace and the salvation in the hereafter, each and every human being should accept and acknowledge Allah as the only God and Prophet Mohammad (Peace be upon him) as an ideal leader. The main activity of Jamaat is encouraging people to follow Islam meticulously in their personal lives. They believe that the society based on Islamic values can ensure peace and welfare to the world humanity where competent government is very much crucial for protecting and sustaining welfare of the society. By this way, Jamaat has involved with the democratic and systematic activities of Bangladeshi politics to formulate a government on the basis of Islamic values and responsibility.

According to the statement of BJI, they are working and involved in politics in a democratic way where they maintain no hatred for any political party and organizations working at home and abroad. Additionally, historically, Jamaat is keen to keep up a friendly relationship with the followers of different faiths, beliefs and opinions to build welfare, happy and prosperous Bangladesh in a democratic way. Moreover, as a part of such a vision; Jamaat has joined in all the national and local elections since the independence of the country and played their role as a democratic political party.

Literally, BJI's constitution and its activities in the political environment of Bangladesh pleas to human being in general and the Muslim Communities in meticulous in retorting to three points call derived from the unique message of all envoys of Allah cited in the Holy Quran. “O people, surrender to Allah, there is no other Lord for you except Him”. Hence, these pleas can construe in universal and eternal call, which will attain through the following three points (jamaat-e-islami.org, 2020):

1. *“Admit Allah as the only sovereign Lord and the messenger Mohammad (Peace be upon him) as your one and only leader in all segments of your life for desiring peace in this life and desire recovery after death.”*

2. *Every judgments, actions and habits revolting faith and proclaim not to follow anybody against Allah and His envoy Mohammad (Peace be upon him).*
3. *Build practical efforts to modify fake and inactive chiefs by good and active ones to execute these two procedures in the life.*

BJI wants to change the feelings of the people, which will be followed to the right path. People of same thinking have to be united and instructed as active chiefs, and capable activists in order to remove the social upheavals with the strength of with the strength of selfless examine of the people, they shall outline the government and shall revolve the country into a peaceful and prosperous state in the light of the Quran and the Sunnah (Prophet Mohammad's Guidelines). Additionally, to sustain these types of missions and vision; BJI clarified their activities through four approaches:

- (1) *"Decontamination and renovation views: Some specific methods are mentioned categorically-to proliferate Islam and to entitle the people to the method of Allah, to sanitize and recreate the thoughts of the human beings on the base of the Quran and the Sunnah, to carry out an association for making authentic Islamic ideology in all sections of the people and to craft them experience the requirement to pursue Islam in each globe of life.*
- (2) *Association and teaching: Some methods are distinguishable. E.g. To investigate and systematize Islam-loving conscious and truthful people and those intending to be sincere, to educate them up through realistic activities in order to appropriate to enlarge them as true servant of Allah and competent activists for the basis of Islam and kindness and build up a cluster of activists for providing the society with frank management at all segments of the society.*
- (3) *Community repair and public improvement: To Endeavour to fortify the conditions of the people and the country through general and common examine and some societal wellbeing activities, to hand out the misery of humanity, to commence Islamic traditions and rebuild human quality on foundation of Islamic teachings and values. Finally, take some steps to prepare people for resisting anti-social activates through cooperative and diplomatic ways.*
- (4) *Reforming the Government and Organization: BJI undertakes some reforming of the government and organizational transformations for administrative and country's development. These are-to counsels the government in the illumination of Islam concerning internal administration, oversees strategy, laws and acts, ethical and worldly expansion of the people, teaching system, the proper management of the country, to restore active and productive people in every segment of public services through truthful and competent persons."*

The campaigners of Bangladesh Jamaat-e-Islami (BJI) try to set up individual contact with common people belonging to all aspects of life, clarify dissimilar aspects of Islam and advocate upon them to interpret Islam text and this kind recommend is differentiated with Quran and teaching of Prophet Mohammad (Peace be upon him) class at diverse venues for creating the people familiar with the knowledge of Islam. Moreover, the Jamaat coordinates public meetings in cities, at townships and pastoral areas for communicating the memorandum of Quran and teaching of Prophet Mohammad (Peace be upon him).

If anyone responded by the calling of Jamaat member, then they will be trained through its regular activities which are included with social, political, educational and cultural campaigners. They are inspired to study the Quran, teaching of Prophet Mohammad (Peace be upon him), and other Islamic text for improving personal development. They are advised to say their daily prayers in parishioners. They are motivated to employ new associate members by individual communication and good relations. On the other hand, they have to present a report of the daily activities at regular contacts with organizational hierarchical members.

Finally, at the third phase, Jamaat-e-Islami members endeavor to restructure the sufferings of the unfortunate and the impoverished by extending assistance to them both money and kind. This political and religious organization initiates some relief programmes and endeavors to recover the victims as far as potential whenever environmental, natural or human-made disasters happen in the country. It endeavors to assemble community estimation, in distinct ways, alongside all sorts of anti-societal and anti-religious activities.

Lastly, in this stage, Bangladesh Jamaat-e-Islami endeavors to encourage the ordinary people with the spirit of independence in order to uphold the survival of Bangladesh and national development.

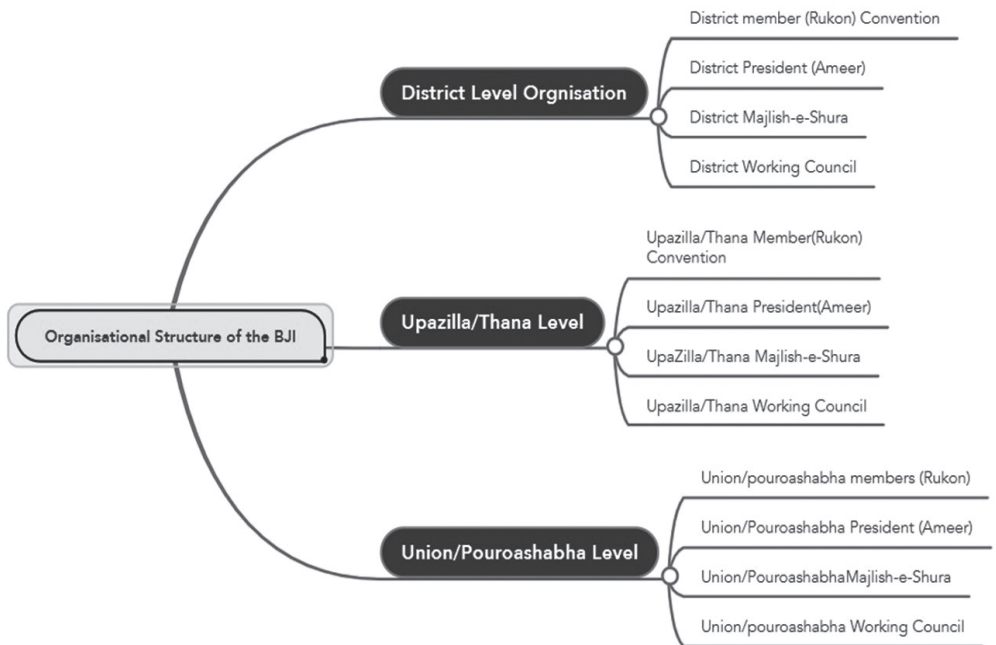
The major goal of "Jamaat-e Islami is to turn Bangladesh into an Islamic welfare state. Only practitioner and good followers of Islam can achieve this goal. As a result, some committed members to the organization can fulfil the dream of BJI. To this end, this organization does not welcome inactive and uncommitted people to the philosophy and Islamic movement like BJI. Hence, without memberships of the organization, on one can able to start his/her journey with this organization. The pattern of leadership is different from anti-Islamic political parties. Though elections holds regularly, proclamation of candidature is prohibited in this organization. The system is like the democratic system as members voted secretly and openly. The voters of the organization usually follow some qualities and characters in selecting their leaders. These include religious traits regarding Islam, integrity, activeness and commitment to the organization (jamaat-e-islami.org, 2020)".

BJI's Structure

BJI is a cadre based, hierarchically organised political party which emphasized by Riaz and Raji (2011) as they explained BJI is a "hierarchically organised and well-disciplined and cohesive". Through Central Member Conference (CMC) and by the highest member (Rukon), BJI assembles their political leaderships in every three years where the members of BJI elect the executive head of the party which they usually called as Ameer-e-Jamaat and Central Majlish-e-Shura (CMS). The chief of the BJI, called Ameer-e-Jamaat look at the political and organisational activities of the party where CMS activities confined to

support and guidance the BJI's Ameer-e-Jamaat, as they are the top policy and decision-making body of the BJI. There is a Central Working Committee (CWC) who are evaluating the daily works and look at the managerial activities of the BJI, as Jahan (2014) and Upendra (2017) explored through the BJI's constitution that CWC "formed with one secretary general, number of Nayeb-e-Ameers, assistant secretary, divisional secretaries, and members of women's working committee and other member". CMS and Ameer-e-Jammat is controlling the CWC, as they are accountable for their activities to them. There is another organ of BJI, called Central Executive Committee (CEC) whose functions directed from the CMC and CWC, as they implement their decisions in the field level. The members of the CEC elected by the CMS where 15 member's body elected to implement the activities provided by the CMS and CWC. For greater interest like social welfare, vote, study and work, BJI's women wing played very important role through its organisational structure, as that stressed by Shehabuddin (2008), Jammat "go to great lengths to highlight Islam's recognition of women as 'individuals' with 'individual' responsibilities to God and Islam as well as Islam's support for women's right to study, work and vote" (Shehabuddin, 2008: 577). The following Figure highlights the organizational structure of BJI.

Figure 1. Organisational Structure of Bangladesh Jamaat-e-Islami (BJI)

Source: (Prepared by the Authors)

BJI's Role in Political and Democratic Participation of Bangladesh

From the political history of Bangladesh, Jamaat has an influential role, and significant contribution, particularly this political organization joined for the democratic continuousness in all national and local level elections within the Bangladesh constitutional scaffold. The important thing is that BJI has a vital role in the democratic movement of Bangladesh from the military and authoritarian regime of Bangladesh. According to the BJI, hundreds of its well-wishers and members of the organization sacrificed their lives and injured severely in upholding the philosophy of the organization and in many democratic processions of Bangladesh. There are some particular contributions of BJI in the democratic movement of Bangladesh particularly establishing of the baseline for non-partisan caretaker government system (CGS) which was in mid of the 1980s where eminent professor Ghulam Azam, the Late Ameer (Former President of the party, BJI) fixed some proposals concerning non-partisan CGS for a free, fair and credible election before the party central working committee. On the other hand, the then acting Ameer of Jamaat, Abbas Ali Khan has also presented that proposal before the nation in a press conference in Ramna Green auditorium in Dhaka on 7th December 1980 (jamaat-e-islami.org, 2020), United movement for restoring democracy in 1983 against the military and autocratic government and mass uprising in 1990 for protecting democracy. Moreover, the CGS was annulled by the 15th Amendment of the Bangladesh Constitution in 2011 by the AL government.

The Jama'at even enjoyed the position of a stakeholder during the formation of the governments in 1991, 1996, and 2001, when both of the major political parties failed to achieve absolute victory in the national elections. The following table shows the position of the Jama'at, which is usually considered to be the third or fourth-largest political party of Bangladesh⁷, in four general elections contested for the 300-constituency national parliament.

7 The three parties which are larger than the Jama'at are, in decreasing order of size: 1) Bangladesh Awami League (Urdu: lit. Bangladesh People's League), a centre-left secular party; 2) Bangladesh Nationalist Party, a centre-right nationalist party; and 3) Bangladesh Jatiya Party (Bengali: lit. Bangladesh National Party), the party of a former military dictator, which preceded the Jamaat in Bangladesh with regard to its position in the national political arena.

Table 1. Election Results of Bangladesh Jamaat-e Islami in the National Elections of Bangladesh

Election	Date	Total Votes Cast	Votes for the Jamaat	Seats Contested	Seats Own	Percentage of Total Votes
Third National Parliamentary Election ¹	7 May 1986	28,903,889	1,314,057	77	10	4.60
Fifth National Parliamentary Election ²	27 February 1991	34,477,803	4,117,737	222	18	12.2
Seventh National Parliamentary Election ³	12 June 1996	42,880,576	3,653,013	300	3	8.61
Eighth National Parliamentary Election ⁴	1 October 2001	55,736,625	2,385,361	31	17	4.28
Ninth National Parliamentary Election ⁵	29 December 2008	69,372,897	3,289,967	39	2	4.70
Tenth National Parliamentary Election	5 January 2014	-	BJI Boycott the Election ⁶	-	-	-
Eleventh National Parliamentary Election	30 December 2018	-	BJI Boycott the Election though they attended the election at first stage ⁷	-	-	-

Recent Controversies in the Political Culture and Policy Challenges of BJI in Bangladesh

BJI's politics in Bangladesh has been surrounded by increasing controversy in recent years. Allegations have been made against some of its leaders relating to their association with and participation in the war crimes primarily performed by the Pakistan army during the 1971's Liberation War.

A 'War Crimes Tribunal' was established in 2011 after four decades of independence. Throughout this period, the Jamaat had joined in every national and local government elections had participated in all national and local government elections. Though the election results represent a debatable scale by which to measure public acceptance, where a myriad of variables such as democratic conditions, local agendas and interests, and the law-and-order situation has impacted on them, they generally provide an acceptable appraisal of the status of the political groups involved. This is also important when the Jama'at, whose ideology and objectives are religious, has adapted to the electoral democracy in order to establish its ideology (Amin, 2016:81).

It is mentioned that BJI traditionally disagreed with the cessation of Pakistan in a company with five political parties on religious grounds. Though they have disagreed with the Independence struggle of Bangladesh in a peaceful manner, they did not participate in the killing mission, rape, and systematic torture against freedom fighters or supporters of the Independence movement of Bangladesh. The Awami League (AL) government structured the government based on the 1970's Pakistan regional and general election after obtaining victory against Pakistan in 1971. Later, the AL government generated an International War Crimes Tribunal Act 1973 under the leadership of Sheikh Mujibur Rahman in order to find out war criminals from the Pakistani Armies. Although the tribunal found some war criminals from the Pakistani soldiers, it did not get any Jamaat leaders/supporters in this regard (Rawsab, February 13, 2010).

The AL government detained more than 100,000 people for the allegation of helping Pakistani armies as they commit war crimes. The litigation was followed by the Bangladesh Collaborators Act (Special Tribunal Act 1972). The charge sheets were presented to the court only against 2,848 people after completing the investigation. After accomplishing court's procedures, the prosecutor teams were proved before the court only against 752 accused as a criminal offence, and they were penalized for different terms of imprisonment. There were no name lists of Jamaat leaders or its supporters as convicted people in that trial (Abu Rawsab, February 13, 2010; RTNN, March 23, 2010⁸; Daily Sangram, April 1, 2010⁹) which was verified from the investigation and trial procedures in 1973. However, it was also well established that the governments led by AL consecutively in 1972-1975 and 1996-2001; they did not take any legal process against Jamaat leader and its supporters during the 1971's role in the Liberation War even in those times. Moreover, AL and its allied political parties maintained their good relationship with Jamaat and its leaders. Moreover, both AL and Jamaat worked together and arranged joint meetings and press conferences in restoring democratic principles in Bangladesh. The evidence and photographs are still available for both parties, meetings and conferences in the press and media in Bangladesh.

Nevertheless, it is estimated that the members of BJI had been arrested in custody under false and politically motivated cases, where more than 4,000 Jamaat and Shibir¹⁰ leaders, supporters and well-wishers since 2009. They were systematically killed, forced disappearance, and deprived of political and civil rights. AL affiliated student's wings and some other organization

8 This news online's archived has been shut down by the govt.

9 This newspaper's archived has been shut down by the govt.

10 Bangladesh Islami Chattra Shibir (BICS) is affiliated student wing of Bangladesh Jamat-e-Islami which has been working with its integrated manpower all over the schools, colleges and universities of Bangladesh.

typically handed over to the administration to out forward litigation against Jamaat and Shibir. The police department and law enforcement agencies oppressed severely in custody in different incidents since the last week of February 2010 (Abu Rawsab, February 13, 2010; Daily Sangram, April 11, 2010)¹¹. Additionally, before the resignation, the Assistant Secretary of BJI explains the current situation to Aljazeera (2019) accordingly-

“Jamaat is a legal political party, since 2011 the government has not given it any space. The government has closed down all its 65 district offices and 4,000 other offices around the country. It cannot organise any public or indoor meetings and it is not allowed to hold press conferences and it cannot take part in elections” (Bergman, 2019)

Principally, Jamaat was recognised as a democratic political party in the eyes of ordinary people for its pro-people agenda and uncorrupted leadership in the country since its inception in Bangladesh. As it mentioned that BJI did not discourage its political leaders in local and parliamentary elections. Even they did not encourage any contentious politics in practising democratic principles. As a result, supporters and members of Jamaat are increasing day by day for their pro-people agendas such as social welfare activities of BJI, including building hospitals, schools, zakat distribution for poor people, aid for physically disabled people especially children, education scholarship for underprivileged students, legal assistance for politically affected persons, and youth employment through their own capacity. Through this way, as it had only 100,000 (one million) supporters in 1971, and now it has 1000, 0000 (ten million) supporters in Bangladesh. Some critics argued that the politically motivated trial and procedures against BJI violated their democratic and fundamental rights in Bangladesh. The government parties, including AL led allied political parties through *Shahbag protest in 2013*¹² took the initiative against opposition parties with bad intentions and wanted to jeopardize the opposition in the political arena (Abdul Kader, Daily Sangram 25 March 2010)¹³. The AL government employed three War Criminal Tribunal Judges, investigators, and prosecutors who were former benevolent and trustworthy supporters of AL political parties. Subsequently, there is a little hope to get the proper justice in the trial procedures of Jamaat-e Islam (Islam and Islam; Abu Rawsab, 29 May 2010). The main motion of AL government on starting trial procedures to discourage people about getting membership in Jamaat-e Islam and undermine the popularity of the parties to the ordinary people as the membership of Jamaat-e Islam was increasing speedily. AL was concerned

11 Newspaper's archived has been shut down by the govt.

12 “On 5 February 2013, protests began in Shahbag Square, Dhaka, Bangladesh following demands for capital punishment for Abdul Quader Mollah by the International Crimes Tribunal of Bangladesh”

13 This newspaper's archived has been shut down by the govt.

about the BJI's future political popularity in Bangladesh. Thousands of people are the members of these political parties compared to AL and other political parties in Bangladesh. But the hidden blueprint of AL did not to currency to ordinary people, the international community and especially, Muslim worlds where BJI's popularity and acceptability are increasing through these three arenas especially the world community and ordinary people stood against AL's bad motivation for their inhuman and cruel stands (Jalil & Rahman, 2011:3) that makes BJI in its general appeal to the common of Bangladesh.

Scholars argued that the present war crime trial happened only for the interests of India; for example, recently, the current government of Bangladesh has intoned and ratified many international agreements regarding security, border, trade, and defence against national interests of Bangladesh. It is a well-established argument that the AL government's stand served for the interest of India. For example, recently, the current government of Bangladesh has signed to borrow one billion US\$ with irrational high interest to build up development projects, including roads with India in order to upgrade Chittagong and Mongla seaports. Bangladesh's government was consented to use these seaports without any payment by India. Bangladesh has to invest this money according to the Indian government's suggestions which creates a complex environment for the future of Bangladesh's national interest, security, and sovereignty (Jalil & Rahman, 2011: 3).

Additionally, on the name war crime tribunal, the current AL led government controlled most of the institutions, organizations, banks, and hospitals of BJI such as the Islami Bank of Bangladesh Limited (IBBL) and Ibni Sina Trust. Recently, Bangladesh Bank systematically overthrown the top decision-makers of Islami Bank and employed a new chairman and reshuffled the whole administrative structure of Islami Bank. Now, this Bank is controlled indirectly by the government. Some critics evaluated that it takes a long time for Awami League (AL) government to raise the issue of war crimes trials to cover up their failures in many sectors of Bangladesh, such as failing to ensure the democratic and inclusive Bangladesh. Scholars argue that the process of war crime trials is politically motivated, and their master plan is to destroy the opposition parties, including Bangladesh Nationalist Party (BNP) and its allied political parties and also other most of the Islamic political party in Bangladesh (New York Times, April 13, 2010).

Political Challenges of BJI

Currently, in Bangladesh, BJI is facing some sort of critical political challenges. The registration of Bangladesh Jamaat-e-Islami (BJI)'s was banned by the High Court Division (Petition No. 630/2009) of the Supreme Court in August 2013 (Bangladesh Election Commission, 2018). Subsequently, BJI did not appeal to the Supreme Court's Appellate division for the present political and societal

circumstances. Considering its rise in the 1980s and 1990s, it was generally expected that the party would continue gaining acceptance in a society where most of the members are Muslim and well aware of their religious identity. Some political observers, intellectuals and party activists argue that compromising certain religious principles for the sake of political gain has created a 'power-hungry' image of the Jama'at in people's minds and resulted in 'a narrow support base' for this movement (Hossain & Siddiquee, 2006). Examples of the success of several Islamic political revivalist movements in various Muslim countries have also been introduced into this discourse. Most importantly, Barrister Abdur Razzak, a former central executive committee member of the Jama'at wrote an article, "Islamic Movements in Different Countries and the Arab Spring", where he described the modern strategies adopted by Islamic movements in several countries and especially in Tunisia, Egypt, Turkey, and India. Justifying those strategies with different verses from the holy Quran and message of Muhammad (PBU), Abdur Razzak called on the Jama'at's leaders and followers to abandon rigidity in policy making and to be more pragmatic when dealing with public issues. After describing the recent progress of various Islamic movements, he has rationalized the victory of the Muslim Brotherhood in Egypt's national election after Arab spring as the result of "their being very close to the general people through their social welfare activities" (Razzak, 2012). However, last year, Abdur Razzak resigned from the BJI by showing the cause that "the party's failure to apologise for its role in supporting Pakistani military 50 years ago" even he said that the resignation was also due to the BJI's failure to rethink its view of the Islamic state and restructure itself to become "a democratic principled party adhering to Islamic values operating within the secular constitution of Bangladesh" (Bergman, 2019).

Conclusion

It is well established that "the contemporary salience of political-religious movements across the world seems to represent a challenge, in some places even to constitute a threat, to the project" (Asad, 1992: 3) while Nasr (1994) asserts that "the rise of Islamic revivalism has presented a serious challenge to conventional wisdom in the social sciences and as a result has been the object of considerable debate and inquiry".

Bangladesh Jama'at-e-Islami, an Islamic revivalist political movement that embraces modern socio-religious strategies in order to attain its primary objectives of establishing an Islamic governance structure at a state level, focuses significantly on providing social welfare assistance (Amin, 2016). Jama'at involvement in politics is to sustain the Islamic values at the state level, as reflected in its calls for stronger adherence to the prescribed principles and rules placed in the constitution. The Bangladesh Jamaate Islami (BJI)

strongly follows the constitutional and democratic process in the light of the guidelines enacted by its founders. It is true that the oppression and repression on Bangladesh Jama'at-e-Islami (BJI) are vast; however, they try to work according to the democratic political culture to establish social justice and social welfare for the development of Bangladesh based on Islamic values. There are so many political analysts who think that the current government of Bangladesh has no good intention to enrich the country to resolute the internal and international problems and its only duty is to finalize policies to attack, oppress and kill opposition political party members mainly Islamists and Jama'at members, and to set up a one-party autocratic rule (Jalil & Rahman, 2011). However, it could be argued that the total development and socio-political maturity process of Jama'at is not enough and successful in leading the political arena of Bangladesh, but their consistency for legal rights, positive activities and democratic attitudes make them one of the most popular party in the near future of Bangladesh. While the study has given a general analysis, it provides a basis for future research on BJI, and how BJI played a political impression on the political culture and "political strategy" (Islam, 2019) of Bangladesh, why Islamism might be the best option and central point to resolve the current political vacuum in Bangladesh and how Islam, as a "complete code of life", may help the current political parties of Bangladesh to develop its unique model that can "ensure the people's rights, freedom, sovereignty, participation, equality, and social justice" (Islam, Bingöl, & Nyadera, 2020). As it can be said that "in every context, to find out cooperations is the best way to arrive at an unparalleled solution" (Islam, 2020).

Additionally, one can argue that the current position of Jamaat-e-Islami in Bangladesh may decrease their political performance in the electoral field, but it has huge impacts in the socio-economic environment of Bangladesh. As BJI is an ideology based organisation, they may have so many controversies and critics in its political activities, however, the socio-economic influences, by its members are vast, which may exist in the long run on Bangladesh. Since the last five years, the political agenda and activities of BJI are very confined to social, organizational, economic and international base. The political influence and the agenda related to election is partially secondary. After one decade of political instability and chaos in Bangladesh, it remains to be seen how long the Jamaat-e-Islami can hold their strength in the socio-cultural, economic and political sphere in Bangladesh.

References

- Amin, F. (2016). *Social Welfare Program of Islamic Political Party: A Case Study of Bangladesh Jamaat-e-Islami*. A PhD thesis submitted to the Religion and Society Research Centre, School of Social Science and Psychology, University of Western Sydney.

- Asad, T. (1992). Religion and Politics: An Introduction. *Social Research*, 59(1), 3-16.
- Bergmen, D. (2019). *Senior leader of Bangladesh's Jamaat Abdur Razzaq resigns*: <https://www.aljazeera.com/news/2019/02/senior-leader-bangladesh-jamaat-abdur-razzaq-resigns-190216073123676.html> [25.12.2020]
- Bano, M. (2012). Welfare Work and Political of Jamaat-i-Islami in Pakistan and Bangladesh, *Economic & Political Weekly*, 47(1):86-93.
- Banu, U.A.B. R. A. (1994). Jamaat-i-Islami in Bangladesh: Challenges and Prospect. In Hussain Mutalib and Tajul-Islam Hashami (Eds.), *Islam, Muslims and the Modern State* (80-99). St. New York: Martin's Press.
- Daily Sangram. (2010). Benojir Ahmed has been appointed as DIG of police after leaping 27 senior police officers. *The Daily Naya Diganta and The Daily Sangram*: <http://www.dailysangram.com/> [10.09.2015]
- Daily Sangram. (2010). Jubo League, Satro League and Police are busy for eradicating Jamaat-Shibir, *The Daily New Age and The Daily Sangram*: https://www.dailysangram.com/news_details [20.10.2015]
- Daily Sangram. (2010). Tender Terrorism by Jubo League and Satro League. *The Daily Naya Diganta and The Daily Sangram*: http://www.dailysangram.com/newsdetails.php?news_id+28958 [17.09.2015]
- Hasan M. (2011). Democracy and Political Islam in Bangladesh. *South Asia Research*, 31(2), 97-117. DOI:10.1177/026272801103100201
- Hashmi, T. (2011). Islamism Beyond the Islamic Heartland: A Case Study of Bangladesh. In Ishtiaq Ahmed (Ed.), *The Politics of Religion in South and Southeast Asia*. London: Routledge.
- Hossain, E. (2009). The Daily Star Interviews Amnesty International (AI) Asia Pacific Program Director Sam Zarifi. *The Daily Star*: http://www.thedailystar.net/news-Design/story_details.php?nid=208 [27.10.2015]
- Human Rights watch Report. (2013). *Democracy in the Cross fire, 2014, Bangladesh Security Forces kill Protesters*: <https://www.hrw.org/report/2014/04/29/democracy-crossfire/opposition-violence-and-government-abuses-2014-pre-and-post> [22.12.2015]
- Islam, M. N., & Cansu, E. E. (2020). BRI, CPEC, and Pakistan: A Qualitative Content Analysis on China's Grand Strategies. *International Journal on World Peace*, 37(3), 35-64.
- Islam, M. N., & Hossain, M. (2020). Islam, Governance and Political Culture in Bangladesh. In: Farazmand A. (eds) *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-319-31816-5_4037-1
- Islam, M. N. (2020). Rethinking Turkey-Iraq Relations: The Dilemma of Partial Cooperation, *Insight Turkey*, 22(1), 257-260. DOI: 10.25253/99.2020221.11.

- Islam, M. N. (2020). Güç, strateji ve potansiyeller: Çin ordusunun temel yetenekleri ve unsurları üzerine bir inceleme (Power, strategy and potentials: A study on the factors and key capabilities of China's military), *Cappadocia Journal of Area Studies*, 1(1), 100-110. DOI: 10.38154/cjas.13.
- Islam, M. N., Bingöl, Y., & Israel, N. N. (2020) Political and Administrative Culture in Turkey's AK Party, Tunisian An-Nahada, and Bangladesh Jamat-e Islam. In: Farazmand A. (eds) *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*. Cham: Springer. DOI: 10.1007/978-3-319-31816-5_4028-1
- Islam, M. N. (2019). Emerging Global Organizations and Groups: A Paradigms Shift for New World Order. *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 471-490. DOI: 10.31679/adamakademi.508998.
- Islam, M. N., & Islam, M. S. (2018). Islam, politics and secularism in Bangladesh: Contesting the dominant narratives. *Social Sciences*, 7(3), 37. DOI: <https://doi.org/10.3390/socsci7030037>
- Islam, M. N. (2020). Turkey, Asia Anew and South Asia: A Comparative Assessment on Bilateral Relations and Soft Power Policy with Bangladesh, India, And Pakistan. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 47(3), 379-398. DOI: 10.15189/1308-8041
- Islam, M. N. (2017). Turkish Soft Power Policy towards India, Pakistan and Bangladesh: A Comparative Assessment from Humanitarian Perspective. In Dursun Özyürek, Mehmet Yıldırım, Sabri Ege, and Taha Eğri (Eds.), *Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi*. İلمي Etüdler Derneği (İLEM), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Bakanlığı (YTB) and İstanbul Medeniyet Üniversitesi Press.
- Islam, M.N. (2017). Changing Foreign Policy of Bangladesh Evaluation from the Different Political Regime. *Perspective Policy Making Magazine in Bangladesh*: https://www.researchgate.net/publication/318570332_Changing_Foreign_Policy_of_Bangladesh_Evaluation_from_the_Different_Political_Regime [20.12.2020]
- Islam, M. N. (2017). India-Bangladesh Relations: Policy Challenges Under the Narendra Modi's And Shiekh Hasina Regime. In Nurettin Bilici, Ragıp Pehlivanli and Karlygash Ashirhanova (Eds.), *Innovation and Global Issues in Social Sciences (InGlobe)*. Akdeniz University Press.
- Ishtiaq, H., & Noore A. S. (2006). Islam in Bangladesh politics: the role of Ghulam Azam of Jamaat-I-Islami. *Inter-Asia Cultural Studies*, 5(3), 384-399. DOI: 10.1080/1464937042000288688
- Jalil, M. A. & Rahman, M. K. (2011). Human Rights Violation and Political Persecution in Bangladesh: The Current Scenery, *Asian Culture and History*, 3(1), 46-53.
- Jamaat-e-islami.org. (2020). *Bangladesh Jamaat-e Islami*: <https://jamaat-e-islami.org/en/index.php> [27.12.2020].

- Jamaat-e-islami.org. (2015). *Bangladesh Jamaat-e-Islami in Democratic Movement: Participation and Contribution*: <https://jamaat-e-islami.org/previous/en/details.php?artid=MzEwMA==> [27.12.2020]
- Kader, A. (2010). Bengali Hero Kader Siddiqui in TV Interview: AL government is not ready for war crimes trial; fair and international standard trial needed. *The Daily Sangram and The Daily Naya Diganto*: http://www.dailysangram.com/news_details.php?news_id=27905 [28.12.2015]
- Khandoker, M. (2010). AL government is indifferent to solve serious problems of people because they were not elected by people. *The Daily Sangram and The Daily Star*: http://www.dailysangram.com/news_details.php?news_id=28960 [29.12.2015]
- Mayring, P. (2015). Qualitative content analysis: Theoretical background and procedures. In *Approaches to qualitative research in mathematics education* (pp. 365-380). Springer, Dordrecht.
- Megan, A. S. (2009). Jamaat-i-Islami (Urdu: Islamic Group). In Juan Eduardo Campo (Ed.), *Encyclopedia of Islam* (pp. 388). New York: Infobase Publishing.
- Moyser, G. (1991). Politics and religion in the modern world: an overview. In George Moyser (Eds.), *Politics and religion in the modern world* (pp. 1-27). London and New York: Routledge.
- Nasr, S. V. R. (1994). *The Vanguard of the Islamic Revolution: The Jama'at-I-Islami of Pakistan*. Berkeley: University of California Press.
- Nyadera, I. N. & Islam, M. N. (2020). Link Between Administration, Politics, and Bureaucracy. In Farazmand A. (eds) *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-319-31816-5_3903-1
- Nyadera, I. N. & Islam, M. N. (2020). Transnational Operations, International Reactions, and Legitimacy: The Case of Turkey and Saudi Arabia, *Contemporary Review of the Middle East*, 7(3), 1-22. DOI: 10.1177/2347798920921965
- New York Times. (2010). Human Rights Seminar in the U.S.: The War Crimes Tribunal in Bangladesh is a Drama. *The Daily Amardesh*: <http://www.amardeshonline.com/pages/details/2010/04/13/27320> [15.10.2013]
- Odhikar. (2011). *Human rights report 2011*: Odhikar report on Bangladesh. Available at <http://odhikar.org/human-rights-report-2011-odhikar-report-on-bangladesh/> [26.12.2020]
- Odhikar. (2012). *Human rights report 2012*: Odhikar report on Bangladesh. Available at <http://odhikar.org/human-rights-report-2012-odhikar-report-on-bangladesh/> [26.12.2020]
- Odhikar. (2013). *Human rights report 2013*: Odhikar report on Bangladesh. Available at <http://odhikar.org/human-rights-report-2013-odhikar-report-on-bangladesh/> [26.12.2020]

- Odhikar. (2013). *Human rights report 2013: Odhikar report on Bangladesh*. <http://odhikar.org/annual-human-rights-report-2014-odhikar-report-on-bangladesh/> [26.12.2020]
- Önder M., & Nyadera I. N. (2020). Comparative Administrative Cultures between Developed and Developing Countries. In: Farazmand A. (eds) *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*. Springer, Cham. DOI: 10.1007/978-3-319-31816-5_3902-1
- Önder, M. (2011). A preliminary cross-national test of competing theories of nonprofits: Does culture matter?. *International Review of Public Administration*, 16(1), 71-90.
- Pattanaik, S. S. (2009). Ascendancy of the Religious Right in Bangladesh Politics: A study of Jamaat Islami, *Strategic Analysis*, 33(2): 273-286. DOI: 10.1080/09700160802702668.
- Rawsab, A. (2010). Are Jamaat-Shibir Terrorists or Victims of Terrorism. *The Daily Sonar Bangladesh*: www.sonarbangladesh.com/print.php?id=1993 [15.09.2015].
- Rawsab, A. (2010). Ten reasons why the war crime tribunal is bound to be kangaroo court. *The Daily Online Sonar Bangladesh*: <http://www.savebd.com/articles/ten-reasons-why-the-war-crime-tribunal-is-bound-to-be-a-kangaroo-court/> [20.12.2015]
- Razzak, A. (2012). Islamic Movements in Different Countries and Arab Spring (Translated from Bengali). *The Daily Naya Diganta*: <http://dailynayadiganta.com/details/27532> [05.07.2015]
- Rehman, J. (2013). *The Jamaat factor in Bangladesh politics*: <http://kafila.org/2013/03/13/the-jamaat-factor-in-bangladesh-politics-jyotirehman/> [10.09.2015]
- Riaz, A. (1994). *State, Class and Military Rule: Political Economy of Martial Law in Bangladesh*. Dhaka: Nadi New Press.
- Riaz, A. (2010). The Politics of Islamization in Bangladesh. In Ali Riaz (Ed.), *Religion and Politics in South Asia* (pp. 45-70). London: Routledge.
- Riaz, A. & Ar-Raji, K. A. (2011). Who are the Islamist? In Ali Riaz and C. Christine Fair (Eds.), *Political Islam and Government in Bangladesh* (pp. 46-70). New York: Routledge.
- Rob, A.S.M. (2010). *I have no evidence that Nijami, Mujahid and Saydi had committed any war crimes*: http://www.dailysangram.com/archive/news_details.php?news_id=28833 [10.12.2015]
- RTNN. (2010). The concern of AMT with law-and-order situation in Bangladesh, memorandum to Hillary. *The Daily RTNN*: <http://www.rtnn.net/details.php?id=22885&p=1&s=9> [05.03.2015]

- credible. *The Daily Sangram and The Daily New Nation*: http://www.dailysangram.com/news_details.php?news_id=28071 [19.07.2015]
- Siddiqui, D. M. (2010). Political Culture in Contemporary Bangladesh: Histories, Ruptures and Contradictions. In Ali Riaz and C. Christine Fair Eds, *Political Islam and Governance in Bangladesh*. London, New York: Routledge.
- Serajul I., & Saidul, I. (2010). *War Crime Tribunal in Bangladesh: A Contested Move*: <http://www.sonarbangladesh.com/article.php?ID=2296> [25.12.2015]
- Shehabuddin, E. (2008). Jamaat-i-Islami in Bangladesh: Women, Democracy and the Transformation of Islamist Politics. *Modern Asian Studies*, 42(2/3): 577-603.
- Sobhan, R. (1979). Politics of Food and Famine in Bangladesh, *Economic and Political Weekly*, 14(48): 1973-1980.
- Uddin, S. M. (2006). *Constructing Bangladesh: Religion, Ethnicity and Language in an Islamic Nation*. New Delhi: Vistaar Publication.
- Upendra, K. (2017). Religion and Politics: A Study of Bangladesh Jamaat-e-Islami. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 7(5), 146-165. DOI: 10.5958/2249-7315.2017.00304.5.

Footnotes

- 1 Data of the third and fifth elections are gathered from Bangladesh Election Commissions, Available at <http://ecs.gov.bd> [26.11.2015]
- 2 The fifth general election, in 1991, was the first of its kind to take place under a non-political 'caretaker government' after the public revolution against the military dictatorship. It is considered by many as the first fair national election in the country's history
- 3 Data from the Statistical Report of the Bangladesh Election Commission on the seventh general election (Commission, 1996: 9)
- 4 Data from the Statistical Report of the Bangladesh Election Commission on the eighth parliamentary election (Commission, 2002: 6-8)
- 5 Due to the unavailability of a digital statistical report of the Bangladesh Election Commission on the ninth parliamentary election, data have been collected from a UNDP report (Eicher, Alam, & Eckstein, 2010:80- 81)
- 6 BBC (2014). Q&A: Bangladesh General Election. Accessed: 10.05.2019. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/uk-25584962>
- 7 Dhaka Tribune (2018). Jamaat boycotts election. Accessed: 05.02.2019. Retrieved from <https://www.dhakatribune.com/bangladesh/election/2018/12/30/jamaat-boycotts-election>

Causal Link Between Consumer Prices Index and Producer Prices Index: An Evidence From Central and Eastern European Countries (CEECs)

Aslı Özpolat*

Gaziantep University

Abstract

Consumer price index and producer price index are important indices state that the price changes in goods and services. Central banks observe price changes through these indices. However, generally, central banks tend to examine price changes through the consumer price index. In this study, the relationship between these two indices has been investigated. For this aim, the paper is assessed CPI and PPI nexus for the annual series with data ranging from 1992 to 2017 for Central and Eastern European Countries (CEECs). In this phase, the long-run relationship among variables is analyzed by Panel Cointegration Test and Panel Causality Test. The empirical findings reveal that there is a long run and bilateral causality of the PPI and CPI in CEECs.

Keywords

Consumer Price Index, Producer Price Index, Panel Cointegration, Panel Causality, CEECs

* Asst. Prof., Gaziantep University, Oğuzeli Vocational School and Higher Education, Department of Management and Organization, ozpolat@gantep.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1769-3654

Tüketici Fiyatları Endeksi ve Üretici Fiyatları Endeksi Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri (CEECs) Örneği

Öz

Tüketici fiyat endeksi ve üretici fiyat endeksleri mal ve hizmetlerdeki fiyat değişimlerini ifade eden önemli endekslerdir. Bu endeksler aracılığı ile merkez bankaları fiyat değişimlerini gözlemlemektedir. Ancak genellikle merkez bankaları fiyat değişimlerini tüketici fiyat endeksi üzerinden inceleme eğilimindedir. Bu çalışmada bu iki endeks arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaçla, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için 1992-2017 yılları arasında TÜFE ve ÜFE arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Analizde değişkenler arasındaki ilişki panel eşbütünleşme ve panel nedensellik testleri ile tahmin edilmiştir. Ampirik bulgular Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için TÜFE ve ÜFE arasında uzun dönemli ve çift yönlü nedensellik ilişkisinin bulunduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler

Tüketici Fiyat Endeksi, Üretici Fiyat Endeksi, Panel Eşbütünleşme, Panel Nedensellik, CEECs Ülkeleri

Introduction

There are many price indices used to measure the general price level, such as Consumer Price Index and Producer Price Index. The Consumer Price Index (CPI) is used to measure price changes in goods and services consumed by individuals. The CPI refers to a single index which includes the prices of goods and services purchased by consumer. Producer Price Index (PPI) is used to measure changes in input prices.

The PPI includes three different indices which are crude materials, intermediate goods and finished goods. These goods are used as input for the production chain (Clark, 1995: 25-26). These indices have a significant role in measuring the general condition of the macro economy and forming central bank monetary and fiscal policies. In the case of price targeting, Central banks observe the economy and constitute monetary policies by price indices. At this stage, the relationship between price indices is important. Central banks generally examine price changes via CPI. However, if there is a long-term relationship between price indices, price changes can be examined both consumer-based and producer-based and thus policy objectives can be established.

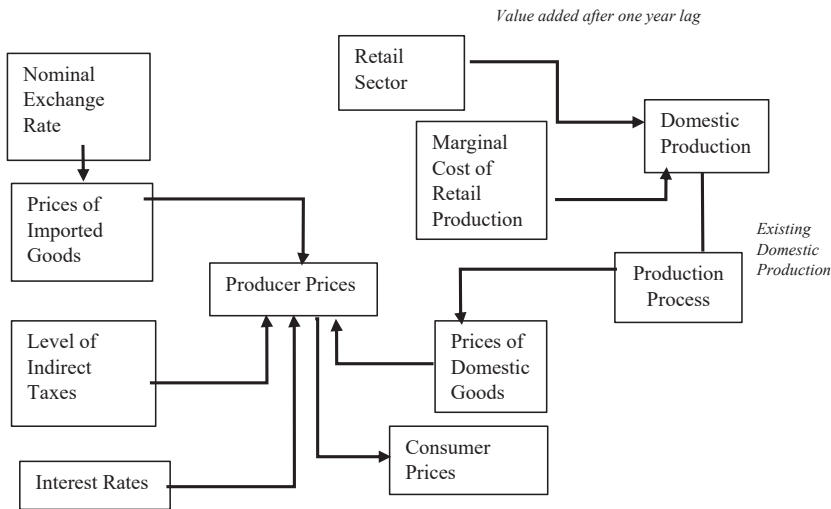
In the previous studies, the relationship between PPI and CPI by empirical models are as follows: causality relationship, cointegration, interactive relationship and transmission relationship (Gao, An & Zhong., 2013: 1). Empirical studies indicate that the four results, which are bidirectional relationship, unidirectional relationship from PPI to CPI, unidirectional relationship from CPI to PPI and no relationship among them.

The producer price index can be used to observe the consumer price index. This causality refers to supply-side developments. The supply-side approach specifies that PPI is the cause of the CPI. According to this approach, producer price index depends on expected future consumer prices. However, consumer prices respond only to past shocks in producer prices. (Cushing&McGarvey, 1990: 1070).

The other approach is demand-side development. Demand-side approach stresses that CPI is the cause of the PPI. Under this assumption, consumer prices affect the producer prices in two ways: 1) consumer prices depend on the current demand, expectation of current demand and future demand. The dynamics of current demand also affect both producer prices and consumer

prices. Therefore, consumer prices affect the producer prices through expected future demand (Cushing&McGarvey, 1990: 1066). 2) Consumer prices have an effect on the producer prices by way of labor supply. According to this, wage earners in the production sector point at maintaining the purchasing power of labor income and this mechanism rely on the expectations and the wage setting process. (Caporale, Katsimi & Pittis, 2002: 705). The relationship between CPI and PPI is shown in Figure 1.

Figure 1. *Transmission from Producer Prices to Consumer Prices*

Source: (Shahbaz, Wahid & Haider, 2010: 538)

Traditional approach stresses that the dynamics of price transmission is from producer process (supply side) to demand side (consumer prices). As stated by Figure 1, the retail sector adds a value to domestic production and it is used as input for domestic production. So, producer prices of the domestic goods are dependent on the indirect taxes, Interest rates and marginal cost of retail production. These factors affect the demand side of price dynamics (Shahbaz, Wahid & Haider, 2010: 538). In addition, consumer prices are determined by the producer prices of the home goods, the exchange rate and the imported good prices (Caporale, Katsimi & Pittis., 2002: 704). Therefore, this mechanism creates relationships among price indices.

Based on the above explanations, the aims of this study are as following: 1) to search the existence of a long-term relationship, 2) the causal link between CPI and PPI 3) to analyze the effect of input prices on final prices. For these purposes, the annual period from 1992 to 2017 is examined to search causality among the variables using the panel data analysis in selected Central and Eastern European Countries (CEECs) including Bulgaria, Croatia, Romania, Czech Republic, Poland, Slovenia, Slovak Republic, and Latvia. These

countries are generally referred to as transition economies. These countries experienced a transition from planned economy to free market economy. The analysis of the variables such as economic growth, unemployment, inflation and exchange rate and the relationships between these variables are important in terms of economic evaluations regarding transition countries.

The contributions of this study to the existing literature are twofold. I) as far as we know, this study is one of the few studies that examine causality between CPI and PPI in CEECs. II) The long run parameters are examined for each individual in the panel. By this method, it can be predicted the policy for each country.

Literature Review

In economics literature, there are some studies associating the PPI and CPI (see for example, Hatanaka&Wallaca, 1979; Colclough &Lange, 1982; Engle, 1978; Gutrie, 1981; Cushing&McGarvey, 1990; Clark, 1995; Caporole &Pittis, 1997, 1999; Caporale, Katsimi & Pittis,2002; Akti Berument & Cilasun., 2006; Ghazali, Yee & Muhammad, 2008; Fan, He & Hu., 2009; Shahbaz, Awan &Nasir, 2009; Sidaoui et al., 2009; Akcay , 2011; Tiwari, 2012a, 2012b; Tiwari&Shahbaz, 2010).

In relevant studies, it is generally found that producer prices mainly affect consumer prices. For instance, Khan et al. (2018) analyze the link between CPI and PPI for Czech Republic with using expenditure-switching model. They found a positive relationship in the short run. Jongwanich, Park and Wongcharoen (2019), examines the determinants of CPI and PPI for Asian counties range from 2000-2015. They indicate that the determinants of prices indices different from each other. External cost-push factors are valid for PPI while demand-pull factor express the consumer prices. In addition to these studies, causality analysis has been estimated for the linking price indices. The unidirectional causality from producer prices to consumer prices is called supply side approach and this approach is supported by many studies. For example, Akçay (2011) indicated that a unidirectional causality from PPI to CPI in Finland and France. Su et al. (2016) studied the causality from PPI to CPI in Slovakia for the period from 1998 to 2016 with using granger full sample causality and the sub-sample rolling window approach. According to Granger full sample causality test results, there is a unidirectional causality among the variables. However, the full sample results are inconsistent with sub-samples results. The results of time-varying rolling approach indicate that bidirectional causality in several sab-samples. In addition to these, they found that PPI has a positive impact on CPI. Finally, these results are indicated following two points: 1) Government can minimize the inflation to control input prices 2) Inflation can be affected internal and external factors. Martinez, Caicedo and Tique (2013) showed that PPI has significant impact

on CPI. On the contrary, some studies investigated the causality from CPI to PPI. This relationship is called as demand side approach. For instance, Ulke and Ergun (2014) found a unidirectional causality from CPI to PPI in Turkey for the period from 2003 to 2013 by using Vector Error Correction Model. Gang, Liping and Jiani (2009) found that CPI has an impact on PPI in China. Hamid, Thirunnavukkarasu and Rajamanickam (2006) studied the relationship between S&P index, CPI and PPI. They found the causality between from CPI to PPI and no causality between S&P index, CPI and PPI.

Furthermore, some studies found the bidirectional causality between PPI and CPI. According to bidirectional approach, demand side and supply side of prices move together and affect each other (Jones, 1986; Saraç & Karagöz, 2010; Gao, An & Zhong, 2013; Belthon&Reichert, 2007). In this direction, Shahbaz, Wahid and Haider (2010), researched the causality between Wholesale Prices and Consumer Prices for the period from 1992 to 2007 for Pakistan and concluded that there exists bidirectional causality among the variables. They also stress that causality is from WPI to CPI and WPI has a notable impact on CPI. On the contrary, Shahbaz, Tiwari and Tahir (2012) examined the causality between WPI and CPI for the period from 1961 to 2010 for Pakistan. They found bidirectional causality among the variables and stressed that CPI granger causes WPI at lower, intermediate, and higher level but on the contrary, WPI is not the cause of CPI. Therefore, they indicated that CPI is significantly important to specify monetary and fiscal policy. Tiwari et al. (2014) explored the cyclical effect between PPI and CPI for Romania using wavelet approach. They imply that the relationship among variables depend on internal and external macroeconomic conditions and so these variables are strongly important to specify domestic monetary policy. Blomberg and Harris (1995) indicated that there is a link among indices in the Short run and in the Long run. In addition, they found that PPI has an impact on CPI strongly. Akçay (2011) found a bidirectional causality among indices for Germany. When there is no long-term relationship among price indices, price stability cannot be observed through a single index. In this case, observing all price indices is important in terms of ensuring price stability. In addition to this, according to Tiwari (2012a), the lack of a causal link between the PPI and the CPI is brought to disregard the PPI as a relevant indicator by the central bank.

In addition, with these opposed findings, some studies argue that there is no causality between PPI and CPI. For example, Akçay (2011) reported no causality for the period from 1995 to 2005 for Netherlands and Sweden. Rajcaniova and Pokrivcak (2013) explored no long-term relationship between the PPI and the CPI.

Methodology

In the study, the relationship between CPI and PPI has been analyzed using panel data approach including unit root, cointegration and causality. The empirical methodology includes four steps. I) the stationarity of variables is analyzed with panel unit root tests. II) The long-run relationship is searched with a panel cointegration test. III) The long-run parameters of each variable are examined with panel cointegration parameter estimator (FMOLS and DOLS). IV) The causal relationship among variables is investigated with a panel causality test developed by Dimutrescu-Hurlin Causality (2012).

At the first stage of analysis, IPS unit root test and LLC unit root test is used. IPS unit root test developed by Im, Pesaran and Shin (2003). The hypothesis of IPS are as follows:

$$H_0: \beta_i = 0 \text{ for all } i$$

$$H_1: \beta_1 < 0, i = 1, 2, \dots, N_1, \beta_i = 0, i = N_1 + 1, N_1 + 2, \dots, N \quad (2)$$

Change in β_i refers to an alternative hypothesis for across groups in the panel. It is assumed that the alternative hypothesis of individual process is different from zero, if IPS model is as follows

$$\Delta \gamma_{it} = \mu_i + \rho \gamma_{it-1} + \sum_{j=1}^k a_j \Delta \gamma_{it-j} + \delta_i t + \theta_t + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

Levin, Lin and Chu (LLC) (2002) imply that there are $i = 1, \dots, N$ groups and $t = 1, \dots, T$ observation in the model. According to this, the constant and time trend take part in the each time series and null hypothesis implies that time series include a unit root for each unit.

LLC Panel unit root test hypothesis is as follows:

$$\Delta \gamma_{it} = \delta \gamma_{it-1} + \sum_{L=1}^p \theta_{it} \Delta \gamma_{it-L} + a_{mt} + \theta_{it} m = 1, 2, 3. \quad (4)$$

Second stage is constructed using Panel Cointegration Test developed by Pedroni (1999). The long-term relationship among the variables has been estimated in that stage. The Pedroni Cointegration test is written in equation 5.

$$\varepsilon_{it} = \delta_i \varepsilon_{it-1} + \sum_{k=1}^{K_i} \delta_{ik} \Delta \varepsilon_{it-k} + v_{it} \quad (5)$$

In this phase, Kao Cointegration test (1999) is also estimated to specify cointegration of variables. Kao (1999) suggested that the null hypothesis is no cointegration in panel data and derives asymptotic distribution for each

test. The distributions results estimated for DF_p , DF_t and ADF tests. In addition, asymptotic distribution of residual-based tests relies on LSDV estimator $(\hat{\beta}, t_{\beta}, R^2)$ from the spurious regression.

The next step is to specify the long-term parameters of variables for all units in the panel. To predict parameters using FMOLS and DOLS developed by Pedroni (2000, 2001) constitutes the third stage of the method. To estimate the panel cointegration parameters, FMOLS (Panel Fully Modified Ordinary Least Squares) $\hat{\beta}_{FMOLS} = N^{-1} \sum_{i=1}^N \beta_{FMOLS}$ and DOLS (Panel Dynamic Ordinary Least Squares) $\hat{\beta}_{GDOLS} = N^{-1} \sum_{i=1}^N \beta_{DOLS}$ estimators can be used. β_{FMOLS}^* is obtained from the time series FMOLS estimation and β_{DOLS}^* is obtained from the individual OLS estimation. Finally, causality between the CPI and PPI is investigated using Dumitrescu and Hurlin (2012) Causality test. The causality is expressed that the predictions of one variable (X) can be estimated by information of over values of another variable (Y). To investigate the causality, Dumitrescu and Hurlin (2012) Causality Test is estimated as follows:

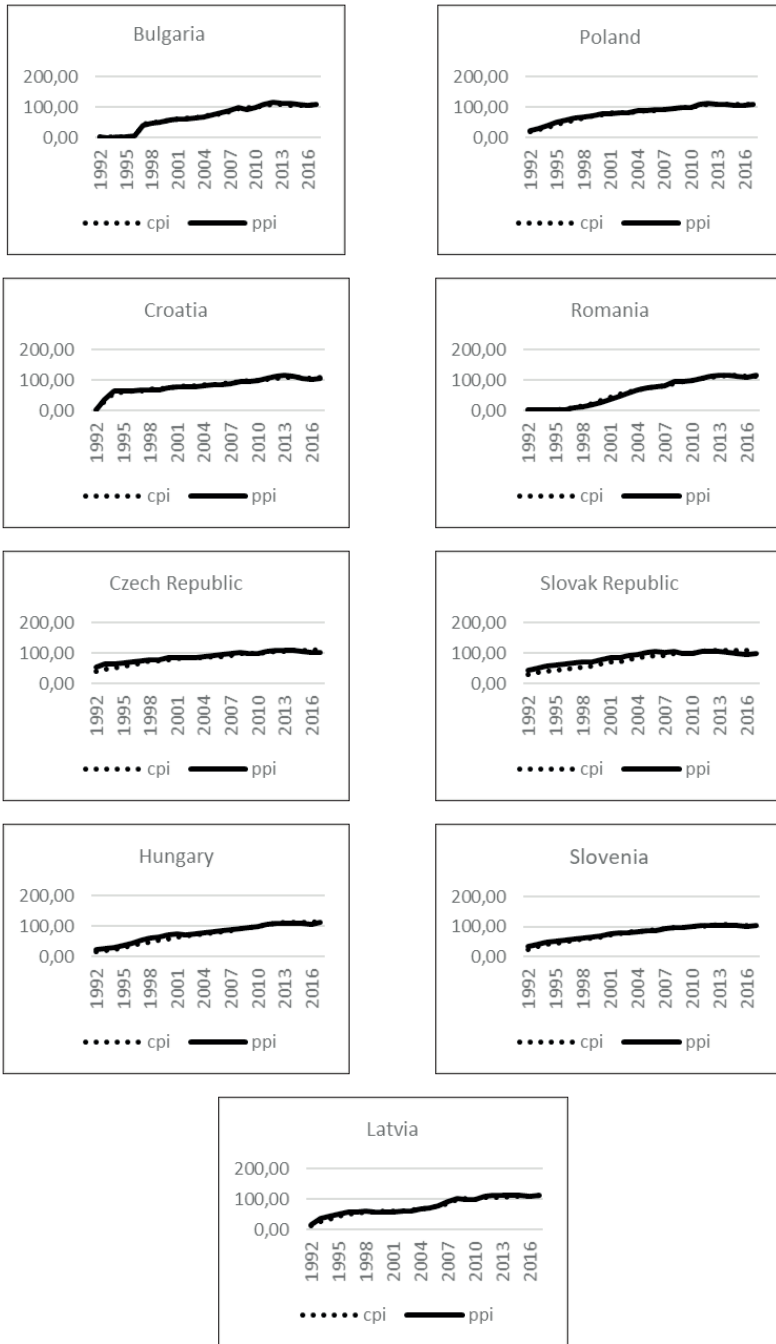
$$\gamma_{i,t} = \alpha_1 + \sum_{k=1}^K \gamma_i^{(k)} \gamma_{i,t-k} + \varepsilon_{i,t} \tag{6}$$

According to equation (6), x and y are the stationary variables for N individuals on T periods. Dumitrescu and Hurlin (2012) test has advantages in comparison with Granger Causality test. One of these advantages is that the Wald statistics are clear to calculate. Therefore, the test statistics do not need any specific panel estimation. In addition to this, the test can be easily applied for unbalanced panel with different lag order K.

Data

In the study, the long-term relationship and causality between PPI and CPI are investigated for the period from 1992 to 2017 in CEECs. CPI (CPI 2010 = 100) and PPI (PPI 2010 = 100) data are obtained from IMF-International Financial Statistics Database. The series are included as annual series with their natural logarithmic states. Figure 2 shows the annual movements of the series according to the countries.

Figure 2. PPI and CPI for Selected CEECs

Source: (IMF Database 2019)

In Figure 2, when countries are examined in general terms, it is observed that the variables move together for all countries. Co-integration and causality analyzes are tested for the existence of long-term relationships and causality between variables. Moreover, for all countries except Czech Republic and Latvia, negative inflation for consumer prices rates are achieved. Therefore, it can be said that the general price level is reducing and consumer prices get cheaper. So, the production will also decline. According to World Bank Country Reports (2019), these countries have undergone a significant transformation because of changing economic structure. In the first transition, the countries went through a decade of slow growth and the other economic factors. In addition, the 2008 crisis made countries vulnerable to economic shocks. Therefore, the report indicates a sign of political and economic turmoil.

Empirical Test Results

In the first step of the analysis, it is studied the stationary properties of the variables using panel unit root tests and the results are shown in Table 1.

Table 1. Unit Root Test Results

	LLC test				IPS test			
	Constant		Constant & trend		Constant		Constant & trend	
	Statistic	<i>p</i> -value	Statistic	<i>p</i> -value	Statistic	<i>p</i> -value	Statistic	<i>p</i> -value
Level								
InCPI	3.03871	0.9988	-0.74028	0.2296	-0.70667	0.2399	-0.70667	0.2399
InPPI	1.54558	0.9389	-1.13103	0.1290	-1.13103	0.1290	1.54558	0.9389
First difference								
dCPI	-8.60960	0.0000	-40.3859	0.000	-14.7585	0.0000	-8.98433	0.0000
dPPI	-0.29468	0.3841	-2.7041	0.0034	-12.6926	0.0000	-11.0009	0.0000

Empirical results indicate that all series appear to be non-stationary in level. LLC test results show that PPI is not stationary at constant first level; however, it is stationary according to IPS test and LLC test at constant and trend first level. So, all variables are stationary in first differences, that is, all series are integrated at I (1).

Table 2. Panel Cointegration Test Results

	Statistic	<i>p</i> -value
Panel <i>V</i> -statistic	-1.079413	0.8594
Panel <i>P</i> -statistic	-16.16416	0.0000
Panel PP-statistic	-21.75363	0.0000
Panel ADF-statistic	-20.63547	0.0000
Group <i>P</i> -statistic	-1.918446	0.0275
Group PP-statistic	-4.175230	0.0000
Group ADF-statistic	-5.925591	0.0000
Kao Test	-13.69591	0.0000

Table 2 presents the panel cointegration test results developed by Pedroni (1999) and Kao (1999). According to the results, it can be seen that the null of hypothesis, no cointegration, is rejected by six statistics. Similarly, according to the Kao Cointegration Test, there is a cointegration relation among variables. So, the existence of the long-run relationship between CPI and PPI is confirmed for both test results. After determining the long-run relationship among variables, FMOLS and DOLS estimations. The results are presented in Table 3.

Table 3. Panel and Individual FMOLS Estimation Results

CPI=f(PPI)	Estimation Methods	Parameters
Panel	FMOLS	0.949589***
	DOLS	1.025657***
Bulgaria	FMOLS	0.877107**
	DOLS	0.860036**
Croatia	FMOLS	1.028155***
	DOLS	0.963588***
Czech Republic	FMOLS	1.433135**
	DOLS	1.224656***
Hungary	FMOLS	1.234968**
	DOLS	1.275357***
Poland	FMOLS	1.171657***
	DOLS	0.973886***
Romania	FMOLS	0.986402***
	DOLS	1.079097**
Slovak Republic	FMOLS	1.508167**
	DOLS	1.247884***
Slovenia	FMOLS	1.209695***
	DOLS	1.173769***
Latvia	FMOLS	1.088003***
	DOLS	0.969648***

Note: ** and *** indicates the statistical significance at 5 and 1 percent level, respectively.

According to FMOLS, the results of the panel show that a 1% increase in PPI increases CPI by 0.949%. Similarly, a 1% increase in PPI increases CPI by 1.025% by result of DOLS. Moreover, the results of individual are significant and positive. Finally, It is examined the causality between the CPI and PPI using with the Dumitrescu-Hurlin panel causality test and the findings present in Table 4.

Table 4. Dumitrescu-Hurlin Causality Test Results

Null hypothesis	F-stat.	p-value
CPI does not homogeneously cause PPI	4.69488	0.0102
PPI does not homogeneously cause CPI	7.54335	0.0007

According to the causality test results, there is bidirectional causality among variables. The results are similar with Jones (1986), Saraç and Karagöz (2010), Gao, An and Zhong, (2013), Belthon and Reichert (2007). Shahbaz, Wahid and Haider (2010), Shahbaz, Tiwari and Tahir (2012), Tiwari et. al. (2014), Blomberg and Harris (1995) and Akçay (2011). However, it can be said that the results obtained can be changed for using sample, time, and methodology.

Conclusion

There are price indices used to monitor the general situation of the economy and to formulate monetary policies. The most important of these indexes are consumer price index (CPI) and producer price index (PPI). The Consumer Price Index (CPI) is one of the indices that measures the general price level in the economy. It is frequently used in macroeconomic indicators and is the primary function of monetary policy decisions. CPI measures the price changes in goods and services consumed by individuals and temporary changes in annual inflation value. PPI is used to measure changes in input prices. These indices show the general condition of the macro economy. In addition, central banks observe the economy and constitute monetary policies by price indices. The relationship of these indices with each other is also important for the selection of price indices to monitor the economy. If there is a long-term relationship and causality between price indices, price changes can be examined both consumer-based and producer-based and thus policy objectives can be established. The aim of this study is to find possible causal linkages of the CPI and PPI for the period from 1992 to 2017 in CEECs. Therefore, the empirical results show that CPI and PPI have causal linkages with each other. In the literature, there are some studies relevant to the relationship between CPI and PPI. Generally, the results can be changed according to sample, time and methodology. So, it can be said that the results obtained from the studies can be evaluated as per sample and time.

When the evaluated the results, it can be said that there is a long-term relationship between price indices and hence observing any of these indices can be used to achieve price stability targeting. In context with policy implications, it can be suggested that the central bank observe both price index to provide price stability. Also, the findings stress that the increase of input prices can affect the price of final goods strongly.

References

- Akçay, S., (2011). The causal relationship between producer price index and consumer price index: empirical evidence from selected European countries. *International Journal of Economics and Finance*, 3, 227-232.

- Akdi, Y., Berument, H., & Cilasun, S.M., (2006). The relationship between different price indices: evidence from Turkey. *Physica A* 360, 483–492.
- Belthou, W. & Reichert, U., (2007). Inflation Regimes, Core Inflation Measures and The Relationship Between Producer And Consumer Price Inflation. *Applied Economics*, 29, 1295-1305
- Blomberg, B., & Harris, E., (1995). The commodity–consumer price connection: fact or fable? *Federal Reserve Bank of New York Economic Policy Review* 1, 21–38.
- Caporale, G.M., Pittis, N. (1997). Causality and forecasting in incomplete systems. *Journal of Forecasting*, 16(6), 425-437
- Caporale, G.M., Pittis, N. (1999). Efficient estimation of cointegrating vectors and testing for causality in vector autoregressions. *Journal of Economic Surveys* 13(1), 1-35
- Caporale, G.M., Katsimi, M., & Pittis, N., (2002). Causality links between consumer and producer prices: some empirical evidence. *Southern Economic Journal*, 68, 703–711.
- Clark, T., (1995). Do producer prices lead consumer prices? *Federal Reserve Bank of Kansas City Economic Review*, 80, 25–39.
- Colclough, W.G., & Lange, M.D., (1982). Empirical evidence of causality from consumer to wholesale prices. *Journal of Econometrics*, 19, 379–384.
- Cushing, M., & McGarvey, M., (1990). Feedback between wholesale and consumer price inflation: a reexamination of the evidence. *Southern Economic Journal*, 56, 1059–1072.
- Dumitrescu, E. & Hurlin, C. (2012). Testing for granger non-causality in Heterogeneous Panels. *Economic Modelling*, 29(4), 1450-1460
- Engle, R.F., (1978). Testing price equations for stability across spectral frequency bands. *Econometrica*, 46, 869–881.
- Fan, G., He, L., & Hu, J. (2009). CPI vs. PPI: Which drives which? *Frontiers of Economics in China*, 4(3), 317–334
- Gang, F., Liping, H. & Jiani, H. (2009): CPI vs. PPI: Which Drives which? *Frontiers of Economics in China*, 43(3), 317-334.
- Gao, X., An, H., & Zhong, W. (2013). Features of the Correlation Structure of Price Indices. *PLoS ONE* 8(4), 1-9
- Ghazali, M.F., Yee, O.A., & Muhammad, M.Z., (2008). Do producer prices cause consumer prices? Some empirical evidence. *International Journal of Business and Management*, 3, 78–82.
- Guthrie, R.S., (1981). The relationship between wholesale and consumer prices. *Southern Economic Journal*, 47, 1046–1055.
- Hatanaka, M., & Wallace, T.D., (1979). Multi collinearity and the estimation of low order moments in stable lag distributions. In: Kmenta, J., Ramsay, J. (Eds.), *Evaluation of Econometric Models*. Academic Press, New York. Price
- Hamid, S., Thirunnavukkarasu, A., & Rajamanickam, M., (2006). Transmission Between Djiia, S&P 500 Index, PPI And CPI. *CFS Working Paper Series*, 2006-05
- IMF-International Financial Statistics Database (2019). <https://data.imf.org/?sk=4c514d48-b6ba-49ed-8ab9-52b0c1a0179b&sId=-1> [10.03.2019]
- Khan, K., Su, C. W., Tao, R. & Chu, C. C. (2018). Is there any relationship between producer price index and consumer price index in the Czech Republic? *Economic Research-Ekonomiska Istrazivanja*, 31(1), 1788-1806
- Kao, C., (1999), Spurious Regression and Residual-Based Tests for Cointegration in Panel Data, *Journal of Econometrics*, 90, 1–44
- Im, K., Pesaran, M. & Shin, Y. (2003). Testing for Unit Roots in Heterogeneous Panels. *Journal of Econometrics*, 115, 53 – 74
- Jones, J.D., (1986). Consumer prices, wholesale prices, and causality. *Empirical Economics*, 11, 41–55.

- Jongwanich, J., Park, D. & Wongcharoen, P. (2019). Determinants of Producer Price versus Consumer price inflation in emerging Asia. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 24(2), 224-251
- Levin, A., Lin, C. & Chu, C-S. J., (2002). Unit Root Tests In Panel Data: Asymptotic and Nite-Sample Properties. *Journal of Econometrics*, 108, 1-24
- Martinez, W. O., Caicedo, E. & Tique, E. J. (2013): Exploring the Relationship between the CPI and the PPI: The Colombian Case. *International Journal of Business and Management*, 8(17), 142 - 152.
- Pedroni, P., (1999), Critical Values for Cointegration Tests in Heterogeneous Panels with Multiple Regressors, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61, 654-678
- Pedroni, P., (2000), Fully Modified OLS for Heterogenous Cointegrated Panels, *Nonstationary Panels, Panel Cointegration, and Dynamic Panels*, 15, 93-130
- Pedroni, P., (2001). Purchasing Power Parity Tests in Cointegrated Panels. *Rev. Econ. Stat.* 83, 727-731.
- Rajcaniova, M. & Pokrivcak, J. (2013): Asymmetry in Price Transmission Mechanism: the Case of Slovak Potato Market. *Review of Agricultural and Applied Economics*, 16(2), 16 - 23.
- Saraç, T. & Karagöz, K. (2010). Türkiye’de Tüketici ve Üretici Fiyatları Arasındaki İlişki: Yapısal Kırılma ve Sınır Testi. *Maliye Dergisi*, 159, 220-232
- Shahbaz, M, Awan, U.R & Nasir, M.N. (2009). Producer and Consumer Prices Nexus: ARDL Bounds Testing Approach. *International Journal of Marketing Studies*, 1(2), 78-86.
- Shahbaz, M. Wahid, A. & Haider, A. (2010). Empirical Psychology between Wholesale Price and Consumer Price Indices: The Case Of Pakistan, *The Singapore Economic Review*, 55(3), 537-551
- Shahbaz, M., Tiwari, A.K. & Tahir, M.I., (2012). Does CPI Granger-cause WPI? New Extensions from Frequency Domain Approach in Pakistan. *Economic Modelling*, 29, 1592-1597.
- Sidaoui, J., Capistran, C., Chiquiar, D., & Ramos-Francia, M., (2009). A note on the predictive content of PPI over CPI inflation: the case of Mexico. *Working Paper: Banco de Mexico*. 2009-14.
- Su, C., Khan, K., Lobont, O. & Sung, C-H., (2016). Is There any Relationship between Producer Price Index and Consumer Price Index in Slovakia? A Bootstrap Rolling Approach. *Ekonomický časopis*, 64(7), 611-628.
- Tiwari, A.K. & Shahbaz, M., (2010). Modelling the Relationship between Whole Sale Price and Consumer Price Indices: Cointegration and Causality Analysis for India. *Munich Personal RePEc Archive (MPRA)*. 27333
- Tiwari, A.K., (2012a). An Empirical Investigation of Causality between Producers’ Price and Consumers’ Price Indices in Australia In Frequency Domain. *Economic Modelling*, 29, 1571-1578.
- Tiwari, A.K., (2012b). Causality between Whole Sale Price and Consumer Price Indices in the India: An Empirical Investigation in the Frequency Domain. *Indian Growth and Development Review*, 5(2), 151-172.
- Tiwari A.K., Suresh K.G., Arouri, M. & Teulon, F. (2014). Causality between Cmsumer Price Index and Producer Price: Evidence from Mexico. *Economic Modelling*. 36, 432-440
- Ulke, V. & Ergun, U. (2014): The Relationship between Consumer Price and Producer Price Indices in Turkey. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 3(1), 205 - 222.
- World Bank (2019). *World Development Indicators database*: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> [10.03.2019].
- World Bank (2019). *Country Reports*: worldbank.org/en/country. [04.11.2019].

Tolstoy Vakfı ve Türkiye'deki Faaliyetleri

Sinan Kıyaç*

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Öz

Bu çalışmada Tolstoy Vakfı ve Türkiye'deki faaliyetleri ele alınmaktadır. Vakıf yürüttüğü faaliyetler nedeniyle Soğuk Savaş'ın hemen başında ABD ile SSCB ilişkilerinin kırılmasında rol oynamıştır. Soğuk Savaş sürecinde etkin rol üstlenen vakıf, sivil toplum kuruluşlarının güvenlik merkezli süreçte nasıl etkin rol üstlendiğini göstermektedir. Ünlü yazar Lev N. Tolstoy'un kızı Aleksandra Tolstoy tarafından kurulan Tolstoy Vakfı, kuruluşundan itibaren dünyanın birçok yerinde yardım faaliyetleri yürütmüştür. Kuruluş amacı Rus mültecilere yardım etmek olan vakıf, İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren dünyanın birçok yerinde savaştan etkilenmiş insanlara yardım etmiştir. Bu insanların bir kısmının ABD'ye gitmesini sağlamıştır. Soğuk Savaş yıllarında Avrupa'da, Asya'da ve Güney Amerika'da yürüttüğü faaliyetler ile dikkat çeken vakfın bu süreçte en büyük destekçisi ABD Hükümeti olmuştur. Bu destek ile Soğuk Savaş yıllarında ABD'nin SSCB karşısında yürüttüğü mücadelenin bir parçası haline gelmiştir. Türkiye'de uzun yıllardır yaşamlarını sürdüren Malakanlar ve Don Kazakları evlenememelerinden ötürü göç etmeye karar vermişlerdi. Bu karar sonrasında Tolstoy Vakfı yetkilileri Türkiye'ye gelerek bu toplulukları başta ABD olmak üzere Batı Bloku ülkelerine gitmeleri için ikna etmeye çalışmışlardır. SSCB yetkilileri toplulukların anavatanlarına dönmeleri için sürdürdükleri faaliyetler nedeniyle Tolstoy Vakfı ile karşı karşıya gelmişlerdir. Bu süreçte Türkiye toprakları Soğuk Savaş'ın gölgesinde bir çekişmeye sahne olmuştur. Tolstoy Vakfı'nın çalışmaları sonrasında toplulukların bir kısmı ABD'ye gitmiştir. Vakıf bu faaliyetlerinde ABD kurumlarıyla ortak hareket etmiştir.

Anahtar Kelimeler

Tolstoy Vakfı, ABD, Türkiye, SSCB, Malakanlar, Don Kazakları

* Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, sinankiyanc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0148-9632.

The Tolstoy Foundation and Its Operations in Turkey

Abstract

In this study, Tolstoy Foundation and the activities in Turkey are discussed. The Foundation played a role in breaking the relations between the USA and the USSR at the very beginning of the Cold War due to its activities. The foundation, which played an active role in the Cold War, shows how non-governmental organizations played an active role in the security-centered process. Founded by Alexandra Tolstoy, daughter of the famous writer Leo N. Tolstoy, Tolstoy Foundation has carried out aid activities in many parts of the world since its establishment. The foundation, which was founded to help Russian refugees, has provided aid to war-affected people in many parts of the world since the Second World War. This enabled some of the refugees to immigrate to the USA. Drawing attention with the activities it carried out in Europe, Asia and South America during the Cold War years, the biggest supporter of the foundation has been the USA government. With this support, it became a part of the struggle of the USA against the USSR during the Cold War years. Molokans and Don Cossacks continued their long years of living in Turkey have decided to migrate because they can not be married. Tolstoy Foundation officials came to Turkey has tried to persuade them to emigrate to Western Bloc countries including the USA these communities. On the one hand, the USSR officials came face to face with the Tolstoy Foundation for the activities that the communities carry out to return to their homeland. In this process, the territory of Turkey has been the scene of a feud in the shadow of the Cold War. Some of the communities migrated to the USA after the work of the Tolstoy Foundation. Foundation acted in partnership with US official institutions in these activities.

Keywords

The Tolstoy Foundation, USA, Turkey, USSR, Molokans, Don Cossacks

Extended Abstract

After the October Revolution, clashes took place between many intellectuals and Bolsheviks in Russia. Many intellectuals had their share from the developments in the country. One of the names who experienced this conflict was Alexandra (Sasha Lvovna Tolstaya) Tolstoy, daughter of famous writer Leo Nikolayevich Tolstoy. Tolstoy, who was a volunteer nurse in the Tsarist Russian army during the First World War, stood against the Bolsheviks after the October Revolution. Therefore, he had been investigated many times. After the October Revolution, Alexandra Tolstoy, who had problems with the new administration, was detained five times by CHEKA (All-Russian Extraordinary -or Emergency- Commission for Combating Counter-Revolution and Sabotage) and sentenced to one year in prison for hosting White Russian meetings in her home in Moscow. Realizing that he could not stay in Russia after completing his sentence, Alexandra Tolstoy received permission to go to Tokyo in 1929. Tolstoy, who worked as a teacher in Tokyo for two years, went to the USA in 1931.

Alexandra Tolstoy lived in very difficult conditions in the USA. Having to work in many different jobs, Tolstoy's fate changed after his encounter with Tatiana Schaufuss. After the political developments in Russia, Tatiana Schaufuss realized her dream of working for Russian refugees Alexandra Tolstoy had benefited from her research on refugees. Tatiana Schaufuss was conducting research on Russian refugees and working for her to find a place in the US public opinion. His research constituted the goal of the Tolstoy Foundation. The name Alexandra Tolstoy became famous not because she was the daughter of the famous writer, but thanks to the Tolstoy Foundation she founded. In the establishment of the Tolstoy Foundation, Tatiana Schaufuss contributed greatly in addition to Alexandra Tolstoy. Tatiana Schaufuss personally led the activities of the foundation in many parts of the world. After the death of Alexandra Tolstoy, she continued to be the president of the foundation until her death.

The foundation was established in 1939 with a \$ 25 budget to help Russian refugees. Among its founders were US Presidents Herbert Hoover (Honorary President), Sophie Panina, Tatiana Schaufuss, Alexandra Graeves, Regina Kelley, Stella MacNaughten, Alexis Wiren, Serge Gagarin, Valerian Graeves, Andrey Maximov, Boris Sergievsky and former Russian ambassador Boris Bakhmetieff Alexandra Tolstoy, by naming the foundation the name of the famous writer Tolstoy, prevented prejudice in the people he would help in addition to keeping his name alive. The name of the famous writer and the efforts of Alexandra Tolstoy enabled the foundation to grow rapidly and become active in many parts of the world. Alexandra Tolstoy, who devoted her life to the foundation, passed away on September 26, 1979 at the age of 95 at the nursing home of the Tolstoy Foundation in NY Valley.

The Tolstoy Foundation made a name for itself in a short time, despite its limited budget and limited network of activities. The US press showed great interest in the foundation. This interest enabled the foundation to be recognized by a wide range of people. Aid to Russian prisoners in Finland during the Second World War was the foundation's first activity. He helped refugees fleeing Nazi Germany. During the war years, it delivered aid to people affected by war in various parts of Europe. The foundation came to the fore with the new world order that emerged after the Second World War. The alliance of the USA and the USSR had ended with the end of the war. The blocks world led by the USA and the USSR had entered a new war period. During the Cold War, the USA and the USSR used all their trumps against the opposing block. While the USSR used all the means of the state to spread communism, the USA tried to prevent the USSR with official and unofficial organizations. The Tolstoy Foundation also fought on behalf of the United States during the Cold War years.

In addition to donations, the Tolstoy Foundation received its main support from the US Government and institutions. In return for this support, the Tolstoy Foundation has been turned into one of the propaganda tools. Alexandra Tolstoy had nothing to do in the face of this transformation, as she needed this support for the foundation to continue its activities. The Tolstoy Foundation, which has a field of activity in many parts of the world, expanded its area of influence as it strengthened its financial structure. Some time between Molokans sometimes between Lebanon and Don Cossacks in Turkey, sometimes some time in the Far East among Turkish refugees remaining from the Second World War in Germany who had also operating in South America. One of the Foundation's areas of activity that are subject to research and attention has also been Turkey.

The foundation of US operations in Turkey was not new. Since the establishment of the country, the Rockefeller Foundation and Ford Foundation have provided support in education, agriculture, and scientific fields in the country. With the scholarships given by these foundations, many names were educated in the USA. However, the field of activity of the Tolstoy Foundation was extremely different. Molokans and Don Cossacks lived for many years in Turkey had agreed to marry because they can not migrate on religious obstacles. Since they were forbidden to marry up to seven navels, almost everyone in the community had been related to each other. To solve the problem, giving permission to marry for five generations was not a solution. The community decided to migrate onto it never happened due to diplomatic tensions between Turkey and the USSR. With changes taking place in the USSR after Stalin's call to return to the territory of Russian refugees had found an echo in Turkey. The decision with the beginning of the normalization of diplomatic relations between the USSR and Turkey came to the agenda once again. With the territory of Turkey decided to migrate to the US and the USSR was the scene of strife. Embassy officials of the USSR, the Tolstoy Foundation officials on behalf of the United States, operated between communities. Turkish officials supported the activities of the Tolstoy Foundation despite the appearance of an impartial attitude after the failed efforts to discourage the communities from this decision. Turkish officials encouraged these communities to migrate to Western Bloc countries. For this reason, the USSR officials carried out their activities secretly, while the Tolstoy Foundation carried out their activities openly. Tatiana Schaufuss, the vice president of the Tolstoy Foundation to immigrate communities to the United States, has visited the communities many times and conducted the activities in person. Don Cossacks living in Manyas and Molokans living in Kars had a cold minded immigration to the USA or another Western Bloc country. However, Don Cossacks living in Akshehir responded positively to Tatiana Schaufuss's call. Geneva-based ICEM (Integration Committee of European Migration) and WCH (World Council of

Chruches) supported Tolstoy Foundation in this process. The USSR and the Tolstoy Foundation had confronted many times over an eight-month period in 1961-1962. The Tolstoy Foundation has managed to immigrate some of the communities to the USA.

The research starts with information about the establishment and activities of the Tolstoy Foundation. The Foundation's short time in how he grew up and has extended its field of activity, the question of carrying out what activities in Turkey, CIA, FBI, USA as well as research works of primary sources with the Ministry of Foreign Affairs Archives responds in the light. In this process, its connections with USA institutions are specified. It is seen that the Tolstoy Foundation, which played an important role in the tense environment of the Cold War, caused ruptures in the US-USSR relations. The foundation, which is supported by the USA, has been closely followed by the FBI (The Federal Bureau of Investigation), and not only the refugees but also the foundation employees have been closely followed. The foundation has established close relationships with the CIA (Central Intelligence Agency) and the FBI throughout its activities. The CIA reached out to many communities through the foundation's activities, and sometimes operated through these names. The FBI, on the other hand, closely followed the refugees immigrated to the USA, as well as the executives of the foundation. In this context, foundations operating in Turkey, after Molokans and Don Cossack migration decision has spent great efforts to emigrate to the United States. As a result of this effort, some of these communities migrated to the USA, despite all the efforts of the USSR.

Giriş

Ekim Devrimi sonrasında Rusya'da birçok aydın ile Bolşevikler arasında çatışma meydana gelmişti. Ülkede yaşanan gelişmelerden birçok aydın nasibini almıştı. Bu çatışmayı yaşayan isimlerden birisi de ünlü yazar Lev Nikolayeviç Tolstoy'un kızı Aleksandra (Sasha Lvovna Tolstaya) Tolstoy'du. Birinci Dünya Savaşı'nda Çarlık Rusya Ordusu'nda gönüllü hemşirelik yapan Tolstoy, Ekim Devrimi sonrasında Bolşevikler'in karşısında yer almıştı. Bu nedenle hakkında birçok kez soruşturma açılmıştı. Ekim Devrimi sonrasında yeni yönetimle sorunlar yaşayan Aleksandra Tolstoy beş kez ÇEKA¹ tarafından gözaltına alınmış, Moskova'daki evinde Beyaz Rusların toplandığı gerekçesiyle bir yıl hapis cezasına çarptırılmıştı. Cezasını tamamladıktan sonra Rusya'da kalamayacağını anlayan Aleksandra Tolstoy, 1929 yılında Tokyo'ya gitmek için izin almıştır. Tokyo'da iki yıl öğretmenlik yapan Tolstoy, 1931 tarihinde ABD'ye gitmiştir (Tolstoy, 1981; Shenker, 1974: 76).

Aleksandra Tolstoy'un ABD'deki ilk yılları son derece zor geçmiştir. Birçok farklı işte çalışmak zorunda kalan Tolstoy'un kaderi Tatiana Schaufuss ile karşılaşması sonrasında değişmişti. Rusya'da yaşanan siyasi gelişmeler sonrasında Rus mülteciler için çalışma hayalini Tatiana Schaufuss ile hayata geçirmiştir. Aleksandra Tolstoy onun mülteciler hakkında araştırmalarından faydalanmıştı. Tatiana Schaufuss, Rus mülteciler üzerine araştırmalar yapmakta ve ABD kamuoyunda yer bulması için çalışmaktaydı. Onun bu araştırmaları Tolstoy Vakfı'nın amacını oluşturmuştu (Schaufuss, 1939). Aleksandra Tolstoy ismi ünlü yazarın kızı olmasından değil kurduğu Tolstoy Vakfı sayesinde ünlenmişti. Tolstoy Vakfı'nın kuruluşunda Aleksandra Tolstoy'un yanı sıra Tatiana Schaufuss'un büyük katkısı olmuştur. Tatiana Schaufuss vakfın dünyanın birçok yerinde faaliyetlerini bizzat yönetmiştir. Aleksandra Tolstoy'un ölümü sonrasında vakfın başkanlık görevini ölümüne kadar yürütmüştür.

Vakıf, 1939 yılında Rus mültecilere yardım için 25 dolarlık bütçe ile kurulmuştu. Aleksandra Tolstoy, vakfa ünlü yazar Tolstoy'un ismini vermesi ile onun ismini yaşatmasının yanında yardım edeceği insanlarda ön yargı oluşmasını engellemişti. Ünlü yazarın ismi ve Aleksandra Tolstoy'un gayreti kısa sürede vakfın hızla büyümesini, dünyanın birçok yerinde faaliyet gösterir hale

1 Bolşevik Devrimi sonrasında (1917-1922) gizli polis teşkilatıdır.

gelmesini sağlamıştı. Hayatını vakfa adayan Aleksandra Tolstoy, NY Valley'da Tolstoy Vakfı'na ait Huzurevinde 95 yaşında, 26 Eylül 1979 tarihinde, hayatını kaybetmiştir (Schumacher, 1979: 27).

Tolstoy Vakfı, kısıtlı bütçesine ve sınırlı faaliyet ağına sahip olmasına karşın kısa sürede adını duyurmuştu. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Finlandiya'daki Rus esirlere yardımı vakfın ilk faaliyetiydi. Nazi Almanyası'ndan kaçan mültecilere yardım etmişti. Savaş yıllarında Avrupa'nın çeşitli yerlerinde savaştan etkilenmiş insanlara yardım ulaştırmıştı. Vakfın ön plana çıkması İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan yeni dünya düzeni ile oldu. ABD ile SSCB ittifakı, savaşın bitimi ile sona ermişti. ABD ve SSCB'nin başını çektiği iki kutuplu dünya yeni bir savaş sürecine girmişti. Soğuk Savaş sürecinde ABD ve SSCB ellerindeki tüm kozları karşı blokun aleyhine kullanmışlardı. SSCB komünizmi yaymak için devletin tüm imkânlarını kullanırken, ABD kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile SSCB'yi engellemeye çalışmıştır. Tolstoy Vakfı da ABD adına Soğuk Savaş yıllarında mücadele etmiştir (Tolstoy, 1981: 400).

Tolstoy Vakfı yardım ve bağışların yanı sıra asıl desteği ABD Hükümeti ve kurumlarından almaktaydı. Bu destek karşılığında Tolstoy Vakfı propaganda araçlarından birisi haline getirilmiştir. Aleksandra Tolstoy'un, vakfın faaliyetlerini sürdürmesi için bu desteğe muhtaç olduğundan bu dönüşüm karşısında yapacağı birşey yoktu. Dünyanın birçok yerinde faaliyet alanı bulan Tolstoy Vakfı, finansal yapısını güçlendirdikçe etki alanını da genişletmiştir. Kimi zaman Türkiye'de Malakanlar ve Don Kazakları arasında kimi zaman Lübnan'da Çerkezler arasında, kimi zaman Almanya'da İkinci Dünya Savaşı'ndan kalan Türk mülteciler arasında, kimi zamanda Uzakdoğu'da ve Güney Amerika'da faaliyet yürütmüştü. Vakfın araştırmaya konu olan ve dikkat çeken faaliyet alanlarından birisi de Türkiye olmuştur.

ABD'li vakıfların Türkiye'de faaliyet göstermesi yeni değildi. Ülkenin kuruluşundan itibaren Rockefeller Vakfı ve Ford Vakfı ülkedeki eğitim, tarım ve bilimsel alanlarda destek vermişti. Bu vakıfların verdiği burslar ile birçok isim ABD'de eğitim görmüştü. Ancak Tolstoy Vakfı'nın faaliyet alanı son derece farklıydı. Türkiye'de uzun yıllardır yaşayan Malakanlar ve Don Kazakları dini engeller nedeniyle evlenememeleri üzerine göç kararı almışlardı. Yedi göbeğe kadar evlenmeleri yasak olduğundan geçen süreçte toplulukta neredeyse herkes birbirinin akrabası olmuştu. Sorunun çözümü için beş kuşak evlenebilme izni getirilmesi de çözüm olmamıştı. Stalin sonrasında SSCB'de yaşanan değişim ile Rus mültecilerin topraklarına dönüş çağrısı Türkiye'de de yankı bulmuştu. Göç kararı ile Türkiye toprakları ABD ve SSCB çekişmesine sahne olmuştu. SSCB'nin elçilik yetkilileri ve ABD adına Tolstoy Vakfı görevlileri topluluklar arasında faaliyet yürütmüşlerdi. Türkiye'nin Soğuk Savaş'taki Batı yanlısı politikası nedeniyle SSCB faaliyetlerini gizli, Tolstoy Vakfı ise açıktan yürütmüştü. Toplulukları ABD'ye götürmek için Tolstoy Vakfı'nın

ikinci başkanı Tatiana Schaufuss birçok kez toplulukları ziyaret etmiş ve faaliyetleri bizzat yürümüşü. Cenevre merkezli ICEM (Integration Committee of European Migration) ve WCH (World Council of Churches), Tolstoy Vakfı'na bu süreçte destek vermişti. SSCB ve Tolstoy Vakfı 1961-1962 yıllarında sekiz aylık bir sürede birçok kez karşı karşıya gelmişti. Tolstoy Vakfı toplulukların bir kısmını ABD'ye götürmeyi başarmıştı (Fındıkoğlu, 1963: 65-66).

Bu çalışma Tolstoy Vakfı'nın kuruluşu ve faaliyetleri hakkında bilgilerle başlamaktadır. Vakfın kısa sürede nasıl büyüdüğü ve faaliyet alanını genişlettiği, Türkiye'de hangi faaliyetleri yürüttüğü sorularına CIA, FBI, ABD Dışişleri Bakanlığı Arşivleri ile birinci el kaynakların yanı sıra araştırma eserleri ışığında cevap verilmektedir. Soğuk Savaş'ın gergin ortamında önemli bir rol üstlenen Tolstoy Vakfı'nın ABD-SSCB ilişkilerinde kırılmalara neden olduğu görülmektedir. ABD'nin desteklediği vakıf, FBI (The Federal Bureau of Investigation-Federal Soruşturma Bürosu) tarafından sadece ülkeye göç etmiş mülteciler değil vakıf çalışanları da yakından takip edilmiştir. Vakıf faaliyetleri boyunca CIA (Central Intelligence Agency-ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı) ile yakın ilişki kurmuştur. CIA, vakfın faaliyetleri aracılığıyla birçok topluluğa ulaşmış ve kimi zaman bu isimler üzerinden faaliyet yürütmüştü.

Tolstoy Vakfı

Tolstoy Vakfı, 15 Nisan 1939 tarihinde² Aleksandra Tolstoy tarafından, Rus mültecilere yardım amacıyla kurulmuştur. Kurucuları arasında, ABD Başkanlarından Herbert Hoover (Onursal Başkan), Sophie Panina, Tatiana Schaufuss, Aleksandra Graeves, Regina Kelley, Stella MacNaughten, Aleksis Wiren, Serge Gagarin, Valerian Graeves, Andrey Maximov, Boris Sergievsky ve eski Rus büyükelçi Boris Bakhmetieff yer almıştı (Tolstoy, 1981: 397; Anderson, 1958: 60). St. Sergius Ortodoks Kilisesi'nde faaliyetine başlayan Tolstoy Vakfı bir süre sonra New York'ta kiralık bir odaya taşınmıştı. Bu küçük odada faaliyetlerini sürdürmenin zorluğu nedeniyle mültecilerin belirli bir süre yaşayabilecekleri, eğitim ve sağlık hizmetlerini karşılayacak arazi aramışlardı. Aleksandra Tolstoy ve Tatiana Schaufuss birçok araziye bakmış, ancak pahalı ya da yetersiz olması nedeniyle vazgeçmişlerdi. Nihayet New York yakınlarında Mary Stillman Harkness'a (Harkness Vakfı'na) ait Reed Çiftliği bulunmuştu. Çiftlikte hastane ve üniversite binaları bulunmaktaydı. Çiftlik, Harkness Vakfı'nın kurucusu Mary Stillman Harkness tarafından vakfa bağışlanmıştı. Reed Çiftliği'nin bağışlanması sonrasında Tolstoy Vakfı faaliyetlerini buradan yürütmüştür. The New York Times gazetesi 7 Temmuz 1941 tarihinde yetmiş dönümlük Reed Çiftliği'nin vakıf aracılığıyla ABD'ye göç eden mültecilerin yaşayabileceği, bir kültür merkezi olarak açıldığını duyurmuştu (The New York, 1941: 9). Aleksandra Tolstoy anılarında Reed Çiftliği'nin bağışlanmasını

2 Tolstoy Vakfı'nın kuruluş tarihi 26 Nisan 1939 olarak da verilmektedir.

şöyle ifade etmiştir: “Ofiste çalıştığım bir gün telefon çaldı. Telefonda Harkness Vakfı’nın yöneticisi vardı. Bana vakıf (Tolstoy Vakfı) ile ilgili sorular sordu. Birkaç gün sonra Mary Stillman Harkness arayıp Reed Çiftliği’ni Tolstoy Vakfı’na bağışlamaya karar verdiğini söyledi.” Reed Çiftliği, Tolstoy Vakfı’nın faaliyetleri için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Günümüzde de vakfa hizmet veren çiftlikte ABD’ye göç eden mültecilerin bir süre kalabilecekleri birçok tesisin yanı sıra kütüphane, kültür merkezi ve okul bulunmaktadır (Tolstoy, 1981: 402-403).

Tolstoy Vakfı’nın gelir kaynağının bir kısmını her ne kadar bağışlar oluştursa da en büyük destekçisi ABD Hükümeti olmuştur. Vakfın programlarında ABD’nin önemli isimlerinin yer alması bu desteğin göstergesiydi. Türkiye’den giden mültecileri karşılayanlar arasında vakıf görevlilerinin yanı sıra ABD Meclis üyelerinin ve Robert Kennedy’nin de bulunması buna örnektir. ABD Hükümeti’nin yanı sıra Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği tarafından desteklenen Tolstoy Vakfı kısa sürede Avrupa’da, Güney Amerika’da ve Kanada’da temsilcilikler açmıştı. Vakıf, Güney Amerika’da bulunan ve Çarlık Rusya döneminde buraya göç etmiş olan “eski inananlar (old believers)” ile temas kurmuşlardı. Tolstoy Vakfı, başta Rus mültecileri olmak üzere, Kalmuklar, Tibet, Uganda ve Macaristan’daki mültecilere yardım etmiştir. Macaristan’ın 1956 yılında SSCB tarafından işgal edilmesinde Tolstoy Vakfı buradaki mültecilerin bir kısmının ABD’ye gitmesini sağlamıştır (Tolstoy, 1981: 413-415; The New York Times, 1956a: 9; Rusk, 1956: 8; The New York Times, 1956b: 30; Kneeland, 1975a: 1; Kneeland, 1975b: 16). The New York Times gazetesi 26 Eylül 1955 tarihli haberinde Tolstoy Vakfı’nın ülkeye taşıdığı mültecileri gündeme getirerek sayının toplamda 12.800 ulaştığını belirtmiştir (The New York, 1955: 23).

Lev N. Tolstoy’un doğumunun 120. yılı dolayısıyla Tolstoy Vakfı tarafından basılan kitapçığın kapağında “Totalitarizmin Kurbanlarına Yardım (Help the Victims of Totalitarianism)” sloganı yer almıştır. İkinci sayfasında vakfın amacı “İhtiyacı olan Ruslara yardım etmek ve Rus kültürünün geleneklerini SSCB sınırları dışında sürdürmek” olarak ifade edilmiştir. Tolstoy Vakfı’nın, uluslararası yardım örgütleri³ tarafından desteklendiğine vurgu yapılmıştı. Kitapçıkta bir ABD’li subayın, “yerinden edilmiş Rusların özgürlüğüne düşkün, politik olarak muhalif duruşları ve ABD için faydalı olacağı” sözlerine yer verilmişti. Kitapçıkta vurgu yapılan bir başka hususta bağışlardı. Vakıf faaliyetlerinin sürdürülmesinde bağışların önemi vurgulanmış ve 250.000 doların acil ihtiyaç olduğu ifade edilmiştir. Alınan her bağışın özenle harcandığı şu ifadelerle belirtilmiştir: “Mevcut faaliyetlere devam etmek, mülteci akışını sağlamak ve mültecileri bu ülkenin iyi vatandaşları olması için hazırlamak.”

3 Tolstoy Vakfı’nı destekleyen uluslararası yardım kuruluşları: National Information Bureau, American Council of Voluntary Agencies for Foreign Service, Inc., CARE (Cooperative for American Remittances to Europe.), The Advisory Committee on Voluntary Foreign Aid of the United States Government.

Bunun yanı sıra kitapçıkta üyelik ücretleri de belirtilmiştir. Vakfın üyelik aidatları niteliğe göre 3, 10,25,100 dolar olarak belirlenmiştir (FBI, 10267).

Tolstoy Vakfı, ABD kurumları ile ilişkilerine son derece önem vermişti. Kitapçıkta ABD'li subayın sözlerine yer verilmesi ve "Amerikanizm" ifadesine vurgu yapılması bunun bir göstergesiydi. Ancak ABD'li kurumların Tolstoy Vakfı'na tutumları farklılık göstermişti. CIA ve hükümetin desteklediği vakıf, FBI tarafından uzun süre şüphyle yaklaşmış ve sıkı bir şekilde kontrol edilmişti. Soğuk Savaş yıllarında ABD topraklarına mülteci göçü FBI'nın sıkı kontrolü ile gerçekleşmişti. Aleksandra Tolstoy, kurumların desteğini devam ettirmek ve FBI'nın kaygılarını ortadan kaldırmak için yoğun çaba göstermişti. Bu kapsamda Aleksandra Tolstoy kurumlarla ve ülkenin önde gelen isimleriyle ilişkilerini güçlendirmeyi sürdürmüştür. FBI arşiv belgelerine göre Aleksandra Tolstoy hakkında farklı tarihlerde güvenlik soruşturmaları yapılmıştır. Aleksandra Tolstoy'un Sovyet ajanı olabileceği iddiaları üzerine kapsamlı soruşturmalar yürütülmüştür. Soruşturmalarda Aleksandra Tolstoy'un her ne kadar Bolşevik yönetimi ile çatışma yaşamış ve bir yıl tutuklu kalmışsa da, SSCB ile bağlantısının olup olmadığı üzerinde durulmuştur. Aleksandra Tolstoy'un yanı sıra vakfın başkan yardımcısı Tatiana Schaufuss hakkında da FBI'nın güvenlik soruşturması yaptığı belgelerden anlaşılmaktadır. Bu durum vakfın her ne kadar CIA ve hükümet tarafından desteklense de FBI tarafından sürekli kontrol ve takip edildiğini göstermektedir. Böylece Soğuk Savaş sürecinde yaşanabilecek güvenlik zafiyetinin önüne geçilmiştir (FBI, 10264; FBI, 10260; FBI, 10262).

FBI vakfın büyümesini de yakından takip etmiştir. Vakfın, Los Angeles ve San Francisco'da temsilcilikler açması sonrasında FBI, burada görev alacak isimler hakkında güvenlik soruşturması yapmıştır (FBI, 10268). FBI'nın üzerinde durduğu bir başka konu ise vakıf aracılığıyla ülkeye gelen Rus mültecilerdir. SSCB ajanlarının Tolstoy Vakfı aracılığıyla ülkeye sızması ve yardım almasını engellemek amacıyla ABD'ye giden mültecileri yakın takibe almıştır. FBI bu konuda yurt dışında bulunan, özellikle Avrupa'daki, ajan ve casuslardan yardım almıştır. Bu sıkı kontrol sonuç vermiş, SSCB ajanlarının vakıf aracılığıyla ülkeye sızma planları ve onlara yardım edenler deşifre edilmiştir (FBI, 10265; FBI, 10149). Aleksandra Tolstoy, FBI ile görüşmeler yaparak gerek üyeleri hakkında gerekse mülteciler hakkında FBI'nın kaygılarını sonlandırmaya çalışmıştır. FBI, tereddütlerini bazı zamanlarda bizzat Aleksandra Tolstoy'a ulaştırmış ve bu isimler hakkında bilgi istemiştir (FBI, 10297).

Tolstoy Vakfı faaliyetleri ile ilgili bir başka kurum ise ABD Merkezi İstihbarat Teşkilatı, CIA'dır. CIA, vakfın faaliyetlerini desteklemiş ve kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmeye çalışmıştır. Vakfın faaliyet alanlarında istihbarat faaliyetleri de yürütmüştür. Deşifre olan casusların güvenli bir şekilde ABD'ye

getirilmesi için kullanılan yollardan birisi de Tolstoy Vakfı olmuştur. Bunun yanı sıra ABD'ye gelen mültecilerden istihbarat faaliyetlerinde kullanılmak üzere bilgi toplamıştır. Bunun en dikkat çeken örneklerinden birisi de vakfın Lübnan ve Suriye'deki faaliyetlerinde CIA, bu ülkelerin ordularındaki Çerkezler ile irtibata geçerek artan Sovyet etkisine karşı güç oluşturmayı amaçlamıştır. Ancak Lübnan ve Suriye ordularındaki Çerkezler bu duruma sıcak bakmamıştır (Chester, 1996: 98).

ABD'nin Tolstoy Vakfı hakkında yardımlarının bir başka nedeni ise 5 Ocak 1952 tarihinde Psychological Strategy Board tarafından hazırlanan "Inventory of Resources Presently Available for Psychological Operations Planing" başlıklı belgesinde ortaya konulmuştur. Belgede ABD'nin SSCB karşısında çok yönlü bir mücadele içerisinde olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda sadece devlet kuruluşları değil, devletinde desteklediği kuruluşların da bu mücadelede etkin bir rol üstlendiğinin altı çizilmiştir. Belgede ABD, Tolstoy Vakfı'nı bu mücadelenin bir parçası olarak göstermiştir (CIA, 1953; CIA, 1948).

Aleksandra Tolstoy, vakfın faaliyetlerini yürütebilmek için yoğun çaba göstermiştir. Soğuk Savaş'ın gölgesinde yardım faaliyetlerinin resmi kurumlar ile bağlantı kurulmadan ve onların izni olmadan yapılamayacağını bilen Aleksandra Tolstoy, yürütülen faaliyetlere göz yummak zorunda kalmıştır. Çünkü finansal desteğin yanı sıra bürokratik işlemlerin de sağlıklı bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Tolstoy, yetkililer ile yakın ilişkisini devam ettirerek ABD topraklarına giden Rus mülteciler için bürokratik zorlukları ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Tolstoy bu nedenle ABD'li birçok yetkiliye yardım sağlamak ve bürokratik kolaylık için mektup yazmıştır. CIA başkanı Allen Dulles'e gönderdiği mektupta finansal sıkıntıların yanı sıra güvenlik açısından doğabilecek engellemelere karşı yardım istemiştir. Allen Dulles ise Tolstoy Vakfı'nın faaliyetlerini desteklediğinin altını çizmiştir (CIA, 1959a). Aleksandra Tolstoy, Allen Dulles'e gönderdiği bir başka mektupta 20 Kasım 1960 tarihinin Lev N. Tolstoy'un ölümünün 50. yılı olduğundan SSCB'nin bu önemli tarihi bir propaganda malzemesi olarak kullanabileceği kaygısını belirtmiştir. Bu nedenle 1960 yılında "Champion of Liberty" pul serisinin çıkarılması için destek istemiştir. Allen Dulles ise 18 Şubat 1959 tarihinde gönderdiği cevap mektubunda Aleksandra Tolstoy'un destek isteğine olumlu yanıt vermiştir (CIA, 1959b).

SSCB ve ABD İlişkilerinde Tolstoy Vakfı

Tolstoy Vakfı, SSCB ile ABD ilişkilerinde Soğuk Savaş'ın hemen başında yaşanan krizlerden birisidir. Vakıf, Rus mültecilere yönelik faaliyetlerinin yanı sıra ABD'de yaşayan Ruslardan SSCB'ye dönmek isteyenleri engellemeye çalışmıştır. Vakfın faaliyetleri kısa sürede SSCB'nin tepkisini çekmiştir. Vakfın

Rus mültecilere yönelik faaliyetler, SSCB ile ABD'yi karşı karşıya getirmiştir. Bunun üzerine SSCB, ABD'den vakfın faaliyetlerine son verilmesini istemişti. ABD, faaliyetlerin yasal olduğunu belirterek isteği reddetmişti. ABD'nin reddetmesi iki ülke arasındaki diplomatik krize neden olmuştur. Diplomatik kriz iki ülkenin karşılıklı bazı temsilciliklerini kapatması ile neticelenmiştir. Bu durum ABD'nin Tolstoy Vakfı faaliyetlerine ne kadar önem verdiğinin bir başka göstergesidir (FRUS, 1948a).

Tolstoy Vakfı, ABD'de çeşitli görevlerde bulunan ve SSCB vatandaşlığı devam eden Ruslarla iletişime geçerek, onların ABD'de yaşamlarına devam etmeleri konusunda ikna etmeye çalışmıştır. SSCB'ye dönme kararı alanları vazgeçirmek için yoğun çaba gösteren vakıf, ikna edemediği bazı isimleri alıkoymuştu. SSCB Başkonsolosluğu'na giden bir mektupla vakfın bu faaliyetleri gün yüzüne çıkmıştır. 6 Ağustos 1948 tarihinde SSCB'nin New York Başkonsolosu Y. M. Lomakin, Oksana Stepanovna Kasenkina'dan bir mektup almıştı. Mektupta Kasenkina, Tolstoy Vakfı'na ait Reed Çiftliği'nde zorla tutulduğunu belirtmişti. Lomakin, bir gün sonra mektupta belirtilen adrese gitmiş ve Kasenkina'nın kurtulmasını sağlamıştı. Bu süreçte Aleksandra Tolstoy, Kasenkina'nın çiftlikte kalması için çaba gösterse de başarılı olamamıştı. Kasenkina'nın ifadelerine göre; Tolstoy Vakfı, SSCB'ye dönmek isteyen Rus vatandaşlarını kararlarından vazgeçirmeye çalışmıştı. İkna edilemeyenlerin zorla Reed Çiftliği'ne götürüldüğünü, hatta bazılarının kalmaları için uyuşturucu verildiğini iddia etmiştir. Kasenkina, Aleksandra Tolstoy'un kendisinden SSCB aleyhine yazılar yazması teklifini reddettiğini ifade etmişti. Kasenkina'nın bu ifadeleri ABD'deki SSCB yetkililerini harekete geçirmişti. SSCB, FBI'yı ABD'de yaşayan SSCB vatandaşlarına yönelik faaliyetlerinde Tolstoy Vakfı'na destek vermekle suçlamıştı. Kasenkina düzenlediği basın toplantısında, kaçırılarak Reed Çiftliği'ne götürüldüğünü ve burada zorla tutulduğunu belirtmiştir. SSCB'ye gitmeye karar vermesine karşın Tolstoy Vakfı çalışanları tarafından engellendiğini ifade etmiştir. Kasenkina, SSCB'ye dönmek isteyen Samarin ailesinin de zorla vakfın başka bir adresinde alıkonulduğunu iddia etmiştir. SSCB'nin ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği protestoya karşı FBI, 9 Ağustos 1948 tarihinde olay ile ilgili raporunu ABD Dışişleri Bakanlığı'na göndermişti. FBI raporunda kısaca iddia edildiği gibi bir zor kullanma tespit edilmediği belirtmiş ve iddiaları reddetmiştir. Mikhail Ivanovich Samarin'in kendileriyle irtibat kurduğunu ve yapılan görüşmede kendisinin zorla tutulmadığını açık bir şekilde ifade etmesi üzerine 8 Ağustos 1948 tarihinde saat 05:20'de kendi isteğiyle FBI bürosundan ayrıldığını ifade etmiştir (FRUS, 1948b).

SSCB Büyükelçiliği tarafından 9 Ağustos 1948 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı'na gönderilen yazıda SSCB vatandaşları Oksana Stepanovna Kasenkina, Mikhail Ivanovich Samarin ve eşi Klavdia Mikhailovna Samarin ile çocukları Tatiana, Elena ve Vladimir'in 31 Temmuz 1948 tarihinde SSCB'ye dönüş için

tüm işlemlerini tamamlamış ve eşyalarını “Pobeda” gemisine göndermiş olmalarına karşın binmediklerini belirtilmişti. 9 Ağustos tarihinde basında Kasenkina'nın yanı sıra kaybolan diğer SSCB vatandaşlarının Tolstoy Vakfı yetkilileri tarafından kaçırıldığı, bir süre vakfa ait çiftlikte tutulduğu, sonrasında FBI'ya teslim edildiği haberleri yer almıştı. Tolstoy Vakfı'nın ABD'deki SSCB vatandaşlarına karşı yürüttüğü bu faaliyetler, SSCB Büyükelçiliği tarafından sert bir dille eleştirilmiş ve ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan vakfın faaliyetlerinin durdurulması istenmiştir (FRUS, 1948c; Feinberg, 1948a: 1; The New York Times, 1948: 1; Feinberg, 1948b: 1; Woodspecial, 1948: 1).

ABD Dışişleri Bakanlığı, 9 Ağustos 1948 (No 143) ile 14 Ağustos 1948 (No 148) tarihli yazılarında, iddiaların tamamen asılsız olduğunu Mikhail Ivanovich Samarin ve Oksana Stepanovna Kasenkina'nın SSCB topraklarına gitmek üzere zorla kaçırılmadıklarını, tam aksine ABD'den ayrılmak istemediklerini belirtmiştir. Tolstoy Vakfı'nın ABD'deki SSCB vatandaşlarına yönelik faaliyetlerinin yasal ve gönüllülük ilkelerine göre yapıldığına vurgu yapılmıştır (FRUS, 1948d). SSCB'nin cevabı sert olmuştur. Tolstoy Vakfı'nın FBI destekli faaliyetlerinin gerçekliği ile ilgili birçok belge sunulmasına karşın ABD Dışişleri Bakanlığı'nın cevabının son derece zayıf kaldığı ifade edilmiştir. Bunun üzerine SSCB, New York ve San Francisco'daki konsolosluklarını kapatma kararı almıştır. Karşılık ilkesi olarak Vladivostok'taki ABD Konsoloslugu'nun kapatılması istenmiştir. Bunun yanı sıra Leningrad'da ABD tarafından açılması planlanan konsoloslugunda bu kapsamda faaliyete geçmemesi gerektiği ifade edilmiştir (FRUS, 1948e; FRUS, 1948f; CIA, 1948).

Tolstoy Vakfı Faaliyetleri

Tolstoy Vakfı faaliyetleri iki şekilde gerçekleşmişti. İlki dünyanın birçok yerindeki mültecilere buldukları yerlerde yardım sağlanmıştır. Bu yardımlar yiyecek ve giyecek şeklinde yapılmaktaydı. İkinci Dünya Savaşı'nda SSCB ile Finlandiya arasında geçen Kış Savaşı (Winter War) sonrasında Finlandiya'daki Rus esirlere yiyecek ve giyecek yardımı ilk faaliyeydi. Savaş sürecinde Nazilerden kaçan mültecilere yardım faaliyetleri yürütmüşlerdi. Savaşın hemen sonrasında Almanya'da mültecilere yardım etmişlerdi. İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya'ya esir düşmüş ve lejyoner olarak SSCB'ye karşı savaşmış Müslümanlar bulunmaktaydı. Savaş sonrasında Almanya'da kalan bu topluluklara da Tolstoy Vakfı yardım yapmıştı. Bunlardan bazıları daha sonra CIA adına çalışmışlardı (Johnson, 2012: 82). United States Committee for Refugees tarafından 1968 yılında hazırlanan “World Refugee Report” da Tolstoy Vakfı'nın faaliyetlerine de yer verilmişti. Raporda vakfın Rusların yanı sıra Yugoslavya'daki mültecilere, Bulgarlara, Romanyalılara ve Hindistan'daki Tibetli öğrencilere yardımlarına geniş yer vermişti. Belçika ve Latin Amerika'daki temsilcilikleri sayesinde Avrupa ve Latin Amerika'daki mültecilere de yardım sağlamıştır (Wilson, 1968: 27).

Tolstoy Vakfı'nın ikinci faaliyeti şekli ise dünyanın birçok yerinden ABD'ye mültecilerin göç etmesini sağlamaktır. Bu kapsamda Reed Çiftliği günümüze kadar ABD'ye göç eden Rus mültecilerin geçici bir süre yerleştiği bir yer olmuştur. Onlarca mülteci bir süre burada kaldıktan sonra ülkenin farklı yerlerine yerleştirilmiştir. Tolstoy Vakfı, Soğuk Savaş boyunca çoğunluğu Rus olan 30.000'den fazla mülteciyi ABD'ye yerleştirmişti (Bagration, 2019). Janet Finch 15 Ocak 1978 tarihinde The New York Times gazetesinde kaleme aldığı makalede Tolstoy Vakfı tarafından ABD'ye getirilen mülteciler hakkında bilgi vermektedir. Finch makalesinde Tolstoy Vakfı'nın sadece Rus mültecilere yardım etmediğini bunun yanı sıra dünyanın birçok yerinden Budist, Yahudi, Ortodoks olmak üzere farklı dinlere mensup insanlara yardım ettiğine dikkat çekmiştir. Reed Çiftliği'nin yaklaşık 15.000 kitaplık bir kütüphaneye sahip olduğunu ve birkaç Amerikan kolejine hizmet veren Rusça dil kursunun da merkezi olduğunu belirtmiştir. Bunun yanı sıra vakıf, Münih'te kurulan kütüphaneye de destek vermiştir (Finch, 1978: 1).

Tolstoy Vakfı ve Türkiye

ABD'li vakıflar Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarından itibaren ülkede çeşitli faaliyetler yürütmüştür. ABD'li vakıflar İkinci Dünya Savaş sonrasında ülkedeki faaliyetlerini artırmıştır. Bu vakıflardan Rockefeller Vakfı ve Ford Vakfı, sağlık, tarım, eğitim gibi birçok alanda yardım faaliyetleri yapmışlardır. Bunun yanı sıra verdiği burslar sayesinde Türkiye'den birçok ismin ABD'de eğitim almalarını sağlamışlardır (Erdem ve Roose, 2000; Erken, 2018; Küçük, 2020). ABD'nin Türkiye'de faaliyet gösteren vakıflarından birisi de Tolstoy Vakfı olmuştur. Tolstoy Vakfı yukarıda belirtilen vakıflardan farklı olarak Anadolu topraklarına göç etmiş olan Slav menşeli topluluklarla ilgilenmiştir. Tolstoy Vakfı'nın Türkiye'de yaşayan ve göç kararı alan Slav menşeli toplulukların ABD'ye göç etmeleri konusunda yoğun çaba göstermiştir. Tolstoy Vakfı faaliyetleri sürecinde birçok kez SSCB yetkilileri ile karşı karşıya gelmiştir. Bu nedenle Türkiye'de yürütülen faaliyetler sadece mülteci ya da göç meselesi değildi, aynı zamanda iki blok içinde bir güç göstergesiydi. SSCB'nin elçilik görevlileri ile Tolstoy Vakfı çalışanları arasında amansız bir mücadele verilmişti. Bu mücadele toplulukların Amerikalılar ve Rusyacılar olarak ikiye bölünmesine ve karşılıklı propagandalar ile kimi zaman gerginlikler yaşanmasına neden olmuştur.

Anadolu'nun zengin coğrafyası birçok topluluğa ev sahipliği yapmıştır. Siyasi ve ekonomik nedenlerden ötürü birçok topluluk bu zengin topraklara göç etmiştir. Bu nedenle Anadolu farklı dinlerin farklı dillerin yaşam merkezi olmuştur. Malakanlar ve Don Kazakları, Anadolu'ya farklı tarihlerde yerleşmiş topluluklardı. Her iki toplulukta Rusya'da yaşanan gelişmeler karşısında anavatanlarını terk etmek zorunda kalmış ya da Anadolu topraklarına sürgün edilmişlerdi. Araştırmalarda eski inananlar (old believers) başlığı

altında gösterilse de, her iki toplulukta farklı özelliklere sahiplerdir. İnanışları ve kültürleri ile diğer topluluklarla iletişimleri arasında derin farklılıklar bulunmaktadır.

Malakanlar, Slav kökenli muhalif köylü hareketidir. Hristiyanlığın Çarlık Rusya'da resmi kabul sonrasında merkezi uygulamalar ve ağır vergilere karşı gelmiş topluluklardandır. Kilisenin dayattığı inançları reddeden ve Malakanizm inancını benimseyen Malakanlar, Çarlık Rusya tarafından sınır bölgelerine sürgün edilmişlerdir. Güney Kafkasya'nın işgali ile bölgede Rus varlığını oluşturmak ve topluluğu olabildiğince merkezden uzak tutmak için bu bölgeye yerleştirilmişlerdir. 93 Harbi olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı sonrasında Berlin Antlaşması ile, savaş tazminatı olarak, Batum, Ardahan ve Kars, Çarlık Rusya'ya bırakılmıştı. Çarlık Rusya, Kars ve civarındaki etnik yapıyı yeniden şekillendirmek için Malakanlar ve diğer Slav kökenli toplulukları bu topraklara yerleştirmiştir. Ekim Devrimi sonrasında imzalanan Brest Litovsk Antlaşması (3 Mart 1918) ile Rusların Kars'tan çekilmesi sonrasında Malakanlar'ın bir kısmı göç ederken, bir kısmı Kars'ta yaşamaya devam etmiştir. Osmanlı Devleti, sonrasında da Türkiye Cumhuriyeti himayesine giren Malakanlar tarım ve hayvancılıkla geçinmişlerdir. Müslüman topluluk ile beraber yaşayan Malakanlar, kız verme ile akrabalık kurmuşlardı (Kıyanç ve Akça, 2017: 24; Kıyanç, 2014).

Don Kazakları ise Anadolu'ya farklı tarihlerde gelmişlerdir. Don bölgesinde yaşayan ve başıboş tavrı nedeniyle Rusçada bu anlama gelen Kazak ismini alan Slav kökenli topluluk, I. Petro'nun kültür politikası neticesinde 1707 yılında Konrad Bulavin önderliğinde isyan etmişlerdir. İsyanın bastırılmasıyla Don Kazakları'nın bir kısmı, Don Nehri kenarlarını terk etmiş ve Manyas Gölü kenarına yerleşmişlerdir.⁴ Don Kazakları'nın diğer bir göçü ise Romanya'dan gerçekleşmişti. Burada yaşayan Don Kazakları, 1889 yılında Beyşehir Gölü içindeki Mada Adası'na yerleşmişlerdir. Manyas ve Mada Adası'na yerleşen Don Kazakları tatlı su balıkçılığı ile geçimlerini sağlamışlardır (Somuncuoğlu, 2004: 92). Don Kazakları, Manyas Gölü kenarındaki Kocagöl Köyü, Akşehir'deki Kazaklar Köyü'nde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Don Kazakları, Malakanlar'ın aksine uzun yıllar diğer topluluklardan ayrı, izole, bir hayat sürdürmüşlerdir. Başlıca geçim kaynakları balıkçılık olduğundan sadece Manyas ve Beyşehir göllerinde değil Anadolu'da birçok gölde balıkçılık yapmışlardır.

Lev N. Tolstoy, Rusya'da kiliseye muhalif köylü hareketlerinden etkilenmişti. Bu topluluklarla irtibata geçen ve onlara destek veren Tolstoy, topluluklar tarafından ruhani liderlerden birisi kabul edilmektedir. Malakanlar kararlarında

4 Manyas'taki Don Kazakları'nın (kaynaklarda Manyas Kazakları, Akşehir Kazakları olarak farklı kullanımları bulunmaktadır) yerleştirilmesi ile ilgili Prof. Dr. Fındıkoğlu 1683 tarihini vermişse de Servet Somuncuoğlu Rus kaynaklara göre tarihi 1740-1750 olarak belirtmiştir. Ancak Somuncuoğlu, faydalandığı kaynakların hangisi veya hangileri olduğunu belirtmemiştir (Fındıkoğlu, 1962: 6; Somuncuoğlu, 2004: 75).

Lev N. Tolstoy'a danıştıkları bilinmektedir. Çarlık Rusya'nın Kars'tan çekilmesi sonrasında burada yaşayan Malakanlar, göç etmek için Lev N. Tolstoy'a danışmışlardır (Akçayöz, 2015: 38). Rusya'da yaşanan karışıklık nedeniyle bir kısım Malakan, Anadolu topraklarında kalmak yerine Tolstoy'un tavsiyesi üzerine ABD'ye gitmişlerdi (Türkdoğan, 2005: 42-43). Lev N. Tolstoy, Kazaklar'ın kanun tanımaz yapılarından etkilenmiştir. Tolstoy, tamamlanması on yıldan fazla süren "Kazaklar" romanında onların bu özelliklerini konu edinmiştir. ABD'ye giden topluluk üyelerini ABD basını Tolstoy romanlarındaki köylülere benzetmiş ve bu yüzden "Tolstoy'un Köylüleri (Tolstoy's Peasants)" olarak adlandırmıştı (Antley, 2016: 5). Aleksandra Tolstoy için bu topluluklar yabancı değildi. Aleksandra Tolstoy Birinci Dünya Savaşı'nda Çarlık Rusya Ordusu'nda hemşire olarak Anadolu'ya gelmiş, bir süre Van'da bulunmuştu. Böylece Anadolu coğrafyasını ve toplumsal yapısını öğrenmişti (Tolstoy, 1981).

Don Kazakları, Anadolu'ya göç ettikten sonra Çarlık Rusya ile bağlantılarını koparmamışlardı. Özellikle dini liderler karşılıklı ziyaretlerde bulunmuşlardı. Ekim Devrimi öncesinde Don Kazakları arasında anavatanlarına dönüş kararı alınsa da Rusya'da yeni yönetim ile bu süreç askıya alınmıştı (Fındıkoğlu, 1963: 57-58). Don Kazakları, Kurtuluş Savaşı'nda asker göndermiş ve lojistik destek sağlamışlardı. SSCB'nin Ankara Büyükelçisi Semiyon İvanoviç Aralov, Mustafa Kemal Paşa ve İsmet İnönü ile Akşehir (Konya) civarında askeri birliklerin denetimine katılmıştı. Bu sırada Mustafa Kemal Paşa, Aralov'a bu civarda Cigidiya adında bir Rus köyü olduğunu belirtmiştir. Anadolu'daki Don Kazakları'ndan haberi olmayan Aralov köye gitmiş ve Don Kazakları ile görüşmüştür. Görüşmede Aralov, burada yaşayanların Bulavin İsyanı (1708) sonrasında İgnati Nekrasov'un başkanlığında Kuban'a 1827 tarihinde ise Türkiye'ye göç ettiğini öğrenmişti. Muhtar, Türkiye'nin başka yerlerinde de Don Kazakları'nın yaşadığını belirtmiştir. Aralov, Manyas'ta yaşayan Don Kazakları ile irtibat kurup kurmadığına değinmemiştir (Aralov, 1985: 96-97).

Her iki topluluğun yıllardır huzur içinde yaşadığı Anadolu topraklarından evlenememelerinden dolayı göç kararı almışlardır. Bu göç kararı yukarıda belirtildiği üzere birkaç kez alınmış, ancak çeşitli nedenlerden ötürü ertelenmiştir. Göç kararı aynı zamanda ülkede araştırmacılarında bu topluluklar hakkında araştırma sürecine denk gelmiştir. Bu nedenle birçok araştırmacı süreci yakından takip etmiştir. Araştırmacılara göre, kimliklerini kaybetme endişesiyle dışarıdan evlenememeleri sonrasında bölgede yaşayan toplulukların tamamının akraba olmaları neticesinde göç kararı almışlardır. Sorunun aşılması için dini liderlerin beş göbeğe kadar evliliğe izin vermesi de çözüm olmamıştır. Gençlerin eş bulamamaları onları göç kararına sürüklemiştir. Beğlan B. Toğrol'a göre (1987), 1958 yılına gelindiğinde sorunun çözülemez bir hal almasının yanı sıra SSCB'nin dünyanın birçok yerinde bulunan Rusya topraklarından sürgün edilmiş topluluklara SSCB'nin dönüş çağrısı göç kararının alınmasında önemli etken olmuştu.

Don Kazakları arasında araştırma yapan bir başka isim Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, göç kararında Stalin'in ölümü sonrasında SSCB'deki değişikliğe dikkat çekmektedir. Stalin'in ölümü sonrasında yaşanan değişikliklerden birisi de SSCB dışındaki Ruslarla temasa geçilmesiydi. Türkiye'de olduğu gibi dünyanın birçok yerinde yaşayan Rus mülteciler ile temasa geçen SSCB yönetimi, bu toplulukları anavatanlarına davet etmiştir. Bu davet Türkiye'deki topluluk arasında da büyük yankı uyandırmıştı (Fındıkoğlu, 1962: 4). SSCB radyo yayınlarında bu toplulukların anavatanlarına dönmeleri için programlar yapmıştı. SSCB'den gelen misafirler topluluklar arasında yoğun propaganda faaliyeti yürütmüştü (Akçayöz, 2015: 154).

Gelişmelerin yaşandığı süreçte araştırma yapan isimlerden Orhan Türkddoğan, Tolstoy Vakfı'nın özellikle Don Kazakları arasında yürüttüğü faaliyetleri göçün nedenleri arasında göstermektedir (Türkddoğan, 2005: 273). Tolstoy Vakfı, Türkiye'de yaşayan topluluklar ile uzun süre önce irtibata geçmiş ve dünyadaki diğer topluluklarla irtibat kurmalarını sağlamıştır. Prof. Dr. Z. F. Fındıkoğlu, Manyas ve Akşehir'deki Don Kazakları'nın Rusyacılar ve Amerikacılar olmak üzere ikiye ayrıldığını belirtmiştir. SSCB ile ABD arasında topluluklar üzerinden mücadele başlamıştı. SSCB faaliyetleri, büyükelçilik ve papaz İlya Baran tarafından son derece gizli yürütülmüştü. Bu kapsamda Rus gazeteleri okunup, Rus radyoları dinleniyordu. ABD yanlıları ise SSCB'nin aksine son derece açık ve kapsamlı bir propaganda yürütmüşlerdi. Amerikacılar ve Rusyacılar toplulukları kendi yanına çekmeye çalışmışlardı. Rusyacılar, anavatan üzerinden yürüttükleri propandada SSCB'nin Stalin Rusya'sı olmadığını, anavatanlarında evlatlarını kolaylıkla evlendirebileceklerini savunmuşlardı. Amerikacılar ise ABD'ye yıllar önce giden Don Kazakları olduğunu ve oraya giderlerse evlatlarına kolaylıkla eş bulacaklarını, Türkiye'de yaşadıkları dini özgürlüğün SSCB'de ellerinden alınacağını, kazanç serbestliğinin ortadan kalkacağını, kadınlarının renkli elbiselerine ve erkeklerin sakallarına karışılacağını belirtmişlerdi. Karşı çıkanların ise Sibiry'a gönderileceğini sık sık kullanmışlardı. SSCB görevlileri el altından tartışmaları destekleyecek argümanlar gönderirken; ABD adına Tolstoy Vakfı tarafından açıktan faaliyet yürütülmüştü. Tolstoy Vakfı'na bu süreçte merkezi Cenevre'de bulunan Integration Committee of European Migration, New York merkezli World Council of Churches destek vermiştir. Türkiye'deki faaliyetler Tolstoy Vakfı'nın ikinci başkanı Tatiana Schaufuss tarafından bizzat yönetilmiştir. Schaufuss, SSCB propagandacılarının aksine topluluklar arasında kolayca dolaşıp onları ABD'ye gitmeleri için ikna etmeye çalışmıştır (Fındıkoğlu, 1963: 65-66).

Göç kararı sonrasında bu toplulukların yaşadığı yerler SSCB ve ABD arasında bir mücadeleye sahne olmuştu. Tolstoy Vakfı yetkilileri Malakanlar ve Don Kazakları ile görüşerek onların SSCB'ye gitmemeleri konusunda ikna etmeye çalışmışlardı. Tatiana Schaufuss, Malakanlar ve Don Kazakları ile temasa geçerek ABD'ye gitmeleri konusunda çalışmaları yürütmüştür (Milliyet,

1962: 3). Tatiana Schaufuss'un Don Kazakları arasındaki faaliyetleri bölge basınında geniş yer tutmuştu. Beraberindeki tercümanlarla Don Kazakları'nın ileri gelenleriyle konuşan Schaufuss topluluklara şu teklifleri sunmuştu:

- i. ABD'de istedikleri yere yerleştirileceklerdi.
- ii. İstedikleri takdirde ABD'nin yanı sıra Kanada, Meksika, İtalya, İspanya veya Fransa'ya yerleştirileceklerdi. Bunun için teşkilat tarafından herhangi bir ücret talep edilmeyecekti.
- iii. Gittikleri yerlerde kalabilecekleri evler temin edilecekti.
- iv. Çalışabilecekleri işyerleri bulunacak, tarım yapmak isteyenlere arazi verilecekti.

Manyas'taki Don Kazakları'nın (Kocagöl Köyü) Tatiana Schaufuss'a ilgisi pekiyi değildi. SSCB'yi anavatanları olarak gören birçok Kazak, ABD ve sunulan ülkelere gitmeyi macera olarak görüyorlardı. Bunun yanı sıra evlenme sıkıntılarının SSCB'de çözüleceğine inanıyorlardı. Tatiana Schaufuss bu sorunun çözümü için Ortodoksların ağırlıklı yaşadığı yerler önermişti. Schaufuss bireysel görüşmelerini zor da olsa tamamladıktan sonra Don Kazakları'nın önde gelenlerinin de olduğu toplu bir görüşme yapmıştı. Burada bir kez daha teklifini sunan Schaufuss, SSCB'ye gitme kararından vazgeçirmeye çalışmıştır. Göç kararında olduğu gibi nereye gideceklerinde de etkin rol oynayan İlya Baran, Tatiana Schaufuss'un teklifini dinledikten sonra kalabalığa kendisinin SSCB'ye gideceğini, ABD'ye gitmek isteyen varsa gidebileceğini söylemişti. İlya Baran'ın sözleri topluluk üzerinde son derece etkili olmuştu. Bunun üzerine kalabalığın büyük kısmı İlya Baran'ı takip ederek toplantı alanından ayrılmıştı. Kocagöl'de sadece dört aile Tatiana Schaufuss'un getirdiği formları doldurarak ABD'ye gitmişlerdir (Eröz, 1962: 129-130).

Tatiana Schaufuss'un çabaları Manyas'taki Don Kazakları ve Malakanlar'ın aksine Akşehir'deki Don Kazakları arasında son derece etkili olmuştu. Akşehir'deki Don Kazakları'nın beşte biri SSCB'ye, geri kalanlar ABD'ye gitmişlerdir. Akşehir'deki Don Kazakları'nın ABD'ye gitmesinde Fındıkoğlu, cemaatin lideri Dimyan Alagöz'ün SSCB'nin tüm propagandalarına karşı çıkarak ABD'ye gitmeye karar vermesinin etkili olduğunu belirtmektedir. Fındıkoğlu, Dimyan Alagöz'le yaptığı görüşmeyi şöyle aktarmıştır:

"Dimyan Alagöz, Rusya'dan kaçmalarının üç nedeni olduğunu belirtmişti: Sakalımız, evlenme ve doğum işlemleri, doğum ve ölüm kayıtlarının kili- semiz tarafından yapılmasıdır. Bu üç unsura Çarlık Rusya'da olduğu gibi SSCB'de de karışılacağını belirterek ABD'ye oradan Kanada'ya göç etme kararı aldığını ifade etmiştir. Alagöz, 9 hanenin (49 nüfus) SSCB'ye göç etme kararına neden olarak (SSCB taraftarı) papaz İlya Baran'ın yoğun faaliyetleri olarak göstermişti. Kalan 30 hane de Kanada'ya yerleşmiş akrabalarının yanına gideceklerdi" (Fındıkoğlu, 1963: 69).

Tolstoy Vakfı başkan yardımcısı Tatiana Schaufuss'un toplulukları ikna çabaları devam ederken, Aleksandra Tolstoy ise ABD'de diplomatik temaslarda bulunmuş ve gerekli yasal işlemleri tamamlamıştı. Tolstoy Vakfı'nın bu

çabasına ABD’de birçok vakfın yanı sıra ABD Dışişleri Bakanlığı da Türkiye’den göç etmesi planlanan toplulukların Amerikan kültürüne adaptasyonunun kolay olacağı öngörüsü ile destek vermiştir (Antley, 2016: 46-47).

Tolstoy Vakfı’nın ve SSCB’nin topluluklar arasındaki açıktan ve gizli yürütülen faaliyetleri karşısında Türkiye her ne kadar tarafsız görünse de ABD’den yana tavır takınmıştı. Öncelikle toplulukları göç kararlarından vazgeçirmeye çalışmışlardı. Hatta bir ara Malakanlar’a, Ankara’daki, Atatürk Orman Çiftliği bile önerilmişti. Malakanlar’ın göç kararı kesindi. Tüm çabalara rağmen göç edeceklerini belirtmişlerdi. Bunun üzerine SSCB’ye gitmemeleri yönünde telkinde bulunulmuştu. Kars Valisi ve ilin önde gelenleri Tolstoy Vakfı’nın yürüttüğü faaliyetlere paralel olarak topluluğun ABD’ye veya herhangi bir Batı Bloku ülkesine gitmeleri için yoğun çaba göstermişti. Hatta İçişleri Bakanı Namık Gedik, Malakanlar’ı ziyaret ederek SSCB’ye gitmemeleri yönünde ikna etmeye çalışmış; ancak başarılı olamamıştı (Akçayöz, 2015: 159 ve 162-163). Malakanlar’ın SSCB’ye gitmeleri sonrasında Türkiye’nin tepkisi sert olmuştu. İçişleri Bakanlığı’nın talebi üzerine Bakanlar Kurulu kararı ile 2.338 Malakan “Türk Vatandaşlığından çıkma izni almaksızın toplu halde SSCB’ye gitmeleri” nedeniyle Türk vatandaşlığından çıkarılmışlardı (DABCA, 1964).

Toplulukların gitmeleri ardından nitelikli bir istatistik tutulmadığından hangi ülkeye kaç kişinin gittiğini bilmiyoruz. Bu nedenle verilen rakamlar farklılık göstermektedir. Akşehir, İstanbul ve Manyas’ta bulunan 225 Malakan ve Kazak ABD’ye gitmişti (Milliyet, 1963: 1). ABD’ye gidenler çoğunlukla Akşehir’deki Don Kazakları’ydı. Eren Tella’e (2000) göre, 23 Ekim 1961- 15 Ocak 1962 tarihleri arasında Kars’ta yaşayan Malakanlar’dan 407 aile, toplam 2.235 kişi SSCB’ye gitmiştir (205). The New York Times 22 Nisan 1963 tarihinde Türkiye’den ABD’ye gidenlerin sayısını 250 olarak vermiştir (The New York Times, 1963a: 1; The New York Times, 1963b: 35). ABD’ye gidenlerin sayısı SSCB’ye gidenlerden çok daha az olsa da SSCB’nin uzun yıllar süren propagandası ve Rusya’ya duyulan aidiyet duygusu göz önüne alındığında Tolstoy Vakfı’nın bir başarısı olarak görülmelidir. Yoğun çaba sonrasında ABD’ye gitmeye karar verenler, Ankara Esenboğa Havalimanı’ndan iki tane Türk Hava Yolları ve bir tane Pan American Hava Yollarına ait uçakla New York’a gitmişlerdi (Somuncuoğlu, 2004: 152). Türkiye’den ABD’ye gidenlerin yanı sıra Kolombiya’dan da ABD’ye eski inananlar gitmiştir (Hausner, 1963: 35). Anadolu’dan ABD’ye giden isimlerden olan Tiryako Balbay araştırmacı Servet Somuncuoğlu’na gönderdiği mektupta ABD’ye gitmelerini şöyle anlatmıştır (Somuncuoğlu, 2004: 240):

“Ankara Esenboğa Havaalanı’nda birleştik. Ve iki uçak çocuksuz kimseler Türk Havayolları, küçük çocukları olanlar Pan Amerikan Havayolları uçağı ile gittik ve New York Havaalanı’nda tekrar karşılaştık. Karşılamaya John Kennedy’nin kardeşi Robert Kennedy ve birkaç milletvekilleri de gelmişler. Bir ay çiftlikte (Reed Çiftliği’nde) kaldık. Sonradan yakın

şehirlere 2. Dünya Harbi'nin Rus mültecileri gelmeye başladılar. 16 yıl New York civarında ikamet ettik sonra Oregon vilayetine göçtük."

ABD'ye gidenler ilk olarak Tolstoy Vakfı'nın New York'ta bulunan Reed Çiftliği'ne yerleşmişlerdi. ABD'ye uyum açısında sorun yaşanmaması için Reed Çiftliği'nde bilgiler verilmiş ve yeni ülkeye uyum sağlamaları sağlanmıştı (Wright, 1963: 27). Bir süre burada kaldıktan sonra New Jersey'deki Lakewood civarına yerleştirilmişlerdi (Bigart, 1966: 49). Ancak daha sonra Oregon'a götürülmüşlerdir. Türkiye'den gidenler kendileri gibi Brezilya'dan gelen eski inananlar ile burada bir araya gelmişlerdi (Antley, 2016: 48).

Sonuç

ABD, Soğuk Savaş boyunca SSCB'ye karşı sadece devlet kurumları ile değil devletin desteklediği kuruluşlarla da mücadele etmiştir. Bu kuruluşlar sayesinde geniş bir alanda faaliyet göstermişti. Tolstoy Vakfı da bu kuruluşlardan birisidir. Ünlü yazar Lev N. Tolstoy'un kızı tarafından kurulan vakfın en büyük destekçisi ABD Hükümeti olmuştur. Finansal yardımların yanı sıra vakfın faaliyetlerine bürokratik destek vermiştir. Böylece Tolstoy Vakfı kuruluşundan kısa bir süre sonra Avrupa, Ortadoğu, Anadolu, Balkanlar, Güney Amerika ve Uzak Doğu'da faaliyet göstermişti. ABD'de birçok temsilciliğinin yanı sıra Kanada, Belçika, Arjantin gibi ülkelerdeki temsilcilikleri sayesinde faaliyet ağını güçlendirmişti.

Tolstoy Vakfı, Rus mültecilerin yanı sıra birçok topluluğa yardım götürmüş, bir kısmının ABD'ye gitmesini sağlamıştır. Tolstoy Vakfı 30.000'den fazla mültecinin ABD'ye gitmesini sağlamıştır. Mülteci trafiğini FBI sıkı bir şekilde kontrol etmiştir. FBI, sadece mültecileri değil vakfı da yakın takibe almıştır. Başta vakfın kurucusu Aleksandra Tolstoy olmak üzere çalışanları hakkında inceleme yapmıştır. Soğuk Savaş'ın güvenlik merkezli ortamında ülkeye Sovyet ajanlarının vakıf aracılığıyla sızmasını engellemek için yoğun çaba göstermişti. Bu çabasında da başarılı olmuştur. Böylece Tolstoy Vakfı aracılığıyla ülkeye sızmaya çalışan ajanlar deşifre edildiği gibi vakfın faaliyetlerinde görev alan bazı isimlerin de casusluk yaptığı tespit edilmiştir. FBI'nın bu tutumu kimi zaman vakfın yöneticileri tarafından rahatsız edici bulunsa da, yapılan görüşmeler sonrasında da FBI bu tutumunu sürdürmüştür.

Soğuk Savaş yıllarında faaliyet alanını kısa sürede genişleten Tolstoy Vakfı, ABD-SSCB arasında krize neden olmuştur. SSCB ABD topraklarındaki Rus vatandaşlarının Tolstoy Vakfı tarafından SSCB'ye dönmelerini engellediği iddiasıyla vakfın faaliyetlerini durdurmasını istemişti. ABD, SSCB'nin ısrarcı tutumuna karşın Tolstoy Vakfı'na açık bir şekilde destek vermişti. Bu durum iki ülke arasında diplomatik krize ve Soğuk Savaş'ın gergin ortamında iki ülke ilişkilerinin daha da bozulmasına neden olmuştur.

Tolstoy Vakfı'nın faaliyet alanlarından birisi de Türkiye olmuştur. Türkiye topraklarına çeşitli tarihlerde yerleşen Don Kazakları ile 93 Harbi sonrasında yerleşen Malakanlar dini sınırlamalar nedeniyle evlenememeleri sonrasında göç kararı almışlardı. Göç kararının 1960 öncesinde alınmasına karşın SSCB ile Türkiye'nin diplomatik ilişkilerinin kötü olması nedeniyle karar ertelenmiştir. İki ülke ilişkilerinin normalleşmeye başlaması ile toplulukların göç kararını yeniden gündeme getirmesi ile Tolstoy Vakfı görevlileri Türkiye'ye gelmişti. Tolstoy Vakfı, bu toplulukları ABD'ye gitmeleri için açıktan propaganda yürütmüştür. Tolstoy Vakfı'nın Türkiye'de yürüttüğü faaliyet diğer faaliyetlerden son derece farklıydı. Çünkü Tolstoy Vakfı bu süreçte sık sık SSCB ile karşı karşıya gelmiştir. Türkiye bu süreçte her ne kadar tarafsız görünmeye çalışsa da Soğuk Savaş yıllarındaki Batı Bloku yanlısı politikasına paralel olarak Tolstoy Vakfı'na destek vermiştir. Tolstoy Vakfı başka vakıflardan da bu süreçte destek almıştır. Toplulukların anavatanlarına bağlılıkları, SSCB'nin yoğun propagandasına karşın Tolstoy Vakfı topluluklardan bir kısmını ABD'ye gitmeye ikna etmiştir.

Kaynakça

- Akça, B. & Kıyaç, S. (2017). Malakanların Anadolu'daki İzleri, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 18(39), 22-43.
- Akçayöz, V. (2015). *Annem Sara ve Malakanlar*, Kars: Serhat Kalkınma Ajansı.
- Anderson, P. B. (1958). The Tolstoy Foundation, *The Russian Review*, 17, 60-66.
- Antley, J. (2016). *Measuring Tolstoy's Peasants: Old Believer Settlement in Oregon through the 1960's and 1970's*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Lawrence: University of Kansas.
- Aralov, S. İ. (1985). *Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları*, Çev. Hasan Ali Ediz, Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Bigart, H. (1966). Member of Russian Religious Group Who Came to the U.S. After a Stay in Turkey Thrive in New Jersey. *The New York Times*, 27 April.
- Central Intelligence Agency, CIA. (1948a). *Soviet Propaganda in Argentina*, CIA-RDP8200457R001900460005-0, 5 Ekim.
- Central Intelligence Agency, CIA. (1948b). *U.S. Rejects Soviet Charges Concerning Refusal of Two Russian Teachers to Return to Soviet Union*, CIA-RDP57-00384R000100100022-8, 29 Ağustos.
- Central Intelligence Agency, CIA (1952). *Inventory of Resources Presently Available For Psychological Operations Planning*, CIA-RDP80-01065A000100010009-7, 5 Ocak.
- Central Intelligence Agency, CIA. (1959a). *Letter To Miss Alexandra Tolstoy From Allen W. Dulles*, CIA-RDP80R01731R000300090029-3, 31 Temmuz.
- Central Intelligence Agency, CIA. (1959b). *Letter To Miss Alexandra Tolstoy From Allen W. Dulles*, CIA-RDP80R01731R000300090062-6, 18 Şubat.

- Chester, E. T. (1996). *Covert Network, Progressives, The International Rescue Committee, and the CIA*, New York: M.E. Sharpe Publ.,
- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, DABCA. (1964). Kararlar Daire Başkanlığı, 179.46.1, 06 Ağustos.
- Erdem, M ve Rose W. K. (2000). American Philanthropy in Republican Turkey; The Rockefeller and Ford Foundations, *The Turkish Yearbook of International Relations*, 31, 131-157.
- Erken, A. (2018). *Amerika and the Making of Modern Turkey: Science, and Political Alliances*, London and New York: I.B. Tauris.
- Eröz, M. (1962). Türkiye'de İslav Muhacirleri ve Kazaklar Etrafında Bazı Kaynaklar, *Sosyoloji Konferansları*, 3, 121-136.
- Federal Bureau of Investigation, FBI, FBI HSCA Subject Files, NARA Record Number: 124-1022410267.
- Federal Bureau of Investigation, FBI, FBI HSCA Subject Files, NARA Record Number: 124-1022410264.
- Federal Bureau of Investigation, FBI, FBI HSCA Subject Files, NARA Record Number: 124-1022410260.
- Federal Bureau of Investigation, FBI, FBI HSCA Subject Files, NARA Record Number: 124-1022410262.
- Federal Bureau of Investigation, FBI, FBI HSCA Subject Files, NARA Record Number: 124-1022410268.
- Federal Bureau of Investigation, FBI, FBI HSCA Subject Files, NARA Record Number: 124-1022410265.
- Federal Bureau of Investigation, FBI, FBI HSCA Subject Files, NARA Record Number: 124-1028010149.
- Federal Bureau of Investigation, FBI, FBI HSCA Subject Files, NARA Record Number: 124-1022410297.
- Feinberg, A. (1948a). Russian Factions Here War Over 'Kidnapping' of Woman; Soviet Teacher Tells Bizarre Story of Man's Drugging Her, but White Group Says Reds Took Here From Tolstoy Home, *The New York Times*, 8 Ağustos.
- Feinberg, A. (1948b). Samarin to Emerge From Hiding Today; Congress Subpoenas Await Russian Teacher and Wife as Police Hunt for Them Samarin Awaiting Federal Subpoena, *The New York Times*, 10 Ağustos.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1962). Türkiye'de İslav Muhacirleri, *Sosyoloji Konferansları*, 3, 1-30.
- Fındıkoğlu, Z. F. (1963). Türkiye'den Rusya ve Amerika'ya Göç Eden İslav Muhacirleri, *Sosyoloji Konferansları*, 4, 56-92.
- Finch, J. (1978). A Refugee at Tolstoy Farm, *The New York Times*, 15 Ocak.
- Foreign Relations of the United States, FRUS. (1948f). The Secretary of State to the Ambassador of the Soviet Union (Panyushkin), 1948, Eastern Europe, The Soviet Union Volume IV, Document 684, 311.6115/8-2448, 9 Eylül.
- Foreign Relations of the United States, FRUS. (1948a). The Embassy of the Soviet Union to the Department of State, Volume IV, Document 671, 311.6115/8-948, No: 143, 9 Ağustos.

- Foreign Relations of the United States, FRUS. (1948b). The Director of the Federal Bureau of Investigation (Hoover) to the Chief of the Division of Foreign Activity Correlation (Neal), 1948, Eastern Europe; The Soviet Union, Volume IV, Document 669, 702.6111/8-948, 9 Ağustos.
- Foreign Relations of the United States, FRUS. (1948c). The Embassy of the Soviet Union to the Department of State, 1948, Eastern Europe; The Soviet Union, Volume IV, Document 671, 311.6115/8-948, No.143, 9 Ağustos.
- Foreign Relations of the United States, FRUS. (1948d). The Department of State to the Embassy of the Soviet Union, 1948, Eastern Europe; The Soviet Union, Volume IV, Document 681, 702-611/8-1948, 19 Ağustos.
- Foreign Relations of the United States, FRUS. (1948e). The Ambassador of the Soviet Union (Panyushhin) to the Secretary of State, 1948, Eastern Europe; The Soviet Union, Volume IV, Document 682, 311.6115/8-2448, No.156, 24 Ağustos.
- Hausner, E. (1963). Columbia to Study Ways of Stemming Flight to Suburbs; Newly Arrived Sect Brings a Colorful Touch of the Old World to U.S. *The New York Times*, 6 June.
- Johnson, I. (2012). *Münih'te Bir Cami Naziler, CIA ve Müslüman Kardeşlerin Batıdaki Doğuşu*, Çev. Serhat Ataman, İstanbul: Mikado Yayınları.
- Kıyanç S. (2014). *Malakanlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Kneeland, D. E. (1975a). Drive the Resettle Most of Refugees Slows to Trickle, *The New York Times*, 25 May.
- Kneeland, D. E. (1975b). Refugee Job Plan Snarled on Coast, *The New York Times*, 15 Ekim.
- Küçük, A. (2019). Hayırseverliğin Ötesi: Türkiye'de Nüfus ve Tarım Politikalarında Rockefeller Etkisi, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75(4), 1491-1516.
- Woodspecial, L. (1948). Envoy Files Note; Protests 'Kidnapping' Assails Tolstoy Group as Violation of Pact He Gives Story to Press Conference with Reports is Almost Unprecedented Lovett to Await Facts Soviet Envoy Makes a Demand Russia Demands U.S. Give Up Man, *The New York Times*, 10 Ağustos.
- Milliyet Gazetesi (1962). Komünizm Propagandası Yapan 3 Malakan Yakalandı, 17 Şubat.
- Milliyet Gazetesi (1963). 225 Malakan ve Kazak Amerika'ya Gitti, 05 Haziran.
- Petersen A. (1963). Welcome is Given to Old Believers, *The New York Times*, 6 June.
- Rusk, H. A. (1956). Doctors Flee Hungary; A Report on the Refugee Physicians and Difficulties They Face to Practice Acute Shortage Reported New Problems Posed, *The New York Times*, 26 Aralık.
- Schaufuss, T. (1939). The White Russian Refugees, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 203, 45-54.
- Schumacher, E. (1979). Alexandra Tolstoy is Deat at 95; Author's Daughter Aided Refugees, *The New York Times*, 27 Eylül.
- Shenker I. (1974). Alexandra Tolstoy, at 90, Is Honored for Lifetime of Helping Others, *The New York Times*, 2 Temmuz.

- Somuncuoğlu, S. (2004). *Don Kazakları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tellal, E. (2000). *Uluslararası ve Bölgesel Gelişmeler Çerçevesinde SSCB-Türkiye İlişkileri 1953-1964*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Teymuraz K. B. (2019). *Biographies of Alexandra Tolstoy*: <http://www.tolstoyfoundation.org/tolstoy.html> [11.07.2019].
- The New York Times (1941). Russians Open Farm as Home and Camp; Colorful Religious Fete Held at Center in Rockland, 7 Temmuz.
- The New York Times (1948). Russian Her Asks Protection of U.S.; Denounces Soviet; Second Teacher That Consul Seeks to 'Recue' Want to Avoid Being Shipped Home Congress Unit Would Act Wishes to Interrogate Women Taken to Consulate Saturday From Tolstoy Farm Russian Here Askes U.S. Protection, 9 Ağustos.
- The New York Times. (1955). 1.118 Refugees in Today; 199 to Resettle in This State, Bringing Total to 12.800, 26 Eylül.
- The New York Times (1956a). Agencies Helping Refugees Listed; Clearing House Here Urges Gift to Hungarian Exiles Be Made on Local Level Where to Send Clothing, 16 Aralık.
- The New York Times (1956b). Flights to U.S. Being Arranged For 5.000 Hungarian Refugees; First Plane May Arrive at Camp Kilmer This Week Resettlement Agency Foresees No Transit Problems Sixty-two Reach London, 18 Kasım.
- The New York Times. (1963). Last 250 Russians in Old Sect in Turkey Will Resettle, in U.S.; Flight to Rockland Approved for Group Under Pressure to Return to Soviet Old Russian Sect to Settle in U.S., 22 April.
- Toğrol B. B. (1987). The Kuban Cossacks of Manyas Turkey and "The Cossaks" of Leo Tolstoy, *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 15, 125-146.
- Tolstoy, A. (1981). *Out of the Past*, New York: Columbia University Press.
- Türkdoğan, O. (2005). *Malakanların Toplumsal Yapısı*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Wilson, R. N. (1968). *World Refugee Report*, United States Committee for Refugees.
- Wright, G. C. (1963). Old Believers Adjust to Life and Learning in U.S. Members of Sect Retain Traditions After Immigration from Turkey. *The New York Times*, 12 July.

İşletme Tarihi'nde Bir Araştırma Alanı Olarak Girişimcilik Kavramı: Kökenleri, Evrimi, Kültür ve Değerler Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir Değerlendirme

Nurzahit Keskin*

Ankara Medipol Üniversitesi

Öz

Tarihin önemli olduğunu öne süren ya da mesleki bağımlılıklarının önemini vurgulayan bilim adamları tarafından işletme tarihinin gözden kaçırıldığı bazı alanlar vardır. Bu makalenin amacı, bu araştırma alanları içinde en önemli örneklerden birini teşkil eden girişimcilik kavramını tarihsel bağlamda ele almaktır. Bu amaçla bölüm girişimciliğin tanımına kısa bir giriş yaparak başlamaktadır. İkinci bölümde yapılan literatür değerlendirmesine müteakip, üçüncü bölümde bir araştırma alanı olarak girişimcilik kavramı incelenmiştir. Dördüncü bölümde girişimciliğin tarihsel gelişiminin kökenleri ve evrimi ele alınmıştır. Beşinci bölümde girişimciliğin kültür ve değerler üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Altıncı bölümde ise çalışma genel bir değerlendirme yapılarak sonuçlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Girişimcilik, İşletme Tarihi, Girişimcilik Tarihi, Girişim Kültürü, Schumpeter, Alfred D. Chandler.

The Concept of Entrepreneurship As A Research Area In Business History: An Evaluation On Its Origins, Evolution and Its Effect On Culture and Values

Abstract

There are some areas in the history of business which are overlooked by scientists who claim that history is important or emphasize the importance of their professional dependency. The purpose of this article is to consider the concept of entrepreneurship, which is one of the most important examples of these research fields, in a historical context. For this purpose, the chapter starts with a brief introduction to the definition of entrepreneurship. Following the literature review in the second chapter, the concept of entrepreneurship as a research area is examined in the third chapter. In the fourth chapter, the origins and evolution of the historical

* Doç. Dr., Ankara Medipol Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü, nurzahit.keskin@ankaramedipol.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5118-7520

development of entrepreneurship are discussed. In the fifth chapter, the effects of entrepreneurship on culture and values are analyzed. In the sixth chapter, a general evaluation is made and the study has been concluded.

Keywords

Entrepreneurship, Business History, Entrepreneurship History, Enterprise Culture, Schumpeter, Alfred D. Chandler.

Extended Abstract

Some research areas of business history have often been overlooked by scientists who claim “history is important” or who emphasize the importance of professional dependencies (Jones & Zeitlin, 2008: 1). Among these research areas, the concept of entrepreneurship is undoubtedly one of the most important examples worth examining.

Since the 1980s, entrepreneurship has emerged as a subject of increasing interest among management academics and social scientists; it has gained wide acceptance especially in business schools. This scientific interest has been driven by a number of recent developments in the United States, such as the vitality of start-up firms in high-tech industries, increased venture capital funding, and the success of regional clusters, particularly Silicon Valley. To understand these developments, management academics and social scientists, working more closely with entrepreneurs, have focused their attention on new business start-up, which provides a basis for consistently and easily limiting quantitative empirical work. In these studies, often has been used large data sets of founders or firms, rigorous social science methodologies were applied, but little analytical attention has been paid to entrepreneurial behavior in the context of time and space.

In contrast, historical research on entrepreneurship has begun much earlier and has its roots in different motivations and theoretical issues. The historical study of entrepreneurship has been particularly concerned with understanding the structural change and development process in economies. Business historians have focused on understanding the underlying character and causes of the historical transformation of businesses, industries, and economies. This historical research typically has used the Schumpeterian definition of entrepreneurship. Contrary to management sciences in recent period, it has focused primarily not on the formation of new firms, but rather on the different forms of innovative activities and the role of innovative entrepreneurship in driving changes in the historical context of business, industry, and economy (Jones & Wadhvani, 2008: 501). However, recent studies show that the time is appropriate to reunite historical dynamics, historical contexts and entrepreneurial processes (Cassis & Minoglou, 2005: 4).

Academic research on entrepreneurship has grown enormously over the past decade. Although the first theoretical contributions to the field are more than a century old, since the mid-1980s the entrepreneurial phenomenon has reached a central and promising role in understanding the economic growth and innovation processes of both economies and firms. This growing interest has created a highly fragmented field of research characterized by the proliferation of multiple theories and concepts borrowed from various disciplines such as sociology, psychology, economics, or management.

Entrepreneurship has been the center of attention of many researchers too. There is no doubt that the fact that it creates prosperity both individually and socially has a great effect on this. Researchers have sought answers to the following questions in their work in the field of entrepreneurship: Why do some people have the ability to see or create new opportunities, while others do not? Why do some people turn their business ideas or dreams into a real business, while others can't? Why do some entrepreneurs succeed, while others do not? (Baron, 1998: 275).

So what is the definition of entrepreneurship? Entrepreneurship is not a strictly agreed upon concept. In modern common use, an entrepreneur is someone who undertakes a business that is often at personal financial risk, particularly a commercial business. It is the product of a modern post-enlightenment world in which continuous change becomes the norm, progress (technical, social, and economic) is expected, and liberal individualism concepts are dominant (Ricketts, 2008: 34).

For some, entrepreneurship means an organizational process that consists of the creation of a new organization. However, others emphasize that this phenomenon is more related to personal talents, particularly the exploration of opportunities that lie behind the market. While the argument is still valid, one of the best-known definitions of entrepreneurship concerns the process of discovering, researching, and using new goods and services, ways of organizing, markets, processes, and raw materials through non-existent organizing efforts (Shane & Venkataraman 2000: 218).

Entrepreneurship has not been considered worthy of research by many historians and social scientists, and entrepreneurs are not viewed as people who will improve society. Entrepreneurs were seen as thieves who only thought about profit until the Aristotle period (Praag, 2005: 11).

Although classical and early neoclassical economic thought of the nineteenth and early twentieth centuries avoided both the concept of entrepreneurship and the legitimacy of historical reasoning, a number of social scientists who had historical awareness such as Jean Baptiste Say, and Richard Cantillon began to support the theoretical development of entrepreneurship. However, as a whole, entrepreneurship adhered strongly to classical and early

neoclassical economic thought (Jones & Wadhvani, 2006: 4-5). In the early twentieth century, several historians and sociologists reversed this trend and brought entrepreneurship to the research agenda, treating it as a dynamic phenomenon.

Sociologists and historians of the German school, especially Max Weber, questioned the validity of typical static theories of classical and neoclassical economics and demanded the use of historical perspectives to explain industrial change and the dynamics of capitalism (Lopez et al., 2016). In this historian sociologist approach to entrepreneurship, Schumpeter stands out in particular. Arguing that historical research should have a logical priority in entrepreneurship-related studies, Schumpeter proposed a continuous change between entrepreneurial history and theory so that the primary task of researchers would be to develop a historical understanding of this complex phenomenon.

The concept of entrepreneurship has also played a formative role in the emergence of business history as a separate academic field (Galambos, 2007: 27). By the 1960s, a marked shift among American business and economic historians distanced them from “entrepreneurial history” and eclecticism. This was partly due to the decline in financial and institutional support for the Center, which closed its doors in 1958. Also, young business historians drawn to the more focused organizational and managerial work pioneered by Chandler (1987). Chandler was ambivalent about the autonomous role of entrepreneurs in shaping the business development trajectory. By 1970 there was a clear shift in American business history research towards the establishment of an “organizational synthesis” of the emergence of the modern, multi-departmental institution (Galambos 1970). In this period, American economic historians, who rejected the “history of entrepreneurship” eclecticism and adopted the traditional entrepreneurial skepticism of neoclassicism as a concept, increasingly adopted orthodox neoclassical economic theory and quantitative methods in their research.

When historical scholarship on entrepreneurship emerged in the 1940s and 1950s, most of the early studies in this field sought to base the research on a particular historical problem: Why have some countries remained extraordinarily rich and productive while others remained relatively poor over the past three centuries? Schumpeter theorized that entrepreneurial innovation is the source of productivity growth in capitalist societies. By the 1950s, historians were actively interested in examining differences in the nature and supply of entrepreneurship in the historical records of various countries and trying to relate their findings to the long-term economic performance of nations (Jones & Wadhvani, 2008). In such studies, the definition of culture used to express the relationship between culture and entrepreneurship tends to be a more

Western or more American definition. Swierczek and Quang, in their study of entrepreneurship dimensions in the Asian structure, revealed that certain Asian cultures are more entrepreneurial than others. Swierczek and Quang stated that in some countries such as India, entrepreneurship is led by the organization, while in some countries such as Taiwan, entrepreneurship is led by the entrepreneur (Swierczek & Quang, 2004).

In recent years, historians have used biographical and firm level data to examine the impact of religion, nationality, and social group participation on entrepreneurship. In the United States, historians have used a range of sources, notably Dun and Bradstreet records, to examine entrepreneurial patterns and access to resources by race, ethnicity, and gender. In Great Britain, Nicholas used the multi-volume Dictionary of Business Biography, which provided biographical data to a large number of businessmen active in England and Wales after 1860 to test the drivers of entrepreneurial success and failure. Using rates of lifetime wealth accumulation, Nicholas found that religion as an actor for the success of entrepreneurship, along with region and industry, cannot explain performance differences, but other social indicators are negative. Likewise, Foreman-Peck outlined a number of quantitative methods to demonstrate the relative importance of various cultural influences on an entrepreneur's disposition and social mobility of an entrepreneur.

Although studies on the history of business literature on entrepreneurship are long and diverse, only a few of them are considered to be considered the most powerful research area in the discipline. After its initial boom in the post-war decades, the entrepreneurial work has posed difficult methodological barriers.

A series of long discussions have become virtual symbols of the methodological difficulties faced in the study of the subject because of the role of entrepreneurship in the relative decline of Britain in the late 19th century. The biographical studies of prominent entrepreneurs over the decades have failed to produce the "valid generalizations" that Schumpeter so long ago sought, that the entrepreneurial research has lost its institutional focus. This did not completely eliminate research on entrepreneurship, but it fragmented it and often left general research agendas marginal.

Finally, business historians can advance their research in entrepreneurship by recombining central concepts and entrepreneurship theories and bringing together many different research streams that now address the subject. Business historians can learn from other social sciences to study entrepreneurial behavior and cognition. Such careful behavioral studies can help historians better understand the causal mechanisms by which certain institutions or events influence entrepreneurial behavior over time.

Giriş

“Tarihin önemli olduğunu” öne süren ya da mesleki bağımlılıklarının önemini vurgulayan bilim adamları tarafından işletme tarihinin bazı araştırma alanları, genellikle gözden kaçırılmıştır (Jones & Zeitlin, 2008: 1). Bu araştırma alanları içinde girişimcilik kavramı, hiç kuşkusuz incelemeye değer en önemli örneklerden birini teşkil etmektedir.

1980'lerden bu yana, yönetim akademisyenleri ve sosyal bilimciler arasında her geçen gün artan bir ilgi konusu olarak ortaya çıkan girişimcilik; özellikle işletme okullarında büyük bir kabul görmüştür. Bu bilimsel ilgi, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki, yüksek teknoloji endüstrilerinde start-up firmalarının canlılığı, risk sermayesi finansmanının artması ve bölgesel kümelenmelerin, özellikle Silikon Vadisi'nin başarısı, gibi son zamanlardaki bir dizi gelişmelerden kaynaklanmıştır. Bu gelişmeleri anlamak amacı ile girişimcilerle daha yakın bir iş birliği içine giren yönetim akademisyenleri ve sosyal bilimciler, dikkatlerini, nicel deneysel çalışmaları tutarlı ve kolay bir şekilde sınırlandırmak için bir temel sağlayan yeni iş kurma çalışmalarına yoğunlaştırmışlardır. Bu çalışmalarda genellikle kurucuların veya firmaların büyük veri kümeleri kullanılmış, titiz sosyal bilimler metodolojileri uygulanmış, ancak girişimci davranış için zaman ve mekân bağlamında çok az analitik önem verilmiştir.

Buna karşın, girişimcilikle ilgili tarihsel araştırmalar çok daha erken başlamış ve kökleri farklı motivasyonlara ve teorik konulara kadar uzanmıştır. Girişimciliğin tarihsel çalışması, özellikle ekonomilerdeki yapısal değişim ve gelişme sürecinin anlaşılmasıyla ilgilenmiştir. İşletme tarihçileri, işletmelerin, endüstrilerin ve ekonomilerin tarihsel dönüşümünün altında yatan karakteri ve nedenlerini anlamaya odaklanmıştır. Bu tarihsel araştırma, tipik olarak Schumpeterci girişimcilik tanımını kullanmıştır. Son dönemlerdeki yönetim bilimlerinin aksine, öncelikle yeni firma oluşumuna değil, daha ziyade yenilikçi faaliyetlerin aldığı değişik biçimlere ve iş, endüstri ve ekonominin tarihsel bağlamındaki değişiklikleri yönlendirmede yenilikçi girişimciliğin rolüne odaklanmıştır (Jones & Wadhvani, 2008: 501).

Bununla birlikte, son çalışmalar tarihsel dinamikleri, tarihsel bağlamları ve girişimci süreçleri yeniden birleştirmek için zamanın uygun olduğunu göstermektedir (Cassis & Minoglou, 2005: 4). Bu çalışmanın amacı; İşletme tarihi bağlamında girişimcilik kavramını bir araştırma alanı olarak ele almaktır.

Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm girişimciliğin tanımına kısa bir giriş yaparak başlamaktadır. İkinci bölümde yapılan literatür değerlendirmesine müteakip, üçüncü bölümde bir araştırma alanı olarak girişimcilik kavramı incelenmiştir. Dördüncü bölümde girişimciliğin tarihsel gelişiminin kökenleri ve evrimi ele alınmıştır. Beşinci bölümde girişimciliğin kültür ve değerler üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Altıncı bölümde ise genel bir değerlendirme yapılarak çalışma sonlandırılmıştır.

Literatür Değerlendirmesi

İşletme Tarihi'nin gerek bir alt disiplin olması ve gerekse diğer disiplinlere göre görece yeni sayılabilecek bir alan olması nedeniyle, Türk yazınında henüz kendine yeterli bir çalışma alanı oluşturamamıştır. Bu yönü itibariyle bakıldığında yazında İşletme Tarihi ile ilgili yeterli sayıda Türkçe kaynak bulunmamasını doğal karşılamak gerekir. Nitekim, yapılan Türkçe kaynak taramasında, İşletme Tarihi bakış açısıyla girişimcilik kavramını ele alan herhangi bir çalışmaya da rastlanılmamıştır. Ayrıca, konu bir başka açıdan değerlendirildiğinde ise, İşletme Tarihi'nin konulara yaklaşımı, üslubu ve anlatım biçiminin Türk yazının alışagelmış norm ve kalıplarına birebir uymadığını söylemek de pek yanlış olmaz. Dolayısıyla bu makale, bu anlamda herhangi bir yöntem önermemektedir. Bu nedenle, bu makalede ele alınan yaklaşım, sadece girişimcilik kavramını İşletme Tarihi üzerinden değerlendirmek değil, aynı zamanda Türk yazınında İşletme Tarihi hakkında bir farkındalık oluşturmayı da amaçlamaktadır. Dolayısıyla, bu makale sırf bu yönüyle de ayrıca önem arz etmektedir.

Bir Araştırma Alanı Olarak Girişimcilik Kavramı

Girişimcilik üzerine yapılan akademik araştırmalar son on yılda büyük ölçüde artış göstermiştir. Her ne kadar alana ilk teorik katkılar bir asırdan daha eski olsa da 1980'lerin ortalarından beri girişimci fenomen hem ekonomilerin hem de firmaların ekonomik büyüme ve inovasyon süreçlerinin anlaşılmasında merkezi ve umut verici bir role ulaşmıştır. Bu artan ilgi, sosyoloji, psikoloji, ekonomi veya yönetim gibi çeşitli disiplinlerden ödünç alınan çoklu teorilerin ve kavramların çoğalmasıyla karakterize edilen oldukça parçalanmış bir araştırma alanı yaratmıştır. Dahası, geçmişte yapılan çalışmalar, bireyler, firmalar, endüstriler, ülkeler ve muhtemelen alandaki iç görü genişliğini ve kapsamı sınırlayan farklı yöntemsel yaklaşımlar düzeyinde çok sayıda analiz kullanmıştır. Kuşkusuz, farklı perspektiflerin birleşmesi alanı zenginleştirirken, birleşik bir araştırma paradigmasının konsolidasyonunu engelleyen önemli bir dağılım da yaratmıştır. Sonuç olarak, girişimciliğin incelenmesi için birleşik bir teorik temel yoktur ve kurumsal davranış, girişimcilik fırsatları, onları tanımlayan ve sürdüren insanların beceri ve özellikleri ile dış çevrenin bu faaliyetler üzerindeki etkisi gibi bilgilerimiz sınırlı kalmaktadır.

Kısacası, girişimciliğin kara kutusu henüz açılmamıştır. Bu karmaşık manzarayı anlamak kolay değildir. Gerçekten de girişimcilik kavramını tanımlamaya çalıştığımızda veya girişimcileri girişimci olmayanlardan ayırmaya çalıştığımızda bile fenomen karmaşıktır (Lopez et al., 2016: 158-159).

Girişimcilik faaliyeti kimi yazarlar tarafından iktisadi büyüme için hayati öneme haiz bir fenomen ve ekonomiyi harekete geçirmede önemli bir etken olarak tanımlanmıştır (Hsu, Roberts, & Eesley, 2007: 770). Girişimcilik, pek çok araştırmacının da ilgi odağı olmuştur. Hiç şüphe yok ki, bunda gerek bireysel gerekse toplumsal anlamda refah yaratıyor olmasının büyük etkisi vardır. Araştırmacılar girişimcilik alanında yaptıkları çalışmalarda şu soruların cevabını aramışlardır: Neden bazı insanlar yeni fırsatları görme ya da yaratma yeteneğine sahipken diğerlerinde bu tür bir özellik yoktur? Neden bazı kişiler iş fikirlerini ya da hayallerini gerçek bir işletmeye dönüştürürken diğerlerinde bu mümkün olmaz? Neden bazı girişimciler başarılı olurken, bazıları başarılı olmaz? (Baron, 1998: 275).

O halde girişimciliğin tanımı nedir? Girişimcilik, yukarıda da belirtildiği gibi üzerinde sıkı bir mutabakata varılan bir kavram değildir. Modern ortak kullanımında, bir girişimci, özellikle ticari bir işletme olmak üzere, genellikle kişisel finansal risk altında olan bir işletmeyi üstlenen kişidir. Sürekli değişimin norm haline geldiği, ilerlemenin (teknik, sosyal ve ekonomik) beklendiği ve liberal bireycilik kavramlarının baskın olduğu modern aydınlanma sonrası bir dünyanın ürünüdür (Ricketts, 2008: 34).

Bazıları için ise girişimcilik, yeni bir organizasyonun kurulmasından oluşan bir örgütsel süreç anlamına gelir. Bununla birlikte, diğerleri, bu fenomenin, özellikle pazarın arkasında yatan fırsatların keşfiyle ilgili olan kişisel yeteneklerle daha fazla ilişkili olduğunu vurgular. Tartışma hala geçerli olmakla birlikte, girişimciliğin en bilinen tanımlarından biri, yeni mal ve hizmetleri, örgütlenme yollarını, pazarları, süreçleri ve hammaddeleri önceden var olmayan organize etme çabalarıyla keşfetme, araştırma ve kullanma süreciyle ilgilidir (Shane & Venkataraman, 2000: 218).

Girişimciliğin Tarihsel Gelişiminin Kökenleri ve Evrimi

Praag; girişimcilik teorisinin tarihsel gelişiminin 18. yüzyılın ortalarına rastladığını iddia etmektedir. Praag'a göre günümüzde ekonomik anlamda önemli olan girişimcilik şu soruya cevap aramaktadır: Girişimciliğin ekonomi teorisindeki yeri nedir ve gelişim nasıl sağlanır?

Girişimcilik birçok tarihçi ve sosyal bilimci tarafından araştırılmaya değer bulunmadığı gibi, girişimcilere de toplumu geliştirecek kişiler olarak bakılmamıştır. Girişimciler, Aristo dönemine kadar toplum nezdinde sadece karı düşünen hırsızlar olarak görülmüştür (Praag, 2005: 11).

On dokuzuncu ve yirminci yüzyılın başlarındaki klasik ve erken neoklasik iktisadi düşünce hem girişimcilik kavramını hem de tarihsel akıl yürütmenin meşruiyetinden kaçınsa da Jean Baptiste Say ve Richard Cantillon gibi tarihsel farkındalığı olan bir dizi sosyal bilimci girişimciliğin teorik gelişimini desteklemeye başladı. Ancak, bir bütün olarak, girişimcilik klasik ve erken neoklasik ekonomik düşünceye güçlü bir şekilde bağlı kalmıştır (Jones & Wadhvani, 2006: 4-5).

Yirminci yüzyılın başlarında, birkaç tarihçi ve tarihçi sosyolog bu eğilimi tersine çevirdi ve girişimciliği dinamik bir fenomen olarak değerlendirerek araştırma gündemine getirdiler. Alman okulunun sosyologları ve tarihçileri, özellikle Max Weber, klasik ve neoklasik iktisadın tipik statik teorilerinin geçerliliğini sorguladılar ve endüstriyel değişimi ve kapitalizmin dinamiklerini açıklamak için tarihsel perspektiflerin kullanılmasını istediler (Lopez et al., 2016). Weber çalışmalarında, protestanlığın ve işe yönelik olumlu tutumunun girişimciliği motive ettiğini ve böylece modern kapitalizmin gelişmesini kolaylaştırdığını savundu. Daha sonraki çalışmalarda yazar, girişimci ve bürokrat arasında açık bir ayrım kurarak girişimci olguyu yorumlamasını genişletmiştir: Weber için, endüstriyel kapitalizmin “rasyonalitesi” oldukça bürokratik ve girişimci, dinamik ve enerjik bir ajan olarak bürokrasiyi uzak tutabilecek tek kişiydi (Landström & Benner, 2010: 26).

Girişimciliğe bu tarihçi sosyolog yaklaşımı içinde Schumpeter, özellikle göze çarpmaktadır. Girişimcilik ile ilgili çalışmalarda tarihsel araştırmanın mantıklı bir önceliğe sahip olması gerektiğini savunan Schumpeter, araştırmacıların birincil görevinin bu karmaşık fenomenin tarihsel bir anlayışını geliştirmesi için girişimcilik tarihi ve teorisi arasında sürekli bir değişim önermiştir. Schumpeter’e göre, girişimciliğin özü Say’ın önerdiğinin ötesine geçmiştir. Schumpeter girişimcisi aslında yaratıcı yıkım sürecinden sorumlu yenilikçi bir aktör, tüm yeniliğe eşlik eden ve kapitalizmin dinamik karakterini tanımlayan dönüşümü tanımlamanın bir yolu olarak popülerleştirdiği bir kavramdır. Schumpeter’e göre, girişimci, belirli bir fırsata, bazı ürünlerin, süreçlerin veya organizasyonel formların yenileri için bir ikame süreci, yani kaynakların “yeni kombinasyonları” oluşturulmasıyla anılan inovasyon yoluyla, yanıt verebilirdi (Landström, 2002: 7).

Harvard Üniversitesi’nde Girişimcilik Tarihi Araştırma Merkezi, Schumpeterci düşüncenin özünü daha da geliştirmiştir. Bu yazarın önerilerini takiben, 1940’larda bir grup araştırmacı, girişimci ile tarihsel, kurumsal ve sosyal çevrenin ekonomik kalkınma üzerindeki etkisi arasındaki belirgin bağlantılarla ilgilenmeye başladı. Arthur Cole tarafından yönetilen Harvard Girişimcilik Tarihi Araştırma Merkezi’ne, girişimcilik araştırmalarını çok disiplinli bir bakış açısıyla körükleyen bir grup tarihçi, sosyolog ve ekonomist katıldı. Cole, girişimcilik üzerine bilimsel araştırmaların izleyeceği yönergelere dikkat

çektii. Bu kılavuz, iş adamlarının biyografilerini ve şirketlerinin tarihini; farklı iş türlerinin analizini, her sanayi sektöründeki iş liderlerinin incelenmesini ve farklı tarihsel aşamalarda girişimcilik çalışmasını kapsıyordu. Girişimcilik Tarihi Araştırmaları Dergisi, Merkezin yayılmasının ana kanalı oldu. Leland Jenks ve Thomas Cochran tarafından geliştirilen çalışmaya derginin dışında başka önemli katkılar da vardı. Her iki yazar da girişimcilik tutumunun ekonomik kalkınma üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Girişimciliğin belirleyicileri olarak sosyal, kültürel ve kurumsal faktörlerle ilgileniyorlardı ve girişimciliği ekonomik kalkınmanın motoru olarak görüyorlardı. Jenks ve Cochran'ın katkılarından sonra, girişimcilik üzerine yapılan tarihsel araştırmalar, karşılaştırmayı tarihsel ve kültürel faktörlerin girişimci davranış üzerindeki etkisini vurgulamak için bir araç olarak kullanarak bölgesel farklılıkların incelenmesine odaklanmıştır (Landström & Benner, 2010: 26-27).

Girişimcilik kavramı, işletme tarihinin ayrı bir akademik alan olarak ortaya çıkmasında da biçimlendirici bir rol oynamıştır (Galambos, 2007: 27). 1960'lara gelindiğinde, Amerikan işletme ve ekonomi tarihçileri arasında belirgin bir değişim onları "girişimcilik tarihi"nden ve eklektizminden uzaklaştırdı. Bu kısmen 1958'de kapılarını kapatan Merkeze mali ve kurumsal desteğin azalmasından kaynaklanıyordu. Ayrıca, genç işletme tarihçileri giderek daha fazla Chandler'ın (1987) öncülük ettiği daha odaklı organizasyonel ve yönetsel çalışmalara çekildiler. Chandler, girişimcilerin iş geliştirme yörüngesini şekillendirmedeki özerk rolü konusunda kararsızdı. 1970 yılına gelindiğinde Amerikan işletme tarihi araştırmalarında, modern, çok bölümlü kurumun ortaya çıkmasının bir "örgütsel sentezi" nin kurulmasına yönelik net bir değişim yaşandı (Galambos 1970). Bu dönemde, "girişimcilik tarihi" eklektizmini reddeden ve neoklasizmin geleneksel girişimcilik şüphesini bir kavram olarak benimseyen Amerikan iktisat tarihçileri, araştırmalarında ortodoks neoklasik iktisat teorisi ve kantitatif yöntemleri giderek daha fazla benimsemeye başladılar. Bu değişimin bir işareti olarak, feshedilmiş *Explorations in Entrepreneurial History*, yeni kantitatif, neoklasik çalışmalara adanmış bir yayın, *Explorations in Economic History* olarak yeniden yayınlanmaya başladı (Landström & Benner, 2010: 28).

Araştırma gündeminin Chandlerci yön değişiminin büyük işletmeye doğru kayması girişimcilik tarihi araştırmalarını tamamen yerinden etmedi, ancak işletme tarihinin ana araştırma gündemini de marjinal hale getirdi. Girişimcilik ve inovasyon konusunda araştırmalara devam edildi, ancak girişimcilik bu tür çalışmalarda nadiren gündemin merkezini işgal etti. Girişimciliğin daha geniş teorik kavramsallaştırılması için tarihsel araştırmaların kullanılmasının arkasında çok az çekiş gücü vardı. Bu nedenle, bugün işletme tarihinde girişimcilik araştırmaları nadiren tek bir tutarlı alan olarak kabul edilmekle birlikte, pek çok farklı alt konu başlığının bir parçası olarak ele alınmaktadır. Bu arada, önde gelen girişimcilerin tarihi biyografilerini yazma geleneği de

devam etmiştir. Her ne kadar bu gibi biyografilerin çoğu homografik olsa da bu tür, Andrew Carnegie, Walt Disney, Dudley Docker, Sir William Mackinnon, Werner von Siemens, Ağustos Thyssen, Kiichiro Toyoda, Marcus Wallenberg ve Joe Wilson gibi, büyük girişimci figürlerin iyi araştırılmış ve derinlemesine bağlamlştırılmış çalışmalarını sunmaya devam ediyor. Bu tür çalışmalar, girişimcilik fırsatlarının nasıl tanımlandığı ve sömürüldüğü konusunda ilgi uyandıran bilgiler sunmaktadır. Örneğin, Fairchild Semiconductor ve Intel'in kurucu ortağı olan Robert Noyce'nin biyografisi, II. Dünya Savaşı'ndan sonra Silikon Vadisi teknoloji kümesinin büyümesine izin veren bilgi ve finansman ağlarını keşfediyor. Metodolojik açıdan bakıldığında, işletme biyografilerinin birincil dezavantajı, bireysel vakalardan girişimcilik hakkında anlamlı genellemeler elde etmekten kaynaklanmaktadır (Jones &Wadhvani, 2008).

Kültür ve Değerler Üzerindeki Etkisi

Girişimcilikle ilgili tarihsel bilginlik 1940'larda ve 1950'lerde ortaya çıktığında, bu alandaki ilk çalışmaların çoğu araştırmayı belirli bir tarihsel soruna dayandırmaya çalıştı: Niçin geçen üç yüzyıl boyunca bazı ülkeler olağan üstü zengin ve üretken, diğerleri ise göreceli olarak yoksul kalmaya devam etti? Schumpeter, girişimcilik inovasyonunun kapitalist toplumlarda verimlilik artışının kaynağı olduğunu kuramsallaştırmıştır. 1950'lere gelindiğinde, tarihçiler, çeşitli ülkelerin tarihsel kayıtlarında girişimciliğin niteliği ve arzındaki farklılıkları incelemek ve bulgularını ulusların uzun vadeli ekonomik performanslarıyla ilişkilendirmeye çalışmakla aktif olarak ilgilendiler (Jones &Wadhvani, 2008).

Yapılan bu tür araştırmalarda kültür ile girişimcilik arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılan kültür tanımı daha çok Batılı veya daha çok Amerikan bir tanım olma eğilimi göstermiştir. Swierczek ve Quang, girişimcilik boyutlarını Asya yapısında ele aldıkları çalışmalarında, belli Asya kültürlerinin diğerlerinden daha fazla girişimci olduğunu ortaya koymuşlardır. Swierczek ve Quang, Hindistan gibi bazı ülkelerde girişimciliğin örgüt tarafından yönlendirildiğini söylerken, Tayvan gibi bazı ülkelerde ise girişimciliğin girişimci tarafından yönlendirildiğini belirlemişlerdir (Swierczek & Quang, 2004).

Girişimcilik niteliği taşıyan bu ulusal çalışmalara ABD'de Cochran, Jenks ve Cole'un Araştırma Merkezi ile bağlantılı birkaç tarihçi öncülük etmiştir. Jenks ve Cochran, girişimcilik konusundaki tarihsel araştırmaları, bireysel vaka çalışmalarının kahraman Schumpeterci girişimcisinin ötesine geçmek ve girişimcilerin çalışmasını belirli tarihsel ve sosyal bağlamlar içine yerleştirmek için Parson sosyolojisinin "yapısal işlevselliği"ne uyarladılar. "İnovasyon teorisi ne büyük bir insan ne de tarih teorisinin daha iyi bir fare kapanıdır" diyen Jenks, on dokuzuncu yüzyılda Amerika'da bulunan demiryolu girişimcilerinin önemli bir analizini yaptı: "Yenilikçi, özellikleri kısmen kendi sosyo-kültürel

ortamının bir işlevi olan bir kişidir. O'nun inovasyonu, halihazırda erişilebilir olan faktörler ve unsurların yeni bir birleşimidir". Bu yaklaşım, sosyal rollerin ve yaptırımların belirli ülkelerdeki girişimciliğin ortaya çıkışını nasıl şartlandırdığına dair çok sayıda "ulusal çalışma" ya yol açmış, özellikle Landes tarafından, girişimciliğin sosyo-kültürel incelemesini belirli ülkelerin uzun vadeli ekonomik performansına bağlayarak genişletmiştir. Landes, kültürün girişimcilik arzının ve dolayısıyla uzun vadeli ekonomik büyümenin tutarlı bir belirleyicisi olduğunu vurgulamıştır (Jones ve Wadhvani, 2008). Klasik bir çalışmada Landes, Fransa'nın on dokuzuncu yüzyıldaki zayıf ekonomik performansının, kendi başına bir amaç olmaktan ziyade işi aile birliğinin ayrılmaz bir parçası olarak gören Fransız girişimcilerin muhafazakarlığına ve çekiciliğine atfedebileceğini ileri sürmüştür (Lopez et al., 2016: 163-164). Yarım asırdan fazla süren bir dizi çalışmada Landes, ulusal kültürel faktörlerin değerlerinin ve girişimcilik faaliyetlerinin gelişiminin açıklanmasında sosyal tutumların ve dolayısıyla ulusların ekonomik performansının önemini ortaya koymaya devam etmiştir (Jones & Wadhvani, 2008).

Ulusal kültürün girişimciliğe etkisi akademik alanda tartışılan bir başka konudur. Araştırmacılar yaptıkları çalışmalarda; Ulusal kültürün girişimcilik faaliyetinin seviyeleriyle nasıl bir ilişkisi vardır? soruna cevap aramışlardır. Bu sorunun farklı disiplinlerden gelen akademisyenlerin girişimci faaliyetin seviyelerinin ülkeden ülkeye değişebileceği yönündeki gözlemlerinden doğduğu ifade edilmektedir (Hayton et al., 2002).

Reynolds yaptığı bir çalışmada baskısı en fazla olan sosyo-ekonomik konunun toplumun girişimciliğe karşı tavrı ve girişimciliği desteklemesi olduğunu ve bu durumun girişimci faaliyetin en büyük itici gücü ya da engelleyicisi olduğuna işaret ediyor (Reynolds vd., 2001). Ulusal kültürün girişimcilik arzını ve uzun vadeli büyümeyi belirleme konusundaki rolüyle ilgili benzer argümanlar, dikkate değer ölçüde çeşitli tarihsel koşullar ve sonuçları açıklamaya çalışmak için kullanılmıştır. Sawyer, ABD'de girişimciliğin göreceli olarak en üst düzeyden özendirilmesini açıklamak için Amerikan toplumunda Püriten değerlerinin ve sınır ruhunun kalıcılığına işaret etmiştir. Meiji Japonya'sının on dokuzuncu yüzyılın sonlarındaki kayda değer modernleşmesinin, ulusal kalkınmanın çıkarlarını her şeyden önce belirleyen "toplum merkezli" girişimcilere atfedebileceği konusunda bitmek tükenmek bilmeyen bir tartışma her zaman vardı. Kültürel faktörler, özellikle de Victoria dönemindeki İngiliz girişimcilerin "soylulaştırılması" ve kendini beğenmişliği, o dönemde ve sonrasında algılanan göreceli ekonomik gerilemeyi açıklamakla ilgilenenler için favori bir konu olmuştur.

Daha sonra yapılan araştırmalar, "toplum merkezli" Meiji girişimcilerinin, başka yerlerdeki girişimcilerle oldukça benzer olduğunu ortaya koydu. Bazı durumlarda, araştırma gündeminin altında yatan önermenin sorgulanabilir

olduğu kanıtlanmıştır. Landes, ilk başarısızlık önermesinin, en azından kısmen yanıtıcı olduğu ve büyük işletmenin girişimcilik başarısıyla eşit olduğu konusundaki öngörülen beklentiye dayanarak kurulmasından önce, Fransa'nın ekonomisinin yavaş büyümesinin ve Fransız girişimciliğinin başarısızlığının nedenleriyle ilgili olarak Fransız iktisat tarihçilerine kırk yıl sürecek bir araştırma başlattı. Son işletme tarihi araştırması, Fransız endüstrisinin tahmin edilenden daha teknolojik olarak gelişmiş olduğunu göstermiştir.

Benzer şekilde, en azından 1980'lerin Thatcher hükümeti tarafından kurtarılcaya kadar girişimcilik karşıtı kültürün körelttiği bir İngiltere'nin öncülüğü yaygın olarak eleştirildi. Bir yandan, İngiliz firmaları İkinci Endüstri Devrimi'nin seri üretim endüstrilerinde Amerikan ve Alman firmalarının gerisinde kalırken, McCloskey ve Sandberg, neoklasik teori perspektifinden kaynak donanımlarına ve dışsal teknolojik olasılıklara rasyonel cevaplar veren Victorian girişimcilerinin teknolojik tercihlerinin kutsanmasını sağlamıştır. Öte yandan, İngiltere'de önemli bir "sanayi karşıtı" ruh olduğu ve İngiltere'nin durumunun ABD'de veya Almanya'dakinden farklı olduğu iddiası çeşitli gerekçelerle sorgulanmıştır (Jones & Wadhvani, 2008).

Reynolds ulusal değerleri girişimciliği desteklemeyen bir ülkede, girişimci yaklaşımların çok az takdir göreceğini, dolayısıyla risk almayı ödüllendiren bir kültürde, daha yüksek seviyede girişimci faaliyeti olacağını ifade etmiştir (Reynolds et al., 2001). Ulusal kültür ve normların ulusal bir girişimcilik faaliyeti arzını belirlediğine dair genel argüman Gerschenkron tarafından şiddetle eleştirilmiştir. Gerschenkron, bu tür çalışmalarda öngörülen "ulusal kültür" nosyonunun, temel olarak statik ve katı bir işlevselci olduğunu ve girişimcilik faaliyetlerinin dinamik doğasını gerçekten hesaba katmasının zor olduğunu belirtmiştir. Bu tür çalışmalar, girişimcileri nasıl sadece kendi ulusal kültürel çevrelerinin ürünleri olarak kavramsallaştırdıysa, bu girişimci faaliyetlerin dışarıda ve hatta hâkim olan ulusal sosyal normlara karşı nasıl geliştiğini anlama kabiliyetlerini de doğal olarak sınırladı. Israrlı olan sosyo-kültürel bakış açısı, girişimcilerin çevrelerinin tutsakları olmaktan ziyade, çoğunlukla değişim ajanı olarak hareket ettiklerine yönelik Schumpeter'in temel fikrini göz ardı etmiştir. Nicholas'ın iddia ettiği İngiliz girişimcilik başarısızlığı örneğinde tartışıldığı gibi, girişimcilerin işlevi, önceden belirlenmiş gelişim yollarının kilidini açarak statükoları bozmaktı.

Bununla birlikte, dünyadaki kalıcı zenginlik ve yoksulluk kalıpları son yıllarda kültürün neden olduğu girişimcilik performansındaki farklılıkları belirleme konusunda yeni bir ilgiye yol açmıştır. Ekonomist Mark Casson, ülkelerin girişimcilik kültürlerinde farklılıklar gösterdiğini öne sürmüştür. Özellikle, Casson, kültürlerdeki güven seviyelerindeki değişikliklere işaret etmekte ve bu da genel ekonomik performansın dayandığı işlem maliyeti seviyesini etkilemektedir (Jones & Wadhvani, 2008). Bu konuda yapılan birçok çalışmada

güdüler, değerler ve inançlar gibi girişimci özellikler kültürlerel bağlamda incelenmiştir (Hayton et al., 2002). Bir başka çalışmada Makino ve Neupert, Amerikan firmalarının ortaklığı tek sahipliğe tercih ederken Japon firmalarının genellikle sadece kendilerine ait yapıları ortaklı yapılara tercih ettiklerini belirlemişlerdir (Makino & Neupert, 2000). Ulusal kültürün girişimcilik üzerindeki etkisi son zamanlarda, 19. yüzyılın sonlarında Londra ve New York'a göç eden Doğu Avrupa Yahudilerinin karşılaştırmalı bir çalışmasında, Godley tarafından tarihsel olarak test edilmiştir. Godley, New York'a göçen Yahudi göçmenlerin, benzer kökenlerden gelmesine rağmen, Londra'dakilere göre daha girişimci mesleklere girme ihtimalinin çok daha yüksek olduğunu savunmuştur. Godley, her iki ülkede de Yahudilerin bazı ev sahibi ülke değerlerini asimile ettiğini öne sürüyor. Yahudi göçmenleri kontrol grubu olarak kullanmanın yeni metodolojisi, Amerikan ve İngiliz kültürlerinin girişimciliğe nasıl değer verdiklerine göre değiştiğine dair sağlam kanıtlar sağlıyor gibi görünüyor. Godley, İngiltere'deki girişimcilerin, yeni teknolojilerin ve çalışma uygulamalarının tanıtılmasında başka bir yerde karşılaşmadıkları engelleri koyan işçi sınıfı arasında muhafazakâr zanaat değerlerinden kaynaklanan ek maliyetlerle karşı karşıya kaldıklarını ileri sürüyor. Daha yeni dönem için, Tsang, ulusal kültürel mirasın girişimcilik üzerindeki etkilerinin Çin ve İrlandalı yazılım firmaları üzerindeki etkisine ilişkin karşılaştırmalı bir çalışma sunmaktadır (Jones & Wadhvani, 2008). Busenitz ve Lau kurdukları model yardımıyla bazı kültürlerin neden diğerlerine göre daha fazla girişimci yarattıklarını tartışmışlardır (Busenitz & Lau, 1996). Ralston ve diğerleri tarafından yapılan bir araştırmada ise, ABD'de Hong Kong'lu yöneticiler arasında belirsizlikten kaçınma yönünde bir fark olmadığı ortaya konulmuştur (Ralston et al., 1993). Muller ve Thomas, dokuz ülkedeki girişimcilik potansiyeli üzerine yaptıkları çalışmalarda girişimciliğin temel özelliği olan kontrol odağı ve yenilikçilik faktörlerinin ülkelere göre farklılık gösterdiklerini tespit etmişlerdir (Muller & Thomas 2001).

Girişimcilik arzında dini değerlerin rolü ele alındığında, hiç kuşkusuz Max Weber, yazında dinsel değerlerin girişimci davranışlara yol açtığını ilk ifade eden bilim adamlarından biridir. Belirli Protestanlık türlerinin rasyonel ekonomik kazanım arayışını tercih ettiğini ve dünyevi faaliyetlere olumlu bir manevi ve ahlaki anlam verdiğini öne sürdüğü için araştırmaları ile dikkatleri üzerine çekmiştir. Din ve girişimcilik arasındaki bağlantı o zamandan beri hala tartışılmaya devam ediyor. R. H. Tawney, Protestanlık ile 16. yüzyıl İngiltere'sindeki ekonomik büyüme arasındaki bağlantıyı reddetmiştir. Diğer birçok bilim adamı ise o zamandan beri Protestanlık ve modern kapitalizm arasında anlamlı bir bağlantıyı sorgulamıştır. Bununla birlikte, bu, Landes'in Protestanlığın "Batı'nın zaferi" ni açıklayan vakasını yeniden kanıtlamasını engellemiştir.

İngiltere'deki modern ekonomik büyümenin ilk ve sonraki aşamalarında Protestan mezhepleri ve girişimcilik arasındaki korelasyon çok fazla araştırmacının dikkatini çekmiştir. Protestan Vericilerin bu dönemin başarılı girişimcileri arasında aşırı temsil edilmesi konusunda uzun süredir devam eden bir araştırma geleneği olmuştur. Her ne kadar bu aşırı beyanın abartıldığına dair kanıtlar olsa da bu grubun birçok ilk nesil girişimciyi teşvik ettiği görülüyor; ancak bu durum muhtemelen dini değerlerden ziyade, alternatif kariyer yollarındaki sosyal kısıtlamalar ile açıklanmıştır. Ağa bağlı gruplara ait olmanın güçlü avantajları da vardı. Çok sayıda Quaker girişimcisinin başarısı, bilgiye ve sermayeye erişim sağlayan karşılıklı destek sistemlerine erişim ile açıklanıyor gibi görünmektedir. Azınlık statüsü tek başına girişimciliği teşvik etmek için kesinlikle yetersizdi. Foreman-Peck ve Boccaletti, on dokuzuncu yüzyıl İskoçya'sındaki girişimciler arasında azınlık Roman Katoliklerinin orantısız bir eksikliğini tespit etmiştir.

Protestanlık, girişimcilik üzerinde iddia edilen etkisinde tek başına değildir. Örneğin Morris, Hint Yarımadası'nın, Hintlilerin görünüşte maddi kazançla daha az ilgilenmelerini sağladığı mistik dini değerlerden kaynaklı "öteki dünya" endişelerini yansıtan sürekli bir "Hindu büyüme hızı" ndan mustarip olduğu nosyonun popülerleşmesine yardımcı olmuştur (Jones & Wadhvani, 2008).

Hofstede ve Bond, Doğu Asya ülkelerinde elde edilen başarının arka planında Konfüçyüs kültürünün yattığını değerlendirmekte ve çalışmalarında Konfüçyüs öğretisini beşinci kültürel değer olarak ele almaktadır. Yine bir başka çalışmada Hofstede, Müslüman ülkelerde girişimcilik davranışlarının görülme olasılığının zayıflığına dikkat çekmektedir (Hofstede, 1984).

Tarihçiler, kültür ve milliyetin girişimciliği nasıl etkilediğine dair araştırmalarını, belirli sosyal yapı ve ilişkilerin girişimcilik kültürünün etkisini nasıl şekillendirdiğini inceleyerek, güneye doğru gittikçe artırmışlardır. Onlar yaptıkları çalışmalarda, sosyal grup üyeliğinin, etnik grup, ırk, cinsiyet, aile, ya da sınıf olup olmadığına bakmaksızın, girişimcilik fırsatlarına ve kaynaklarına özel erişimi kısıtlayarak ya da sınırlayarak girişimcilik kültürüne nasıl aracılık ettiğini incelemişlerdir. Yasin tarafından yapılan bir çalışmada Filistinli Müslüman ve Yahudi girişimci iki grup arasında başarıma ihtiyacına yönelik bir fark bulunamamış ve bu durum ortak kültürel değerlerin dini değerlerden çok daha iyi bir belirleyici olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Yasin, 1996). Bir başka çalışmada Walker, girişimciliğin Afrikalı-Amerikalılar arasında ifade edilme yollarını belirleme konusunda ABD'deki ırk ilişkilerinin etkisini belgelemiştir. Yaptığı çalışma, köleliğin ve kurumsallaşmış ırkçılığın siyahlar için girişimcilik fırsatlarını nasıl ciddi şekilde sınırladığını, aynı zamanda bu kurumların meşruiyetini zayıflatmak için tasarlanan Afrikalı-Amerikalılar arasında belirli türden girişimsel tepkileri nasıl teşvik ettiklerini gösteriyor.

Diğerleri, belirli sosyal grup bağlantılarının ve ilişkilerinin, girişimcilik bilgi ve becerilerinin önemli kaynakları olduğu yönlerine vurgu yapmıştır. Örneğin, ABD'deki Yahudi göçmen girişimcilerinin tarihçi sosyologlar tarafından yapılan çalışmaları, sosyal bilimlerde birçok "etnik girişimcilik" çalışmasında ortak bir sonuç haline gelen bu bulguyu kanıtlamaktadır.

Tarihçiler ayrıca etnik grup üyeliğini ve kimliğini uluslararası girişimcilik için belirli biçimleri anlamada kritik bulmuşlardır. Uluslararası ticaretin tarihine ilişkin araştırmalar, diaspora ağlarının güven düzeylerini arttırmada ve üyeler arasında bilgi ve kaynaklar için kanallar yaratmadaki rolünü belirlemiş ve bu da uzun mesafelerdeki ticaret engellerini azaltmıştır. Diasporik bağlantılar, bilgi ve kredi akışını kolaylaştırmış ve üyeler arasında sözleşmelerin uygulanmasının güvence altına alınmasına yardımcı olmuştur. Son iki yüzyıl boyunca yeni uluslararası pazar gelişiminin büyük bir kısmı, Yahudiler, Yunanlılar, Hintliler, Araplar, Çinliler ve diğerleri de dahil olmak üzere bu tür diasporalardaki girişimci ağları tarafından yaratılmıştır.

Son yıllarda, tarihçiler din, milliyet ve sosyal grup katılımının girişimcilik üzerindeki etkisini incelemek için biyografik ve firma düzeyinde veriler kullanmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde tarihçiler, girişimcilik kalıplarını ve ırk, etnik köken ve cinsiyete göre kaynaklara erişimi incelemek için başta Dun ve Bradstreet kayıtları olmak üzere bir dizi kaynak kullanmışlardır. Büyük Britanya'da Nicholas, girişimcilik başarısı ve başarısızlığının itici güçlerini test etmek için 1860'tan sonra İngiltere ve Galler'de aktif olan çok sayıda iş adamına biyografik veri sağlayan çok ciltli İş Biyografisi Sözlüğü'nü kullanmıştır. Nicholas, yaşam boyu servet birikimi oranlarını kullanarak, girişimciliğin başarısı için bir aktör olarak, dinin, bölge ve sanayi ile birlikte, performans farklılıklarını açıklayamadığını, ancak diğer sosyal göstergelerin negatif olduğunu tesbit etmiştir. Aynı şekilde Foreman-Peck, bir girişimci olma eğilimi ve bir girişimcinin sosyal hareketliliği üzerine çeşitli kültürel etkilerin göreceli önemini ortaya koymak için bir dizi niceliksel yöntemi özetlemiştir.

Her ne kadar yeni nicel çalışmalar, verilerin yetersizliği ve girişimciliği ölçmek için kullandıkları göstergeler de dahil olmak üzere belirli metodolojik sınırlamalar için eleştirilebilir olsa da, geleneksel olarak dikkatli ampirizme sahip olmayan ve ulusal değerler hakkında geniş genellemelere yönelmiş olan kültürel açıklamaların geçerliliği üzerine araştırmalarda bir ilerlemeyi temsil ederler. Sonuç olarak, işletme tarihçilerine, girişimciliğin servet ve yoksulluk kalıplarını açıklamadaki katkısı hakkındaki görüşlerini derinleştirmeleri için bir yol sağladılar (Jones & Wadhvani, 2008).

Değerlendirme ve Sonuç

Yönetim teorisi ve işletme tarihi arasındaki ilişki, her disiplini tanımlayan özünün kaybını içermemelidir. İşletme tarihi ile ilgili olarak, özünü neyin oluşturması gerektiği konusundaki tartışmalar halen devam etmektedir. Bu disiplin tarih ve organizasyon çalışmaları arasında yer aldığından, doğru yolun ne olması gerektiğini şu şekilde sorabiliriz: işletme tarihi, tarihin birden fazla konusunu ele almalı mı yoksa tam tersine bilimsel örgütsel araştırmanın bir parçası olarak mı yerleştirilmeli ve böylece girişimcilerin ve işletmelerin gidişatında geçerli genellemeler yapmaya çalışmalı mı? Belki de bu ikilemin yanıtı, tarihsel, insancıl akıl yürütme geleneğinin feragat edilmesi veya daha çağdaş teorik ve bilimsel araçlarla daha yakın bir etkileşimin reddedilmesi anlamına gelmez. Tarih ve teori birbirine zıt değildir ve örgüt çalışmalarında tarihe yönelik tartışmalar ve tarihe başvurular farklı şekillerde savunulmuştur: Bazıları konum tarihini teorik muhakemenin özlü ampirik alanı olarak savunurken, daha iddialı olanı ise tarihsel kanıtları yeni fikirler üretmek ve yeni teoriler inşa etmek için değerli bir araç olarak görmektedir. Bu iki disiplinde köprü kurmanın yolu ne olursa olsun, diyalogları araştırma, tartışmalarını zenginleştirmek için paha biçilmezdir ve her ikisinin de sınırlamalarını ve eksikliklerini yerine getiren anahtar bir araç sağlar (Lopez et al., 2016).

Girişimcilik konusundaki işletme tarihi literatürüne yönelik çalışmalar uzun ve çeşitli olmasıyla birlikte, bunlardan sadece birkaçının disiplinindeki en güçlü araştırma alanı olarak görüleceği düşünülmektedir. Savaş sonrası on yıllardaki ilk canlılığından sonra, girişimcilik çalışması zorlu metodolojik engeller oluşturmuştur. Bir dizi uzun tartışmalar, girişimciliğin 19. yüzyılın sonlarında Britanya'nın göreceli düşüşündeki rolü yüzünden, konunun incelenmesinde karşılaşılan metodolojik zorlukların sanal sembolleri haline gelmiştir. Önde gelen girişimcilerin on yıllardaki biyografik çalışmaları Schumpeter'in çok uzun zaman önce aradığı "geçerli genellemeleri" üretememiş, girişimcilik araştırması, kuruma odaklanan dikkat çekiciliğini kaybetmiştir. Bu, girişimcilik konusundaki araştırmaları tamamen ortadan kaldırmamış, fakat parçalamış ve genellikle genel araştırma gündemlerini marjinal bırakmıştır.

Bununla birlikte, işletme tarihi, girişimcilik çalışmasına katkıda bulunan önemli ve sık sık gözden kaçan bir şey yapmıştır. Girişimciliği, endüstrilerdeki ve ekonomilerdeki daha geniş tarihsel değişim süreci içine yerleştirerek, tarihsel araştırmaları, diğer sosyal bilim insanlarına çağdaş girişimcilik faaliyetlerinin zaman ve mekânda nasıl daha iyi bir şekilde bağlaştıırılabilceği konusunda öngörude bulunmuştur. Son yirmi yılda girişimcilik konusundaki yönetim araştırması, ampirizminde dar bir şekilde kümelenmiştir ve çoğu zaman birkaç noktada yüksek teknoloji yeni başlayan firmalara dayanan geniş genellemeler yapmaktadır. Shane ve Venkataraman'ın da belirttiği

gibi, girişimcilik fırsatlarının mevcudiyeti bağlamına dikkat edilmemesi, günümüzde sosyal bilimler araştırmalarının önemli bir zayıflığı olarak kabul edilebilir. Buna karşılık, işletme tarihi, literatür yoğun olarak büyük şirketlere yönelmiş olsa bile, çeşitli ülkeler, bölgeler ve endüstrileri kapsamıyla girişimcilik çalışmalarına önemli katkılar sağlamıştır. Girişimcilerin, kendi özellikleri ve davranışları olarak girişimciliğin belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde-ekonomik, sosyal, örgütsel veya kurumsal ortamın nasıl etkilendiği ve üzerine etki ettiği-bağlamında ne kadar önemli olduğuna dair çarpıcı kanıtlar sunmuştur.

İşletme tarihçileri, diğer sosyal bilimlerden girişimci davranış ve biliş çalışmalarını öğrenebilirler. Tarihçiler, kimin girişimci olduğunu ve içeriğin ne kadar önemli olduğunu anlamak için büyük çaba sarf ederken, zaman zaman girişimcilerin fırsatları nasıl değerlendirdiğine odaklandılar. Sosyal bilimsel araştırma, girişimcilerin fırsatları nasıl algıladıkları, belirsiz gelecekteki mal ve hizmetleri sağlama vaadiyle şimdiki kaynakları nasıl topladıkları ve yönetim ve sözleşme ilişkilerini nasıl yarattıkları gibi soruların nasıl araştırılacağı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu sorular ve yaklaşımlar, tarihçilere, belirli bir ortamda girişimcilerin nasıl işlediğiyle ilgili daha ayrıntılı bir anlayış sunabilecek şekilde etkili bir şekilde uyarlanabilir. Böyle dikkatli davranış çalışmaları, tarihçilerin belirli kurumların veya olayların girişimci davranış biçimlerini zaman içinde etkilediği nedensel mekanizmaları daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir.

Son olarak, tarihçiler girişimcilik konusundaki araştırmalarını merkezi kavramlar ve girişimcilik teorilerini yeniden birleştirerek ve şimdi konuya değinen birçok farklı araştırma akımını bir araya getirerek ilerletebilirler. Diğer disiplinlerden farklı olarak, ve savaş sonrası dönemin girişimcilik araştırmalarından farklı olarak, bugün işletme tarihinde girişimcilik araştırması tutarlı bir alan olarak adlandırılmaz: bunu bir arada tutmak için hiçbir kurumsal mekanizma mevcut değildir; çok az tarihçi kendini öncelikli girişimcilik alimleri olarak görebilir ve çeşitli iş akışlarını birbirine bağlamak ya da tarihte girişimciliğin doğası hakkında daha geniş teorik fikirleri düşünmek için çok az çaba harcayabilir (Jones & Wadhvani, 2008).

İşletme Tarihi bağlamında değerlendirildiğinde girişimciliği merkezi bir araştırma konusu olarak yeniden ele almak ve halihazırda var olan güçlü kökleri inşa etmek için tarihçilerin elinde şimdi daha büyük fırsatlar vardır. Kültürün ve değerlerin girişimcilik davranışı üzerindeki tarihsel etkisini, geçmişte olduğundan daha dikkatli metodolojiler kullanılarak belirlemek ve kültürün diğer değişkenlere göre ne kadar önemli olduğunu anlamak için yapılacak daha pek çok çalışma bulunmaktadır. Kurumlar ve girişimciler arasındaki ilişkiyi keşfederek, kurumların ekonomik büyümedeki rolü hakkındaki mevcut araştırmayı tamamlamak için önemli araştırma fırsatları vardır. İşletme tarihçileri, Baumol'un girişimciliğin "doğal olarak ince ve zor karakter" olarak tanımladığı şey hakkındaki anlayışımızı geliştirmeleri için diğer sosyal bilimlerin

katkılarını tamamlama konusunda eşsiz bir konumda bulunmaktadır (Jones & Wadhvani, 2008).

Kaynakça

- Baron, A. R. (1998). Cognitive Mechanisms in Entrepreneurship: Why and When Entrepreneurs Think Differently Other People. *Journal of Business Venturing*, 25(4), 275-294. DOI: 10.1016/S0883-9026(97)00031-1
- Busenitz, L. W., & Lau, C. M. (1996). A Cross-Cultural Cognitive Model of New Venture Creation. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 20(4), 25-40. DOI: 10.1177/104225879602000403
- Cassis Y., Minoglou I. P. (Ed). (2005) Entrepreneurship in Theory and History: State of the Art and New Perspectives. *Entrepreneurship in Theory and History*. Palgrave Macmillan, London. DOI: 10.1057/9780230522633_1
- Chandler A.D. (1987). *Strategy and Structure: Chapters in the History of the American Industrial Enterprise*, (Vol. 1), The MIT Press.
- Jones, G. & Madhwhani, R. D. (2008). Entrepreneurship. *The Oxford Handbook of Business History*, (501-528), New York: Oxford University Press.
- Jones, G. & Madhwhani, R. D. (2006). Entrepreneurship and Business History: Renewing the Research Agenda. *Harward Business School Working Knowledge for Business Leaders Working Papers*, 7(7), 1-49.
- Jones, G. & Zeitlin, J. (Ed). (2008) Introduction. *The Oxford Handbook of Business History*, 1-6, New York: Oxford University Press.
- Landström, H. (2002). Pioneers in Entrepreneurship Research, New Frontiers of Entrepreneurship. In *New Frontiers of Entrepreneurship*, Università Commerciale L. Bocconi, 1-19.
- Landström, H. & Benner, M. (2010). Entrepreneurship research: a history of scholarly migration. *Historical Foundations of Entrepreneurship Research*, (15-45), Edward Elgar Publishing.
- Lopez, G. A., Zozimo, R., Roman, S. E. & Jack, L. S. (2016). At the Crossroads. Management and Business History in Entrepreneurship Research. *Journal of Evolutionary Studies in Business*, 2(1), 156-200. DOI: 10.1344/JESB2016.2.j016
- Ricketts, M. (2008). Theories of Entrepreneurship: Historical Development and Critical Assessment. *The Oxford Handbook of Entrepreneurship* (33-58), New York: Oxford University Press.
- Galambos, L. (2007). İşletme Tarihi'nin Kimliği ve Sınırları: Uzlaşma ve Yaratıcılık Hakkında Bir Makale. (23-44), *Dünya İşletme Tarihi*, İstanbul: Dost Kitabevi.
- Hayton, J. C., George, G., & Zahra, S. A. (2002). National Culture and Entrepreneurship: A Review of Behavioural Research. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 26(4), 33-52. DOI: 10.1177/104225870202600403
- Herrigel, G. (2008). Corporate Governance. *The Oxford Handbook of Business History* (470-497). New York: Oxford University Press.

- Hsu, D. H., Roberts, B. E. & Eesley, C. E. (2007). Entrepreneurs from technology-based universities: Evidence from MIT. *Journal of Research Policy*, 36(5), 768-788. DOI: 10.1016/j.respol.2007.03.001
- Hofstede, G. & Bond, M. (1988). The Confucius Connection: From Cultural Roots to Economic Growth, *Organizational Dynamics*, 16(4), 5-21. DOI: 10.1016/0090-2616(88)90009-5
- Hofstede, G. (1984). *Culture's Consequences: International Differences in Work Related Values*, (Abridged Edition), Newbury Park, London: Sage Publications.
- Makino, S. & Neupert, K. E. (2000). National culture, transaction costs, and the choice between joint venture and wholly owned subsidiary. *Journal of International Business Studies*, (31), 705-713. DOI: 10.1057/palgrave.jibs.8490930
- Meyer, J. W. & Rowan, B. (1977). Institutionalized organizations: Formal structure as myth and ceremony. *American Journal of Sociology*, 83(2), 340-363. DOI: 10.1086/226550
- Mueller, L. S. & Thomas, S. A. (2001). Culture and entrepreneurial potential: A nine country study of locus of control and innovativeness. *Journal of Business Venturing*, 16(1), 51-75. [https://doi.org/10.1016/S0883-9026\(99\)00039-7](https://doi.org/10.1016/S0883-9026(99)00039-7)
- Praag, C. M. V. (2005). Introduction, *Successful Entrepreneurship Confronting Economic Theory with Empirical Practice*, 3-11, Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Ralston, D. A., Gustafson, D.J., Cheung, F. & Terpstra, R. H. (1993). Differences in managerial Values: A Study of US, Hong Kong and PRC Managers, *Journal of International Business Studies*, 24(2), 249-275. DOI: 10.1057/palgrave.jibs.8490232
- Reynolds, P. D., Camp, S. M., Bygrave, W. D., Autio, E. & Hay, M. (2001). 2001 Executive Report. *GEM Global Entrepreneurship Monitor*. Kansas MO.: Kauffman Foundation.
- Scott, W. R. (1975). Organizational Structure. *Annual Review of Sociology*, 1, 1-20. DOI: 10.1146/annurev.so.01.080175.000245
- Shane, S. & Venkataraman, S. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management of Review*, 25(1), 217-226. DOI: 10.5465/amr.2000.2791611
- Swierczek, F. W., & Quang, T. (2004). Entrepreneurial cultures in Asia: Business policy or cultural imperative. *Journal of Enterprising Culture*, 12(2), 127-145. DOI: 10.1142/S0218495804000075
- Yasin, M. (1996). Entrepreneurial Effectiveness and Achievement in Arab Culture. *Journal of Business Research*, 35(1), 69-77. DOI: 10.1016/0148-2963(95)00050-X

Ermenistan Devleti'nin Kurulması ve Bölgeden Azerbaycan Türklerinin Zorunlu Göç Ettirilmesi (1906-1953)

Amrah Bayramov*

Ahmet Edi**

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

Öz

Güney Kafkasya'da günümüzde mevcut olan Ermenistan Cumhuriyeti'nin temeli Çarlık Rusya'nın bölgeyi işgali sonrası atılmıştır. Kuzey Azerbaycan sınırları içinde yer alan Revan ve çevre bölgelerinde Rus desteği ile Ermeniler kendi devletlerini oluşturmuştur. Bu bölgelerde Ermeni nüfus sayısını artırmak için Çarlık Rusya, İran ve Osmanlı topraklarından binlerce Ermeni'yi göç ettirerek bölgeye yerleştirmiştir. XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Ermeniler bölgede nüfus üstünlüğü sağlamak için Müslüman nüfusa karşı katliamlarını gerçekleştirmişlerdir. Böylece on binlerce Müslüman öldürülmüştür. Hayatta kalanlar ise bölgeden göç etmek zorunda kalmışlardır. Buna ilave olarak Ermeniler, 1991 yılına kadar bölgede çoğunluğu oluşturan Müslümanların nüfus üstünlüğünü kırmak için bölgede zorunlu göç faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir. Ermeniler tarafından bölgedeki Müslümanlara karşı girişilen bu sistematik göçler 1948-1953 ve 1988-1991 yılları arası gerçekleştirilmiştir. Bu göçler ile Ermeniler, istedikleri Türksüz Ermenistan Devleti'ni oluşturmayı başarmışlardır.

Çalışmada bahsi geçen "Ermenistan Devleti'nin Kurulması ve Bölgeden Azerbaycan Türklerinin Zorunlu Göç Ettirilmesi", nitel araştırma yöntemlerinden doküman ve belge analizi yöntemi kullanılarak ele alınmıştır. Böylece arşiv belgeleri, gazeteler ve dönemi anlatan birinci elden kaynaklar incelenerek objektif bir çalışma ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Revan Hanlığı, Kuzey Azerbaycan, Ermenistan, Sovyet Rusya, Müslüman, Türk, Göç

* Yüksek Lisans Mezunu, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, emrahbayramov75@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1752-396X

** Doç. Dr. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, aedi@agri.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9596-7684

Establishment of Armenia State and Compulsory Immigration of Azerbaijan Turks from the Region (1906-1953)

Abstract

The foundation of the Republic of Armenia, which exists today in the South Caucasus, was laid after the occupation of the region by Tsarist Russia. The Armenians formed their own state with Russian support in Revan and surrounding areas within the borders of Northern Azerbaijan. In order to increase the number of Armenians in these regions, Tsarist Russia, Iran and the Ottoman territories migrated thousands of Armenians to the region. XX. in the first quarter of the century, Armenians carried out massacres against the Muslim population in order to maintain population superiority in the region. Thus, tens of thousands of Muslims were killed. Survivors were forced to migrate from the area. In addition, Armenians carried out forced migration activities in the region in order to break the population superiority of Muslims, who formed the majority in the region until 1991. These systematic migrations by Armenians against Muslims in the region were carried out between 1948-1953 and 1988-1991. With these migrations, the Armenians succeeded in creating the state of Armenia without the Turks they wanted.

The "establishment of the state of Armenia and the forced migration of Azerbaijani Turks from the region" mentioned in the study were discussed using the method of document and document analysis from qualitative research methods. Thus, archival documents, newspapers and first-hand sources describing the period were examined and an objective study was uncovered.

Keywords

Khanate of Revan, Northern Azerbaijan, Armenia, Soviet Russia, Muslim, Turkish, Migration

Extended Abstract

There are three independent republics (Azerbaijan, Georgia, and Armenia) in the South Caucasus today. The lands of these republics have historically been within the borders of the Eastern Roman, Persian and Turkish empires. Only after the First World War, these three republics gained their independence. Among these republics, the foundation date of the Republic of Armenia is more complex than the others. The foundation of the existing Republic of Armenia was laid after Tsarist Russia invaded the region. In fact, Armenians have been in contact with the European States and Tsarist Russia in order to establish a state in the region since the last years of the Safavid State. Even on the eve of the Russian Army's invasion of the South Caucasus, Armenians did not take any support from the Russians. Until the Russian invasion of the South Caucasus, we do not see the presence of any other state other than the Turkish states.

The Russians laid the foundations of the Armenian State in 1828 in Revan and Nakhichevan, lands close to the Ottoman Empire border. Here the main aim of the Turkish government was to fully end the fact that Turkey had been cut off from the land relations of the Turkish world. In addition, the Russians always prioritized a society that they could use in the region in line with their interests during the attacks they carried out on Iran and the Ottoman States. After the Armenian State was created in the historical Revan lands, a rapid Armenian migration was made to the region. Armenians who immigrated to the region until the last years of the 19th century increased the population in the Revan region to half of the general population of the region. In the first years of the 20th century, the Turkish population still dominated the region. After the Russo-Japanese War, the Tsar's authority in Russia was shaken and the constitutional rebellions began. Turning this into an opportunity, the Armenians attempted a massacre against Turkish and Muslim societies in order to increase the population in the South Caucasus.

The main purpose of these massacres was to lay the foundations of the Great State of Armenia from sea to sea. But when the Turks responded to the armed Armenian attacks, the Southern Caucasus experienced an Armenian-Muslim War. Although Armenian gangs were defeated in other regions in this war, Turks and Muslims were massacred in Revan and their villages due to the superiority of the Armenian population, and most of the survivors took refuge in the Ottoman Empire. These massacres were stopped by Russian intervention. However, the villages inhabited by the Turks until then have been completely ruined. Until the First World War, Armenians took care to stay in the background. However, during the First World War, Armenians took action both in the Eastern and Southeastern Anatolia regions and in the South Caucasus to establish a state. They started massacre activities against the Muslim population living in the region with Russian and British support. Armenians, who first started massacres in the Anatolian regions, could not be successful here and mobilized all their forces in the South Caucasus. The Union of Transcaucasian Republics, created after the 1917 October Revolution, was dissolved as a result of British and German political intervention. Upon the dissolution of the

Transcaucasia Republics, independent republics of Azerbaijan and Georgia were established in the region. Armenians, who did not have an independent state in the region at any time in history, took refuge in British assistance with territorial claims against Azerbaijan and Georgia. The newly formed Azerbaijani government, as a result of the pressure of the British, made concessions in order for the Armenians to establish a state for themselves in Revan and surrounding villages. Even though this decision is discussed now, both the Bolshevik invasion in Baku and British pressure at that time forced the Azerbaijani government to adopt such a decision. After the Armenians established

their state, they again made territorial claims against Azerbaijan and Georgia. In order to completely cleanse the region from the Turkish population and create Great Armenia, Armenians carried out a massacre that reached the extent of genocide in 1918. Although these massacres were intervened by the Caucasian Islamic Army in Azerbaijani territory, not much could be done here, as the Revan region is now an Armenian capital. This caused the Muslims and Turks living in the region to be massacred to a great extent. The survivors took shelter in the Ottoman and Iranian border regions.

After the massacre, the number of the Turkish population in the region decreased from three hundred thousand to ten thousand. XI. The Republic of Armenia of our time was created after the Red Army invaded the Southern Caucasus. The Soviet administration gave the Azerbaijani lands to Armenia, which was approved at the Paris Conference in 1920. The Soviet Communist Party was first incorporated into Zengezur and Göyçe regions, where the Turks were in the majority, and then a large part of the Sharur Dereleyez region of Nakhichevan was incorporated into Armenia. The Armenians changed the names of Turkish settlements, in the regions where the names were mentioned, to Armenian. Later, a policy of assimilation was implemented in the region. In the early years of the Stalin period, a policy of pressure was applied to the Turks and Kurds living in the region.

The Armenians, who turned Stalin's exile policy into an opportunity, accused the Turks of anti-Soviet propaganda and played a major role in their exile or execution by shooting. After the Second World War, the number of Muslim Turks and Kurds decreased significantly as a result of the migration and massacre policies in the Armenian lands. Armenians who wanted to fuse Nagorno-Karabakh with Armenia after the war removed their territorial claims against the Stalin administration. However, when these allegations remained unanswered, the Armenians embarked on a second plan, the return to the homeland project. According to this project, Azerbaijani Turks and Muslim Kurds will be subjected to forced migration from the territory of Armenia, and Armenians living abroad will be migrated to the vacant settlements. This project was liked and approved by Stalin. With the decisions made by the Soviet administration in 1947-48, it was envisaged that Turks and Muslim Kurds living in Armenia would have been settled in the Kur-Aras regions of Azerbaijan.

From 1948 to 1953, more than 100 thousand Turks and Muslim Kurds were forced to migrate from the fertile lands of Armenia to the arid lands of the Kur-Aras region. As an excuse for this migration, increasing the productivity of cotton fields in Kür-Araras regions was shown. Turks and Kurds who resisted not to migrate were subjected to violence and assault by the Armenians. As a result of these migration activities, thousands of people could not

adapt to the land and, died from diseases on the way during migration. Only half of the budget allocated for immigration was spent. Most of the people who had a regular life, home, and job in Armenia were left unemployed and homeless after being immigrated to Azerbaijan. As a result of these migrations, the Armenian population in Armenia has doubled against the Turkish population. These migration activities were stopped after the death of Stalin.

However, the second migration wave of Turkish and Muslim Kurds living in the region was experienced between 1988-1991. Taking advantage of the complex situation in the last period of the Soviets, Armenians forced the non-Armenian population living in Armenia to migrate. Using the Nagorno-Karabakh Problem skillfully, the Armenian administration cleansed the region from the Turks until 1991. The main purpose of these migration activities was to completely cleanse the so-called Great Armenia lands that will be created in the future from the Turks. Remaining silent on this migration and supporting activities that Armenia was created as a buffer while Russia's original intention was to close the road between Turkey and the Turkish world.

"The Establishment of the State of Armenia and the Forced Migration of Azerbaijani Turks from the Region" examined in the study is handled by using documents and document analysis method, one of the qualitative research methods. The massacre and immigration policy against the Turks in the region was also tried to be objectively investigated. Thus, an objective study was created by examining archive documents, newspapers, and first-hand sources describing the period.

Giriş

Kafkasya bölgesi, ekonomik ve stratejik yönden farklı toplumların ilgisini çekmiş ve büyük devletlerin mücadele alanı içerisinde yer almıştır. Günümüzde Güney Kafkasya bölgesinde bağımsız Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan devletleri bulunmaktadır. Bu bağımsız devletlerden biri olan Ermenistan Cumhuriyeti'nin, sahası 29,800 km² alandan oluşmakta olup, Batı ve Güneybatıda Türkiye, Kuzeyde Gürcistan, Doğuda Azerbaycan ve Güneydoğuda İran'la sınır komşusudur. Ermenistan 37 ilden oluşmuştur ve başkenti Erivan şehridir. Bölgenin Güneybatısından Aras, Kuzeydoğusundan ise Kür nehri akmaktadır. Ermenistan'ın büyük bölümü dağlık ve kayalık-lardan oluştuğu için bölgenin %42'si yerleşim için kullanılmaz alanlardır.¹ Ermenistan'da Müslüman-Türk izleri silinse de, geçmişten Çarlık Rusya'nın bölgeyi işgaline kadar bölgeyi Türk soyundan gelen toplumlar yönetmiştir. MÖ IV. yüzyılda kurulan Alban Devleti dâhil, bölgede kurulan Büyük Selçuklu, Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Safevi devletleri Türk kökenli devletlerdendir. Bununla birlikte Kafkasya toprakları Arap, Moğol ve Timur İmparatorluğu'nun hâkimiyet dönemini de yaşamıştır. Fakat Ermeni tarihçileri şimdiki Ermenistan bölgesinin Ermenilerin kadim toprağı olduğu iddiasında bulunmuştur. Ermenistan'ın başkenti olan Erivan şehrinin M. Ö 782 yılında Urartu Çarı Argiştı tarafından Ereboni olarak kurulduğu yazmışlardır. Hatta Ermeniler şehrin yaranmasının 2750. Yıldönümünü 1968 yılında büyük törenle anmışlardır. Azeri kaynaklarında ise Revan eyaletinin 658 yılında Arap ordusu tarafından işgalinden sonra buranın yönetimi bölgenin eski halkı Türklere verildiğine rastlanmaktadır (Velihanlı, 2007: 16-17). Türk gezgin Evliya Çelebi'nin yazılarında Revan şehrinin 1407-1408 yıllarında Emir Timur'un ülkesinden gelen tacirler tarafından kurulduğunu yazmıştır. Şehir kalesi ise Şah İsmayıl döneminde 1509 yılında Revankulu Han tarafından 7 yıla dikilmiştir. Şehir Osmanlı-Safevi savaşları sonucu iki hanedanlık arasında defalarca el değişmiştir. Her saldırıda dağıtılan ve yakılan şehir yeniden restore edilmiştir. Şehir I. Şah Abbas döneminde Osmanlı İmparatorluğu tarafından işgal edilse de 1635 yılında imzalanan Kasrı-Şirin Anlaşması² sonucu Safevi hanedanlığına bölgeyi kendi sınırlarına katmıştır. Fakat Safevi hanedanlığının

1 Harita için http://www.fao.org/nr/water/aquastat/countries_regions/ARM/ARMCP_eng.pdf

2 Kasrı-Şirin Antlaşması, IV. Murat'ın Bağdat'ın fethinden sonra Osmanlı Devleti ile Safevi Devleti arasında 17 Mayıs 1639 tarihinde imzalanan, 1623-1639 Osmanlı-Safevi Savaşını sona erdiren ve bugünkü Türkiye - İran sınırını belirleyen barış antlaşmasıdır.

son dönemlerinde şehir Osmanlı ordusu tarafından işgal olunmuştur. 1736 yılında tahta çıkan Nadir Şah, kaybedilmiş toprakları tekrar kendi sınırlarına katmak için Osmanlı ve Çarlık Rusya ile savaşmıştır. Bu savaşlar sonucu yapılan anlaşmayla Revan ve çevresi Azerbaycan sınırlarına katılmıştır. 1747 yılında İran hükümdarı Nadir Şah'ın ölümüyle Azerbaycan toprakları, birbirinden bağımsız dış politika yürüten hanlıklara bölünmüştür. Safevi Devleti'nde, Revan ve Nahcivan topraklarını kapsayan Çukur Sed Beylerbeyliği de bölünerek Nahcivan ve Revan Hanlıklarını oluşturmuştur. Günümüzde Ermenistan'ın başkenti Erivan olarak geçen bölge, zamanında Türkler tarafından yönetildiği için, Ermeni tarihçileri bu bölgeden çok az bahsetmiş veya sadece Eçmiadzin Kilisesi'nin tarihini yazmakla yetinmişlerdir (Bayramova, 2015: 214-215). Bu araştırmanın birinci kısmında, Ermenistan bölgesinde Nadir Şah yönetiminden sonra bağımsız hanlık olan Revan Hanlığının politik faaliyetine, hanlık toprakları uğrunda giden İran-Rus savaşı ve sonuçlarına, Rus işgalinden sonra gerçekleşen Ermeni göçleri ve Rusların bölgede Ermenistan devletinin temelini atmasına yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci kısmında ise Ermenilerin bölgede hâkim olması için Müslümanlara karşı gerçekleştirilen katliamlar, bu katliam ve göçler sonucu bölgenin demografik yapısında gerçekleşen değişimler, bölgede Sovyet yönetiminin kurulması sonrası 1948-1953 yılında bölgenin eski topluluklarından olan Azerbaycan Türklerinin, Azerbaycan'ın Kür-Aras bölgelerine zorunlu göçü ve bu göçün sonuçları araştırılmıştır.

Ermenistan'ın Oluşumu

Revan Hanlığının Tarihi Süreci

XVIII. yüzyılın ortalarına doğru Safevi hanedanlığına son vererek kendi hükümdarlığını ilan eden Nadir Şah'ın ölümüyle, Azerbaycan toprakları özerk yönetimli hanlıklara bölünmüştür. Azerbaycan'ın Kuzey topraklarında oluşan hanlıklardan biri de şimdiki Ermenistan topraklarının büyük bir bölümünü kapsayan, Revan Hanlığı olmuştur. Sahası 23,8 bin km² hanlık kuzeyden Pembek Eyaleti, Şemşeddil, Kazak Sultanlıkları ve Gence Hanlığı, doğudan Karabağ ve Nahcivan hanlıkları, güneyden Maku, Hoy hanlıkları ve Bayezid Paşalığı, batıdan Kars Paşalığı ve kuzeybatıdan Şöreyel Sultanlığı ile komşu olmuştur. Yerleştiği coğrafi konumuna göre Çukur Sed (Sedd'in Çukuru) olarak tanınan Revan bölgesi, XV. yüzyılın başlarından hanlığın kurulmasına dek Karakoyunlu Sedli tayfası tarafından yönetilmiştir. XVI. yüzyılın başlarında Şah İsmail'in yönetiminde Azerbaycan ve İran topraklarında Safevi Devleti kurulmuştur. Safevi yönetim usulüne göre Azerbaycan bölgesi yönetim açısından dört beylerbeyliğine bölünmüştür. Bazen Revan Beylerbeyliği gibi de anılan, merkezi Revan şehri olan Çukur-Sed Beylerbeyliği bu beylerbeyliklerinden biri olmuştur. Safevi-Osmanlı Savaşları ile bir kaç defa Osmanlı yönetimine giren Çukur-Sed Beylerbeyliği, Revan Eyaleti olarak da

adlandırılmıştır. Osmanlı mühimme defterlerinde, 1728 yıllarında eyaletin bölgesi yönetim açısından Revan, Kırkbulak, Karbi, Maku, Hinzirek, Gerni, Vedi, Dereçiçek, Abaran, Gökçe, Dereleyez, Mezree, Sürmeli, İğdır, Akdeniz, Şerur bölgeleri, Şöreyel (Şüregel) ve Nahcivan Sancakları olarak bölünmüştür (Mustafa, 2015: 33-34).

Revan bölgesi, hanlıklar döneminde ve önceki dönemlerde de Türk soyundan gelen idareciler tarafından yönetilmiştir. Bölgeyi ziyaret etmiş seyyahların izlenimleri neticesinde bölgenin nüfusunun Türklerden müteşekkil olduğu görülmektedir. Revan şehrinde Safevi Türk asıllı ailelerin yaşadığı 800 konak olduğu, 1673 yılında bölgeyi seyahat eden Fransız gezgin Şarden'in yazılarında kanıtlanmıştır. 1700 yıllarında İrevan şehrini ziyaret etmiş Alman gezgin Gaspari Silinger bölgenin nüfus çoğunluğunun Türklerden oluştuğunu, Ermenilerin ise sadece kiliseye hizmet eden sanatkâr ve esnaflardan ibaret olduğu bilgisini vermektedir. XVIII. yüzyılın başında bölgeyi ziyaret eden dönemin gezginlerden Maimi Klerak ve Monye'nin verdiği bilgiler de Revan Hanlığının nüfusunun dörtte birinin Ermeniler, büyük çoğunluğunun ise Azeri Türklerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte 1701 yılındaki vergi kayıtlarında bu bölgede 300 kişiden biraz fazla Ermeni'nin yaşadığı ve bunların da sadece ticaretle uğraşan tüccarlar olduğu görülmektedir (Memmedova, 2017: 28-29). Bölge hakkında bilgiler veren diğer bir gezgin de İohan Gildenştent'dir. İohan, "1770-1773 Yılları Arasında Kafkas Boyunca Seyahat" adlı eserinde bölge hakkında detaylı bilgi vererek, bölgenin İran yönetiminde olduğunu, nüfusunun Terekeme Tatarlarından ibaret olduğunu ve aralarında Ermenilere de rastlandığını yazmaktadır. Ancak bölgenin o dönemlerde İran yönetiminde değil de bağımsız bir hanlık olduğu ve Muhammed Han Kaçar tarafından yönetildiği bilinmektedir. K. German'ın "Gürcistan ve Kafkasya'nın Coğrafi ve İstatistiki Tasviri" adlı eserinde verdiği bilgiler Gildenştent'in yazdıkları ile örtüşmemektedir. German'ın verdiği bilgilerde; Revan ve Kars bölgesinin nüfusunun Terekeme Tatarlarından oluştuğu, Türkçe veya Tatar dilinde konuştuğu yer almaktadır. "1812-1815 yıllarında İran'a Seyahat" adlı eserini yazan Fransız gezgin Gaspar Druvil de bölge hakkında detaylı bilgi vermiştir. Gaspar Druvil, Osmanlı ve İran arasında tartışma konusu olan Revan'ın büyük bir şehir olduğunu, onun beylerbeyi olarak adlandırılan han tarafından yönetildiğini ve şehrin Ermeniler tarafından değil de Türkler tarafından yönetildiğini yazmıştır. Nikola Dubrovi'nin verdiği bilgilerde ise Revan şehrinin nüfusunun büyük çoğunluğunun Terekeme Tatarlarının oluştuğunu, ayrıca Revan Eyaletinde Yezidi Kürt aşiretlerinin ve azda olsa Çingenelerin yaşadığını belirtmektedir. Jelihovskaya'nın "Kafkasya ve Güney Kafkasya" adlı eserinde, Revan şehrinin tamamen Tatar şehri olması ve burada Türklerin ve az sayıda İran Kürtlerinin yaşadığına rastlanmaktadır (Memmedova, 2017: 30-31).

Tarihi kaynaklarda Revan Hanlığının nüfusunun Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Kızılbaş aşiret birliklerine dâhil olan Bayat, Afşar, Seedli, Bayandur, Kaçar, Şamlu, Rumlu, Ustaclı, Tekeli, Muğanlı gibi Türk aşiretlerinden oluştuğunu belirtmektedir. Ermenilerin bölgeye yerleşmesi ise 1441 yılında

Karakoyunlu hükümdarı Muzaffareddin Cihan Şah Yusuf döneminde Ermeni Katalikosluğu'nun Kilikya'dan Çukur-Set emirliğinin Vağarşabad köyündeki Üç Kilise Manastırına taşınması ile başlamıştır. Karakoyunlu, Akkoyunlu ve Safevi Devletlerinin bölgeye hükümranlık ettiği zamanlarda, Ermeni Kilisesi Avrupa'daki Ermeni topluluklarının da yardımı ile Ermenilerin bu bölgeye yerleşmelerine önderlik etmiştir. Avrupa'daki Hıristiyan devletlerinin maddi desteğini alan Ermeni Kilisesi, bölgede yaşayan Müslüman yönetimlerinden yeni topraklar satın almaya başlamıştır. 1432 yılında Akkoyunlu hükümdarı Yakup Şah'ın temsilcisi ve büyük toprak sahibi Emir Rüstem hazine topraklarına ait 7 köyü, Üç Kilise Manastırına satmıştır. Ardınca 16 köyü daha kendi mülklerine katan Ermeni Kilisesi bu yolla bölgede kendilerine yeni yerleşim meskenleri oluşturmuştur. Revan Hanlığının nüfusu hakkında gerçek bilgilerin az olması o bölgede yaşanan savaşlardan kaynaklanmaktadır. Bölge uğrunda yapılan Osmanlı-Safevi Savaşları bölgenin nüfusunu ciddi oranda etkilemiştir. Osmanlı sultanlarının bölgede yaşayan Şii, Kızılbaş Türkmen boyları hakkında çıkardığı sert fermanlar, Osmanlı orduları gelmeden önce yerel halkın bölgeyi terk etmesine neden olmuştur. Sultanlar tarafından çıkarılan fermanların Kızılbaş Kürtleri kapsamaması, Kürtlerin bölgeye akımına neden olmuştur (Mustafa, 2015: 39-40).

Çarlık Rusya'nın Bölgeyi İşgali ve Ermeni Göçleri

Azerbaycan'da XVIII-XIX: yüzyıllar arasındaki dönemde hanlıklar arasındaki ardı arkası kesilmeyen savaşlar adeta bir gelenek haline gelmiştir. İç karışıklıklardan yararlanan İran ve Rusya ordularının da istilacı seferleri bu bölgede durumu daha da gerginleştirmiştir. Bu dönemde Rusya'nın siyasetinin esasını sıcak denizlere inme politikası oluşturuyordu. Bunun ilk devresi Güney Kafkas topraklarının istila edilmesinden geçiyordu. Çarlık Rusya, Güney Kafkasya'nın zengin kaynaklarını ve jeopolitiğini kendi çıkarları için kullanmak ve Hazar Denizi'ni iç denizi yapmak için de istilacı bir politika yürütmüştür. Güney Kafkasya'nın askeri-stratejik konumu ve Çarlık Rusya'nın sıcak denizlere inme isteği, Çar yönetiminin bölgeye olan ilgisini artırmıştır. İç savaşları fırsat olarak gören Çarlık Rusya, bölgeyi sınırlarına katmak için harekete geçmiştir. 1801 yılında İngiltere ve İran arasında imzalanan siyasi ve Ticaret Antlaşması ile İngiltere, İran'ın iç işlerine karışma hakkı elde etmiştir. Bu antlaşma ile İngiliz tüccarlar İran topraklarında her türlü vergiden muaf tutulmuşlardır. Ayrıca İngiliz hükümeti de İran'ın herhangi bir ülke ile savaşa girmesi halinde İran Devleti'ne gerekli askeri ve maddi yardımda bulunacağına taahhüt etmiştir. Çarlık Rusya ise bu antlaşmanın kendisine karşı imzalanmış olduğu iddiasını ileri sürmüştür. I. Pavel'in öldürülmesi ve onun yerine I. Aleksandır'ın tahta çıkması dengeleri değiştirmiş ve yeni tahtın sahibi Napolyon'a karşı İngiltere ile yakınlaşma siyaseti izlemiştir. İlk olarak 12 Eylül 1801 yılında Rusya, Gürcistan bölgesinde hükümran olan Kartli-Kahetiya Çarlığını kendi topraklarına katmıştır. Kartli-Kahetiya Çarlığı ile birlikte Kazak, Borçalı ve Şemşeddil sultanlıkları da Rusya'nın hükümranlığına girmekle Azerbaycan

topraklarının, Rusya tarafından istilasının temelini atmıştır (Ed. İsmayilov 2007: 13-15).

1813 yılında Gürcistan'ın Rus hâkimiyetine girmesi Dağıstan ve Azerbaycan'daki hanlıkları da tehlikeye sokmuştur. Rus ordularına karşı yaptıkları savunma savaşlarında mağlup olan hanlıklar, birer birer Rusya tarafından işgal edilmiştir. 1804'te Gence, 1806 yılında Derbent ve Kuba hanlıklarını işgal eden Rus General Sisianov'un, Bakü kalesi önlerinde öldürülmesine rağmen, ertesi yıl Bakü şehri Rus ordusu tarafından kuşatılmış ve işgal edilmiştir. 1810 yılına gelindiğinde Dağıstan ve Kuzeybatı Kafkasya dışında kalan bölgeler Rusya tarafından işgal edilmiştir. 1806-1812 yıllarında gerçekleşen Osmanlı-Rus savaşlarında Rusya'nın zafer kazanması, Kafkasya topraklarında Rus ilerleyişinin durdurulamayacağını bir daha kanıtlamıştır. Osmanlı-Rus savaşları sırasında Ruslara karşı savaşan Dağıstanlılar da Osmanlı hükümetinden gerekli desteği alamamıştır. Ruslar ise General Yermolof'u Kafkas Orduları Başkumandanlığı'na getirerek, Kafkasya'da direnen halka karşı sert tavrını ortaya koymuştur. General Yermolof, Çar'ın karşı koyanlara karşı acımasız davranılmasına dair yayınlanmış direktifini sadakatle hayata geçirmiştir. Bu acımasız uygulamalarla Kafkasya halkları üzerinde hükümlanlığı kuran Rusya önce Birinci Rus-İran Savaşı'ndan sonra imzaladığı Gülistan (1813), daha sonra İkinci Rus-İran Savaşı'nda imzaladığı Türkmençay Antlaşmaları (1828) ile Aras nehrinin kuzeyindeki bütün toprakların sahibi olmuştur. Ayrıca 1828-1829 yıllarında Osmanlılarla yaptığı savaşı da kazanan Çarlık Rusya, 14 Eylül 1829 tarihinde imzalanan Edirne Antlaşması ile Osmanlıların Kafkasya topraklarında bütün haklarından vazgeçmesine neden olmuştur. Edirne Antlaşması'nın getirdiği şartlar Osmanlı hükümetinden çok İngilizleri rahatsız etmiş ve *Şark Meselesini* ele alan İngiliz hükümeti bu meseleye Osmanlı Devleti'nin doğu sınırlarını da dâhil etmiştir. Kafkasya'nın stratejik-askeri konumunu da dikkate alan İngilizler, Rus ilerleyişinin taşıdığı tehlikenin farkındaydılar. Rus planının esas hedefi olan Hindistan'a uzanan ticaret yollarının ele geçirilmesinde Aras nehrine dayanmış Rusya, önemli başarı elde etmiştir (Saydam, 1990: 248-250).

İran'la imzalanan Türkmençay Antlaşması'nın 15. maddesi³ ile Çar Rusya Ermenilerin Kafkasya'ya yerleştirilmesine hukuki zemin oluşturmuştur.

3 *"Şah Hazretleri kendi devletine asayişini geri getirmek ve tebaasından bugünkü anlaşmayla bu kadar mutlulukla sona ermiş savaşta yaşanmış faciaları daha da artırabilen her şeyi bertaraf etmek gibi hayırlı, kurtarıcı niyetle hareket ederek, Azerbaycan adlı vilayetin tüm ahalisini ve memurlarını büsbütün ve tam bağışlar. Hangi makama sahip olmasına bakılmaksızın hiç kimse kendi iradeleriyle tasarrufla bulunmaları için Rus Ordusunun adı geçen vilayeti geçici olarak işgal ettiği sırada davranışına göre takip, dini inancına göre aşağılamaya maruz bırakılmayacaktır. Bunun dışında o memur ve sakinlere bugünden itibaren kendi ailesiyle birlikte İran vilayetinden Rusya'ya serbest geçmek, hükümet ve yerel yöneticilerin herhangi bir engeli olmadan onların satılık malına veya mülkiyetine ve eşyalarına gümrük ve vergi uygulanmadan taşınan mülkiyetini götürmek ve satmak için bir yıl zaman tanınır. Taşınmazlara gelince, satılmaları veya şahısların burada geçen bir yıllık süre sona erene dek mahkeme cezası düşen suçlu veya suç işlemiş şahıslara uygulanmaz"* (bkz: <http://misakizafer.com/2020/05/22/turkmencaay-antlasmasi-tam-metin/>) [14.12.2020]

Ermenilerin toplu şekilde göçlerini dönemin Tahran'daki Rus yetkilisi ve âlimi Nikola Şavrov'un "*Transkafkasya'da Rus Menfaatleri İçin Yeni Tehlike*" eserinde kanıtlamıştır. Rusya bölgeye yerleştikten sonra 1928-1930 yılları arasında 40.000 Ermeni İran'dan, 84.000 Ermeni ise Osmanlı topraklarından Revan, Nahcivan, Karabağ, Gence ve Tiflis vilayetlerine göç ettirilmiştir. Göçürülen Ermenilerin kolayca yerleştirilmesi için ayrılan arazilerle birlikte Müslüman toprak sahiplerinden de 2 milyon ruble değerinde toprak satın alınmıştır. Resmi olarak göç ettirilen Ermeni sayısı 124.000 iken, gayri-resmi yollarla araziye göçürülenlerle birlikte bu sayı 200.000 ulaşmıştır. (Arif, 2004: 16-17). I. Nikola'nın 21 Mart 1828 tarihli fermanı ile İran-Rus savaşlarında bölgede yaşayan Ermenilerden büyük destek görmesiyle bu hanlıkların topraklarında bir *Ermeni Vilayeti* (Armyanskaya Oblast) oluşturmuştur. Oluşturulan bu vilayetin yönetimine iki Rus danışman ve onlara yardımcı olmaları için biri Ermeni diğeri Azeri olan iki yardımcı tayin edilmiştir. Revan ve Nahcivan eyaletlerinden ibaret olan bu Ermeni Vilayetinin oluşturulması, Çarlık Rusya'nın, I. Petro'dan başlayarak takip ettiği Ermeni yanlısı politikasının bir yansımasıydı. (Azerbaycan, 19 Nisan 1991). Bundan sonra Ermeni Vilayetine İran ve Türkiye'den Ermenilerin toplu şekilde göçleri gerçekleştirilmiştir. Fransız asıllı Rus araştırmacı Şopen'in, 1829-1832 yıllarında bölgede yaptığı nüfus kayıtlarında burada yaşayan 1201 aile, 164450 kişi kayıt altına alınmıştır. Kayıtlara göre bölgede Müslüman sayısı %51,13, Ermeni sayısı ise %14,19 olmuştur. Göç sonrası İran'dan göçürülerek bölgeye yerleştirilen Ermeni sayısı %22,27 olurken, bu sayı Osmanlıdan göçürülen Ermeniler için %13,17 olarak belirlenmiştir. Bu hesaplamalarla bölgeye 57226 Ermeni göç ettirilmiştir. Bu durum vilayet merkezi olan Revan şehrinde de aynı idi. Rus işgali zamanı bölge nüfusunun %75,6 Azerbaycan Türkleri, %24,4 ise Ermeniler oluşturuyordu. İşgalden sonra İran ve Osmanlı topraklarından göçürülen Ermeni aileler sayesinde Türk nüfusu 64 % de düşerken, Ermeni nüfusu da %36 yükselmiştir. Çarlık Rusya'sının bölgeye göçürdüğü Ermeniler, burada güçlendikten sonra ileriki dönemde Sovyet Rusya'nın uygulayacağı *Anti Türk* politikasının da önemli bir unsuru olmuştur. Rus Çar'ının 10 Nisan 1840 tarihli kararı ile Ermeni Vilayeti yerine Revan ve Nahcivan eyaletleri kazalar şeklinde oluşturulmuştur. 9 Haziran 1849 yılında Çar Nikola'nın kararı ile eski Ermeni Vilayetinin yerine arazisi 23194,79 km² olan, Revan, Alesandrapol (Gümrü), Eçmiedzin, Nahcivan, Şerur-Dereleyez ve Sürmeli kazalarını da sınırları içerisine alan bir Revan Guberniyası kurulmuştur (Aliyev ve Hasanov, 2007: 15-17).

Ermenilerin Azeri Türklerinin Zorunlu Göçe Tabi Tutmaları

1905-1906 Yıllarında Ermenilerin Bölgede Gerçekleştirdiği Katliamlar

Çarlık Rusya'sının Kafkasya'yı işgalinden sonra, Rus hükümeti, bu bölgelerde yönetime Ermenileri tayin etmeye çalışmıştır. Bu politikanın amacı bölgeye

Ermenilerin tam hâkim olmasını sağlamak ve bir Hristiyan devleti kurmak olmuştur. Çarlık Rusya'sı, bölgede Ermenilerin teşkilatlanması ve silahlanması için her türlü desteği sağlamıştır. Silahlanan Ermeni çeteleri XX. yüzyılın başlarında Revan, Nahcivan ve Karabağ dâhil birçok bölgede katliamlar gerçekleştirmiştir (Karabağ Özgürlük Örgütü, 2009: 4). *Taşnakstyun* ve *Hınçak* partilerinin de desteği ile Müslüman-Türk ahaliye karşı saldırılar artmıştır. XX. yüzyılın başlarından itibaren Ermenilerin her türlü milliyetçi partilerini ve çetelerini finanse eden Ermeni Kilisesi'nin 1903 yılında çıkarılan bir kanunla Rusya Toprak ve Emlak Bakanlığı'nın emrine verilmesi, kiliseye siyasi kurumların yaptığı yardımları azaltmıştır. Ermeni milliyetçi çeteleri çıkarılan bu kanun aleyhine Gence, Kars, Bakü, Şuşa ve Tiflis'te mitingler düzenlemiştir. 1905 yılına gelindiğinde Rusya'da Çar yönetimine karşı artan hoşnutsuzluk dalgası Kafkasya'da Ermenilerin bundan yararlanarak bölgede katliamlar yapmasına neden olmuştur. Müslüman ve Türkler aleyhine güçlü bir propagandaya kalkışan Ermeni çeteleri *Kafkasya Canişinliği*'nde (Kafkasya Genel Valiliği) çalışan üst düzey Ermeni memurlar tarafından maliye desteği almıştır.

1905 yılında Bakü'de Ermeni çetelerinin katliamlarını Nahcivan bölgesinde gerçekleştirilen katliamlar izlemiştir. Nitekim Nahcivan'da Müslüman nüfusun sayı üstünlüğü Ermeni çetecilerin mağlubiyeti ile sonuçlanmıştır. Bu beklenmedik mağlubiyet Revan bölgesinde yaşayan Ermenileri öfkelen-dirmiş ve şehirde yaşayan Müslüman nüfusa karşı hızla silahlanmışlardır. Ermeni çeteleri 24 Mayıs 1905 tarihinde sabah, iş yerlerini açmak için giden Müslüman tüccarlara ateş açmak suretiyle katliamlara başlamışlardır. Ardından Müslümanlar yaşayan evlere ve işyerlerine mermi yağdırmaya başlayan Ermeniler Müslümanların cevap ateşi ile susturulmuştur. Dönemin yazarlarından olan Memmed Said Ordubadi, "*Kanlı Seneler*" kitabında Revan olaylarını anlatırken şöyle yazmaktadır: *Revan'da Ermeni çetelerinin yardımına en modern silahlarla silahlanmış Taşnakstyun partisinin savaşçıları geldi. Müslüman askerler ise çoğu silahsız olarak Ermenilere karşı savaşıyorlardı. Güçlü silahları olmasa da Müslümanların kenar bölgelerden gelme iyi nişancıları vardı. Zira Bakü ve Nahcivan savaşlarından kaçıp buraya gelen Ermeni savaşçılara Müslümanlar karşısında mağlubiyete uğruyorlardı* (Ordubadi, 2007: 20-23).

Revan bölgesinde yaşanan katliamların en vahimi *Kafkas* gazetesinde de yer alan 26 Mayıs katliamları olmuştur. Bu saldırılarda 9 Ermeni, 21 Müslüman, 1 Asuri olmak üzere toplam 31 kişi ölmüş ve 24 Ermeni, 10 Müslüman, 1 Yahudi ve 1 Rus olmak üzere toplam 36 kişi ise yaralanmıştır. Modern silahlarla silahlanmış Ermeni çeteleri Revan şehrinin Müslüman mahallelerine ve civarda bulunan Müslüman köylere saldırarak çok sayıda Müslümanı öldürmüşlerdir. Revan Guberniyası Generali Napolyon Bonapart (Fransız İmparatoru Napolyon Bonapart'ın soyundan) Moskova'ya çektiği 19 Eylül tarihli telgrafında, Ermenilerin Tatarlara saldırdığını peşinden pazar meydanında bir Müslümana ateş açması çıkan olaylarda 8 Müslüman, 2 Ermeni öldüğünü ve 3 Müslüman, 8 Ermeni'nin yaralandığını bildirmiştir. (Mustafa, 2015: 79-80). 1905-1906

katliamları sonucu Revan şehri ve etraf köylerinde nüfus dengesi Ermenilerin lehine değişerek, Azerbaycan Türkleri sayısının keskin olarak düşmesine neden olmuştur. 1905 yılında Rusların silahlandırıp kıskırttığı Ermeni çeteleri Bakü ve Nahcivan'da mağlup olmalarına rağmen, Revan bölgesinde nüfus üstünlüğü sayesinde zafer kazanmışlardır. Bu zafer ile Revan bölgesi tamamen Türklerin elinden çıkmıştır. Bu zafer Doğu Anadolu ve Azerbaycan topraklarında denizden denize "Büyük Ermenistan" hayalini gerçekleştirmek isteyen Ermenileri, daha da umutlandırmıştır. Ermeni çetelerinin Türklere karşı katliamları sadece Azerbaycan'la sınırlı kalmamış, 1914'ten itibaren Avrupalı devletlerinin de desteğini arkasına alarak Anadolu topraklarında katliamlar yaparak, yüzlerce Türkü öldürmüşlerdir. Güney Azerbaycan'ın Urmiye ve Salmas bölgelerinde Ermeniler Amerikan yardımıyla 150.000 Türkü katletmişlerdir. Tarihi Revan topraklarında ise Türklerin durumu daha da ağır olmuştur.

1918-1920 Yıllarında Ermenilerin Azerbaycan'da Gerçekleştirdiği Katliamlar

1914 yılında Saraybosna'da Avusturya-Macaristan tahtının Veliiahtı Arşidük Ferdinand'a karşı Sırp milliyetçiler tarafından yapılan suikast Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesine neden olmuştur. Bu savaşta Osmanlı Devleti önceleri tarafsızlık politikası izlese de sonrasında savaşa katılmaya mecbur kalmıştır. 1917 yılına gelindiğinde Rusya'da çıkan Bolşevik ihtilali ile Çarlık rejimi devrilmiş, İmparatorluğun toprakları parçalanmıştır. Çarlık Rusya'sının sınırları içinde yer alan ve zengin doğal kaynaklara sahip Güney Kafkasya, Birinci Dünya Savaşı döneminde İngiltere ve Almanya gibi büyük devletlerin planında yer almıştır. Rusya İmparatorluğu parçalanırken Kafkasya'da *Transkafkasya Geçici Hükümeti* kurulmuş ve Azerbaycan Türkleri, Gürcü ve Ermeni temsilcileri bu hükümetin içinde yer almıştır. İtilaf devletlerinden olan İngiltere, Kafkasya bölgesinin Alman ve Osmanlı Devleti'nin eline geçmemesi için harekete geçmiştir. Bölgeye kolayca hâkim olmak için İngiltere yerel halkın desteğine ihtiyaç duymuştur. Bölgede yaşayan ve Azerbaycan Türkleri olarak adlanan Türk topluluğu Osmanlı Devleti'ne daha çok itimat gösterdiği için geriye bölgede yaşayan Hristiyan milletler kalmıştır. İngiltere bölgede Türk üstünlüğünü engellemek için yalnızca Ermenilere güvenmiştir. Çünkü İngilizler, Ermenilerin *Büyük Ermenistan* hayali uğruna Osmanlı-Rus savaşlarında kendi devletlerine ihanet ettiklerine tanıklık etmiştir. Osmanlı Devleti'nin Kafkasya'yı ele geçirmesi ile *Panturanizm*'in yayılmasından korkan İngiltere, Ermenilere bölgede her türlü desteği sağlamıştır (Şihaliyev, 2016: 38-39).

İngilizlerin desteğini alan Ermeniler, hayali olan *Büyük Ermenistan Devleti*'ni kurmak için harekete geçmiştir. Doğu Anadolu ve Kafkasya bölgelerinde Birinci Dünya Savaşı sırasında Ermenilerin yaptığı katliamlar savaş sonrasında 1918-1920 yıllarında Kafkasya'da bir soykırıma dönüşmüştür. Transkafkasya Geçici Hükümeti'nin feshedilmesi sonucu Güney Kafkasya'da kurulan üç devletten biri olan Ermenistan Devleti, Gürcistan ve Azerbaycan'a

karşı toprak iddialarında bulunmaya başlamıştır. 29 Mayıs 1918 tarihinde Azerbaycan Milli Şurasının aldığı bir kararla, Ermenilerin Karabağ'a karşı ileri sürdükleri toprak iddialarını geri çekmeleri şartıyla, Ermenilerin kendisine devletlerini kurmaları için Revan şehri Ermenilere verilmiştir. Bu karardan sonra kurulan Ermenistan Devleti, Karabağ, Zengezur, Nahcivan ve Göyçe bölgelerine karşı toprak iddiaları kaldırarak, haritalar çizdirtmiştir. Lakin bununla da yetinmeyen Ermeniler, Azerbaycan topraklarında soykırımlara başlamıştır. 1918-1920 yılları arasında Doğu Anadolu, Revan ve Nahcivan bölgeleri dâhil birçok bölgedeki toplu katliamlar, Ermenilerin hayali olan *Büyük Ermenistan*'ın kurulması için gerçekleştirilmiştir (Necefli, 2014: 19-20). Ermeni milliyetçisi Stepan Şaumyan ve onun Bolşevik-Taşnak birlikleri Bakü'de yönetimi ele geçirerek, burada katliamlara başlamıştır. Bu katliamlarda Azerbaycan sınırlarında yaşayan on binlerce Türk, Avar, Lezgi, Talış ve Kürt öldürülmüş veya sakat bırakılmıştır. Bu katliamlar bizzat Bakü Sovyet'i Başkanı Stepan Şaumyan'ın yönetimi ile gerçekleşmiştir. Sovyet Rus tarihinde Bolşevik gibi tanıtılan Şaumyan'ın aslında terör örgütü olan *Taşnakstyun Partisi*'nin Bakü Komitesi'nin üyesi olduğu kanıtlanmıştır. 1918 yılının Mart-Nisan aylarında Bakü ve diğer bölgelerde kanlı katliamlar düzenleyen Şaumyan bunu itiraf ederek şöyle söylemiştir: "*bu katliamları planlı bir şekilde düzenledik, aksi takdirde Türkler Bakü'de zafer kazansaydılar burasını Azerbaycan Cumhuriyeti'nin başkenti yapacaklardı*". Bu itiraf Ermenilerin bu katliamları ne için yaptıklarını apaçık ortaya koymuştur. (Mahmudov ve Veliyev, 2016: 6-7).

1918 yılında Bakü'de 3 bin 500 asker Komünistlerin Kızıl Grubu'nu oluşturmaktaydı. Bununla birlikte 4 bin 500 Ermeni Taşnak birliği de Bakü'de mevcuttu. Bu birlikler Mart-Nisan aylarında binlerce Türk'ü karşı-devrimci adı altında katlederek, mallarını yağma etmişlerdir. Sadece Bakü'de kadın, çocuk, yaşlı demeden 17 binden fazla Müslüman-Türk'ü katleden Ermeni çeteleri, bununla birlikte tarihi yapıtları da yakarak harabeye çevirmişlerdir. Yapılan bu katliamların tek amacı bölgeden Türk izini silerek, burasını hayal ettikleri Büyük Ermenistan'ın bir parçası haline getirmektir. Dönemin gazetelerinde (Hümmet, Azerbaycan, Bakinest, Bakinski Raboçi Gazeteleri) sadece 18-22 Mart tarihlerinde Bakü'de 6 binden fazla insanın katledildiği yazılmıştır. Ermeni birlikleri Müslümanların toplu yaşadığı mahallelere girerek bebek, yaşlı, kadın demeden katletmiş; camileri, ibadet yerlerini yakıp yıkmışlardır. Bu katliamlardan kurtulmayı başaran Müslümanlar ise Dağıstan ve İran bölgesine kaçarak kurtulmuşlardır. Yakılıp yıkılan tarihi eserler arasında Azerbaycan mimarisinde önemli yere sahip İsmailiye binası da yer almıştır. Önceleri olaylar siyasi mahiyet taşısa da sonradan Ermeni birliklerinin Müslümanları katletmesi, olayları milli ve etnik mücadeleye dönüştürmüştür (Mustafayev, 2009: 188-189). Ermenistan yönetimi 13-17 Ağustos tarihleri arasında bu kadar kısa bir sürede Revan, Sürmeli, Eçmedzin ve Novobayazit ilçeleri dâhil 50 köyü yağmalayarak, nüfusunu katletmişlerdir (Azerbaycan

Respublikası Devlet Arşivi (ARDA), fond 970, siyahı 1, iş 15: 25-27). 1920 yılında Ermenistan Dışişleri'nin İngiltere'ye yolladığı telgrafta Ermeni çetelerinin saldırıları hakkında bilgi verilmiştir. Telgrafta, Şuşa ve çevre köylerine düzenlenen Ermeni saldırıları sonucu 40 Müslüman köyünün yakıldığı ve saldırıların sadece bölgedeki İngiliz ordusunun müdahalesi sonucu durdurulduğu belirtilmiştir (ARDA, f. 970, s.1, iş.113: 61).

Mart 1918 yılında Ermeni çetelerinin Azerbaycan'ın şehir ve köylerinde Müslüman ahaliye karşı yaptıkları katliamlar, 31 Mart soykırımları olarak adlandırılmaktadır. 1918-1920 yılları arasında Andranik ve onun silahlı çetelerinin gerçekleştirdiği soykırım sonucunda şimdiki Ermenistan bölgesinde 565 bin Müslüman-Türk katledilmiş veya kendi yurtlarından kovulmuşlardır. Ermeni tarihçi Z. Korkodyan *1831-1931 yılları Sovyet Ermenistan'ının Nüfusu* adlı kitabında, Ermenistan topraklarında 1920 yılında Sovyet yönetimi kurulurken yalnızca 10 bin Türk hayatta kalmıştır diye yazmıştır. 1918 yılında Revan bölgesinde 211, Kars vilayetinde 92 Müslüman köyü dağıtılmıştır. Revan şehrini ve çevresinde 88 köy dağıtılmış, 1920 ev yakılmış, 132 bin Azerbaycan Türkü katledilmiştir. Taşnakstyun çetelerinin *Türksüz Ermenistan* politikası sonucu 1916 yılında Müslüman nüfusu 375 bin kişi olan Revan bölgesinin nüfusu 1922 yılında 70 bine düşmüştür (Halk Gazetesi, 1 Nisan 2018).

Sovyet Rusya'nın Bölgeyi İşgali

1918 yılında kurulan ve Doğunun ilk bağımsız devleti olan Azerbaycan Cumhuriyeti, 23 aylık kısa bir yaşamı döneminde Mikoyan, Şaumyan ve Andranik gibi Ermeni Taşnak üyeleri, Rusya'nın talimatıyla Kafkasya topraklarında terör rüzgârı estirmiştir. Cumhuriyet'in son dönemlerinde bile Taşnakstyun Partisi'nin silahlı çeteleri Sovyetlerin de desteğini alarak Azerbaycan'ın Karabağ dâhil birçok bölgesinde katliamlar ve yağmalar gerçekleştirmiştir. XI. Kızıl Ordu'nun bölgeyi kolayca işgal edebilmesini ve Sovyet Rusya'ya sadık olduğunu göstermek için Hankendi (Stepanakert), Gence, Kazak bölgelerinde yaşayan Ermeniler isyan çıkararak, Azerbaycan ordusunun Kuzey sınırında olan birliklerinin çoğunun bu bölgelere yönlendirilmesini sağlamışlardır. Ayrıca Mikoyan başta olmak üzere Ermeniler Kızıl Ordu'nun bölgeye girmesi için Sovyet yönetimine başvuruda bulunmuşlardır. Ermenilerin bölgede çıkardığı isyanlar XI Kızıl Ordu'nun bölgeyi kolayca işgal etmesine de yardımcı olmuştur (Mustafayev, 2013: 222-223). 1920 yılı Nisan ayının başlarında XI. Kızıl Ordu birlikleri Denikin ordularını Kuzey Kafkasya'da mağlup etmiş ve Azerbaycan'ın Kuzey sınırlarına yerleşmiştir. M. K. Levondovski'nin komuta ettiği XI. Kızıl Ordu birliklerinin Bakü'den 200 km uzaklıkta Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Kuzey sınırlarına yerleşmesi Azerbaycan Hükümetini endişelendirmiştir. Durumu detaylı şekilde inceleyen Azerbaycan Dışişleri Bakanı Feteli Bey Hoyski, Sovyet Dışişleri Bakanı Çiçerin'e yolladığı notada XI. Kızıl Ordu birliklerinin Azerbaycan'ın Kuzey sınırlarına hangi sebeple toplandığı hakkında resmi malumat istemiştir. Ancak Sovyet yönetimi, Azerbaycan'ı

işgale hazırlandığı için Çiçerin gönderilen notalara hiç bir cevap vermemiştir. Ayrıca Ermeni A. Mikoyan'ın yönetiminde Bakü Bolşevikleri'nden bir heyet XI. Kızıl Ordu'nun kampına giderek, onları resmi olarak Bakü'ye davet etmişlerdir. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkezi Komitesi'nin 22 Nisan tarihli toplantısında 27 Nisanda Müsavat Partisi'nin hükümeti teslim etmesi için Azerbaycan Parlamentosuna ultimatoma verilmesi kararı alınmıştır. XI Kızıl Ordu Komutanlığı elde ettiği istihbarat raporlarından Azerbaycan Ordusunun sayısının 30 bin olduğunu ve Ermeni çetelerinin Karabağ'da çıkardığı isyanları bastırmak için 20 bin askeri o bölgeye yönlendirdiğini biliyordu. 27 Nisan'da Azerbaycan'ın Kuzey sınırlarından saldırıya geçen Kızıl Ordu'nun karşısında az sayıda Azeri birliği mağlup olmuştur. Bakü Bolşevikler tarafından işgal edilmiştir. Nisan ayından başlayarak yönetimde bir dizi değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Önce Devrim Komitesi kurulmuş, hemen ardından ülkede Komünist Partisi haricinde tüm partilerin faaliyeti yasaklanmıştır (Çıraqzade, 1992: 78-79).

28 Nisan 1920 yılında Kızıl Ordu Bakü'ye girerken Ermeni Taşnak Hükümeti'nin destek sağladığı Karabağ ve Zengezur bölgelerindeki Ermeni çeteleri isyan çıkarmıştır. Sovyet yönetimi Azerbaycan'ın Karabağ ve Zengezur bölgelerinden çekilmeleri için Taşnak Hükümeti'ne ultimatoma göndermiştir. 1 Aralık 1920 yılında Ermenistan, Azerbaycan ve Rusya Komünist partilerinin temsilcilerinin yaptığı toplantıda Nerimanov'un Türklerle Ermeniler arasında savaşı sonlandırmak için Zengezur, Karabağ ve Nahcivan bölgelerinin Ermenistan'a verilmesini istemesi Rus basınında büyük yankı bulmuştur. Stalin'in de şaşırıldığı bu kararın daha sonra sadece bir politik manevra olduğu ortaya çıkmıştır. Bu dönemlerde Sovyet Rusya'nın Ermenistan'ı da kendi topraklarına katması ile Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Ermeni Hükümeti'nin imzaladığı antlaşmaları Sovyet yönetimi devralmıştır. Bu dönemde Ermenilerin toprak iddiasında bulunduğu sorunlu bölgelerden Nahcivan Sovyet Rusya ve Türkiye arasında imzalanan Moskova (16 Mart 1921) ve Kars antlaşmaları (13 Ekim 1921) ile özerklik kazanmıştır. Nahcivan bölgesinin nüfusunun % 85'ni Azerbaycan Türkleri oluşturduğu için bu karar Ermeniler tarafından olağan karşılanmıştır. Zengezur bölgesinde, Taşnak yönetiminde olan yerlerde direnişle karşılaşan Sovyet yönetimi bu direnişi kırmak için Zengezur bölgesini Azerbaycan ile Ermenistan arasında paylaşmıştır (Mustafayev, 2013b: 56).

Kasım 1920 yılında Ermenistan Devleti'nin Kızıl Ordu tarafından işgalinden sonra Azerbaycan Komünist Partisi'nin (AKP) Ermeni sevgisi kendini açığa çıkarmıştır. 30 Kasım'da yapılan toplantıda Ermenistan ile Azerbaycan arasında mevcut düşmanlığın son bulması, sınırların kaldırılması, Zengezur bölgesinin Ermenistan'a katılması ve Karabağ'ın dağlık bölgelerine kendi kaderini tayin etme hakkının verilmesi kararı alınmıştır. 1 Aralık 1921 yılında düzenlenen Bakü Sovyet'inin toplantısında Nerimanov bir bildiri okumuştur. Bu bildiriden sonra Komünistlerin başkanı "*Zengezur ve Nahcivan Ermenistan'ın ayrılmaz topraklarıdır*" diye toplantıdaki şahıslara hitap etmiştir. Bu

konuşma sonrasında bu bölgelerde Ermenilere karşı askeri operasyonlar durdurulmuş ve Karabağ'ın kendi kaderini belirlemesi kararlaştırılmıştır. Bununla hem Azerbaycan'ın tarihi toprakları Ermenistan'a bağışlanmış, hem de Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Dünyası arasında olan ilişki engellenmiştir. Nahcivan'ın Zengezur bölgesi ile aynı kaderi paylaşmamasının tek sebebi ise Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Türk Dış İşleri'nin yoğun çabası sayesinde Nahcivan bölgesi Azerbaycan'dan ayrı olsa da özerk bölge gibi kendi mevcudiyetini koruyabilmiştir (Azadlık, 10 Ağustos 1991).

1920 yılından önce birçok kısmı Ermenilere verilen Zengezur'un Batı kısmının da Sovyet yönetimi tarafından Ermenistan'a katılmasına Azerbaycan yönetimi sessiz kalmıştır. Karabağ ile Nahcivan bölgesi arasında geçit rolü oynayan Zengezur bölgesinin Ermenistan'a verilmesi ile Sovyet yönetimi Kuzey Azerbaycan topraklarını iki kısma ayırmıştır (Seferli, 2018: 95-96). Zengezur bölgesinin Ermenistan'a katılması ve Azerbaycan yönetiminin buna sessiz kalması Ermenilerin hayali *Büyük Ermenistan'ı* yaratmak umutlarını artırmıştır. Bundan sonra Karabağ ve Nahcivan bölgeleri üzerinde hak iddia etmeye başlamışlardır (Ata, 2010: 20-21). 1921 yılında Zengezur bölgesinin Ermenistan'a katılması sonucu Azerbaycan ve Nahcivan arasında kara bağlantısı kesilmiştir. Zengezur'un Ermenilere verilmesi onların Karabağ'a karşı arazi iddialarının tekrar gündeme gelmesine neden olmuştur. 1921 yılından 1923 yılına kadar Karabağ'da yaşayan Ermenilerin haklarını savunan Ermeni milletçileri Karabağ'ın Ermenistan'a birleştirilmesi talebinde bulunmuşlardır. Sovyet yönetimi bu talebi kabul etmese de Karabağ bölgesini 1923 yılında özerk bölge ilan etmekle, günümüzde de Azerbaycan ve Ermenistan arasında yaşanan Karabağ sorununun temelini atmıştır. Karabağ bölgesine özerklik verilmesi ile ilgili *Bakinski Raboçi* gazetesinde Azerbaycan Sovyet'i Merkezi Yönetim Kurulu'nun 7 Temmuz 1923 tarihli *Karabağ Özerk Bölgesinin Oluşumu* adlı 298 N° Kararnamesi yayınlanmıştır. Kararnamede eskiden bölgeyi yöneten Çar yönetiminin kendi çıkarları için bölgede yaşayan milletleri ve etnik azınlıkları bir birine karşı kullanmaktan çekinmediği belirtilmiştir. Hatta 1905'te Ermeniler ile Müslümanlar arasında gerçekleşen katliamların tek sorumlusunun emperyalist Rus Çarlığı olduğu ve bu iki kardeş halkı kendi çıkarları uğruna bir birine düşman ettiği ifade edilmiştir. Ayrıca Birinci Dünya Savaşı sonrası bölgede kurulan bağımsız devletlerin yönetimleri de bu katliamlardan sorumlu tutulmuştur. Sovyet iktidarının temel görevinin ise bölgede yaşayan milletler arasında eşitlik, kardeşlik sağlamak ve tek devlet altında birleştirmek olduğunu bildirilmiştir. Kararnamede şu kararlar yer almaktaydı:

1. *Dağlık Karabağ bölgesine, Ermeni kesiminin çoğunlukta olduğu Hankendi (Stepanakert) şehri merkez olmak ve Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin ayrılmaz bir parçası olmak üzere özerk bölge oluşturmak.*
2. *Özerk bölgenin sınırlarını bölgesel yönetim kurulunun ve yerel meclisin tayin edilmesi.*

3. *Bölgesel Yönetim Kurulu kurulmadan önce geçici bir Devrim Kurulu oluşturulmasını ve en fazla iki ay içinde yönetim kurulu üyelerini seçmek ve görevi üstlenmek üzere toplanması*
4. *Bölgesel Yönetim Kurulunun tüm mali ve teknik ihtiyaçları Sovyet Rusya'nın mali kaynaklarından karşılanması*
5. *Özerk bölgenin sınırlarını yeniden çizmek için karma bir komisyon oluşturulması, Dağlık Karabağ, Aran Karabağ'ı ve Kürdistan bölgelerinin Sovyet Sosyalist Merkezi Yönetimi'ne birleştirmesi için 15 Ağustos tarihine kadar komisyonun görevini üstlenmesi şarttır (Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti İşçi ve Köylü Hükümetinin 1923 yılı İçin Yasa ve Yönetmelikler Toplusu, 1925: 384-385)*

Bu kararnamenin yayınlanması ile Karabağ bölgesine Azerbaycan Sovyet'i sınırları içinde kalmak şartıyla özerklik verilmesi, Ermenilerin o günkü beklentilerini karşılamamıştır.

1948-1953 Yılları Azerbaycan Türklerinin Ermenistan'dan Zorunlu Göç Ettirilmesi

1939 yılında Almanya'nın Polonya topraklarına saldırması ile başlayan ve büyük yıkımlara, insan kayıplarına neden olan İkinci Dünya Savaşı, 1945 yılında Müttefik askerlerinin Berlin'i işgali ile sonuçlanmıştır. 1943 yılında Alman ordusunun Moskova önlerinde durdurulması, müttefik devletler için yeni bir ikinci cephenin açılmasının zorunlu kılmıştır. Müttefik Devletlerinden İngiltere, Amerika ve Sovyet Rusya Tahran'da toplanmışlardır. Tahran Konferansı'nın toplanmasını fırsata çeviren Ermeni diasporası İran'daki Ermenilerin, Ermenistan topraklarına göçürülmesi için Rusya Dışişleri Bakanı Molotov'la görüşmüşlerdir. 1945 yılında ise Ermeni patriği Georgi Çerekoçyan, Eçmeidzin Manastırı'nın tekrar ibadete açılması için Stalin'e başvuruda bulunmuş ve Sovyet Yönetimi tarafından olumlu cevap almıştır. 1945 yılının Kasım ayında Ermeniler, tekrar Karabağ'a karşı toprak iddiaları ile Sovyet yönetimine başvuruda bulunmuşlardır. Hatta Ermenistan Komünist Partisi Merkezi Komitesi'nin birinci sekreteri Arutyunov, Stalin'e yazdığı mektubunda Karabağ bölgesinde Ermenilerin nüfus üstünlüğünden ve bölge ekonomisinin Ermenistan ekonomisi ile uyumlu olduğundan dolayı Ermenistan topraklarına katılmasını istemiştir. Mektubun bir kopyası da Azerbaycan Komünist Partisi Merkezi Komitesi'ne gönderilmiştir. Bunun karşılığında Stalin'e mektupla cevap veren Azerbaycan Komünist Partisi birinci sekreteri Mir Cafer Bağırov, Karabağ'ın tarihi Azerbaycan toprağı olduğunu bildirmiştir. Ancak Ermenilerin isteğini olumlu karşıladığını, akabinde Azerbaycan'la komşu olan ülkelerde Azeriler yaşayan bölgelerin de Azerbaycan'a katılmasını istemiştir. Ermeniler Karabağ bölgesinin Ermenistan'a katılmasında başarısız olunca yeni bir yol denemişler. Bu yol *Türksüz Ermenistan* hayalini gerçekleştirmek ve gelecekte *Büyük Ermenistan*'ın kurulmasını kolaylaştırmak olmuştur. Sovyet Ermenistan'ı yabancı ülkelerde yaşayan

Ermenileri *Anavatana Dönüş* projesi ile Ermenistan'a göçürmeye başlamışlardır. Bunun için önce bölgede yaşayan Azerbaycan Türklerinin zorunlu göçü gerekmiştir. Sovyet Rusya'nın da desteğini alan Ermeniler, bu zorunlu göçü Kür-Aras bölgesinde bulunan pamuk tarlalarındaki verimliliği artırmak adı altında Azerbaycan Türklerini Azerbaycan'ın Aran bölgelerine göçürmeye başlamıştır (Paşayev, 2013: 6-7).

SSCB Bakanlar Kurulu'nun 4083N^o ve 23 Aralık 1947 ve 754 N° 10 Mart 1948 tarihli kararları ile 100 bin Azerbaycan Türkü, Ermenistan topraklarından Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti'nin Kür-Aras bölgelerine göçmek zorunda kalmıştır. Göçürülme sayısı 1948'de 10 bin, 1949'da 40 bin ve 1950 yılında 50 bin kişi olarak planlanmıştır. Ayrıca göç ettirilen ailelere mal varlıklarını yanlarına alma izni ile birlikte ücretsiz yolculuk hakkında da kararlar alınmıştır. Göçürülen ailelerin dairelerle temini için Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nde bulunan bütün kurumlar görevlendirilmiştir (ARDA, f. 411, s. 28, iş. 677:68,77). 1947 Aralık-1948 Ocak ve Şubat aylarında Ermenistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nden, Azerbaycan'ın Kirovabad, Şamahı, Gedebe, Kazah ve Ağstafa bölgelerine 200'e yakın aile göçürülmüştür. Göçürülenlerden 50 aile Kirovabad bölgesine, 100 aile Ağstafa bölgesine, 50 aile ise diğer bölgelerde yerleştirilmiştir. Ayrıca Ermenistan'da ticaret yapan ve sosyal kurumlarda çalışan kişilerin çoğu Azerbaycan SC'de işsiz kalmıştır (ARDA, f. 411, s. 28, iş. 34: 74-75). Kabul edilen kararnamelerde göçürülen nüfus sayısı 100 bin kararlaştırılsa da 1948 yılında Ermenistan'dan göçürülen nüfus sayısı 7747 kişi olmuştur. Ayrıca Ermeni milliyetçilerinin yaptığı baskılar ve tehditler sonucu 2834 kişi de yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalmıştır. Baskılar sonucu bölgeden ayrılan kişilerle birlikte göç sayısı 1948 yılı için planlanan sayıyı aşmıştır. Genel olarak bakıldığında 1948-1953 yıllarında Ermenistan'dan zorunlu göçürülen aileler ve baskılar sonucu bölgeden göç eden sayısı 100 bini geçmiştir. Bu göçürmeler 1953 yılının Mart ayında Stalin'in ölümü ile durdurulsa da, bu döneme kadar 10 binlerce kişi iklim değişikliğinden dolayı ve bölgeye uyum sağlayamadıkları için hastalanarak yaşamını yitirmiştir. Göçürülen ailelerin yerleştirilmesine ayrılan maddi kaynakların sadece %45'i harcanmıştır. Harcamaların tam yapılması gelen ailelerin ahırlarda ve sokaklarda kalmasına neden olmuştur. Ayrıca 1948-1953 yıllarında göç eden ailelerin Karabağ bölgesine yerleştirilmelerine Ermeniler engel olmuştur. Ermenistan'dan kaçarak Karabağ'ın Martuni bölgesine yerleşen aileler daha sonra Ermeni baskısı ile göç etmek zorunda kalmıştır. 1950'li yılların sonlarında göçürülen Azerbaycan Türklerinin tekrar kendi evlerine dönmesi de facia ile sonuçlanmıştır. Göç eden ailelerin sadece % 45'i evlerine dönebilmiştir. Bu durum Ermenileri de memnun etmemiştir. Geri göçe zorlanan aileler bıraktıkları köylerine ve evlerine döndüklerinde sadece dağıntılarla karşılaşmışlardır. Ermenistan SC Merkezi Komitesi yabancı ülkelerden göçürülen Ermenilerin çoğunu bu bölgelere yerleştirmemiştir. Buradan da görüldüğü gibi Ermenilerin maksadı Ermenistan'dan Türkleri temizlemek ve *Türksüz Büyük Ermenistan* kurmak olmuştur. Ermeniler bu

maksatlarına 1948-1953 göçleri sayesinde kısmen de olsa ulaşmıştır (Esedov ve Memmedov, 1992: 49-50).

Sonuç

Çarlık Rusya'nın XVIII. Yüzyıldan başlayarak sıcak denizlere inme isteği imparatorluğun işgalci politikalarının temelini atmıştır. I. Petro döneminden itibaren sınırlarını genişletmeye çalışan Ruslar, Kafkasya bölgesi içinde tehlike arz etmiştir. Güney Kafkasya'yı kendi sınırlarına katmak için Ruslar, bölgede hem Osmanlı İmparatorluğuna hem de İran'a karşı savaşmıştır. Bu savaşlar sonucu Çarlık Rusya, 1828 yılında bölgeyi tamamen sınırlarına katmayı başarmıştır. Bu tarihten sonra bölgede kendi yönetim usulünü tatbik etmiş ve bölgenin Osmanlı sınırlarında bir Hristiyan Devleti kurmuştur. Kurulan bu devlet, Osmanlı ve İran'a karşı bir tampon bölge oluşturmak olarak görülmüştür. Lakin Rusların asıl amacı Ermeniler için yarattığı bu devleti bölgede kendi çıkarları için kullanmak olmuştur. Ayrıca bu Hristiyan devletin yaratılması ile Osmanlı ve Türk Dünyası arasındaki ilişkilerin de engellenmesi planlanmıştır. Merkezi Revan olan bu devletin topraklarında Ermeni nüfus üstünlüğünü sağlamak için İran ve Osmanlı topraklarından on binlerce Ermeni göçürülerek bölgeye yerleştirilmiştir. XX. Yüzyıldan itibaren bölgedeki Ermeniler kendi bağımsız devletini kurmak için harekete geçmiştir. İlk önce bölgede yaşayan Müslüman nüfusu aradan kaldırmak için katliam ve zorunlu göçler uygulamıştır. 1905-1906 ve 1918-1920 yıllarında Müslüman nüfus karşı gerçekleştirilen katliamlar bölgedeki nüfus dengesini ciddi surette değiştirmiştir. Ermeni nüfusu artarken Müslüman nüfus yüz binin altına düşmüştür. Rusya'da gerçekleşen Ekim ihtilali sonucu bağımsızlığını kazanan Güney Kafkasya'da 1918 yılında Ermeniler ilk bağımsız devletlerini kurmayı başarmıştır. XI. Kızıl Ordu'nun bölgeyi işgali ile bu bağımsızlık kısa sürmüştür. Sovyet yönetiminde üst kademelerde vazife alan Ermeniler, büyük Ermenistan devletini kurmak için Ermeni halkına her türlü desteği sağlamıştır. İlk önce tarihi Azerbaycan toprağı olan Zengezur ve Göyçe bölgeleri Ermeni topraklarına katılmıştır. Ardınca Sovyet yönetimi Dağlık Karabağ'a özerklik vermiş ve Karabağ'ın batı topraklarında Kürdistan vilayetini kurmuştur. Bütün bu faaliyetler sonraki dönemlerde Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Ermenilerin bu bölgeleri işgalini kolaylaştırmak amacıyla atılmış adımlar olarak görmek mümkündür. Sovyetlerin bölgeyi işgalinden sonra Ermenistan topraklarında yaşayan Müslüman nüfus sayısını azaltmak için zorunlu göçler gerçekleştirilmiştir. Bu göçlerin ilk evresi 1948-1953 yılları arasında gerçekleşmiştir. 100 binden fazla Müslüman Azeri ve Kürt kendi topraklarından zorunlu göçle Azerbaycan'ın Kür-Aras bölgelerinde yerleştirilmiştir. İkinci göç faaliyeti ise 1988-1991 yılları arasında gerçekleştirilmiştir. Dağlık Karabağ'da yaşanan kargaşanı fırsat bilen Ermenistan yönetimi bölgede yaşayan Müslümanları zorla Azerbaycan topraklarına göçürmüştür. Direnenler dövülmüş veya öldürülmüştür. En son Müslüman köyü de 1991 yılında boşaltılarak Türklerin izi

kendi tarihi topraklarından silinmiştir. Bununla birlikte Ermeniler, zamanla bölgede bulunan Müslüman-Türk mimari yapılarını da yok ederek bölgenin Ermeni toprakları olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri ve Gazeteler

Azerbaycan Respublikası Devlet Arşivi, fond 970, siyahı 1, iş 15.

ARDA, f 970, s1, iş 113.

ARDA, f.411, s.28, iş.677.

ARDA, f.411, s.28, iş.34.

Закон и постановление о рабоче-крестьянском правительстве Азербайджанской ССР за 1923 г., Издание Народного комиссара юстиции АССР, Баку, 1925 г. (Azerbaycan SSC İşçi ve Köylü Hükümetinin 1923 yılı için Yasa ve Yönetmelikler toplusu, ASSC Halk Adalet Komiserinin Baskısı, Bakü, 1925).

Azerbaycan Gazetesi

Azadlık Gazetesi

Halk Gazetesi

Akademik Kaynaklar

Aliyev, F., & Hasanov, U. (2007). *İrevan Hanlığı*. Şark-Garp Yayınları. Bakü.

Arif, E. (2004). *Kafkasya Jeopolitiğinde Rusya, İran, Türkiye Rekabeti ve Ermeni Faktörü*. Natürel Yayınları. Ankara.

Ata, Ş. D. (2010). *Dağlık Karabağ Sorunu* Karadeniz Teknik Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Bayramova, A. (2015). Erivan Hanlığının Bazı Etnotoponimlerinin Sözcüksel-Anlamsal Özellikleri. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(16), 213-229.

Hasanoğlu. M., & Süleymanlı, N. (2013). Ermenistan Devleti'nin Oluşumu Sürecinde Güney Kafkasya'da Nüfus Mücadelesi ve Azerbaycan. *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, 2(2), 289-303.

İsmayılov, M. (Ed). (2007). *Azerbaycan Tarihi XIX. Yüzyıl* (cilt.4). Elm Yayınları. Bakü.

Karabağ Özgürlük Örgütü. (2009). *Ermeni Vahşetleri (1905-1906; 1918-1920)*. Biznesmen Namig Habibov Matbaası. Bakü.

Kızılkaya, O. (2014). Günümüzün Ermenistan Coğrafyasında Türk Nüfusun Tarihi Süreçteki Durumu. *Yeni Türkiye Dergisi*, 20(63), 2599-2603.

Kurbanlı, E. (2004). *Azerbaycan Türklerinin Ermenistan'dan Göçürülmesi*. Ağrıdağ Yayınları. Bakü.

Paşayev, A. (2013). *Azerilerin Ermenistan SSC'den Göçürülmesi (1948-1953) Belgeler Toplusu*. Zerdabi LTD Yayınları. Bakü.

Çıraqzade, V. (1992). *İstiklal Yollarında*. Azərneşr. Bakü.

- Mahmudov, Y., & Valiyev, H. (2016). *Azerbaycan Halkına karşı 1918 Soykırımları*. Azerbaycan Tarihçileri İctimai Birliği. Bakü.
- Esedov & Memmedov. (1992). *Ermenistan Azerileri ve Onların Acı Kaderi*. Azerbaycan Yayınları. Bakü.
- Memmedova, İ. (2017). İrevan Hanlığının Nüfusu. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 4(11), 25-57.
- Mustafayev, B. (2009). *Ermenilerin Kuzey Azerbaycan'daki Faaliyetleri (1905-1920)* Ege Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Mustafayev, B. (2013). Resulzade Hükümeti Dönemi ve Yaşanan Terör Olayları (1918-1920). *Avrasya İncelemeler Dergisi*, (2), 205-231.
- Mustafayev, B. (2013). Sovyetler Döneminde Rusya'nın Dağlık Karabağ Politikası. *Karadeniz Araştırmalar Dergisi*, (39), 53-68.
- Mustafa, N. (2015). *İrevan Şehri; Türk-İslam varlığı nasıl yok edildi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Necefli, G. (2014). *Doğu Anadolu, Nahcivan ve İrevan Bölgelerinde Ermenilerin Türk-Müslüman Ahaliye Karşı Yaptıkları Soykırımlar (1918-1920)*. Bakü: Turhan Yayınları.
- Ordubadi, S. (2007). *Kanlı Yıllar*. Kafkasya Yayınları. Bakü.
- Saydam, A. (1990). Rusya'nın Kafkasya'yı İşgali. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 243-261.
- Seferli, F. (2018). *Sözde Ermeni Soykırımı ve Tarihi Hakikatler*. Nahcivan: Ecemi Yayınları.
- Şihaliyev, E. (2016). Güney Kafkasya'da Britanya'nın Ermeni Politikası. *İRS Dergisi*, 3(26), 34-41.

İnternet Kaynakları

- <http://haypedia.com/makale/Osmanl%C4%B1%20Tarihi/0e7350d3-7495-45a6-8573-76f381babe8>.
- http://www.fao.org/nr/water/aquastat/countries_regions/ARM/ARM-CP_eng.pdf
- <http://www.virtualkarabakh.az/az/post-item/3/27/irevan-tarixi-melumat.html>

Psikolojik Sözleşme İhlalinin Örgütsel Sinizm Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Çağrı Merkezi Sektöründe Bir Araştırma¹

Özlem Türközü*
Bahçeşehir Üniversitesi

Merve Koçoğlu Sazkaya**
Marmara Üniversitesi

Öz

İş görenler örgütlerin hedeflerini gerçekleştirebilmesi amacıyla istihdam edilmesine karşın bireysel beklentilerini karşılamak için çalışmaktadırlar. Örgütler, iş görenlerin beklentileri karşılamadığı takdirde psikolojik sözleşme ihlali oluşabilir. Aynı zamanda, beklentileri karşılanmayan iş görenler örgütlerinin verdiği sözü tutmadığını algılamakta olup örgütlerine yönelik öfke, kızgınlık ve hayal kırıklığı hissedebilir, örgütünün dürüstlükten yoksun olduğuna inanabilir ve bu durum örgütsel sinizme neden olabilir. Bahsi geçen ilişki çerçevesinde psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizme neden olabileceği görüşünden hareketle bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Literatürde psikolojik sözleşme ihlali ve örgütsel sinizm kavramlarına yönelik çalışmalar olmasına karşın çağrı merkezi sektöründe beyaz yakalı iş görenlere yönelik bir çalışmaya rastlanmaması bu çalışmanın özgünlüğüdür. Araştırmanın örneklemini İstanbul'da çağrı merkezinde sektöründe görev yapan 191 beyaz yakalı iş gören oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama yöntemi olan anket tekniğinden yararlanılmıştır. Aynı zamanda araştırmada elde edilen veriler SPSS programında nicel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü etkisi olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, araştırmada psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm boyutları üzerinde de (bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm ve davranışsal sinizm) anlamlı ve pozitif yönlü etkisi olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Psikolojik Sözleşme İhlali, Örgütsel Sinizm, Çağrı Merkezi Sektörü

1 Bu çalışma "Psikolojik Sözleşme İhlalinin Örgütsel Sinizm Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Çağrı Merkezi Sektöründe Bir Araştırma" isimli tez çalışmasından türetilmiştir.

* Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mezunu, ozlemturkozu23@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9070-8915.

** Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Anabilim Dalı, merve.kocoglu@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4820-8092.

An Investigation of the Effects of Psychological Contract Breach on Organizational Cynicism: A Research Within Call Center Sector

Abstract

Employees are employed in order to achieve the goals of organizations, but they work to meet their individual expectations. If organizations do not meet the expectations of employees, psychological contract breach may occur. At the same time, employees whose expectations are not met perceive that their organization is not keeping its promise and may feel anger and disappointment towards their organization. In addition, they may believe that their organization lacks integrity, and this may result in organizational cynicism. This study has been carried out based on the view that psychological contract breach may lead to organizational cynicism within the framework of the aforementioned relationship. Although there are studies on the concepts of psychological contract breach and organizational cynicism in the literature, it is the originality of this study that there is no study on white-collar workers in the call center sector. The sample of the study consists of 191 white-collar employees working in call center sector in Istanbul. In this research, questionnaire technique which is a data collection method was used. At the same time, the data obtained in the study were analyzed using the quantitative analysis method in the SPSS program. According to the results of the research, psychological contract breach has a significant and positive effect on organizational cynicism. Besides, it has been observed that psychological contract breach has a significant and positive effect on the dimensions of organizational cynicism (cognitive cynicism, affective cynicism and behavioral cynicism).

Keywords

Psychological Contract Breach, Organizational Cynicism, Call Center Sector.

Extended Abstract

Today, employees are one of the most important strategic elements that play an important role in achieving the objectives of the organizations. Although employees are employed to achieve organizations goals, they work in order to meet their individual expectations. Employees are expected to meet economic, social and personal development demands from their organizations throughout their working lives. Failure to meet these expectations affects the success of the organization and a negative perception is formed in the minds of the employees.

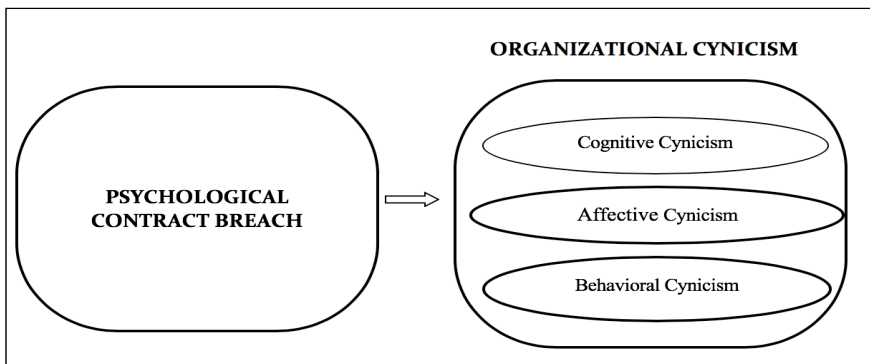
In other words, the failure of the organizations to fulfill the demands of their employees may cause a negative perception on them. One of these negative perceptions is a psychological contract breach. Psychological contract breach is the perception of the employees that the organization they work for fails to meet their promises (Jiang et al., 2017: 732, Robinson & Morrison 2000, 527). When organizations fail to fulfill the promises to their employees, they

may have the belief that their organization is not honest. Employees' perception that the organization is not honest causes organizational cynicism. Organizational cynicism is employees criticize to their organizations and also their feeling of insecurity, anger, despair and shame to their organization (Andersson, 1996: 1397-1398). Within the framework of the mentioned relationship, this study was carried out with the view that the breach of psychological contract may cause organizational cynicism.

In the literature section of this study, general information about concepts of psychological contract breach and organizational cynicism will be given. The research section will include research for white-collar employees in the call center sector in Istanbul. When the related literature is examined, it is seen that although there are many studies about the effects of psychological contract breach on organizational cynicism, there is not much work done on call center sector. Therefore, this study is thought to contribute to the literature on the subject. For this reason, this study has gained originality by being made to white collar employees working in call center sector. Therefore, in this study, it was aimed to explain the effects of psychological contract breach on organizational cynicism and dimensions of organizational cynicism (cognitive cynicism, affective cynicism, behavioral cynicism) will be examined.

The independent variable of the study is psychological contract breach. Dependent variable is organizational cynicism. The model of the study was developed in order to determine the effect of psychological contract breach on organizational cynicism as shown in Figure 1.

Figure 1. Research model of the study

The hypothesis of the research designed to determine the effect of psychological contract breach on organizational cynicism is as follows:

H₁: Psychological contract breach significantly affects organizational cynicism.

In this respect, the sub-hypothesis is determined as:

H_{1a} : *Psychological contract breach significantly affects cognitive cynicism.*

H_{1b} : *Psychological contract breach significantly affects affective cynicism.*

H_{1c} : *Psychological contract breach significantly affects behavioral cynicism.*

In this research, surveys are used as a means of data collection. After an extensive literature review, the scales have been determined that will measure the variables best.

Psychological contract breach scale was developed by Robinson and Morrison (2000). Psychological contract breach scale consists of 9 statements and 2 dimensions: breach (5 expressions: 1. 2. 3. 4 and 5) and violation (4 expressions: 6. 7. 8. and 9.) The 1st, 2nd and 3rd statements in the psychological contract breach scale were reversed and the scores were reversed. The translation of the psychological contract breach scale into Turkish was conducted by the researchers.

Organizational cynicism scale was developed by Brandes (1997) and consisted of 3 dimensions, cognitive cynicism, affective cynicism and behavioral cynicism, and a total of 14 statements. The first 5 statements in the scale are cognitive cynicism, the next 4 statements are affective cynicism and the last 5 statements include behavioral cynicism dimensions. The researcher has benefited from Koçoğlu's (2014) study for the English to Turkish translation of this scale.

This study was conducted on 191 white-collar employees working in call center sector in Istanbul in order to investigate the effect of psychological contract breach on organizational cynicism. According to the research result, it was determined that there is a effect of psychological contract breach on organizational cynicism. Thus, H_1 hypothesis is supported. This result also supported by the study of Sarıkaya (2017), Kirboğa (2017), Çetinkaya ve Özkara (2015), Üçok ve Torun, (2014), Yıldırım (2014) and Johnson & O'Leary-Kelly (2003).

When the subscales of this relationship were examined, it was also found that psychological contract breach also effects cognitive cynicism, affective cynicism and behavioral cynicism which are dimensions of organizational cynicism.

As mentioned earlier, the failure of the organizations to fulfill the promises made to the employees creates a perception of psychological contract breach in the minds of the employees. This situation causes cognitive cynicism by causing the employees to believe that the organizations they work with are not fair, honest and sincere. In this context, it can be said that psychological contract breach has a significant and positive effect on cognitive cynicism which is the dimension of organizational cynicism. Thus, H_{1a} hypothesis is

supported. Sarıkaya (2017), Apaydın (2016), Çetinkaya ve Özkara (2015) and Erdoğan (2015) support this result in their studies.

Another result of the study is that psychological contract breach has an effect on affective cynicism which is the dimension of organizational cynicism. After perceiving the psychological contract violation of employees, they give emotional reactions to negative situations that occur in the organization. Employees anger and distrust to their organizations causes emotional cynicism. In this context, it can be said that psychological contract breach has a significant and positive effect on affective cynicism which is the dimension of organizational cynicism. Thus, H_{1b} hypothesis is supported. Sarıkaya (2017), Apaydın (2016), Çetinkaya ve Özkara (2015) and Erdoğan (2015) support this result in their studies.

Another result of the study is that the psychological contract breach has an effect on behavioral cynicism which is the dimension of organizational cynicism. When employees are perceived the psychological contract breach, they show undesirable behavior such as giving negative opinions and complaining about their organization to their environment that causes behavioral cynicism. In this context, it can be said that the psychological contract breach has a significant and positive effect on behavioral cynicism which is the dimension of organizational cynicism. Thus, $1.H_{1c}$ hypothesis is supported. Sarıkaya (2017), Apaydın (2016), Çetinkaya ve Özkara (2015) and Erdoğan (2015) support this result in their studies.

Giriş

Günümüzde örgütlerin hedeflerini gerçekleştirmesinde rol oynayan en önemli stratejik unsurlardan biri iş görenlerdir. İş görenler örgütlerin hedeflerini gerçekleştirebilmesi amacıyla istihdam edilmesine karşın bireysel beklentilerini karşılamak için çalışmaktadırlar. İş görenler çalışma hayatları boyunca örgütlerinden ekonomik, sosyal ve kişisel gelişim taleplerinin karşılanması beklentisi içindedirler. Bu beklentilerinin karşılanmaması ise örgüt başarısını etkilemekte ve iş görenlerin zihinlerinde örgüte karşı olumsuz bir algı oluşabilmektedir.

Bir başka ifadeyle, örgütlerin vaatlerini yerine getirmemesi iş gören üzerinde olumsuz algıya neden olmaktadır. Bu algılardan biri ise psikolojik sözleşme ihlalidir. Psikolojik sözleşme ihlali, iş görenlerin çalıştıkları örgütün vaatlerini yerine getirmediğine yönelik algıdır (Jiang et al., 2017: 732, Robinson & Morrison 2000: 527). Örgütler iş görenlerine vermiş oldukları vaatleri yerine getirmediklerinde, işgörenler örgütlerinin dürüst olmadığı inancına sahip olabilirler. İş görenlerin örgütün dürüst olmadığına yönelik algısı ise örgütsel sinizme neden olmaktadır. Örgütsel sinizm ise iş görenlerin örgütlerini eleştirmesi, örgüte karşı güvensizlik, kızgınlık, ümitsizlik ve utanç hissetmesidir (Andersson, 1996: 1397-1398). Bahsi geçen ilişki çerçevesinde psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizme neden olabileceği görüşünden hareketle bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Bir başka ifadeyle, örgütler iş görenlerine vermiş oldukları vaatleri yerine getirmedikleri, psikolojik sözleşme ihlali gerçekleştirdiklerinde iş görenler örgütlerine güvenmeme ve öfke duyması gibi olumsuz davranışlar gösterebilecektir. Örgütlerin amaçlarına ulaşabilmesi ise beklentisi karşılanan, tatmin olan ve örgütüne güvenen iş görenler ile mümkündür. Dolayısıyla bahsi geçen kavramlar arasındaki ilişkiyi tanımlamak hem literatüre hem de örgütlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra, günümüzde tüketicilerin davranışlarında meydana gelen değişiklik çağrı merkezi sektörünün önemini arttırmaktadır. Özellikle tüketicilerin yaşamış oldukları olumsuz deneyimlere anında yapıcı çözüm alma isteği çağrı merkezi sektörünün önemini arttırmaktadır. Ayrıca çağrı merkezi sektöründeki olumsuz çalışma koşulları iş görenlerin psikolojik sözleşme ihlali ve örgütsel sinizm algılarını arttırabilmektedir. Bu nedenle bu çalışma çağrı merkezi sektöründe görev yapan beyaz yakalı iş görenler üzerine yapılmıştır.

Bu çalışmanın literatür bölümünde psikolojik sözleşme ihlali ile örgütsel sinizm kavramlarına yönelik genel bilgilere yer verilecektir. Araştırma bölümünde ise, İstanbul'da çağrı merkezi sektöründe görev yapan beyaz yakalı iş görenlere yönelik bir araştırma yer alacaktır. İlgili yazın incelendiğinde, psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerine etkisi ile ilgili birçok çalışma yapılmış olmasına rağmen çağrı merkezi sektörü üzerinde pek fazla çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle, bu çalışmanın konuyla ilgili yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmada psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm ve örgütsel sinizmin alt boyutları (bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm, davranışsal sinizm) üzerine etkisi incelenecektir.

Literatür Taraması

Psikolojik Sözleşme İhlali

Psikolojik sözleşme, iş gören ve işveren arasındaki karşılıklı yükümlülüklerden kaynaklanan beklenti olup iş görenin kazandığı hak ve işverenin bu hakkı vermesine ilişkin inanç bütünüdür (Rousseau, 1989: 123). Bir başka deyişle, psikolojik sözleşme, yazılı olarak sergilenmeyen, iş gören ile işveren arasında ima edilen bireysel inanç ve davranışlar (Coyle-Shapiro and Kessler, 2000: 905; George, 2009: 56) olup iş gören ve işveren arasında yapılan yazılı sözleşmeden daha fazlasını ifade etmektedir (Sarıkaya & Kök, 2017: 129). Bu bağlamda, psikolojik sözleşme, bireysel olarak kabul edilen ve hem örgütün hem de bireyin yükümlülüklerini kapsayan tek taraflı sözleşmedir (Walker & Hutton, 2006: 434).

Psikolojik sözleşme kavramı araştırmacılar tarafından ilgi çeken kavramlardan biri olup son zamanlarda araştırmacılar psikolojik sözleşme ihlali üzerine çalışmalar da yapmaktadır. Psikolojik sözleşme ihlali, iş görenlerin çalıştıkları örgütün vaatlerini yerine getirmediğine yönelik algıdır. Bir başka ifadeyle, örgütler iş görenlerin beklentilerini karşılayamadığında psikolojik sözleşme ihlali ortaya çıkmaktadır (Jiang et al., 2017: 732). Farklı bir tanıma göre, psikolojik sözleşme ihlali, örgütlerin iş görenlere sundukları vaatleri yerine getirmemesidir (Kickul et al., 2002: 324). Psikolojik sözleşme ihlali, örgütün psikolojik sözleşme dâhilindeki yükümlülüklerini her iş görene aynı oranda yerine getirmemesinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle psikolojik sözleşme ihlali, işverenin ne vaat ettiği ve iş görenin ne sunduğuna ilişkin algısına dayanan bilişsel değerlendirmelerdir (Robinson & Morrison, 1995: 290).

Psikolojik sözleşme ihlali literatürde ihlal (*breach*) ve reddetme (*violation*) olmak üzere iki boyutta incelenmiştir. İş görenin psikolojik sözleşme ihlalinin algılamasından sonra bilişsel boyutta yorumlama süreci başlaması ihlal boyutudur. Örgüte karşı bilişsel değerlendirme sürecine giren iş görenler, örgütün psikolojik sözleşmeyi neden ve nasıl ihlal ettiğini değerlendirirler. İş görenin bilişsel yorumlama süreci ihlale verdiği anlama bağlıdır ve ihlal

boyutu iş görenin bilişsel olarak değerlendirdiği olayın nitelikleriyle de ilgilidir. (Robinson & Morrison, 1995: 296). Bunun yanında, örgütün iş görenlerine adaletli davranıp davranmadığı düşüncesi ihlale neden olmaktadır. Örgütte meydana gelen adaletsizlik iş görenin ihlal boyutunu algılamasına neden olabilir (Robinson et al., 1994: 141). Buna karşın, örgütün iş görene verdiği çeşitli sözleri tutmaması, iş görenlerin psikolojik sözleşmenin ihlal edildiğine yönelik algılarını arttırabilir. Bir başka deyişle, örgütün vaatlerini yerine getirmemesi iş görenlerin örgüte olan inancını olumsuz etkiler ve psikolojik sözleşmenin ihlal edildiğine inanabilir (Kickul, 2001: 322).

Psikolojik sözleşme ihlalinin bir diğer boyutu olan reddetme ise iş görenlerin örgütün psikolojik sözleşmeyi yerine getirmede başarısız olduğuna dair olumsuz inançlarıdır. Bir başka ifadeyle, iş görenlerin algıladıkları ihlal sonrası gösterdikleri duyuşsal tepki psikolojik sözleşme ihlalinin reddetme boyutudur (Robinson & Morrison, 2000: 532). Ayrıca, iş görenlerin duyuşsal yorumlama sürecinde kızgın olması, haksızlığa uğradığını ve kendilerine adaletsiz davranıldığını hissetmesi psikolojik sözleşmenin reddetme boyutudur (Aykanat, 2014: 20-30). Aynı zamanda, iş görenlerin olumsuz inançları, işverenin verdiği sözlerin doğruluğunu ve açıklığını duyuşsal olarak sorgulamasına psikolojik sözleşme ihlali reddedilme boyutuna neden olmaktadır (Robinson & Rousseau, 1994: 248). Bunun yanı sıra, işverenin yerine getirilmemiş sözleri iş görenlerin eşitsizlik algısını arttırmaktadır. Bu bağlamda eşitsizlik algısı iş görenlerin işverene olumsuz duyuşsal olarak tepki göstermelerine yani psikolojik sözleşme reddetme boyutuna neden olmaktadır (Kickul, 2001: 323).

Örgütlerde psikolojik sözleşme ihlalinin ortaya çıkma nedenleri farklılık göstermektedir. Genel olarak, psikolojik sözleşme ihlali, iş görenin karşılanmayan beklentilerinden kaynaklanmaktadır (Rousseau, 1995: 153). Robinson ve Morrison (2000: 531-532)'a göre, işverenin vaatlerini yerine getirmeyeceğini algılamasıyla örgüte karşı güven duymayacağını ve psikolojik sözleşme ihlaline neden olacağı belirtilmektedir. Son yıllarda kurumların yeniden yapılanması, büyümesi veya küçülmesi psikolojik sözleşme ihlaline neden olmaktadır. Çünkü örgütün yaşadığı değişimin yarattığı baskı, iş gören ve örgüt arasındaki psikolojik sözleşme ihlaline neden olabilmektedir (Robinson, 1996: 574). Bunun yanı sıra, psikolojik sözleşme ihlali nedenleri arasında işten çıkartmaların artması, gelir kesintileri, ücretlerde artış sağlanmaması, stratejilerde değişiklikler ve departmanların birleşmesi yer almaktadır (Conway et al., 2014: 739).

Psikolojik sözleşme ihlali, iş görenlerde olumsuz davranışlara neden olabileceği ifade edilmektedir (Turnley & Feldman, 2000: 41). Psikolojik sözleşme ihlali algısının sonuçları, iş tatmini, örgütsel güven, iş görenin yükümlülük hissini, örgütsel vatandaşlık davranışlarının ve iş performansının azalması

(Robinson & Morrison, 1995: 289), kızgınlık ve umursamazlık gibi duyguların yanı sıra adaletsizlik ve eşitsizlik gibi algıların artması iş görenin devamsızlık yapması, işe geç gelmesi, işten erken ayrılması ve işe karşı isteksiz olması yer almaktadır (Brett, 1980: 47).

Örgütsel Sinizm

Örgütsel sinizm iş görenlerin, örgütlerinin dürüstlükten yoksun olduğuna dair inancıdır. Bir başka tanıma göre, örgütsel sinizm, iş görenlerin yönetimi küçük görmesi ve/veya iş arkadaşlarını hor görmesidir. Bunun yanı sıra, örgütsel sinizm, iş görenlerin örgütlerini eleştirmesi, örgüte karşı güvensizlik, kızgınlık, ümitsizlik ve utanç duymasıdır (Andersson, 1996: 1397-1398). Bir başka tanıma göre örgütsel sinizm, iş görenlerin örgütün dürüstlük ve samimiyetten uzak olduğuna dair inançlarıdır (Dean et al., 1998: 345).

Bu bağlamda, örgütsel sinizm algıları yüksek olan kişilerin belirgin davranışsal eğilimlerine örnek olarak, iş görenlerin kurumlarını küçümsemeleri, alaycı ifadeler kullanmaları ve sert eleştirilerde bulunmalarıdır. Ek olarak, örgütsel sinizm algısı yüksek olan iş görenler, gelecekte ortaya çıkabilecek olaylarda sürekli olumsuz tahminlerde bulunma eğilimindedirler. Aynı zamanda, bu iş görenler kurumu küçük düşürecek davranışlar sergileme, birbirleriyle göz devirerek bakışma ve alaycı şekilde gülümseme eğilimi gösterirler (Dean et al., 1998: 346).

İş görenlerin örgütlerinden beklediklerini görememeleri, haksızlıkların arttığını düşünmeleri sonucunda örgütsel sinizm algıları artabilecektir. Örgütsel sinizm kurum politikasındaki olumsuzluklardan dolayı iş görenlerde olumsuz inanç oluşturmaktadır (Johnson & O'Leary-Kelly, 2003: 642). Örgütsel sinizm algısı yüksek iş görenler, üst yönetimin aldığı kararlara güvenmezler, üst yönetimin örgütün emeklerini sömüreceğine, dürüst ve açık olmadığına inanırlar (Andersson & Bateman, 1997: 449-451).

Dean et al. (1998: 345) göre örgütsel sinizm üç boyut olarak ele alınmıştır. Bu boyutlar, bilişsel (inanç) sinizm, duyuşsal (duygu) sinizm ve davranışsal (davranış) sinizm şeklindedir. Bilişsel sinizm iş görenlerin, örgütlerinin kendilerine ihanet ettiğine ve onlara erdemli davranılmadığına dair inançlardır (Dean et al., 1998: 346). Aynı zamanda, iş görenin örgütünü küçük görmesi, örgütüne karşı öfke duyması ya da örgütünü aşağılaması gibi olumsuz duygular ile kendini göstermektedir (Özdevecioğlu & Karadal, 2008: 56). Bir başka ifadeyle, bilişsel sinizm, iş görenlerin örgütlerine yönelik sınırlı bir tutuma sahip olma ve hor görmesidir (Özler et al., 2010: 55). Bir başka ifadeye göre, bilişsel sinizm, örgütte dürüstlük, adalet ve samimiyet duygularına olan inancın azalmasından kaynaklı ortaya çıktığı belirtilmektedir (Nafei, 2013: 11). Görev yaptıkları örgütte, bilişsel sinizm tutumu sergileyen iş görenler, resmî belgeleri, örgüt politikalarını dikkate almamaktadırlar ve

insan davranışlarının güvenilmez ve tutarsız olduğu inancına sahip olurlar (Çalışkan, 2014: 368).

Duyuşsal sinizm iş görenin olumsuz olarak nitelendirdiği örgütlerine yönelik duygusal deneyimleridir. Duyuşsal sinizm, iş görenin iş yerinde meydana gelen duruma karşı gösterdiği duygusal tepki olup iş görenlerin inanç ve düşüncelerin yanında örgüte yönelik öfke, korku, utanç hissetme gibi duygusal tepkilerini içermektedir (Özdevecioğlu & Karadal, 2008: 56). Duyuşsal sinizm algısı yüksek iş görenler, örgütlerine yönelik olumsuz inançları olan kişiler olmalarının yanı sıra iyiliğe inanmayan ve kötümser kişiler olarak da bilinmektedir (Dean et al., 1998: 346). Yüksek düzeyde duyuşsal sinizm algısına sahip iş görenler, çalıştıkları örgüte karşı öfke hissederek nefret duygusu geliştirir, kırgınlık, hayal kırıklığı, çaresizlik, kendini beğenmişlik, saygısızca davranma, hüsrana, utanç gibi olumsuz duygular hissedebilirler (Abraham, 2000: 269; Nafei, 2013: 11).

Davranışsal sinizm, iş görenlerin çalıştıkları örgüte karşı olumsuz davranışlar göstermesidir (Nafei, 2013: 12). Bunun yanı sıra, davranışsal sinizm, iş görenin örgütü hakkında çevresine olumsuz görüşler iletilmesi, örgütünü eleştirmesi ve çalıştığı kurumu şikâyet etmesidir. Davranışsal sinizm algısı yüksek iş görenler, iş yerlerinde gelecek dönemlerde yapılması düşünülen uygulamalar için olumsuz ve karamsar yorumlar yapma eğiliminde olabilmektedirler (Dean et al., 1998: 345). Davranışsal sinizmde iş görenler örgütün bir parçası olduğuna inanmaz, çalıştığı örgütten şikâyetçi olur ve alaycı bir tutum takınarak örgütüne yönelik sert eleştirilerde bulunabilir. Davranışsal sinizm algısına sahip iş görenler, etraflarındaki insanları küçük düşürmeye yönelik davranışlar sergileyebilmekte ve sözsüz davranışlar ile de örgüte karşı olumsuz tutumlar gösterebilirler (Erarşlan et al., 2018: 908). İş görenlerin birbirleri ile imalı bakışmaları, göz devirmeleri ve alaycı gülümsemeleri sözsüz davranışlara örnek olabilmektedir (Dean et al., 1998: 346).

Örgütsel sinizmin olumsuz sonuçları arasında iş tatminsizliği, örgüte olan güvenin, adaletin, işe bağlılığın ve performansın azalması, çatışma, işe devamsızlık, tükenmişlik, işe yabancılaşma, özgüven eksikliği ve işten ayrılma niyetinde artış yer almaktadır (Abraham, 2000: 276; Andersson, 1996: 1398; Andersson & Bateman 1997: 450; Naus, 2007: 686). Örgütsel sinizmin davranışsal sonuçları ile ilgili çalışmalar incelendiğinde ise örgütsel sinizm iş görenler üzerinde, alkol kullanma, sigaraya başlama (Houston & Vavak 1991: 12), aşırı kilo alma gibi sonuçlara neden olduğu görülmektedir (Brandes, 1997: 34).

Araştırmanın Yöntem Bilimi

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Psikolojik sözleşme ihlali, iş görenlere verilen sözlerin tutulmaması, vaatlerin yerine getirilmemesi sonucu zihinlerinde oluşan algıdır. Eğer iş görenlerin örgütlerine yönelik beklentileri karşılanmazsa psikolojik sözleşme ihlali oluşabilir. Beklentileri gerçekleşmeyen iş görenler örgütlerinin verdiği sözü tutmadığını algıladıklarında ise örgütlerine yönelik öfke, kızgınlık ve hayal kırıklığı hissedebilirler. İş görenlerin örgütlerine öfke, kızgınlık ve hayal kırıklığı hissetmesi ise örgütsel sinizme neden olabilmektedir. Dolayısıyla, psikolojik sözleşme ihlali algısına sahip olan iş görenler örgütteki beklentileri karşılanmadığından dolayı örgütlerinin dürüstlükten yoksun olduğuna dair inanabilir, örgütünü eleştirebilir ya da örgütüne güven duymamasına, bir başka deyişle örgütsel sinizme neden olabilir. Bahsi geçen ilişki çerçevesinde psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizme neden olabileceği görüşünden hareketle bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Bunun yanı sıra, literatürde psikolojik sözleşme ihlali ve örgütsel sinizm kavramlarına yönelik çalışmalar olmasına karşın çağrı merkezi sektöründe beyaz yakalı iş görenlere yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır. Günümüzde tüketicilerin davranışlarında meydana gelen değişiklik çağrı merkezi sektörünün önemini arttırmaktadır. Özellikle tüketicilerin yaşamış oldukları olumsuz deneyimlere anında yapıcı çözüm alma isteği çağrı merkezi sektörünün önemini arttırmaktadır. Ayrıca çağrı merkezi sektöründeki olumsuz çalışma koşulları iş görenlerin psikolojik sözleşme ihlali ve örgütsel sinizm algılarını arttırabilmektedir. Bu nedenle bu çalışma çağrı merkezi sektöründe görev yapan beyaz yakalı iş görenlere yapılmasıyla özgünlük kazanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm ve örgütsel sinizm boyutları olan, bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm ve davranışsal sinizm üzerinde etkisi olabileceği tahmin edilerek bu ilişkilerin açıklanması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma, 2019 yılında İstanbul'da telekomünikasyon sektöründe faaliyet gösteren özel bir kuruluşun çağrı merkezi iştirak şirketinde görev yapan beyaz yakalı çalışanlar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda bahsi geçen kurumun insan kaynakları yöneticisiyle görüşülmüş ve 349 beyaz yakalı iş görenin bu şirkette çalıştığı bilgisi edinilmiştir. Dolayısıyla, araştırmanın evreni bahsi geçen telekomünikasyon şirketinde çalışan 349 beyaz yakalı iş görendir. Ana kütle üzerinden örnek kütle hesabına göre 349 örnek büyüklüğü %95 güven sınırları içerisinde ve %5 anlamlılık düzeyinde örneklem sayısının 184 olduğu hesaplanmıştır. Çağrı merkezi beyaz yakalı iş görenleri ile birebir görüşme yolu ile anket paylaşılmış, gönüllülük esasına göre uygulama gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda, bahsi geçen kurumun tüm

iş görenleri ile anket paylaşılmış olup araştırma kapsamında değerlendirilen katılımcı sayısı 191 olmuştur.

Araştırmada telekomünikasyon iştirak şirketinde görev yapan beyaz yakalı iş görenlerin tercih edilme sebebi, bahsi geçen şirketteki beyaz yakalı iş görenler örgütteki üst düzey yöneticiler ile çoğu zaman birlikte çalışma ve daha fazla iletişim kurma fırsatı bulmalarındır. Üst düzey yöneticiler ile kurulan iletişimde işgörenler çeşitli beklentilere girmektedir. Kimi zaman bu beklentiler örgüt ve yöneticiler tarafından karşılanabilirken kimi zaman farklı gerekçeler sunularak karşılanmayabilmektedir. Beklentileri karşılanmayan iş görenler örgütlerinin adil ve dürüst olmadığına dair inançlara sahip olabilecek ve örgütsel sinizm algıları artabilecektir. Dolayısıyla, bu çalışma bahsi geçen ilişkiden dolayı çağrı merkezinde çalışan beyaz yakalı iş görenler ile gerçekleştirilmiştir.

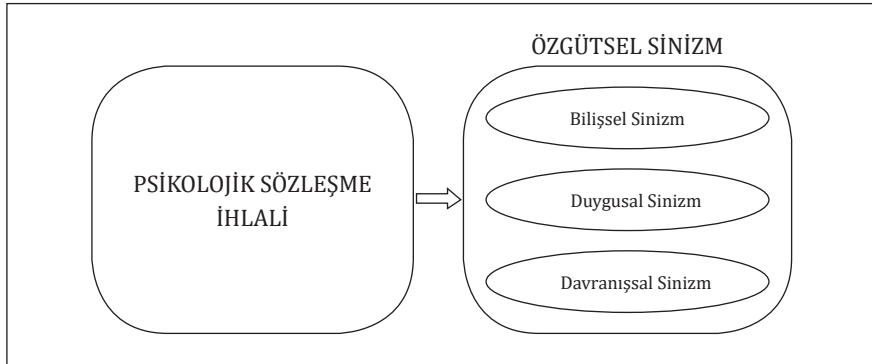
Araştırmanın Modeli, Değişkenleri ve Hipotezleri

Araştırma amacıyla geliştirilen model sosyal mübadele teorisine dayanmaktadır (Cihangiroğlu & Şahin, 2010). Sosyal mübadele teorisi, sosyal hayatta çoğunlukla bireyler arası yaşanan iletişim ve etkileşimleri kapsamaktadır (Cook & Rice, 2006). Bunun yanı sıra, sosyal mübadele teorisine göre, birbirleriyle çıkar ilişkisi olan taraflar karşılıklı olarak birbirlerine iyilikler yapmaktadırlar. Başka bir ifadeyle, taraflardan biri diğerine gönüllü olarak fayda sağlarken diğeri kendi çıkarı için diğeri tarafa geri dönüş sağlamaktadır (Whitener, et al., 1998).

Bu araştırma psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın bağımsız değişkeni psikolojik sözleşme ihlali, bağımlı değişkeni ise örgütsel sinizm'dir.

Araştırmanın modeli Şekil 1'de gösterildiği gibi, psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla kurulmuştur.

Şekil 1. Araştırmanın modeli

Araştırmada psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerindeki etkisinin saptanması amacıyla aşağıdaki H_1 hipotezi kurulmuştur:

H_1 : Psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerinde etkisi vardır.

Aynı zamanda, araştırmanın amacı doğrultusunda psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm boyutları olan bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm ve davranışsal sinizm üzerinde etkisi olabileceği görüşünden hareketle alt hipotezler kurulmuştur:

H_{1a} : Psikolojik sözleşme ihlalinin bilişsel sinizm üzerinde etkisi vardır.

H_{1b} : Psikolojik sözleşme ihlalinin duyuşsal sinizm üzerinde etkisi vardır.

H_{1c} : Psikolojik sözleşme ihlalinin davranışsal sinizm üzerinde etkisi vardır.

Değişkenlere İlişkin Ölçme Araçları

Çalışmada kullanılan ölçekler, detaylı bir literatür taramasından sonra belirlenmiş olup, geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerdir. Bu çalışmada psikolojik sözleşme ihlali ve örgütsel sinizm ölçekleri kullanılmıştır.

Katılımcıların psikolojik sözleşme ihlali algısını belirlemeye yönelik, Robinson ve Morrison (2000) tarafından geliştirilen 9 ifadeli psikolojik sözleşme ihlali ölçeği kullanılmıştır. Psikolojik sözleşme ihlali ölçeği, ihlal (breach) (5 ifade: 1. 2. 3. 4 ve 5) ve reddetme (violation) (4 ifade: 6. 7. 8. ve 9.) olmak üzere 9 ifade ve 2 boyuttan oluşmaktadır. Psikolojik sözleşme ihlali ölçeğinde yer alan 1. 2. ve 3. ifadeler ters yönlü olup puanlamaları tersine yapılmıştır. Psikolojik sözleşme ölçeğinin Türkçe'ye çevirisi araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçekte yer alan ifadeler öncelikli olarak İngilizce'den Türkçe'ye çevrilmiş ve bir dil bilimci tarafından kontrolü sağlanmıştır. Ardından Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiş anlam kaybı yaşanıp yaşanmadığı dikkate alınmıştır. Bu doğrultuda anket formu dizayn edilmiştir.

Araştırmada aynı zamanda, Brandes (1997) tarafından geliştirilen örgütsel sinizm ölçeği kullanılmıştır. Örgütsel sinizm ölçeği bilişsel sinizm (5 ifade:1. 2. 3. 4. ve 5.), duyuşsal sinizm (4 ifade:6. 7. 8. ve 9.) ve davranışsal sinizm (5 ifade:10. 11. 12. 13. ve 14.) olmak üzere 14 ifade ve 3 boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe'ye çevirisinde Koçoğlu (2014)'nin çalışmasından yararlanılmıştır.

Anketin son bölümünde ise katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla cinsiyet, yaş, eğitim durumu, gelir durumu, medeni durum, çalışma hayatı kıdemi, kurum kıdemi ve mevcut yöneticisiyle çalışma sürelerini belirlemeye yönelik ifadeler bulunmaktadır.

Anket formu, demografik ifadeler haricinde, 5'li likert ölçeğine göre derecelendirilmiştir. 5'li likert ölçeğine göre derecelendirmeler; Kesinlikle Katılmıyorum (1), Katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (4), Kesinlikle Katılıyorum (5) şeklinde sıralanmıştır.

Bulgular

Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Betimleyici İstatistikler

Araştırma kapsamına alınan katılımcıların demografik özelliklerine yönelik betimleyici istatistikler Tablo 1’de gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özelliklerine yönelik betimleyici istatistik sonuçları

Demografik Özellikler	Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet		
Kadın	85	44,5
Erkek	106	55,5
Yaş		
20-25	12	6,3
26-30	47	24,6
31-35	70	36,6
36-40	42	22
41-45	17	8,9
46 ve üzeri	3	1,6
Eğitim Durumu		
İlköğretim	1	0,5
Lise	17	8,9
Önlisans	19	9,9
Lisans	125	65,4
Yüksek Lisans	28	14,8
Doktora	1	0,5
Gelir Durumu		
2000 ve altı	10	5,2
2001-4000	74	38,7
4001-6000	74	38,7
6001-8000	19	9,9
8001-10000	13	7
10001 ve üzeri	1	0,5
Medeni Durumu		
Evli	113	59,2
Bekar	78	40,8
Çalışma Hayatı Kıdemi		
1 yıldan az	3	1,6
1-3 yıl	14	7,3
4-6 yıl	27	14,1
7-9 yıl	41	21,5
10-12 yıl	47	24,6
13-15 yıl	21	11
16 yıl ve üzeri	38	19,9
Kurum Kıdemi		
1 yıldan az	8	4,2
1-3 yıl	45	23,6
4-6 yıl	41	21,5
7-9 yıl	52	27,2
10-12 yıl	40	20,9
13-15 yıl	4	2,1
16 yıl ve üzeri	1	0,5
Mevcut Yönetici ile Çalışma Süresi		
1 yıldan az	21	11
1-3 yıl	100	52,4
4-6 yıl	44	23
7-9 yıl	21	11
10-12 yıl	3	1,6
13-15 yıl	2	1

Tablo 1’de görüldüğü üzere, araştırmaya dâhil olan 191 katılımcının demografik verileri incelendiğinde, katılımcıların %44,5’i kadın, %55,5’i erkek olup %6,3’ü 20-25 yaş, %24,6’sı 26-30 yaş, %36,6’sı 31-35 yaş, %22’si 36-40 yaş, %8,9’u 41-45 yaş ve %1,6’sı 46 yaş ve üzerindedir. Katılımcıların %0,5’i ilköğretim, %8,9’u lise, %9,9’u ön lisans, %65,4’ü lisans, %14,8’i yüksek lisans ve %0,5’i doktora mezundur. Ankete katılanların %5,2’si 2000 ve altı, %38,7’si 2001-4000, %38,7’si 4001-6000, %9,9’u 6001-8000, %7’si 8001-10000 ve %0,5’i 10001 ve üzeri gelire sahiptir. Katılımcıların %59,2’si evli, %40,8’i bekar. Katılımcıların %1,6’sı 1 yıldan az, %7,3’ü 1-3 yıl, %14,1’i 4-6 yıl, %21,5’i 7-9 yıl, %24,6’sı 10-12 yıl, %11’i 13-15 yıl, %19,9’u 16 yıl ve üzeri çalışma hayatı kademine sahiptir. Diğer taraftan katılımcıların %4,2’si 1 yıldan az, %23,6’sı 1-3 yıl, %21,5’i 4-6 yıl, %27,2’si 7-9 yıl, %20,9’u 10-12 yıl, %2,1’i 13-15 yıl ve %0,5’i 16 yıl ve üzeri kurum kademine sahiptir. Araştırmaya katılan katılımcıların %11’i 1 yıldan az, %52,4’ü 1-3 yıl, %23’ü 4-6 yıl, %11’i 7-9 yıl, %1,6’sı 10-12 yıl, %1’i 13-15 yıl mevcut yöneticisi ile çalışmaktadır.

Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Psikolojik Sözleşme İhlali Ölçeğine Yönelik Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Psikolojik sözleşme ihlali ölçeğine uygulanan geçerlilik analizi sonucunda KMO değeri 0,86’dır. KMO değeri 1’e yakındır. Barlett testi 0,000 olarak anlamlı çıkmıştır. Bu sebeple elde edilen veri grubu geçerlilik analizi için uygundur (Durmuş et al., 2011: 80).

Psikolojik sözleşme ihlali ölçeğine varimax rotasyon yöntemi kullanılarak geçerlilik analizi uygulanmıştır. Psikolojik sözleşme ihlali ölçeğine uygulanan geçerlilik analizi sonucunda ölçeğin 5. ifadesi (“*Kendi payıma düşenleri yapmama karşın, işverenim bana verdiği sözlerin çoğunu tutmadı.*”) faktör yükü 0,50’nin altında kaldığı için analizden çıkarılmıştır (Durmuş et al., 2011: 85). Ölçek, orijinal ölçekte ki gibi, Tablo 2’de görüldüğü üzere 2 boyutlu yapı oluşturmuştur.

Tablo 2. Psikolojik sözleşme ihlali ölçeğine yönelik faktör değerleri

Psikolojik Sözleşme İhlali İfadeleri	1	2
RD4: “İş yerim tarafından nasıl muamele edildiğimi düşündükçe öfke hissediyorum.”	0,88	
RD2: “İş yerim tarafından ihanete uğramış hissediyorum.”	0,88	
RD1: “İş yerime karşı oldukça büyük bir öfke hissediyorum.”	0,88	
RD3: “İş yerimin aramızdaki sözleşmeyi ihlal ettiğini hissediyorum.”	0,83	
İ2: “İşverenimin işe alındığımdan beri bana vermiş olduğu sözleri yerine getirdiğini düşünüyorum. (R)”		0,92
İ1: “İşverenim işe alım sürecinde verdiği sözlerin hemen hemen hepsini şu ana kadar yerine getirdi.(R)”		0,87
İ3: “Şu ana kadar işverenim bana vermiş olduğu sözleri yerine getirmekte mükemmeldi. (R)”		0,87
İ4: “İş yerime, katkılarım karşılığında bana söz verilen her şeyi almadım.”		0,56
Açıklanan Varyans	59,01	18,37
Toplam Açıklanan Varyans	77,38	

İ: İhlal, RD: Reddetme, R: Reverse (Ters Yönlü Soru)

Tablo 2’de görüldüğü üzere, 4 ifadeden oluşan birinci boyut olan reddetme boyutu ifadelerinin faktör yükleri 0,88 ile 0,83 arasında, 4 ifadeden oluşan ikinci boyut olan ihlal boyutu ifadelerinin faktör yükleri 0,92 ile 0,56 arasındadır. 8 ifadeden oluşan psikolojik sözleşme ihlali ölçeğine ait toplam açıklanan varyans ise 77,38’dir.

Psikolojik sözleşme ihlali ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,90’dır. Psikolojik sözleşme ihlali boyutlarının Cronbach alfa değerleri ise reddetme boyutu 0,92 ve ihlal boyutu 0,87’dir. Bu değer doğrultusunda psikolojik sözleşme ihlali ölçeği güvenilir kabul edilmektedir (Cronbach, 1951: 328).

Dolayısıyla, uygulanan faktör ve güvenilirlik analizleri sonucunda ölçek orijinal ölçekteki gibi 2 boyutlu bir yapı oluşturmuştur.

Örgütsel Sinizm Ölçeğine Yönelik Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Örgütsel sinizm ölçeğine uygulanan geçerlilik analizi sonucunda KMO değeri 0,89’dur. KMO değeri 1’e yakındır. Barlett testi 0,000 olarak anlamlı çıkmıştır. Bu sebeple elde edilen veri grubu geçerlilik analizi için uygundur (Durmuş et al., 2011: 80).

Örgütsel sinizm ölçeğine varimax rotasyon yöntemi kullanılarak geçerlilik analizi uygulanmıştır. Örgütsel sinizm ölçeğine uygulanan geçerlilik analizi sonucunda ölçeğin 14. ifadesi (“*Kendimi iş yerimin slogan ve girişimleriyle dalga geçerken bulurum.*”) faktör yükü 0,50’nin altında kaldığı için analizden çıkarılmıştır (Durmuş et al., 2011: 85). Ölçek, orijinal ölçekte ki gibi, Tablo 3’te görüldüğü üzere 3 boyutlu yapı oluşturmuştur.

Tablo 3. Örgütsel sinizm ölçeğine yönelik faktör değerleri

Örgütsel Sinizm İfadeleri	1	2	3
DUS1: “İş yerimi düşündükçe öfkelenirim.”	0,89		
DUS2: “İş yerimi düşündükçe hiddetlenirim.”	0,89		
DUS3: “İş yerimi düşündükçe gerilirim.”	0,88		
DUS4: “İş yerimi düşündükçe içimi sıkıntı kaplar.”	0,86		
BS4: “İş yerim personelinden bir şey bekler, ancak başka bir şeyi ödüllendirir.”		0,72	
BS5: “İş yerimde yapılacağı söylenenler ile gerçekten yapılanlar arasında çok az benzerlik görüyorum.”		0,70	
BS2: “İş yerimin politika, amaç ve uygulamalarında çok az ortak yönler görülmektedir.”		0,68	
BS1: “İş yerimin bir şey söylediğine ve başka bir şey yaptığına inanıyorum.”		0,65	
BS3: “İş yerimde bir şeyin yapılacağı söylendiğinde, bu şeyin gerçekten gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini merak ederim.”		0,65	
DAS4: “İş yerimin uygulama ve politikalarını başkalarıyla eleştiririm.”			0,79
DAS3: “İş yerimde işlerin nasıl yürütüldüğü hakkında diğerleriyle sıklıkla konuşurum.”			0,77
DAS1: “İş yerim dışındaki arkadaşlarıma, iş yerimde işlerin nasıl olduğu hakkında şikâyet ederim.”			0,68
DAS2: “Çalışma arkadaşlarımla manalı bakışırız.”			0,64
Açıklanan Varyans	45,77	11,94	9,05
Toplam Açıklanan Varyans		66,76	

BS: Bilişsel Sinizm, DAS: Davranışsal Sinizm, DUS: Duyuşsal Sinizm

Tablo 3'te görüldüğü üzere, 4 ifadeden oluşan birinci boyut olan duyuşsal sinizm ifadelerinin faktör yükleri 0,89 ile 0,86 arasında, 5 ifadeden oluşan ikinci boyut olan bilişsel sinizm ifadelerinin faktör yükleri 0,72 ile 0,65 arasında ve 4 ifadeden oluşan üçüncü boyut olan davranışsal sinizm ifadelerinin faktör yükleri 0,79 ile 0,64 arasındadır. 13 ifadeden oluşan örgütsel sinizm ölçeğine ait toplam açıklanan varyans ise 66,76'dır.

Örgütsel sinizm ölçeğinin Cronbach alfa değeri 0,89'dur. Örgütsel sinizm alt boyutlarının Cronbach alfa değerleri ise duyuşsal sinizm 0,96, bilişsel sinizm 0,76 ve davranışsal sinizm 0,78'dir. Bu veriler doğrultusunda örgütsel sinizm ölçeği güvenilir olduğu kabul edilmektedir (Cronbach, 1951: 328).

Dolayısıyla, uygulanan geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sonucunda ölçek orijinal ölçekteki gibi 3 boyutlu bir yapı oluşturmuştur.

Değişkenlere İlişkin Ortalama Değerler

Bu bölümde, araştırmanın değişkenlerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri yer almaktadır. İfadeler 5'li likert ölçeğine göre derecelendirilmiştir. Tablo 4 psikolojik sözleşme ihlali ifadelerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerlerini göstermektedir.

Tablo 4. Psikolojik sözleşme ihlali ifadelerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri

Psikolojik Sözleşme İhlali İfadeleri	İfadelere İlişkin Ortalama Değerler	Standart Sapma
İ1: "İşverenim işe alım sürecinde verdiği sözlerin hemen hemen hepsini şu ana kadar yerine getirdi. (R) "	3,03	1,33
İ2: "İşverenimin işe alındığımdan beri bana vermiş olduğu sözleri yerine getirdiğini düşünüyorum. (R) "	3,04	1,33
İ3: "Şu ana kadar işverenim bana vermiş olduğu sözleri yerine getirmekte mükemmeldi. (R) "	3,18	1,27
İ4: "İş yerime, katkılarım karşılığında bana söz verilen her şeyi almadım."	2,66	1,38
İhlal Boyutu	2,97	1,32
RD1: "İş yerime karşı oldukça büyük bir öfke hissediyorum."	1,99	1,27
RD2: "İş yerim tarafından ihanete uğramış hissediyorum."	2	1,29
RD3: "İş yerimin aramızdaki sözleşmeyi ihlal ettiğini hissediyorum."	1,86	1,20
RD4: "İş yerim tarafından nasıl muamele edildiğimi düşündükçe öfke hissediyorum."	2,09	1,33
Reddetme Boyutu	1,99	1,27
Psikolojik Sözleşme İhlali	2,48	1,30

İ: İhlal, RD: Reddetme, R: Reverse (Ters Yönlü Soru)

Psikolojik sözleşme ihlali boyutlarının ortalaması şu şekildedir; "ihlal" 2,97; "reddetme" 1,99'dur. Psikolojik sözleşme ihlalinin genel ortalaması 2,48'dir. Ortalamalar incelendiğinde, katılımcıların psikolojik sözleşme ihlali algılarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 5 ise örgütsel sinizm ifadelerine ilişkin ortalama ve standart sapma değerlerini göstermektedir.

Tablo 5. Örgütsel sinizm ifadelerine ilişkin ortalama standart sapma değerleri

Örgütsel Sinizm İfadeleri	İfadelere İlişkin Ortalama Değerler	Standart Sapma
BS1: "İş yerimin bir şey söylediğine ve başka bir şey yaptığına inanıyorum."	2,70	1,29
BS2: "İş yerimin politika, amaç ve uygulamalarında çok az ortak yönler görülmektedir."	2,63	1,17
BS3: "İş yerimde bir şeyin yapılacağı söylendiğinde, bu şeyin gerçekten gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini merak ederim."	3,51	1,32
BS4: "İş yerim personelinden bir şey bekler, ancak başka bir şeyi ödüllendirir."	2,69	1,32
BS5: "İş yerimde yapılacağı söylenenler ile gerçekten yapılanlar arasında çok az benzerlik görüyorum."	2,81	1,32
Bilişsel Sinizm	2,87	1,28
DUS1: "İş yerimi düşündükçe öfkelenirim."	1,99	1,23
DUS2: "İş yerimi düşündükçe hiddetlenirim."	1,88	1,14
DUS3: "İş yerimi düşündükçe gerilirim."	2,03	1,23
DUS4: "İş yerimi düşündükçe içimi sıkıntı kaplar."	2,10	1,25
Duyuşsal Sinizm	2	1,21
DAS1: "İş yerim dışındaki arkadaşlarıma, iş yerimde işlerin nasıl olduğu hakkında şikâyet ederim."	2,16	1,27
DAS2: "Çalışma arkadaşlarımla manalı bakışırız."	2,23	1,34
DAS3: "İş yerimde işlerin nasıl yürütüldüğü hakkında diğerleriyle sıklıkla konuşurum."	2,95	1,33
DAS4: "İş yerimin uygulama ve politikalarını başkalarıyla eleştiririm."	2,46	1,27
Davranışsal Sinizm	2,45	1,30
Örgütsel Sinizm	2,44	1,27

BS: Bilişsel Sinizm, DUS: Duyuşsal Sinizm, DAS: Davranışsal Sinizm

Örgütsel sinizmin boyutlarının ortalaması şu şekildedir; "bilişsel sinizm" 2,87; "duyuşsal sinizm" 2; "davranışsal sinizm" 2,45'dir. Örgütsel sinizmin genel ortalaması 2,44'dir. Ortalamalar incelendiğinde, katılımcıların örgütsel sinizm algılarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Değişkenler Arası İlişkilerin Araştırılması

Psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerindeki etkisini belirlemeden önce psikolojik sözleşme ihlali ve psikolojik sözleşme ihlali boyutları ile örgütsel sinizm ve örgütsel sinizmin boyutları arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Bu bağlamda, Tablo 6'da psikolojik sözleşme ihlali ile örgütsel sinizm arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 6. Psikolojik sözleşme ihlali ile örgütsel sinizm arasındaki ilişkiye yönelik korelasyon analizi sonuçları

	Psikolojik Sözleşme İhlali	İhlal Boyutu	Reddetme Boyutu	Örgütsel Sinizm	Bilişsel Sinizm	Duyuşsal Sinizm	Davranışsal Sinizm
Psikolojik Sözleşme İhlali	1						
İhlal Boyutu	0,873**	1					
Reddetme Boyutu	0,879**	0,536**	1				
Örgütsel Sinizm	0,739**	0,532**	0,761**	1			
Bilişsel Sinizm	0,507**	0,392**	0,492**	0,798**	1		
Duyuşsal Sinizm	0,678**	0,427**	0,757**	0,850**	0,489**	1	
Davranışsal Sinizm	0,642**	0,500**	0,624**	0,815**	0,454**	0,595**	1

** : Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlı

Tablo 6'da görüldüğü üzere, psikolojik sözleşme ihlali ile örgütsel sinizm arasında ($r=0,739$) pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

Aynı zamanda Tablo 6'da psikolojik sözleşme ihlali ile psikolojik sözleşme ihlali boyutları olan ihlal ve reddetme arasındaki ilişkiler de yer almaktadır. Psikolojik sözleşme ihlali ile ihlal ($r=0,873$) ve reddetme arasında ($r=0,879$) pozitif ve anlamlı ilişkiler vardır. Bunun yanı sıra, ihlal ile reddetme arasında ($r=0,536$) pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır.

Örgütsel sinizm ve örgütsel sinizm boyutları olan bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm ve davranışsal sinizm arasındaki ilişkiler yine Tablo 6'da yer almaktadır. Örgütsel sinizm ile bilişsel sinizm ($r=0,798$), duyuşsal sinizm ($r=0,850$) ve davranışsal sinizm ($r=0,815$) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler vardır. Bunun yanı sıra bilişsel sinizm ile duyuşsal sinizm ($r=0,489$), bilişsel sinizm ile davranışsal sinizm ($r=0,454$) ve duyuşsal sinizm ile davranışsal sinizm arasında ($r=0,596$) pozitif ve anlamlı ilişkiler vardır.

Aynı zamanda, Tablo 6'da görüldüğü üzere, psikolojik sözleşme ihlali ile örgütsel sinizmin boyutları olan bilişsel sinizm ($r=0,507$), duyuşsal sinizm ($r=0,678$) ve davranışsal sinizm arasında ($r=0,642$) pozitif ve anlamlı ilişkiler vardır.

Ayrıca, psikolojik sözleşme ihlali boyutu olan ihlal ile örgütsel sinizm ve örgütsel sinizm boyutları olan bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm ve davranışsal sinizm arasındaki ilişkiler yine Tablo 6'da yer almaktadır. İhlal ile örgütsel sinizm ($r=0,532$), bilişsel sinizm ($r=0,392$) duyuşsal sinizm ($r=0,427$) ve davranışsal sinizm ($r=0,500$) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler vardır.

Bunun yanı sıra, psikolojik sözleşme ihlali boyutu olan reddetme ile örgütsel sinizm ve örgütsel sinizm alt boyutları olan bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm ve davranışsal sinizm arasındaki ilişkiler yine Tablo 6'da yer almaktadır.

Reddetme ile örgütsel sinizm ($r=0,761$), bilişsel sinizm ($r=0,495$) duyuşsal sinizm ($r=0,757$) ve davranışsal sinizm ($r=0,624$) arasında pozitif ve anlamlı ilişkiler vardır.

Bu bağlamda, araştırmada, psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm ve örgütsel sinizmin boyutları üzerindeki etkisini tespit etmek amacıyla regresyon analizi yapılacaktır.

Tablo 7'de psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm ve örgütsel sinizm boyutları olan bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm ve davranışsal sinizm üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 7. Psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerindeki etkisine yönelik regresyon analizi sonuçları

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	Düzeltilmiş R ²	Beta	t	p
Örgütsel Sinizm	Psikolojik Sözleşme İhlali	0,544	0,739	15,092	0,000
Bilişsel Sinizm		0,253	0,507	8,078	0,000
Duyuşsal Sinizm		0,456	0,678	12,667	0,000
Davranışsal Sinizm		0,409	0,642	11,513	0,000

Yapılan regresyon analizi sonucuna göre, Tablo 7'de görüldüğü üzere iş görenlerin örgütsel sinizme yönelik algılarındaki değişimin %54,4'ünün modele dâhil olan psikolojik sözleşme ihlali değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir. Aynı zamanda uygulanan analiz sonucunda elde edilen değer anlamlı olduğu görülmektedir ($p=0,000(a)$). Tablo 7 aynı zamanda bağımsız değişkendeki bir birimlik artışın bağımlı değişkeni nasıl etkileyeceği gösterilmektedir. Tablo 7'de görüldüğü gibi, psikolojik sözleşme ihlali puanı bir birim arttığında örgütsel sinizm puanı 0,739 (β_1) kadar artacağını söyleyebiliriz. Elde edilen bu beta değerine göre, psikolojik sözleşme ihlali, örgütsel sinizm değişkenini belirli bir ölçüde açıklamaktadır. Modelde, psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerindeki etkisinin doğrusal ve pozitif yönlü olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu doğrultuda H_1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 7'de görüldüğü üzere, iş görenlerin bilişsel sinizme yönelik algılarındaki değişimin %25,3'ünün modele dâhil olan psikolojik sözleşme ihlali değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir. Aynı zamanda uygulanan analiz sonucunda elde edilen değer anlamlı olduğu görülmektedir ($p=0,000(a)$). Tablo 7 aynı zamanda bağımsız değişkendeki bir birimlik artışın bağımlı değişkeni nasıl etkileyeceği gösterilmektedir. Tablo 7'de görüldüğü gibi, psikolojik sözleşme ihlali puanı bir birim arttığında bilişsel sinizm puanı 0,507 (β_1) kadar artacağını söyleyebiliriz. Elde edilen bu beta değerine göre, psikolojik sözleşme ihlali, bilişsel sinizm değişkenini belirli bir ölçüde açıklamaktadır. Modelde, psikolojik sözleşme ihlalinin bilişsel sinizm üzerindeki etkisinin doğrusal ve pozitif yönlü olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu doğrultuda H_{1a} hipotezi kabul edilmiştir.

Yine Tablo 7'de görüldüğü üzere, iş görenlerin duyuşsal sinizme yönelik algılarındaki değişimin %45,6'sının modele dâhil olan psikolojik sözleşme

ihlali değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir. Aynı zamanda uygulanan analiz sonucunda elde edilen değer anlamlı olduğu görülmektedir ($p=0,000(a)$). Tablo 7 aynı zamanda bağımsız değişkendeki bir birimlik artışın bağımlı değişkeni nasıl etkileyeceği gösterilmektedir. Tablo 7'de görüldüğü gibi, psikolojik sözleşme ihlali puanı bir birim arttığında duyuşsal sinizm puanı 0,678 (β_1) kadar artacağını söyleyebiliriz. Elde edilen bu beta değerine göre, psikolojik sözleşme ihlali, duyuşsal sinizm değişkenini belirli bir ölçüde açıklamaktadır. Modelde, psikolojik sözleşme ihlalinin duyuşsal sinizm üzerindeki etkisinin doğrusal ve pozitif yönlü olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu doğrultuda H_{1b} hipotezi kabul edilmiştir.

Aynı zamanda, Tablo 7'de görüldüğü üzere, iş görenlerin davranışsal sinizme yönelik algılarındaki değişimin %40,9'unun modele dâhil olan psikolojik sözleşme ihlali değişkeni tarafından açıklandığı görülmektedir. Ayrıca uygulanan analiz sonucunda elde edilen değer anlamlı olduğu görülmektedir ($p=0,000(a)$). Tablo 7 aynı zamanda bağımsız değişkendeki bir birimlik artışın bağımlı değişkeni nasıl etkileyeceği gösterilmektedir. Tablo 7'de görüldüğü gibi, psikolojik sözleşme ihlali puanı bir birim arttığında davranışsal sinizm puanı 0,642 (β_1) kadar artacağını söyleyebiliriz. Elde edilen bu beta değerine göre, psikolojik sözleşme ihlali, davranışsal sinizm değişkenini belirli bir ölçüde açıklamaktadır. Modelde, psikolojik sözleşme ihlalinin davranışsal sinizm üzerindeki etkisinin doğrusal ve pozitif yönlü olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu doğrultuda H_{1c} hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmanın Sonucu, Kısıtları ve Öneriler

Günümüzde rekabetin yoğun olduğu iş yaşamında örgütler sürdürülebilir olabilmek için iş görenlerin beklentilerini anlamaya çalışmaktadırlar. Diğer bir deyişle, başarılarını sürdürülebilir kılmak isteyen örgütler, rakiplerinden daha iyi olabilmek, stratejilerine uygun hedefleri yakalayabilmek için iş görenlerinin beklentilerini karşılamanın önemini kavramışlardır.

Bir başka ifadeyle, örgütler işgörenlerinin beklentilerini karşıladığı sürece işgörenler örgütlere katkı sağlayabileceklerdir. Bu nedenle örgütler iş görenlerin beklentilerini doğru anlamanın ve yönetmenin önemini fark etmişlerdir. Örgütler işgörenlerinin beklentilerini karşıladıklarında onların örgütlerine olan bağlılığı, güveni, motivasyonu ve iş tatmini olumlu yönde etkilenmektedir. Buna karşın, örgütler iş görenlere karşı yükümlülüklerini yerine getirmediklerinde psikolojik sözleşme ihlali ortaya çıkmaktadır. Psikolojik sözleşme ihlali iş görenin örgütün yükümlülüklerden birini veya birkaçını yerine getirmediğine inanmasıdır.

İş görenlerin gerçekleştirilmesini bekledikleri vaatlerin, örgüt tarafından yerine getirmemesi iş görenler üzerinde olumsuz çıktılara neden olmaktadır. Bu olumsuz çıktılardan biri örgütsel sinizmdir. Örgütsel sinizm, işgörenlerin örgütlerini eleştirmesi, güvenmemesi ve örgütlerine karşı öfke duymasıdır. Dolayısıyla, psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerine etki edileceği beklenmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmanın amacı psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmanın diğer bir amacı ise psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm boyutları olan, bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm ve davranışsal sinizm üzerindeki etkileri de incelemektir.

Bu bağlamda bu çalışma çağrı merkezi sektöründe faaliyet gösteren bir işletmede gerçekleştirilmiştir. Çağrı merkezi sektörü yüksek derecede rutin iş sunan, kısmı süreli çalışmanın (part-time), öğrenci istihdamının yoğun olduğu, kariyer planlamasının açık olmadığı, geçici istihdam sunan ve işten ayrılma oranlarının çok yüksek olduğu bir sektördür. Bahsi geçen olumsuz çalışma şartları çağrı merkezi sektöründe çalışan iş görenlerin psikolojik sözleşme ihlal algılarının yüksek olmasını doğurabilir. Psikolojik sözleşme ihlali yaşayan iş görenler ise örgütlerine yönelik olumsuz tutumlardan biri olan örgütsel sinizm davranışı göstermesine neden olabilir. Dolayısıyla bahsi geçen iki kavram birbiriyle ilişkili olup, örgütlerin nihai amaçlarına ulaşabilmesi iş görenlerinin refahıyla doğru orantılı olduğundan, örgütler iş görenlerinin bu olumsuz algılarını azaltmalı hatta mümkün olduğunca ortadan kaldırmalıdır.

Araştırmanın bulguları genel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların çoğunu erkek ve evli, 31-35 yaş aralığında, lisans mezunu, 2000-6000 ₺ aralığında gelir sahibi, çalışma hayatı kıdemleri 10-12 yıl, kurum kıdeminin 7-9 yıl ve mevcut yönetici ile çalışma süresi 1-3 yıl aralığında olduğu görülmüştür.

Yapılan bu araştırmanın sonucuna göre psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm üzerinde etkisi olduğu görülmüştür. İş görenlerin beklentileri karşılanmadığında örgütlerinin verdiği sözü tutmadığını algıladıklarında iş görenler psikolojik sözleşme ihlali algısına sahip olabilir ve örgütlerinin dürüstlükten yoksun olduğuna inanabilirler. Bir başka ifadeyle, iş görenlerin yaşadıkları bu olumsuz deneyim örgütlerine karşı hayal kırıklığı hissetmesine diğer bir deyişle örgütsel sinizme neden olabilmektedir. Dolayısıyla, iş görenin psikolojik sözleşme ihlali algısının örgütsel sinizm üzerine anlamlı ve pozitif yönlü etkisinin olduğu bu çalışmanın sonucudur. Sarıkaya (2017), Kırboğa (2017), Çetinkaya ve Özkara (2015), Üçok ve Torun, (2014), Yıldırım (2014) ve Johnson ve O'Leary-Kelly (2003) yapmış oldukları çalışmalar da bu sonucu desteklemektedir.

Bu çalışmanın bir diğer sonucu ise psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm boyutları olan bilişsel sinizm, duyuşsal sinizm ve davranışsal sinizm üzerine etkisi olduğudur. Daha önce belirtildiği üzere, örgütlerin iş görenlere verdiği sözleri yerine getirmemesi iş görenlerin zihinlerinde psikolojik sözleşme ihlal algısı oluşturmaktadır. Bu durum iş görenlerin çalıştıkları örgütlerin adaletli, dürüst ve samimi olmadığı inancını doğurup bilişsel sinizme neden olmaktadır. Bu bağlamda psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm boyutu olan bilişsel sinizm üzerine anlamlı ve pozitif yönlü etkisi olduğu söylenebilmektedir. Sarıkaya (2017), Apaydın (2016), Çetinkaya ve Özkara (2015) ve Erdoğan (2015) yapmış oldukları çalışmalarda bu sonucu desteklemektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucu ise psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm boyutu olan duyuşsal sinizm üzerine etkisi olduğudur. İş görenlerin psikolojik sözleşme ihlalinin algıladıktan sonra örgütte meydana gelen olumsuzluklar karşısında duygusal tepkiler vermektedirler. İş görenlerin örgütlerine kızgın olmasına ve örgüte güvenmemesi duyuşsal sinizme neden olmaktadır. Bu bağlamda psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm boyutu olan duyuşsal sinizm üzerine anlamlı ve pozitif yönlü etkisi olduğu söylenebilmektedir. Sarıkaya (2017), Apaydın (2016), Çetinkaya ve Özkara (2015) ve Erdoğan (2015) yapmış oldukları çalışmalarda bu sonucu desteklemektedir.

Araştırmanın bir diğer sonucu ise psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm boyutu olan davranışsal sinizm üzerine etkisi olduğudur. Psikolojik sözleşme ihlali algılayan iş görenler, örgütü hakkında çevresine olumsuz görüş iletme ve şikâyet etme gibi arzu edilmeyen davranış göstermeleri davranışsal sinizme neden olmaktadır. Bu bağlamda psikolojik sözleşme ihlalinin örgütsel sinizm boyutu olan davranışsal sinizm üzerine anlamlı ve pozitif yönlü etkisi olduğu söylenebilmektedir. Sarıkaya (2017), Apaydın (2016), Çetinkaya ve Özkara (2015) ve Erdoğan (2015) yapmış oldukları çalışmalarda bu sonucu desteklemektedirler.

Bu çalışmada elde edilen verilerin çağrı merkezi sektöründeki iş gücünün öneminin kavranmasına, iş görenlerin davranışlarının anlaşılmasına ve etkin bir şekilde yönetilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda çalışmada, yöneticilere, iş görenlere ve araştırmacılara yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur.

Yöneticiler yönetsel becerilerini arttırarak, iş gören beklentilerini karşılayacak örgütsel stratejiler geliştirerek iş görenlerin örgütlerine yönelik psikolojik sözleşme ihlali algılarını azaltabilecektir. Ayrıca, yöneticiler örgütlerin iş görenlerinin beklentilerini karşılayamama nedenleri hakkında onlara detaylı geribildirim vermelidirler. Aynı zamanda, yöneticiler iş görenlere şeffaf olmalı ve gerektiği zaman arzu ettikleri bilgiyi alabilecekleri ve iletişim kurulabilecekleri ortamlar oluşturmalıdır.

Bunun yanı sıra, örgütler danışmanlık yapan işletmelerden destek alarak araştırmalar yaptırabilir. Yapılan bu araştırmalarda iş görenlerin katılımı sağlanmalıdır. İş görenlerin bu çalışmalarda aktif rol alması ve üst yönetime taleplerini iletebileceğini bilmesi süreçlerdeki belirsizliği giderecektir ve onların örgütlerine yönelik psikolojik sözleşme ihlal algılarını azaltabilecektir. Bunun yanında, iş görenlere verilen sözlerin yerine getirilirken onlara geri bildirim verilmesi, maaşlarda iyileşme sağlanması, yönetici desteğinin artırılması gibi uygulamalar psikolojik sözleşme ihlal algısını azaltabilecektir.

Bu çalışmanın sonuçları iş görenler açısından değerlendirildiğinde, örgütler işgörenlerinin beklentilerini karşılayamadıklarında iş görenler örgütlerine yönelik olumsuz duygular hissedebilirler. İş görenler örgütlerine yönelik olumsuz tutum ve davranışlar sergilemeden, sert eleştirilerde bulunmadan önce, örgütte meydana gelen olayların neden-sonuç ilişkisini üstleri ile konuşmaları önerilmektedir. Bir başka ifadeyle, iş görenlerin beklentileri

karşılanmadığı takdirde örgütlerine yönelik sert eleştiriler yapması yerine uygun yer ve zamanda üstleri ile konuşmalıdırlar.

Bu çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlar ile literatüre belli bir katkı sağlamaya çalışılmış olmasına karşın bazı kısıtları bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmanın sadece İstanbul'da çağrı merkezi sektöründe görev yapan beyaz yakalı iş görenler üzerinde gerçekleştirilmiş olması araştırmadaki bulguların diğer çağrı merkezi beyaz yakalı iş görenlerin görüşlerini yansıtacağı anlamına gelmemektedir. Diğer bir ifadeyle, araştırmada elde edilen sonuçlar, sadece araştırmaya katılan çağrı merkezi beyaz yakalı iş görenlerinin oluşturduğu sınırlı örneklem için geçerli olacaktır. Ayrıca çağrı merkezi sektöründe görev yapan beyaz yakalı iş görenlerin zaman kısıtı ve iş yoğunluğu nedeniyle veri toplama sürecinde sadece anket yöntemi kullanılmıştır. Karma veri toplama yöntemleri kullanılarak yapılacak çalışmalarda, geçerlilik ve güvenilirlik açısından çok daha sağlıklı sonuçlar elde edilebilecektir.

Daha sonra yapılacak çalışmalar farklı illerde çağrı merkezi sektöründe görev yapan beyaz yakalı iş görenler ile yapılabilir. Bunun yanı sıra, çağrı merkezi sektöründe görev yapan mavi yakalı iş görenlerin de araştırmaya katılması ile beyaz yakalılarla kıyaslama yapılması araştırma sonuçlarını zenginleştirebilir. Diğer taraftan, örgütsel güven, işten ayrılma niyeti, tükenmişlik, örgütsel bağlılık, örgütsel özdeşleşme, duygusal emek, lider-üye etkileşimi, iş tatmini, örgütsel sessizlik gibi konuların araştırmacılar tarafından incelenerek sosyal bilimler alanına katkı sağlamaları önerilmektedir.

Kaynakça

- Abraham, R. (2000). Organizational cynicism: Bases and consequences. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 126(3), 269-292.
- Andersson, L. M. (1996). Employee cynicism: An examination using a contract violation framework. *Human Relations*, 49(11), 1395-1418.
- Andersson, L. M., & Bateman, T. S. (1997). Cynicism in the workplace: Some causes and effects. *Journal of Organizational Behavior*, 18(5), 449-469.
- Apaydın, M. (2016). *Sosyal değişim, psikolojik sözleşme ihlali, örgütsel sinizm ve işten ayrılma niyeti: Bodrum örneği*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aykanat, Z. (2014). *Psikolojik sözleşmenin ihlali algısında örgütsel adaletin etkisi ve etik liderin aracı değişken olarak rolü: Kalkınma ajanslarında uygulama*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Brandes, P.M. (1997). *Organizational cynicism: Its nature, antecedents, and consequences*. The University of Cincinnati, Published Phd Dissertation, Florida.
- Brett, J. M. (1980). Why employees want unions. *Organizational Dynamics*, 8(4), 47-59.
- Cihangiroğlu, N., & Şahin, B. (2010). Organizasyonlarda önemli bir fenomen: Psikolojik sözleşme. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 6(11), 1-16.
- Conway, N., Kiefer, T., Hartley, J., & Briner, R. B. (2014). Doing more with less? Employee reactions to psychological contract breach via target similarity or spillover during public sector organizational change. *British Journal of Management*, 25(4), 737-754.

- Coyle-Shapiro, J., & Kessler, I. (2000). Consequences of the psychological contract for the employment relationship: A large scale survey. *Journal of Management Studies*, 37(7), 903-930.
- Cook, K. S. & Rice, E. (2006). *Social exchange theory. İçinde Delamater, J. (Ed.) handbook of social psychology*. Kluwer Academic. USA.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Çalışkan, S. (2014). Pozitif örgütsel davranış değişkenleri ile yeni araştırma modelleri geliştirme arayışları: Pozitif örgütsel davranış değişkenlerinin işe adanmışlık, tükenmişlik ve sinizm üzerine etkileri ve bu etkileşimde örgütsel adalet algısının aracılık rolü üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(3), 363-382.
- Çetinkaya, F. F., & Özkara, B. (2015). Hizmet işletmelerinde psikolojik sözleşme ihlalleri ve örgütsel sinizm ilişkisi: Kapadokya bölgesi 4 ve 5 yıldızlı otel işletmelerinde bir araştırma. *Kastamonu University Journal of Economics & Administrative Sciences Faculty*, 9, 72-91.
- Dean Jr, J. W., Brandes, P., & Dharwadkar, R. (1998). Organizational cynicism. *Academy of Management Review*, 23(2), 341-352.
- Durmuş, B., Yurtkuru S.E. & Çinko M. (2011). *Sosyal bilimlerde spss'le veri analizi*. 4. Baskı. Beta Yayıncılık. İstanbul.
- Erarslan, S., Kaya, Ç., & Altındağ, E. (2018). Effect of organizational cynicism and job satisfaction on organizational commitment: An empirical study on banking sector. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences*, 23, 905-922.
- Erdoğan, M. (2015). *Psikolojik sözleşme ihlali algısının örgütsel sinizm ve örgütsel bağlılık üzerine etkisi: Konaklama işletmelerinde bir uygulama*. Yayınlanmış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- George, C. (2009). *The psychological contract: Managing and developing professional groups*. McGraw-Hill Education. UK.
- Houston, B. K., & Vavak, C. R. (1991). Cynical hostility: Developmental factors, psychosocial correlates, and health behaviors. *Health Psychology*, 10(1), 9-17.
- Jiang, H., Chen, Y., Sun, P., & Yang, J. (2017). The relationship between authoritarian leadership and employees' deviant workplace behaviors: The mediating effects of psychological contract violation and organizational cynicism. *Frontiers in Psychology*, 8, 1-12.
- Johnson, J. L., & O'Leary-Kelly, A. M. (2003). The effects of psychological contract breach and organizational cynicism: Not all social exchange violations are created equal. *Journal of Organizational Behavior*, 24(5), 627-647.
- Kırboğa, R. (2017). *Psikolojik sözleşme ihlali ve örgütsel sinizm arasındaki ilişki: Lider-üye etkileşiminin aracılık etkisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kickul, J. (2001). When organizations break their promises: Employee reactions to unfair processes and treatment. *Journal of Business Ethics*, 29(4), 289-307.
- Kickul, J., Lester, S. W., & Finkl, J. (2002). Promise breaking during radical organizational change: do justice interventions make a difference?. *Journal of Organizational Behavior*, 23(4), 469-488.

- Koçoğlu, M. (2014). Cynicism as a mediator of relations between job stress and work alienation: A study from a developing country-Turkey. *Global Business and Management Research*, 6(1), 24-36.
- Nafei, W. A. (2013). Examining the relationship between organizational cynicism and organizational change: A study from Egyptian context. *Journal of Business Administration Research*, 2(2), 1-12.
- Naus, A. J. A. M. (2007). *Organizational cynicism: on the nature, antecedents, and consequences of employee cynicism toward the employing organization*. Published Doctoral Dissertation, Maastricht University.
- Özdevecioğlu M. & Karadal H. (2008). İşgören-işveren ilişkilerinde yeni bir paradigma: Örgütsel sinizm. Örgütsel davranışta seçme konular. *Organizasyonların karanlık yönleri ve verimlilik azaltıcı davranışlar*, (54-68) İlke Yayınevi. Ankara.
- Özler, D. E., Atalay, C. G., & Şahin, M. D. (2010). Örgütlerde sinizm güvensizlikle mi bulaşır?. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 47-57.
- Robinson, S. L., & Wolfe Morrison, E. (2000). The development of psychological contract breach and violation: A longitudinal study. *Journal of Organizational Behavior*, 21(5), 525-546.
- Robinson, S. L. (1996). Trust and breach of the psychological contract. *Administrative Science Quarterly*, 574-599.
- Robinson, S. L., & Morrison, E. W. (1995). Psychological contracts and OCB: The effect of unfulfilled obligations on civic virtue behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 16(3), 289-298.
- Robinson, S. L., Kraatz, M. S., & Rousseau, D. M. (1994). Changing obligations and the psychological contract: A longitudinal study. *Academy of Management Journal*, 37(1), 137-152.
- Robinson, S. L., & Rousseau, D. M. (1994). Violating the psychological contract: Not the exception but the norm. *Journal of Organizational Behavior*, 15(3), 245-259.
- Rousseau, D. (1995). *Psychological contracts in organizations: Understanding written and unwritten agreements*. Sage publications.
- Rousseau, D. M. (1989). Psychological and implied contracts in organizations. *Employee Responsibilities and Rights Journal*, 2(2), 121-139.
- Sarikaya, M., & Bayrak Kök, S. (2017). The relationship between psychological contract breach and organizational cynicism, *European Scientific Journal*, 13(10), 125-142.
- Turnley, W. H., & Feldman, D. C. (2000). Re-examining the effects of psychological contract violations: unmet expectations and job dissatisfaction as mediators. *Journal of Organizational Behavior*, 21(1), 25-42.
- Üçok, D., & Torun, A. (2014). Tükenmişliği etkileyen olumsuz tutum ve beklentiler: Sinik tutum ve psikolojik sözleşme ihlali algısı üzerine bir araştırma. *Ataturk University Journal of Economics & Administrative Sciences*, 28(1), 231-250.
- Walker, A., & Hutton, D. M. (2006). The application of the psychological contract to workplace safety. *Journal of Safety Research*, 37(5), 433-441.
- Whitener, E. M., Brodt, S. E., Korsgaard, M. A., & Werner, J. M. (1998). Managers as initiators of trust: An exchange relationship framework for understanding managerial trustworthy behavior. *Academy of Management Review*, 23(3), 513-530.
- Yıldırım, M. (2014). *Psikolojik sözleşme ihlallerinin örgütsel güven ve örgütsel sinizm ile ilişkisi: Otel işletmeleri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.

Reflection of Social Media Addiction on Family Communication Processes

Şebnem Gürsoy Ulusoy*
İstanbul Gelişim University

Özge Gürsoy Atar**
Beykent University

Abstract

Social media has become a source that people frequently use to express themselves today. Especially recently, social media applications, which are actively used, have become an area where people can post their own lives. People can share themselves and their lives with all mass of followers. It is seen that many people share their family living intensely on social media. A common question raises at this point. Do the posts really describe the events happening at that moment? How often do people who have good intra-family communication processes and regularly spend time with their families use social media? In addition, do people who experience disruptions in family communication processes share on social media more intense and unreal events or old pictures and videos? Do people with good communication in the family or do people with low family communication use social media more intensively? The aim of this study is to reveal the relationship between social media addiction and family communication. Whether social media addiction causes impairment in family communication processes was examined.

Keywords

Social Media, Social Media Sharing, Instagram, Instagram Story, Family Communication

* Asst. Prof., İstanbul Gelişim University, School of Applied Sciences, Department of New Media and Communication, sgursoy@gelisim.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3288-6857

** Asst. Prof., Beykent University, Faculty of Fine Arts, Department of Radio, Television and Cinema, ozgeatar@beykent.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4376-269X

Aile İletişim Süreçlerinde Sosyal Medya Bağımlılığının Yansımaları

Öz

Sosyal medya günümüzde insanların kendilerini ifade etmekte sıklıkla başvurdukları bir kaynak haline gelmiş bulunmaktadır. Özellikle son dönemde aktif olarak kullanılan sosyal medya uygulamaları insanların özel hayatlarını afişe edecekleri bir alan haline gelmiştir. İnsanlar kendilerini ve yaşamlarını bütün takipçi kitleleriyle paylaşabilmektedir. Özellikle birçok kişinin sosyal medyada ailelerini de yoğunlukla paylaştıkları görülmektedir. Burada temel bir soru ortaya çıkmaktadır: Yapılan paylaşımlar gerçekten o an yaşanan olayları mı anlatmaktadır? Özellikle aile içi iletişim süreçleri iyi olan ve düzenli olarak ailelerine vakit ayıran kişiler sosyal medyayı ne kadar sıklıkla kullanmaktadır? Ayrıca aile içi iletişim süreçlerinde aksamalar yaşayan kişiler sosyal medyada yaptıkları paylaşımlar daha yoğun ve gerçekte olmayan olayları veya eski resim ve videoları güncel gibi paylaşmakta mıdır? Aile içi iletişimi iyi olan kişiler mi yoksa aile içi iletişimi düşük olan kişiler mi daha yoğun sosyal medya kullanmaktadır? Araştırmada sosyal medya bağımlılığı ile aile içi iletişimin ilişkisinin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Sosyal medya bağımlılığının aile içi iletişim süreçlerinde bozulmayan eden olup olmadığı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Sosyal Medya, Sosyal Medya Paylaşımları, Instagram, Instagram Hikayeler, Aile İçi İletişim

Introduction

Social media is seen as a place of timeless time. Communication processes in this timeless space are also gaining importance in this sense. The question of how much instant sharing can be made in a timeless time is also important in story sharing. It is seen that people with high family communication use social media less. Persons with a high level of communication with their families are less likely to participate in social media. When Jean Baudrillard wrote the *Simulacra and Simulation*, he probably did not imagine a world of simulation based on virtual reality. Today, however, the reality is divided between virtual reality and visible reality. Jean Baurillard's concept of simulation is included in the research within the scope of virtual reality. It will be important to start with the concept of sharing first. The basic meaning of the word share is a part or portion of a larger amount of any objective or subjective commodity or situation which is divided among many people. Sharing is about sharing a product and a commodity while considering its history and origin. However, the concept of share in social media is used as a very different word from this concept of sharing. Pare (piece) is a word taken from the word share and converted into Persian. In the Indian European language, "pare" contains the meaning of the word share (Turkish Etymology Dictionary, 2019). When we look at the concept of "Share" in English, it is seen that the same word means sharing. The word sharing means sharing the content of common concepts with other people in a common medium. People share a common moment in virtual reality. However, they are building this sharing partnership with people they are not together with and do not meet. The concept of virtual reality emerges as an important concept in this sense. When virtual and real concepts come together, it creates a new reality. Virtual and real concepts, which contain some of both concepts, have started to make sense as if they were a single concept. The new meaning that emerges from these two opposite words brings to mind the work of Ludwig Wittgenstein on the relativity of meaning and the language games used by man in search of meaning (Yücel, 2016: 408). A new dimension has emerged in which the reality and the real superior are intertwined. It is a virtual spiral, i.e. social media, which envelops the entire audience. Part of virtual reality is social media platforms or social media applications with today's concept.

Instagram, a free mobile photo-sharing app, allows users to take and edit photos. Instagram is a fun and interesting way to share oneself if you are looking

for such an application. It has created a virtual memory that has been stored forever (Chen, 2018: 22). However, this memory is virtual reality memory. It is like the modern man who is lonely escaping from real life and searching for his reality in a virtual environment. Research findings suggest that there is a link between people's sharing and deprivation (Chen, 2018: 23). Today, people seem to feel lonelier. Especially this feeling of loneliness is more intense in young people. Today, problems such as feeling alone and not being able to communicate have increased. This situation brings out the issue of socialization. They prefer computer-mediated communication as a way of socializing (Favotto, et al., 2019: 2). Socialization is the basis of social media usage in a sense. Besides, social media has more fast-food news understanding than traditional media. This is the reason why the younger generation, who wants to get quick information, uses social media to get news. While the news in the traditional media does not interest the younger generation, it is seen that the same audience follows the news published on social media within the scope of socialization (Valenzuela, Bachman, & Aguilar, 2019: 1097). Traditional media has been used for a long time. In a sense, it ensures the continuation of the national culture. In this sense, the fact that young people choose to receive news from social media brings about an ongoing process of learning the news of a global culture (Valenzuela, Bachman, & Aguilar, 2019: 1098). Persons who know the world and the international sense are alienated from their own culture. Traditional media journalism is of great importance to create a general self-culture in their minds. In this sense, Instagram can be seen as a news channel of a global culture. The reason why Facebook and Instagram grow so quickly cannot be fully explained. There are many pieces of research on this subject. However, even at the time of writing this research study, the two social media mediators continue to grow rapidly (Kim & Kim, 2019: 156). While social media is growing rapidly, the frequency of people using other communication channels is decreasing. Easy access is the main reason for social media usage (Kim & Kim, 2019: 158). Although social media provides easy access to everything, socialization is one of the reasons that people prefer. This extreme socialization and desire to create the image of a perfect life is explained by Stanford University with the concept of Duck Syndrome. People do not want everyone around to share their perfect lives, and they do not want to be noticed that they lack it (Sun, 2018). Therefore, they share their life, which is not perfect at all, as if it were perfect and trouble-free.

The metaphor is about the duck that looks like it was floating effortlessly on the water. The duck's feet are working quickly underwater. Duck syndrome manifests itself with major symptoms. They are faced with duck syndrome if they make themselves seem to have everything on social media, feel extremely stressed and unable to communicate with their environment, think

that everyone around has everything and that they are inadequate, and make unreal shares in order not to be alone (Staff, 2018).

The negative situations that arise as a result of excessive use of technology and social media addiction are expressed as follows:

- i. *Lying about the spent time on social media and losing time control*
- ii. *Physical problems as a result of over social media use*
- iii. *Being anonymous, preferring to talk to people over the internet rather than to face to face communication, social introversion (Şeker et al, 2020: 110).*

Social Media Concept and Instagram

Looking at the definition of social media sites, it is possible to observe that they are web-based operators and they emerge as a platform where people share their information, pictures, and daily lives in a closed way with people they know and are likely to recognize (Saldur, 2016: 22). It is known that people love to follow and enjoy each other. We cannot get tired of the emergence of social media as a return and extension of technology. Social media is like an extension of Marshall McLuhan's concept of Global Village. It has connected people through virtual networks and made the world a village without universal borders. "With more than 1 billion active monthly users and 60 percent of those logging in daily, Instagram can be a powerful tool — especially when using Instagram Stories. According to Julia Campbell, the author of *"Storytelling in the Digital Age: A Guide for Nonprofits"*, more than one-third of Instagram users watch Instagram Stories daily, and 20 percent of the stories posted by businesses result in direct contact with the user" (2019: 5). The concept of social media started as a program of adding friends working especially on several computers and the internet in the beginning. In the 1990s, social media began to be used actively as a result of the combination of the Internet and computer technology. Today, social media market research is also used in the field of brand and product research (Kurtulus, Karakasoglu, & Baghirov, 2018: 225). Advertisers can follow the preferences and tastes of people using Instagram and similar social media applications. In this way, they can even create a database (Yew, Suhaidi, & Seewochurn, 2018: 1-3). With its increasing number of participants, Facebook and later in the 2000s, Instagram has become an important part of the life of a large audience with its application in this platform. The basis of the Instagram application is that it is an application running on a smartphone and is based on photo sharing (Mirsarraf, Shairi, & Ahmadpanah, 2017: 2). However, with new add-ons every day, it becomes more than just a photo-sharing platform. Instagram, which constitutes the field of photo and video sharing of social media, has become more preferred with many applications it has incorporated into it recently (Priadana & Habibi, 2019: 6-7). The feelings, interests, and ideas of the people who are sharing on Instagram are the

subjects of many pieces of research (Bejandi & Katanforoush, 2017: 487). Instagram allows people to communicate with people with similar ideas, opinions, and interests (Bejandi & Katanforoush, 2017: 488). In this sense, the person who communicates with similar people may prefer to spend the time to share with their family on social media channels. This minimizes or eliminates the time the family spends together. One of the main reasons for using social media is that people want to satisfy themselves in relations and communication. Adding pictures of each other and clicking 'likes' of each other's pictures show how close people are with whom (Alana Cole, Michelle, & McAuslan, 2018: 582-583). It is also preferred because it satisfies the desire for curiosity and gossip and provides an environment where people do not have to ask questions. Together with social media, people have started to be divided into groups such as hobbies, habits, music they listen to and places they visit. This constitutes everyone's lifestyle. It is seen that even though people make these shares correctly and instantaneously, sometimes they make these shares to take part in a certain audience (Kurtulus, Karakasoglu, & Baghiro, 2018: 225-227). "Media synchronicity theory (MST) is a general framework for identifying different capabilities of media and for analyzing how these capabilities may affect communication performance" (Dennis, Fuller, & Valacich, 2008; Dennis, Valacich, 1999). Media synchronicity theory is based on a discourse that the media can simultaneously provide a common opportunity to share with real life. MST theory assumes that if people use mass media in parallel with real life, communication can continue bilaterally without disruption (Dennis, Fuller, & Valacich, 2008: 575). The truth of this theory can be accepted if those shared represent the truth. However, it is not known how instant and real the shares of people who use social media as a means of communication make use of the stories section via an Instagram application. Social media has become an effective communication channel today (Xu, Fedorowicz, & Williams, 2019: 536).

Family Communication and Social Media Commitment

Tales and stories have been the carriers of people's culture throughout history. Today, this storytelling is undertaken by social media (Seyfi & Soydaş, 2017: 47-49). First of all, it is necessary to look at the issue of people who use social media intensively to establish themselves through social media. All of the people who go to certain places to share on social media shoot an object that someone eats and drink as if they are living in that moment are all in search of socializing as a goal and expressing oneself to others. In this sense, when an individual grows up, especially his/her communication with his/her family determines how he/she will express himself/herself in the future. Following Newcomb's model, McLeod and Chaffee (1972) developed a typology of parent-child communication structures and patterns (Moschis, 1985: 899).

When these models are examined, one is divided into two as socio-oriented and concept-oriented. A growing child learns to suppress and conceal his/her emotions in an environment where situations that arise in socio-focused communication are welcome and exposed. To get along with people, they are motivated to do what people say. In concept-oriented communication, the family offers the child all the options in an event and situation and prefers to find a solution through them (Moschis, 1985: 900-901). The child learns to evaluate alternatives before making a decision. In this sense, a dominant structure in family communication and a traditional oppressive structure will cause the child to become withdrawn, overwhelmed, to feel lonely and to get away from his/her family. The child, who has moved away from his or her family, will use social media, the closest medium, to express himself/herself. In this sense, it is seen that the people who are oppressed in their childhood and whose choices are made by the family are directed towards social media more. The family's support for the personality development of the child is important in family communication (Sznitman, Zimmermann, & Petegem, 2019: 100). Prohibition will only lead the child to the more secretive one. Identity development will become much more troublesome for the child who has turned to social media and started to represent himself/herself in this world. There will likely be a jam between the real and the unreal because, as Jean Baudrillard mentioned in his book *Simulacra and Simulation*, art is a good simulation of literature and reality. Technology products simulate the truth so well; the possibility of understanding where the real begins and ends is eliminated. A child trapped between reality and simulation cannot possibly distinguish it. Particularly in the Instagram Stories section, it is also difficult for the soap bubble shares to be able to perceive and make sense of how much is true and real. In this sense, a new concept emerges in social media addiction. Once this addiction is caught, it will be very difficult for the person to get out of this process. People are using social media with increasing speed in their daily lives. The use of social media changes their social lives and communication processes (Salgur, 2016: 21-22). Generally, this change is not positive. In real life "Social media" is particularly dangerous to children. It may cause the child to move away from the family and establish latent ties (Saldur, 2016: 22). The time spent between parents and children has not been reduced. The ways of spending time together continue with a tool. These tools are often used separately. Phone, computer, and tablet form the basis of this technology. In this sense, it is observed that family communication is weakened (Mullan & Chatzitheochari, 2019: 795-796). The fact that families eliminate their nomological tools for a time between evening mealtime and sleep time, which will be actively allocated to their children by working parents, will reduce and eliminate the desire of the child to socialize in technology and social media in which he/she will feel alone. Family communication is

a subject that works in every field (Gelderen et al., 2019: 47). In this sense, it is seen that mass media change the methods of communication of people. The media is changing people's family communication processes. The media directs the communication processes with the messages it sends (Kagurusi, 2013: 70-71). Social media, which comes across in a period when the child has just learned communication, offers him/her a learning environment in terms of communication. However, this learning is not a face-to-face communication process. Social media is the third space for children to learn to communicate (Yost & Fan, 2014: 37). However, it will be difficult for a child who performs all of this communication learning process through social media to adapt to face-to-face communication processes. As parents' social media usage rates increase, children's usage rates will increase at the same rate.

Methodology

Today, it is known that social media increases loneliness. It is seen that social media sharers often exhibit happy frames of their lives. According to the concept of duck syndrome by Stanford University, when you see a duck on the surface of the water, you first see how calm it goes, but that is not the case. The little feet of that calm floating duck work quickly under the water. It represents the visible face of water in social media. The truth is the situation under the water. While people act as if they have obtained everything very easily and are very happy, the truth may not be the case at all. It is seen that people who have problems with their families and their environment are trying to be more active in social media. Within the scope of the study, the concept of duck syndrome was tried to be proved according to the answers obtained from the questions asked to the participants and the interactions between the individuals who shared their social life as perfect were examined.

Within the scope of the research, 110 participants living in Istanbul were reached. The questionnaire prepared within the scope of social media addiction and family communication relationship was applied. Social media addiction and family communication scales were used while preparing the questionnaire (Ayaz Lale, 2019: 56-58), (Şahin & Yağcı, 2017: 538). In the second phase of the study, one-to-one interviews were conducted with 10 people using the in-depth interview method. The connection between social media addiction and family communication processes was examined. The findings of the two studies were compared with each other and examined in the conclusion section

Within the scope of the research, the social media addiction scale developed is used to measure the social media addiction of the participants (Şahin & Yağcı 2017). The scale is 5-Likert structure (1 = Not suitable for me at all, 5 = Very suitable for me).The scale has two dimensions: Virtual Tolerance and Virtual Communication. The validity of the scale was tested with exploratory

and confirmatory factor analysis. The Cronbach alpha coefficients calculated for the overall and dimensions of the scale are 0.94, 0.92 and 0.91, respectively. High scores on the scale indicate high social media addiction.

The family assessment scale is developed to measure the participants' family communication perceptions (Ayaz Lale, 2019). The scale is 4-Likert structure (1 = I totally agree, 4 = I do not agree at all) type. The scale has seven sub-dimensions: problem solving, communication, roles, emotional response, paying attention, behavioral control, and general functions. In this study, only the communication dimension of the scale was used. The validity of the scale was tested by using the comparison technique of known groups. The alpha coefficient calculated for the communication dimension of the scale was reported as 0.71. High scores on the scale indicate that there is little communication within the family.

Demographic Characteristics

Table 1. Distribution of Participants by Demographic Characteristics

		Frequency	Percent
Gender	Female	62	56,4
	Male	48	43,6
Age	35 and below	44	40,0
	36-45	41	37,3
	46 and over	25	22,7
Education status	Primary education	5	4,5
	High school	16	14,5
	License	71	64,5
	Postgraduate	18	16,4
Socio-economic level	Low	9	8,2
	Middle	66	60,0
	High	35	31,8
Total		110	100,0

When the table is examined, 56.4% of the participants are women and 43.6% are men. 40% of the participants are in the age group of 35 and below, 37.3% in the age group of 36-45 and 22.7% in the age group of 46 and over. Most of the participants (64.5%) are undergraduate. 8.2% of the participants have a low, 60% medium and 31.8% high socio-economic level.

Data Analysis

Within the scope of the research, skewness and kurtosis coefficients were taken as a basis to examine the distribution of the scores obtained from the measuring tool. The fact that the skewness and kurtosis coefficients are in the range of ± 1 indicates that the data are distributed quite close to normal (Büyüköztürk, 2007: 40). The coefficients of skewness ($-0.25 < \text{skewness} < 0.27$) and kurtosis ($-0.62 < \text{kurtosis} < 0.59$) obtained in this study were within the specified range and the normal distribution assumption was

met. In line with the purpose of the study, Pearson correlation coefficients were calculated to examine the relationships between social media addiction components (virtual tolerance and virtual communication) and family communication. Multiple linear regression analysis was conducted to determine the effect of social media addiction components on family communication. The analyzes were performed using SPSS 25.0 software.

Results

Factor Analysis Results

In order to examine the construct validity of the measurement tool used in the study, exploratory factor analysis was applied. Before the analysis, the adequacy of the sample size and the suitability of the data for factor analysis was investigated. In this direction, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) coefficient was calculated and the Bartlett Sphericity test was applied. KMO values > 0.70 indicate that the sample size is sufficient and the Bartlett Sphericity test result is significant, indicating that the data are suitable for factorization (Field, 2005). The results showed that the necessary assumptions were met (KMO = 0.80; Bartlett Sphericity ($\chi^2 (253) = 1178.424$; $p < 0.001$). Factor analysis was applied in the next step.

Factor analysis was performed using the principal components method. Since the structure of the measurement tool has three factors, the analysis was carried out by forcing the scale items into three factors. As predicted as a result of the analysis, the scale items were grouped under three factors. It was stated that items with a factor load of 0.32 and higher contributed significantly to the variance (Tabachnick & Fidell, 2007). Accordingly, the factor load cut-off point was accepted as 0.32. Six items (Smb11, Smb13, Smb15, Smb17, Smb18, and Adö8) remaining below the cut-off point were excluded from the measurement tool. The factor structure of the measurement tool is shown in Table 2.

Table 2. Factor Structure of the Measurement Tool

Factor	Item	Factor load	Eigenvalues	% of Variance	Cronbach Alpha
Virtual tolerance	Smb7	0,82	7,32	31,81	0,89
	Smb1	0,73			
	Smb4	0,73			
	Smb9	0,68			
	Smb5	0,67			
	Smb8	0,67			
	Smb2	0,64			
	Smb3	0,57			
	Smb6	0,57			
	Smb10	0,50			
Family communication	Adö7	0,79	2,46	10,70	0,85
	Adö3	0,75			
	Adö1	0,70			
	Adö9	0,67			
	Adö2	0,63			
	Adö6	0,61			
	Adö4	0,58			
Adö5	0,57				
Virtual communication	Smb20	0,70	1,85	8,03	0,75
	Smb12	0,62			
	Smb16	0,61			
	Smb19	0,57			
	Smb14	0,54			

As a result of the factor analysis, it was observed that the scale items were gathered under three factors. The first, second and third factors represent virtual tolerance, family communication and virtual communication factors, respectively. The three-factor structure of the measuring tool explained 50.54% of the total variance. Cronbach alpha coefficients were calculated to examine the reliability of the measurement tool. Alpha coefficient takes values between 0 and 1. Alpha coefficients of 0.70 and greater indicate that the scale is reliable (Özdamar, 2004). Alpha coefficients calculated for virtual tolerance, family communication and virtual communication factors are 0.89, 0.85 and 0.75, respectively. The obtained coefficients indicated that the reliability of the measurement tool was sufficient.

Correlation and Regression Analysis Results

In line with the purpose of the study, Pearson correlation coefficients were calculated to examine the relationships between social media addiction components (virtual tolerance and virtual communication) and family communication. Multiple linear regression analysis was conducted to determine the effect of social media addiction components on family communication.

Table 3. Pearson Correlation Coefficients of the Relationship between Social Media Addiction and Family Communication Scores

Variables	Mean	Sd	1.	2.	3.
1. Virtual tolerance	2,73	0,97	1		
2. Virtual communication	2,90	0,81	,458**	1	
3. Family communication	2,95	0,63	-,497**	-,297**	1

**p<0,01; N=110

When the table is examined, it is understood that there are moderately negative and significant relationships between family communication scores and virtual tolerance ($r = -0.497$; $p < 0.01$) and virtual communication ($r = -0.297$; $p < 0.01$) scores. It was observed that as the virtual tolerance and virtual communication scores increased, the family communication scores decreased.

Table 4. Results of Regression Analysis Performed to Determine the Effect of Social Media Addiction on Family Communication

Independent Variable	B	SE	β	t	p
(Constant)	3,96	0,21		19,20	<0,01
Virtual tolerance	-0,29	0,06	-0,46	-4,85	<0,01
Virtual communication	-0,07	0,07	-0,09	-0,94	0,35
R=0,50	R ² =0,25		F=18,12		p<0,001

Dependent variable= Family communication

When the table is examined, virtual tolerance and virtual communication together revealed a significant relationship with family communication ($R = 0.50$; $F = 18.12$; $p < 0.001$). 25% of the change in family communication was explained by virtual environment and virtual communication. When the significance values of the standardized beta coefficients were examined, it was observed that only virtual tolerance had a significant effect on family communication ($\beta = -0.46$; $p < 0.01$). Virtual tolerance negatively affects family communication.

In-depth interview questions

1. Do you think your family communication is good? Do you take the time to communicate face-to-face with your spouse and children?
2. Do you regularly play with your children and participate in outdoor activities? Ex: Board games, theater, cinema, walking, cycling, etc.
3. How often do you share on social media? Is social media an important part of your life? Do your children have social media accounts?
4. Do you share your stories on social media, always providing true information? Do you think that people around you use this feature correctly and in real-time?

1. Participant - Married with two children - female

My family is my priority. Every day we meet with them and talk about the day. We cannot play games every day. My children, one of them is 14 and the other is 17 years old, do not want to play with us. I sometimes use social media to enter and look at the shares of my close friends and to be aware of current events. Frankly, I am not sharing too much. I do not find it necessary to follow and share. I do not think it is right for people to share what they eat and drink everywhere they go. I want my children to be conscious about social media and I try to tell them that everything they see is not true. For example, one of my son's friends shared a picture late at night in an inappropriate place. My son thought it was real, and he told us that we wanted information when he went out for a few days, even during the day, but that his peers were traveling at night. However, a few days later we learned that the picture he shared was taken from someone else's account and shared. Therefore, I do not think that social media provides accurate sharing of information. And I want to show this to my kids this at every chance. We also have three evenings of reading books at home. Together with the whole family, we each read a book of our own. I think this is an important activity and habit for children.

2. Participant - Married with one child - male

I try to spend time with my family all the time, but because I work hard, I do not have time every day. I actively use social media. Social media is very important for me, especially in terms of matching with my friends. My daughter also has a social media account that I am not attached to. I think she is a little afraid of me. Her mom says she is following her shares, but I do not know how much she is following. I think the Instagram stories feature is a very nice application since you cannot be next to relatives and friends all the time; it provides that if you get news as if you were with them. For example, I sit down some evenings and look at the pictures of old friends with longing. Some people live abroad for a long time and we have not been able to meet.

3. Participant - Married with one child- male

First of all, I would like to state that I do not use social media. Actually, I have an account but it's not active. I just use it to go in and look at something important, but I do not share anything. My family and daughter are the most important things in my life. I always spend time with her when I come home in the evening. We play with her favorite game Barbi dolls. I play with her while her mom is cooking. Sometimes as a family we play monopoly or scrabble. My daughter has a social media account for a year, but I also tell her not to actively use it and the reason for it. I think people do not share the right information on social media and I think it would be a dangerous situation in the future to share such detailed content about oneself.

4. Participant - Married with one child - female

My family and my son come first. I love spending time with my family. Usually, we love to walk in the evening as a family. But we cannot always do it. I use social media to distract me. I am actively using Instagram. I think the stories feature is a very nice feature. Since my husband works very hard, sometimes I can even see things about him from the Instagram share. It bothers me a little. Every day we come home and do not tell each other what we have done today, we are already following all our Instagram stories. In fact, when we think about it, we can say that we communicate less with each other. When we communicate less, our son

prefers to sit in his room and spend time in his own world. In this sense, I think it is true that social media isolates us. Sometimes when I am bored or miss a place, I share old pictures. My close circle actually knows where I am, but I think I like it when a crowd who isn't very close to me thinks I'm somewhere else. Others do the same thing as well.

5. Participant - Married with two child –male

I think I could not spare enough time for face-to-face communication. Daily routines complicate social media and television communication. I think I wasted too much time with these. Since my children are young, I try to do activities that their age allows. However, I do not play many games in the house. I think social media and television prevent this. My children do not have a social media account because their age is too small. I spend a few hours every day. My wife says it would be better to spend this time with her. Even though I do not post every day, I spend a few hours. I also share daily. Sometimes I post my photo elsewhere when I'm at home. This can mislead people. I am not doing this to mislead, but of course it can lead to misunderstandings. I think that people also make misleading posts like this.

6. Participant - Married with two child – female

I think our family communication is good. However, while caring for my children, I suddenly find ourselves with our cell phones in our hands. We take time to talk to my wife in the same way, but again I see that we take our phones and look at them. I play games with my kids and regularly try to take them to places where they can play outdoor games. I try to spare time for my children, but of course there are times left from housework. I also want to rest and watch television and look at what is happening on social media, and I am not interested in them during these times. My kids do not have social media accounts, but I post every day. I also spend at least two hours a day on social media. I do not share things that are not true. I post in my story but never post things that are not true. I think others share things that are not true as well. I feel guilty for not sparing time for my family when I spend too long on social media.

7. Participant - Married with one child – female

I think our family communication is good. I try to spend most of my time off work with my child. We criticize the day when my husband comes from work. However, you think that when we turn on the TV and pick up the mobile phone, we lost our communication. I try to do outdoor activities with my child, but these are limited. There is no playground close to the neighborhood we are in. I make sure she attends open air activities on weekends. I plan to participate in activities related to a sports branch that will attract his attention when he gets older. I do not share much. However, I often open and look at those who shared what. Sometimes I see that I spend an hour on social media. My child has a social media account. I opened it, but he does not use it yet. Social media is an important part of my life. I don't share many stories but sometimes I can share what I see beautiful. But I also think people are giving misleading information. I also sometimes share beautiful photos as if I recorded them and took them myself. I do it because I like it, but people also think I pulled it and I'm there. Sometimes I can tell those who ask that this is not true.

8. Participant - Married with one child –male

I try to communicate face to face with my family, but my busy working hours do not allow this much. However, I try to spare time for them as much as I can. I am trying to do activities with my child. We both love cycling. We ride our bikes together on weekends and when I am off. My son loves sports. He is in his school's basketball team. I can say that these

fill all our time. My son and I also have a social media account. I do not share very often. I do not like to give information about myself. However, I like to share my happiness sometimes. I also share about my son. I also follow my son's social media account. Children can sometimes hide facts and things, but I think social media is good for following them too. The comments made by your friends may also contain information on some topics. In a sense, I can sometimes say that I am "stalking" about my son.

9. Participant - Married with three child – female

I do not work, but I have so much work with three kids that sometimes I think I just don't have enough time for my kids. I cannot take care of my wife enough in the same way. When the kids went to sleep, I surf a little bit on the internet, check Facebook and Instagram. I follow daily news and my friends' posts. I try to relieve my tiredness by relaxing my head with social media. The children themselves sometimes go out and play in the garden. They have friends out there. We do not go out too much together. I have an account on social media. My kids also have social media accounts. Since the youngest is only 7 years old, he has no account. But it also opens soon. He started asking for a phone because he heard about it. Social media is like an outdoor for me. I can say that I got all the news from around me. I do not share because I do not have much to share. But when we go out or something, I definitely share stories. I usually give correct information. I do not think people are lying in their posts.

10. Participant - Married with three child –male

My family is very important to me. I try to spare time for them as much as I can. Every evening we come together and chat at dinner time. We have time without television and cell phones. On the weekends we go hiking or picnicking. I post on social media as a few times a week. I share limited stories in the story feature, and I see young people sharing that are not particularly true. I think my children do this especially because of their experiences with their friends. Young people do this to make themselves look better and different from what actually they are.

Analysis of In-depth Interview Findings

Based on the information shared by the participants in the in-depth interview research, it is possible to indicate that those who use social media intensively do not allocate time to their spouses and children at home. While socializing with the external environment through social media and reaching out to old relatives and acquaintances, domestic communication may weaken. People who spend less time on social media have more time to spend time with their children and spouses. They can do activities such as reading books, walking, and playing board games. It is also seen that people with low levels of family communication sometimes make unreal shares on social media. It is observed that the level of communication with their spouses and children is low in those who make such shares.

Based on the findings of the in-depth interviews made, we can say that social media determines our intra-family communication process, as is the case with all our communication processes. Since a generalization cannot be made in the in-depth interview results here, it is not intended to make a generalization.

However, evaluations can be made based on the opinions of the people and their own expressions. In this context, it is seen in in-depth interviews that people want to spend time with their children and spouses, but somehow social media is involved in their communication during the time they spend together. It is observed that people who work heavily or those who are busy with household chores also choose social media to relax. Communication within the family is negatively affected during these processes. People fall into silence and obtain information about people on social media accounts. In family communication, social media draws those who are far away, while also distancing those close to them. We see that most of their parents who have their own social media accounts by going into adolescence beyond infancy and childhood are trying to get information about them by following their social media accounts and stalk their children. We can say that it is easy for people to get information about their children from social media instead of talking to them and strengthening their communication with them.

Participants state that they stay on social media longer than they planned. They state that they feel guilty because they are on social media at the time they would spare time for their families, children, spouses and they warn their family members about this. They state that they cannot spare enough time for their family members for their daily routines and that they spend an hour on social media.

Discussion: Comparison of the Findings of the Two Researches

The results of the research reveal that social media enables people to establish intimacy in a virtual environment with people they are not very close to. People feel like they are a part of the lives of relatives and friends that they have not seen for a long time. However, as this intimacy occurs, people steal from their level of communication with their families and the time they would spend together. It is seen that people who use social media extensively have less communication in the family.

Social media addiction negatively affects communication within the family. In-depth interviews and surveys conducted prove that social media is dominant in our lives even in activities to strengthen family communication. Especially within the scope of the research, it is seen that people with high virtual tolerance have negative intra-family communication processes. In this sense, family communication processes of people with high social media addiction are seen as negative. This result is seen both in the survey research and in the in-depth interview research.

Today, social media creates virtual environments that people cannot stay away from. This situation has also been observed in the research results. People cannot stay away from the virtual environment. Social media

addiction negatively affects intra-family communication, and social media is also included in the time family members spend together. Based on the two studies conducted, we can argue that today social media determines the communication processes within the family. In in-depth interviews, it was observed that people spend time on social media and do not communicate with their environment during the time they allocate time for themselves. Similar results were obtained in the survey results, proving that the family communication processes of people with high social media addiction were negatively affected. As the participant stated in the in-depth interview, people can even get some information about their relatives living in the same house from social media. In this case, it can be claimed that communication within the family is limited and that family members do not give enough time to each other and spend their time on social media.

Conclusion

Social media has created a virtual reality today. In this virtual reality, people cannot distinguish where the truth begins and ends. As Jean Baudrillard mentions in his work *Simulacra and Simulation*, the reality is simulated so well that it is no longer possible to distinguish between simulation and reality. People with low levels of family communication share more on social media. People who have less communication with their spouses have more presence on social media. Even though the century we live in is the age of technology, families need to spend more time with their children and with each other in order not to forget the concept of family. If they do not do so, they will enter a gap between them and their children and spouses. This extreme isolation and virtual communication with other people through the machine alone will isolate people and depress them in the long run. Social media is growing and is a fact. However, the fact that people exist and represent themselves entirely through social media will result in less time for those who are primary in their lives. This situation will lead to disruption of communication levels within the family. As a result, as the use of social media increases, the communication and time spent together with the family and their children, who represent the most important place in their daily lives, decrease. Also, the loneliness created by the unreal environment of the virtual world can lead people to make real and inaccurate shares. In this sense, we can state that the concept of duck syndrome appears in people who use social media extensively. They actually want to cover up and ignore their communication disruptions in the family by sharing them on social media. It is seen that people with low family communication simulate reality and present themselves differently on social media. They hide their shortcomings in real life from their environment.

Virtual environment and virtual communication negatively affect communication within the family. It can be predicted that communication problems in

the family may lead to communication problems that will spread to the whole society in the future, as well as mental and physical problems.

Suggestions

The concept of family is very important for the development of social culture. The place where the individual receives his/her first education is family. Whatever the child sees in his/her family, he/she grows up to become a parent. Therefore, to ensure that the social structure does not deteriorate and that children can grow up as healthy, self-confident individuals who can express themselves well, families should actively devote time to their children. Neither the social media environment nor an educational institution can give the values that the family should give. To raise an individual in a mental health place, the mother and father need to have healthy and regular communication with each other. In this sense, people who use social media once a day or more should review and regulate this situation to improve their family communication.

In the future, it is necessary to increase the number of academic researches in this field and to offer suggestions to improve this situation. Since the participants in the study are limited, it is necessary to expand the situation determinations with quality-rich researches such as in-depth interviews, on-site observation, and to draw the attention of families to this issue. Future planning can be adapted to all of Turkey the same expanded research. The issue of social media addiction is frequently discussed and brought to the agenda today. Attention should be drawn to social media addiction and how it affects our communication processes through remarkable campaigns in both social media and traditional media, and through digital media literacy lessons to be given to both parents and children and young people, in schools and public associations. In these trainings, it may be suggested to give lessons for the effective and conscious use of social media.

References

- Alana Cole, M. S., Michelle T. L., McAuslan, P. (2018). Social Media and Couples: What Are the Important Factors for Understanding Relationship Satisfaction? *Cyberpsychology, Behaviour and Social Networking*, 21(9), 582-586.
- Ayaz Lale, N. (2019). *Yetişkin bireylerde aile işlevleri düzeyi ve algılanan sağlık durumu*. Selçuk Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi.
- Baudrillard, J. (2014). *Simulasyon ve simulakrlar*. Doğu Batı Yayınları.
- Bejandi, S. A., & Katanforoush, A. (2017). Social Semiotic Aspects of Instagram Social Network. *IEEE*, 5(17), 487-491.
- Büyükoztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (21. Baskı). Pegem A Yayıncılık.

- Chen, H. (2018). College-Aged Young Consumers' Perceptions of Social Media Marketing: The Story of Instagram. *Journal of Current Issues & Research Advertising*, 39(1), 22-36.
- Dennis, A. R., Fuller, R. M., & Valacich, J. S. (2008). Media, Tasks, and Communication Processes: A Theory of Media Synchronicity. *MIS Quarterly*, 32(3), 575-600.
- Etimoloji Türkçe. (2019). Pare: <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/pare> [10.04.2019].
- Favotto, L., Michaelson, V., Pickett, W., & Davison, C. (2019). The role of family and computer-mediated communication in adolescent loneliness. *PLoS One*, 14(6), e0214617.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS*. Thousand Oaks.
- Kagurusi, P. T. (2013). Impediments to media communication of social change in family planning and reproductive health: experiences from East Africa. *African journal of reproductive health*, 17(3), 70-78.
- Kim, B., & Kim, Y. (2019). Facebook versus Instagram: How perceived gratifications and technological attributes are related to the change in social media usage. *The Social Science Journal*, 56(2), 156-167.
- Kurtulus, S., Karakasoglu, M., & Baghirov, F. (2018). Role of Conservatism in Turkish Users' Instagram Behavior. *International Journal of Business & Information*, 13(2), 223-242.
- McLuhan, M. (1992). *Global village*. Oxford University Press.
- Mirsarraf, M., Shairi, H., & Ahmadpanah, A. (2017). Social semiotic aspects of instagram social network. In 2017 IEEE International Conference on INnovations in Intelligent SysTems and Applications (INISTA) (pp. 460-465). IEEE.
- Moschis, G. P. (1985). The role of family communication in consumer socialization of children and adolescents. *Journal of consumer research*, 11(4), 898-913.
- Mullan, K., & Chatzitheochari, S. (2019). Changing Times Together? A Time-Diary Analysis of Family Time in the Digital Age in the United Kingdom. *Journal of Marriage and Family*, 81(4), 795-811.
- Nonprofit Communications Report. (2019). *Learn to Think Fund Development*. Wiley Online Library, DOI: 10.1002/npcr.31091 [10.01.2019].
- Özdamar, K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi (Çok değişkenli analizler)*. Kaan Kitabevi.
- Priadana, A., & Habibi, M. (2019, March). Face detection using haar cascades to filter selfie face image on instagram. In 2019 International Conference of Artificial Intelligence and Information Technology (ICAIIIT) (pp. 6-9). IEEE.
- Salgur, S.A. (2016). How Does The Use of Social Networking Affect Family Communication of Teenagers? *Euromentor Journal-Studies about education*, (1), 21-32.
- Seyfi, M., & Soydaş, A. U. (2017). Instagram stories from the perspective of narrative transportation theory. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 7(1), 47-60.

- Staff, A. (2018). *Duck Syndrome: How to Know If You Have It & What To Do*. *Depression Alliance*: <https://www.depressionalliance.org/duck-syndrome/> [21.06.2019].
- Sun, T. (2018). *Duck Syndrome and a Culture of Misery*. *Stanford Daily*: <https://www.stanforddaily.com/2018/01/31/duck-syndrome-and-a-culture-of-misery/> [20.10.2019].
- Sznitman, G. A., Zimmermann, G., & Van Petegem, S. (2019). Further insight into adolescent personal identity statuses: Differences based on self-esteem, family climate, and family communication. *Journal of adolescence*, 71, 99-109.
- Şahin, C., & Yağcı, M. (2017). Sosyal medya bağımlılığı ölçeği-yetişkin formu: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 18(1), 523-538.
- Şeker, M., Bulduklu, Y., Kokut, C., & Doğrul, M., (2020). Bilişim teknolojileri ve iletişim: birey ve toplum güvenliği. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Allyn& Bacon/ Pearson Education.
- Valenzuela, S., Bachmann, I., & Aguilar, M. (2019). Socialized for news media use: How family communication, information-processing needs, and gratifications determine adolescents' exposure to news. *Communication Research*, 46(8), 1095-1118.
- Van Gelderen, S., Engebretson, A., Miller, A., Hancock, A., Ehmke, S., Swan, M., & Garrow, A. (2019). A family-care rubric: developing family care and communication skills using simulation. *Clinical Simulation in Nursing*, 36, 47-58.
- Yew, R. L. H., Suhaidi, S. B., Seewoosurn, P., & Sevamalai, V. K. (2018, October). Social Network Influencers' Engagement Rate Algorithm Using Instagram Data. In *2018 Fourth International Conference on Advances in Computing, Communication & Automation (ICACCA)* (pp. 1-8). IEEE.
- Yost, H., & Fan, S. (2014). Social media technologies for collaboration and communication: Perceptions of childcare professionals and families. *Australasian Journal of Early Childhood*, 39(2), 36-41.
- Yücel, D. M. (2016). Farklı Bir Olay Yeri Olarak Sanal Gerçek. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 407-420.
- Xu, J., Fedorowicz, J., & Williams, C. B. (2019). Effects of symbol sets and needs gratifications on audience engagement: contextualizing police social media communication. *Journal of the Association for Information Systems*, 20(5), 536-569.

Attachment 1. Social Media Addiction and Family Communication Scales

Various situations related to social media use and family communication are given below. You are asked to read each statement carefully and put an X on the appropriate statement.

Social Media Addiction Scale					
①Not for me at all ②Not suitable for me ③I am indecisive ④Suitable for me ⑤Very suitable for me					
I see social media as an escape from the real world	1	2	3	4	5
I stay on social media longer than planned	1	2	3	4	5
To be on social media relaxes me when I feel unhappy	1	2	3	4	5
Since I spend a lot of time on social media, I disrupt my work.	1	2	3	4	5
I do not enter social media unnecessarily.	1	2	3	4	5
I notice that my productivity is decreasing because of social media	1	2	3	4	5
Because I spend a lot of time on social media people around me criticize to me.	1	2	3	4	5
I am getting angry when someone bothered me while using social media	1	2	3	4	5
I feel free when I'm on social media.	1	2	3	4	5
When I wake up in the morning, my first job is to go to social media.	1	2	3	4	5
I don't like using social media.	1	2	3	4	5
I can't leave social media to be informed about current events	1	2	3	4	5
I prefer to be on social media, even when there is someone around me	1	2	3	4	5
I spend more time in social media to view or share some special announcements	1	2	3	4	5
I sometimes neglect my family members due to social media usage.	1	2	3	4	5
I can't stop using social media to take part in humanitarian social projects.	1	2	3	4	5
I am better expressing myself to the people where I connect on social media.	1	2	3	4	5
I prefer friendships in social media in comparison to real life	1	2	3	4	5
I use social media longer to stay in touch with social media groups	1	2	3	4	5
Willingness to be informed about social sensitivities quickly pushes me to be more on social media.	1	2	3	4	5
In family Communication Scale					
①Exactly Agree ②Mostly I Agree ③Somewhat Agree ④ I Never Agree					
If someone is sad at home, other family members know the reason of it	1	2	3	4	
It is not easy to understand what someone feels at home from what they say.	1	2	3	4	
Everyone in our house say what want to say directly	1	2	3	4	
We have difficulty in revealing to each other our positive feelings such as love and affection.	1	2	3	4	
Everybody at home can tell anything to each other's face	1	2	3	4	
Saying what we want to say is usually different from what we said at home.	1	2	3	4	
We are very clear to each other at home.	1	2	3	4	
We get offended with each other when we get angry	1	2	3	4	
When someone in the family does something that we don't like, tell him the situation clearly.	1	2	3	4	

Muhtarlar ve Topluluk-Temelli Afet Yönetişimi

Fahri akı*

Balıkesir Üniversitesi

Goncagül Gültekin Özbayram**

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi

Öz

Türkiye’de devletin modernleşme çabalarının bir ürünü olarak doğan ve 1829’dan beri varlığını bugüne kadar koruyan muhtarlık kurumu yerli ve özgün bir teşkilattır. Muhtarlar, belli sürelerle çoğunlukla yerel halk içinden doğrudan yerel halkın oylarıyla seçilirler. Bu durum onları yerel halk ile daha yakın bağlar kurmaya, yerel sorunlar ve ihtiyaçları yakından bilmeye ve mahalleleri hakkında zengin bir veri kaynağı olmaya sevk eder. Bu özellikleriyle muhtarlar topluluk temelli afet yönetiminde ve onun asli bir aşaması olan hazırbulunuşluk sürecinde önemli aktörler olma potansiyelini taşırlar.

Ancak fiili durumda muhtarlar ne denli bu rolü oynamaktadırlar ya da oynamalarına olanak sağlanmaktadır? Muhtarlar, afetlere hazırbulunuşluk süreçlerinde yönetim ilkesine ne kadar ortaklırlar? Bu sorular bu makalenin problematiğini teşkil etmektedir. Makale, topluluk temelli doğal afet yönetiminin Türkiye’deki özel durumunu birçok doğal afet riskinin yoğun hissedildiği illerden biri olan Balıkesir örnek olay incelemesi çerçevesinde, doğal afet yönetimindeki rolü genellikle ihmal edilen muhtarlar üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır.

Makale, fenomenolojik bir yöntem anlayışıyla derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak 50 muhtardan elde edilen verileri kullanmaktadır. Ulaşılan en önemli bulgu, politik seçkinlerin yerel bilgiyi önemsememe ve sürece dâhil etmeme eğilimlerinden dolayı muhtarların afet hazırbulunuşluğu süreçlerinden dışlandıkları ve potansiyel katkılarının kısıtlandığıdır.

Anahtar Kelimeler

Doğal Afet, Hazırbulunuşluk, Yerel Topluluk, Muhtarlar, Topluluk Temelli Afet Yönetişimi

* Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak., Sosyoloji Böl., cakifahri@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8895-2297

** Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, goncagulgtkn@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5640-0981

Muhtars and Community-Based Disaster Governance

Abstract

Born as a product of Turkey's modernization efforts, the institute of *muhtarlık* is an indigenous and unique organization that has been able to protect its presence since 1829 to date. Muhtars (headmen of neighborhood) are elected for a certain period of time by direct votes of local people, mostly from local people. This leads them to build closer ties with the local community, to know closely local problems and needs, and to become a rich source of data on their neighborhoods. With these characteristics, muhtars have the potential to become important actors in community-based disaster governance and in its essential stage of preparedness.

But to what extent do muhtars play or are allowed to play this role? Are muhtars natural partners of governance in terms of disaster preparedness? These questions constitute the problematic of this paper. The paper aims to examine special status of community-based disaster management in Turkey within the framework of a case study of Balıkesir, which is one of the provinces where of many natural disaster risks are felt intensely. In doing so the study is focused on muhtars whose role in natural disaster governance is generally neglected.

The paper uses data obtained from 50 muhtars using an in-depth interview technique with a phenomenological methodology. The most important finding is that due to the tendency of the political elite to ignore and not include local knowledge, the muhtars are excluded from the disaster preparedness processes and their potential contribution is limited.

Keywords

Natural Disaster, Disaster Preparedness, Local Community, Muhtars, Community-Based Disaster Governance

Extended Abstract

Disaster management processes are generally handled in four stages: a) mitigation, b) preparedness, c) response and d) recovery. Among them, preparedness "serves as a temporal link between the pre-impact and post-impact phases of a disaster event" (Sutton & Tierney, 2006: 3). Therefore, preparedness is seen as a very important process in the formation of disaster-resistant communities (Kirschenbaum, 2003; Sutton & Tierney, 2006).

Preparedness is measures that enable different analysis units, such as households, organizations, communities and societies, to respond effectively and quickly when disasters occur (Kirschenbaum, 2003; WHO/EHA, 2002). According to FEMA, preparedness involves leadership, training, preparedness, exercise, technical and financial assistance to strengthen citizens, communities, the state, local governments and professional emergency workers in the processes of mitigation, preparedness, disaster response, and effective recovery support (www.fema.gov).

In short, preparedness is a concept that expresses how well equipped and ready individuals and organizations are to respond to negative environmental threats (Perry & Lindell, 2003). Preparedness studies also aim to ensure that the resources necessary to effectively intervene in case of a disaster occur and that those who have to intervene in disaster know how to use them (Sutton & Tierney, 2006).

The smallest unit of analysis in disaster preparedness research and guidance services is households. Additionally, communities and organizations are other analysis units in this regard. Accordingly, for effective disaster management, communities and organizations should devote themselves to disaster preparedness activities as much as, even more than, households (Sutton & Tierney, 2006: 14).

Disaster management is a comprehensive, long and costly process that cannot be realized only by central government, local governments, non-governmental organizations, households or individuals. Therefore, disaster management requires the cooperation and partnership of all these actors. Instead of a centralized disaster management, this understanding advocates a process to be reconsidered within the concepts of *disaster governance*, democratization of disaster management, and decentralization.

Decentralization is believed to increase participation, capacity, communication and coordination between sectors and management levels. Increasing local capacity is critical in providing many local services and reducing losses (Toya & Skidmore, 2013). Local government can increase local disaster management capacity (Rumbach, 2015), facilitate preparatory activities, and increase public participation in disaster planning by including local information and increasing local control over resource expenditure (Escaleras & Register, 2012; Garschagen, 2015). Decentralized systems “prepare for and respond to disasters more effectively relative to more centralized systems” (Ainuddin et al., 2013: 51).

It is believed that local government contributes to good disaster governance through increasing local capacity and bringing local perspectives and information through the involvement of local actors. Similarly, the activities of local governments and non-governmental actors are believed to facilitate content-specific risk management solutions tailored to the specific needs, wishes and capabilities of local communities (Garschagen, 2015).

It is seen that the literature attaches great importance to the active participation of local government and communities in disaster mitigation, prevention and preparedness processes and to share responsibility, in other words, disaster governance. In this process, the role of mukhtars, located between local governments and communities, has not been studied in the literature.

Therefore, this article, which aims to fill this gap, focuses on the role and perceptions of mukhtars in disaster governance.

Mukhtars as Natural Stakeholders of Disaster Governance

Born as a product of Turkish State's modernization efforts and being able to protect its presence since 1829 to date, mukhtarlık is an indigenous and unique organization. Mukhtars (headmen of neighborhoods) are elected mostly from local people for a certain period of time by direct votes of local people. This leads them to build closer ties with the local community, to know closely local problems and needs, and to become a rich source of information on their neighborhoods. Moreover, by law, mukhtars have the responsibilities of "*determining the common needs with the voluntary participation of the residents*" and "*improving the quality of life of the neighborhood.*" Disaster preparedness activities cannot be excluded from these responsibilities.

With all these characteristics, mukhtars have the potential to become important actors in community based disaster governance and in its essential stage of preparedness.

Research Question

But to what extent do mukhtars play or are allowed to play this role? How common are mukhtars to govern disaster preparedness? These questions constitute the problematic of this paper. The paper aims to examine the special status of community-based disaster management in Turkey within the framework of a case study of Balıkesir, which is one of the provinces where many natural disaster risks are felt intensely. In doing so the study is focused on mukhtars whose role in natural disaster governance is generally neglected.

Research Methods/Techniques and Sampling

This research utilizes the phenomenological approach in the interpretative social science approach, pioneered by Max Weber (Waters, 2008: 24). As a data collection tool, a semi-structured "in-depth interview" technique with open questions was used.

One-to-one interviews with mukhtars included a) awareness of local natural disasters and risk perception (4 questions), b) awareness-raising activities (2 questions), c) other prevention and response activities (5 questions). The interviews were recorded on the voice recorder and then decoded. Interviews were conducted for about 30-60 minutes.

The working population of this study is mukhtars living and working in Balıkesir province. Their total number consists of 1,199 mukhtars. Among them, a sample of 50 mukhtars was formed for one-on-one interviews.

While creating a sample group, maximum diversity sampling, which is one of purposeful sample types, was made.

Main Findings

The majority of the mukhtars sees earthquakes and floods as the most important natural disasters that can affect their neighborhoods.

It has been determined that most of the mukhtars are generally familiar to their neighborhoods and have information about the inhabitants. However, as the population of the neighborhood in which they are responsible increases, the level of traditional knowledge about the neighborhood decreases. It was seen that the mukhtars in rural areas had more advantage about familiarity to the neighborhood than the ones in urban areas. In the event of a likely natural disaster in their neighborhoods, muhtars' level of knowledge about disadvantaged groups (disabled, elderly, orphans, etc.) that are likely to be affected by this disaster is low. They have no specific work plans for such groups either.

Generally, the muhtars stated that they had knowledge about the basic necessities to be provided in case of a natural disaster and where they could obtain them. Within the scope of informing and raising awareness activities for neighborhoods against disasters, the mukhtars stated that they did not perform any work; they additionally stated that such activities were provided to them by AFAD and district municipalities to which they belong. Regarding disasters, no effective and significant cooperation between the mukhtars and non-governmental organizations was determined.

The mukhtars generally have no disaster plans within the scope of disaster prevention and response activities. Mukhtars stated that local governments did not support or encourage them. They preferred parks, school gardens, market areas and so on as an emergency gathering area in their neighborhoods. However, they emphasized that some gathering areas were opened for zoning. In the event of a possible disaster, the mukhtars rely on the security forces to prevent the negative effects of the disaster process and do not resort to alternative voluntary formations.

Although the socioeconomic status and education levels of the muhtars are different, their state of awareness and preparedness of natural disasters are similar. Most muhtars do not have any work on awareness raising or preparedness for natural disasters. Whether the muhtars' responsibility areas are rural or urban and located in the inner regions or coastal areas did not show a significant difference in their awareness and preparedness against natural disasters. However, despite everything, it is seen that almost all mukhtars are willing to take active roles in natural disaster preparedness, but the potential of mukhtars is not utilized in this process in accordance with the governance principle.

Conclusion

It can be said that the disaster preparedness is not adequately covered in the agenda of the mukhtars in Balıkesir. Like many other actors in Turkey, most mukhtars too tend to see the responsibility of disaster preparedness on others rather than on themselves. Among other factors, the tendency of senior political elites to ignore and not involve local knowledge plays a major role in this outcome.

In order to uncover the potential benefits of disaster governance, cooperation among relevant actors needs to be reviewed. Mukhtars should be considered as an important stakeholder in disaster governance as they are the most basic local managers and local community leaders.

To develop the potential positive roles of mukhtars in disaster awareness and preparedness:

- *Disaster trainings organized by AFAD should prioritize and cover all mukhtars.*
- *Mukhtars should be included in all stages of participation regarding disaster governance. In this regard, the opinions and suggestions of mukhtars should be given importance. Thus, the disaster preparedness process should be democratized by a mechanism that will work from the bottom up.*
- *Mukhtars should be provided with reasonable authority for improving their local community preparedness.*

Giriş

Sosyal bilimciler afetlere farklı açılardan yaklaşıyor olmakla beraber çoğunlukla afetin belli faktörlerin yol açtığı bir sonuç olarak görme eğilimindedirler. Bu faktörler tehlikelerle bağlantılıdır. Buna göre afetin doğal nedenleri veya insan kaynaklı nedenleri olabilir. Bir anlamda bu tehlike kaynaklarının varlığına ve ortaya çıkışına engel olunamaz. Ancak bu tehlike kaynaklarının bizzatı varlığı ya da ortaya çıkışı afetin doğrudan nedeni değildir. Afet, bu tehlikelere karşı etkili ve yeterli tepkinin verilememesi sonucunda ortaya çıkan yıkıcı etkilerlerdir.

Bu durumda söz konusu yıkıcı etkilere karşı yeterli ve uygun tepki kapasitesi geliştirilirse tehlike ve risklerin afetle sonuçlanmasının da önüne geçilebilir; dolayısıyla afet olaylarının yıkıcı boyutları tamamen ya da kısmen ortadan kaldırılabılır. Bu, afete yönetilebilir bir şey olarak bakmayı doğurur. Afet yönetiminin nihai amacı bir yandan tehdit, tehlike ve riskleri önceden tespit etmek ve uygun önlemlerle mümkün olduğunca elimine etmek ve diğer yandan her düzeyde analiz biriminin (birey, aile, organizasyon, topluluk, ulus) kırılğanlıklarını azaltarak dirençliliklerini yükseltmektir.

Doğal afetlerin büyük çoğunlukla yerel ve bölgesel bir alanda cereyan etmesi ilgili literatürü afet azaltım, önlem ve hazırbulunuşluk süreçlerinde yerel yönetimlerin ve toplulukların aktif katılımlarını önemsemeye sevk eder. Nitekim geçmişteki yukarıdan-aşağıya merkezîyetçi yönetim anlayışı yerine bugün artık yerel yönetimlerin ve toplulukların aktif rol aldığı adem-i merkezîyetçi bir afet yönetimi anlayışı geçmiş bulunmaktadır.

Bu bağlamda afete dirençli toplum/topluluk oluşturma ve hazırbulunuşluk sürecinde potansiyel katkıları en yüksek yerel aktörlerden birisi muhtarlardır. Muhtarlar, belli sürelerle çoğunlukla yerel halk içinden doğrudan yerel halkın oylarıyla seçilirler. Bu durum onları yerel halk ile daha yakın bağlar kurmaya, yerel sorunlar ve ihtiyaçları yakından bilmeye ve mahalleleri hakkında zengin bir veri kaynağı olmaya sevk eder. Bu özellikleriyle muhtarlar topluluk temelli afet yönetişiminde ve onun asli bir aşaması olan hazırbulunuşluk sürecinde önemli aktörler olma potansiyelini taşırlar.

Ancak fiili durumda muhtarlar ne denli bu rolü oynamaktadırlar ya da oynamalarına olanak sağlanmaktadır? Muhtarlar, afetlere hazırbulunuşluk süreçlerinde yönetişim ilkesine ne kadar ortaklırlar? Bu sorular bu makalenin

problematikini teşkil etmektedir. Makale, topluluk temelli doğal afet yönetiminin Türkiye’deki özel durumunu, birçok doğal afet riskinin yoğun hissedildiği illerden biri olan Balıkesir örnek olay incelemesi çerçevesinde, doğal afet yönetimindeki rolü genellikle ihmal edilen muhtarlar üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır.

Kavramsal/Kuramsal Çerçeve

Afet

Afet sosyolojisiyle ilgilenen yazarların hemen hepsi afeti ağırlıklı olarak sosyal karakterli bir şey olarak tanımlarlar (Alexander, 2005: 27). Bununla beraber afete yaklaşımlarda ve ona yüklenen anlamlarda bir çeşitlilik vardır. Afet anlamlandırmalarında ölüm/yaralanmalar ve mülke zarar ortak bir vurgudur (Boin, 2005: 170). Fiziksel etkilerden başka, amnezi, anksiyete, fobiler, madde bağımlılığı, uykusuzluk, travma sonrası stres bozukluğu, aşırı uyarılma, akut stres bozukluğu, depresyon ve bazen intihar ve diğer akıl hastalıkları gibi psikolojik belirtilerle de ilişkilendirilir (Fan at al., 2011; Hussain, Weisaeth & Heir, 2011; Keskinen-Rosenqvist, Michélsen, Schulman & Wahlström, 2011; Norris, 2001). Öte yandan özellikle sosyologlar afetlerin, kayıpları, travmaları ve yoklukları tedavi edici olma (Fritz, 1996: 17) ve özgecil davranış ve toplumsal dayanışmayı güçlendirici olma (Wolfenstein, 1957 aktaran Barton, 2005: 130) gibi pozitif etkilerinin de olabileceğine dikkat çekerler.

Bunun yanı sıra afet anlamlandırmalarında “toplumun uyum kapasitesini aşacak derecede acıya neden oluş” (WHO/EHA, 2002: 3), “afet tanımının sosyal inşacı boyutuna ve bir afeti izleyen ya da onu karakterize eden toplumsal bozulma” (Boin, 2005: 155) “otoriteler için normal olarak mevcut olanlardan başka kaynakların seferber edilmesi ve örgütlenmesi gereği” (Emergency Management Australia, 1998: 33) gibi vurgular da yer alır.

Bir kısım afet araştırmaları afeti “sosyal inşaların sonucu” (Aguirre, 2002: 114), “belirli bir sosyal zaman, coğrafya ve belirli bir kültür içinde bireylerin, ailelerin ve insan gruplarının etkileri ve sonuçları” (Buckle, 2005: 178) olarak değerlendirirken bir kısmı da afeti ekonomik faktörlerle ilişkili bir kırılmalık ve dirençlilik paradigması çerçevesinde değerlendirir. Kırılmalık, “bir tehlikenin zarar verici etkilerine duyarlı hale getirilen bir topluluğun, sistemin veya varlıkların özellikleri ve koşulları” olarak tanımlanırken dirençlilik de “tehlikelere maruz kalan bir sistemin, topluluğun veya toplumun karşı bir tehlikenin etkilerine karşı direnme, bunları alma ve bunlara karşı koruma sağlama becerilerini zamanında ve etkin bir şekilde yerine getirme yeteneği” olarak tanımlar (Noy & Yonson, 2016: 3).

Bu paradigma çerçevesinde toplumlararası eşitlisizliklerin afet kırılmalılığına etkisi üzerine çok sayıda çalışmanın mevcudiyetine (örn. Kahn, 2005; Peduzzi at al., 2009; Raschky, 2008) paralel olarak toplum-içi eşitlisizliklerin etkisi

üzerine de yapılmış bir araştırmalar kütesi mevcuttur. Bu tür araştırmalar yoksulların, göçmenlerin, çocukların, engellilerin (Stough, 2010), yaşlıların (Bayraktar ve Dalyılmaz, 2018; Bodstein & Barros, 2014; Hartog, 2014), özel bakıma muhtaçların (Nick at al., 2009) ve kadınların (Enarson, 2012; Odabaş, 2010; Pincha, 2008) diğer toplumsal kesimlere kıyasla afetler karşısında nasıl daha fazla kırılgan olduklarını ve çok daha fazla etkilendiklerini göstermeye çalışırlar.

Görüldüğü üzere sosyal bilimciler afetlere farklı açılardan yaklaşıyor olmakla beraber çoğunlukla afeti tehlikelerle bağlantılı faktörlerin yol açtığı bir *sonuç* olarak görme eğilimindedirler. Buna göre bu tehlike kaynaklarının bizatihi varlığı ya da ortaya çıkışı afetin doğrudan nedeni değildir. Afet, bu tehlikelere karşı etkili ve yeterli tepkinin verilememesi sonucunda ortaya çıkan yıkıcı etkilerlerdir. Dolayısıyla bir bakıma böyle yıkıcı bir etki ortada yoksa bu tehlikelerin yarattığı bir afetten de söz edilemez.

Afet Yönetimi ve Hazırbulunuşluk

Görülmektedir ki afetler, tehlikelere, risklere ve kırılganlıklara karşı uygun ve etkili tepki kapasitesinin yetersizliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadırlar. Söz konusu tepki kapasitesinin artırılması afetin yönetilmesi anlamına gelir. Afet yönetiminin nihai amacı bir yandan tehdit, tehlike ve riskleri mümkün olduğunca elimine etmek ve her düzeyde analiz biriminin (birey, aile, organizasyon, topluluk, ulus) kırılganlıklarını azaltmak ve dirençliliklerini yükseltmektir.

Afet yönetimi süreçleri genellikle dört aşamada ele alınır: a) azaltım (mitigation), b) hazırbulunuşluk¹ (preparedness), c) müdahale (response) ve d) iyileşme (recovery). Bunlar arasında hazırbulunuşluk süreci “bir afet olayının etki öncesi ve etki sonrası aşamaları arasında zamansal bir bağlantı olarak hizmet eder” (Sutton & Tierney, 2006: 3). Bu nedenle afetlere karşı dirençli toplulukların oluşumunda hazırbulunuşluk çok önemli bir süreç olarak görülmektedir (Kirschenbaum, 2003; Sutton & Tierney, 2006).

Hazırbulunuşluk, hanehalkları, örgütler, topluluklar ve toplumlar gibi farklı analiz birimlerinin afetler meydana geldiğinde etkili bir şekilde müdahale etmelerine ve hızlıca iyileşmelerine olanak sağlayan önlemlerdir (Kirschenbaum, 2003; WHO/EHA, 2002). FEMA'nın tanımlamasına göre de hazırbulunuşluk “afetlere hazırlanma, afetlerin etkilerini hafifletme, bir afetten sonra toplumun ihtiyaçlarına cevap verme ve etkili iyileşme çabaları başlatma süreçlerinde vatandaşları, topluları, devleti, yerel yönetimleri ve profesyonel acil

1 “preparedness” teriminin Türkçe karşılığı olarak “hazırlık”, “hazırlanmışlık”, “hazırolma durumu” gibi çeviriler kullanılabilir. Bu makalenin yazarları “hazırbulunuşluk” şeklinde çeviriyi tercih etmiştir.

durum çalışanlarını güçlendirmek için liderlik, eğitim, hazırlık ve egzersiz desteği, teknik ve mali yardımı” içerir (www.fema.gov).

Kısaca hazırbulunuşluk, bireylerin ve kuruluşların, olumsuz çevresel tehditlere cevap vermek için ne derece donanımlı ve hazır olduklarını ifade eden bir kavramdır (Perry & Lindell, 2003). Hazırbulunuşluk çalışmaları, bir afetin gerçekleşmesi durumunda olaya etkin bir şekilde müdahale etmek için gerekli kaynakların hazır olmasını ve afete müdahale etmek zorunda kalanların bu kaynakları nasıl kullanacaklarını biliyor olmalarını sağlamayı da amaçlar (Sutton & Tierney, 2006).

Afetlere karşı geliştirilen hazırbulunuşluk tepkisinin etkinlik düzeyi toplumdan topluma ve analiz birimine göre farklılıklar gösterebilir. Barton’a göre “etkililik kaynakları, bireysel düzeyde (motivasyon, beceri), grup düzeyinde ve örgütsel düzeyde (işbirliği, liderlik, kaynaklar), topluluk seviyesinde (örgütler arası koordinasyon, liderliğin teknik ve sosyal becerisi, kaynakları harekete geçirme kapasitesi) ve yüksek düzeydeki sosyal liderlik (devlet ve ulusal hükümette, büyük şirketlerde, büyük gönüllü kuruluşlarda, rehber politikalar için bilgi veren profesyonel ve entelektüel topluluklarda) yatar. Bu düzeylerin her birinde problemlere kaynak bulma açısından etkinlik veya pasiflik, işbirliği veya işbirliksizlik, bilgi ya da cehalet, ve yetenek ya da yeteneksizlik olabilir (Barton, 2005: 131).

Yukarıda sunulan bilgilerden de anlaşıldığı üzere afete hazırbulunuşluk araştırmalarında ve rehberlik hizmetlerinde en küçük analiz birimi hanehalkıdır. Hanelerin dışında topluluklar ve organizasyonlar da afete hazırbulunuşluk araştırmalarında ve rehberlik hizmetlerinde öne çıkan diğer analiz birimleridir. Buna göre etkin bir afet yönetimi için hanehalkları kadar, hatta onlardan daha fazla, topluluklar ve organizasyonlar da afete hazırbulunuşluk faaliyetlerine kendilerini adanmışlardır (Sutton & Tierney, 2006: 14).

Genel olarak afet yönetimi özel olarak da afetlere hazırbulunuşluk sadece merkezi hükümet, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, hanehalkları veya bireyler eliyle gerçekleştirilemeyecek kadar geniş kapsamlı, uzun ve masraflı bir süreçtir. Dolayısıyla afet yönetimi/ hazırbulunuşluk, sayılan tüm bu aktörlerin birlikteliği ve ortaklığını gerektirir. Bu anlayış merkezîyetçi bir afet yönetimi yerine, afet yönetişimi, afet yönetiminin demokratikleştirilmesi ve adem-i merkezîyetçilik (decentralization) kavramları dahilinde süreci yeniden ele almayı savunur.

Hazırbulunuşlukta Yerel Yönetimlerin Rolü

Genel olarak, ademi merkezîyetçilik, “otoritenin daha küçük sayıda aktörlerden daha büyük sayıda aktörlere yayılmasını ve merkezi bir otoriteden daha az merkezi bir otoriteye geçiş” içerir (Pollitt, 2005: 373). Ile’ye (2009) göre, ademi merkezîyetçiliğin ardındaki genel fikir, ulusal hükümetin tek

başına mevzuatın gerektirdiği tüm işlev ve yetkileri yerine getiremediğidir. Adem-i merkezîyetçilik savunucuları, bu anlayışın yönetim değil, *yönetişim* sürecini doğurmasını umar ve ona çeşitli yararlar atfederler. Adem-i merkezîyetçiliğin, örneğin, kendi kararlarını verebilme gücü vererek sessiz toplulukları güçlendirmeye yardımcı olduğu ve topluluk üyelerine afetleri kendi stratejilerini kullanarak yönetmelerine fırsatlar sağladığı için yararlı olduğu savunulur (Patterson at al., 2009).

Ademi merkezîyetçiliği destekleyen genel savların çoğunun afet yönetimi için de geçerli olduğu varsayılmaktadır. Örneğin, adem-i merkezîyetçiliğin, sektörler ve yönetim seviyeleri arasındaki katılımı, kapasiteyi, iletişimi ve koordinasyonu arttırdığına inanılmaktadır. Bu özelliklerin dikey afet yönetimi işbirliğine de etkisi olduğuna inanılır. Yerel kapasiteyi arttırmak, birçok yerel hizmetin sağlanmasında ve kayıpların azaltılmasında kritik öneme sahiptir (Toya & Skidmore, 2013). Yerel yönetim, aynı zamanda yerel afet yönetim kapasitesini de artırabilir (Rumbach, 2015), hazırlık faaliyetlerini kolaylaştırabilir ve yerel bilgileri dâhil ederek ve kaynak harcaması üzerindeki yerel kontrolü artırarak afet planlamasına halkın katılımını artırabilir (Escaleras & Register, 2012; Garschagen, 2015). Adem-i merkezîyetçi sistemler “daha merkezi sistemlere göre daha etkili afetlere hazırlık ve müdahale yaratır” (Ainuddin at al., , 2013: 51).

Ademi merkezîyetçilikten ilham alan topluluk temelli afet yönetimi anlayışı, topluluğun risklerini yönetme konusunda yerel topluluğun üyelerini merkeze yerleştirir. Bu yaklaşım, topluluk içinde ve bazen diğer dış topluluk organizasyonlarında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının ve toplum temelli kuruluşların katılımını teşvik eder (GTZ, 2002; Sahoo, 2005; Scott & Tarazona, 2011). Bu nedenle bu yaklaşım, topluluk yaşamını etkileyen kararlara toplum üyelerinin aktif katılımını gerektirmektedir (Sahoo, 2005).

Bazı araştırmacılar (Cannon 1994; Pillay 2012; Sahoo 2005), afet riskini azaltma çabalarında toplum katılımının eksik oluşunun, yerel topluluk bilgilerini ve afet acil durumlarında hayatta kalmak için kullanılan stratejileri göz ardı etmek sonucunu doğuracağına dikkat çekerler. Topluluğun katılımı şeffaflığı sağlar ve sorumluluk paylaşımı için bir alan yaratır (Meshack, 2004; Sahoo, 2005). Sorumluluk paylaşımı, kıt kaynakların daha sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını kolaylaştırır, böylece afet azaltımına ve hazırbulunuşluğuna ve aynı zamanda toplumun kapasitesini arttırmaya yardımcı olur.

Yerel yönetimin, yerel kapasitenin artırılması ve yerel aktörlerin katılımı ile yerel perspektiflerin ve bilgilerin getirilmesi yoluyla iyi afet yönetişimine katkıda bulunduğuna inanılmaktadır. Benzer şekilde, yerel yönetimlerin ve sivil toplum aktörlerinin faaliyetlerinin, yerel toplulukların özel ihtiyaçlarına, isteklerine ve yeteneklerine özel olarak uyarlanmış olan içeriğe özgü risk yönetimi çözümlerini kolaylaştırdığına inanılmaktadır (Garschagen, 2015).

Afetlere müdahale etmek ve risklerini azaltmak, yerel yönetimler içinde ve dışında yerel kapasite gerektirmektedir (UNDP, 2015).

Görülmektedir ki literatür afet azaltım, önlem ve hazırbulunuşluk süreçlerinde yerel yönetimlerin ve toplulukların aktif katılımlarını ve sorumluluk paylaşımını, diğeri bir deyişle afet yönetişimini çok önemsemektedir. Bu süreçte yerel yönetimler ile topluluklar arasında bir yere konumlanan muhtarların rolü literatürde hemen hiç incelenmemiştir. Muhtarlık kurumunun Türkiye'ye özgü yerli bir kurum oluşu Türkçe-dışı dillerde literatürün oluşmamasını açıklayıcı bir olgudur. Ancak muhtarların afet yönetişimindeki yerlerini sorun edinen Türkçe kaynaklara da rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu açığı kapatmayı amaçlayan bu makale, afet yönetişiminde muhtarların rolü üzerine odaklanmaktadır.

Muhtarlığın Tarihsel Ardalanı ve Doğal Afet Yönetişimindeki Roller

Muhtarlık teşkilâtının ilk defa 1829'da İstanbul'da ve bilâd-ı selâse (Üsküdar, Galata ve Eyüp) İstanbul'a göçü kontrol etmek, mahallelere giriş çıkışı denetim altına alarak güvenliğı sağlamak ve yönetim aleyhinde yapılan dedikoduları önlemek amacıyla uygulamaya konulduğu bilinmektedir². İstanbul dışında ise bu teşkilâtın 1833'ten itibaren önce Kastamonu'da oluşturulduğu, "bu sistem bir bakıma II. Mahmud'un nüfuzunu yok etmek istediğı âyanlığın yerine ikame edildiğı" değerlendirilmektedir (Akyıldız, 2003: 52; Çadırcı, 1970). Halkın muhtarlık uygulamasından memnun olduğunun anlaşılmasından sonra teşkilât yaygınlaştırıldı ve 1833 yılından itibaren diğeri bölgelerde de muhtarlıklar oluşturuldu (Akyıldız, 2003: 52). İslam Ansiklopedisi "Muhtar" maddesinde Osmanlı toplumunda muhtarın görev ve sorumlulukları şu şekilde betimlenir:

Mahalle/köyde güvenliğı sağlamak, verginin tevziine ve toplanmasına yardımcı olmak muhtarların başlıca görevleriydi... Doğum ve ölümlerin, başka yere göç eden veya gelenlerin kayıtlarını tutar, günü gününe defter nâzırına bildirirdi... Muhtarın görevleri vergi toplanması, belediye hizmetleri, çeşme, okul ve mâbedlerin bakım ve onarımı, bekçi ve korucuların idaresi, devletin resmî tebliğlerinin halka duyurulması, nüfus kayıtlarının tutulması, veraset davalarında mahkemelere yardımcı olunması

2 Tarihçiler, Osmanlı'da muhtarlık teşkilâtının kurulmasından önce mahallelerin idaresinden imamların sorumlu olduklarını bildirmektedirler. Beydilli'ye göre imamlar, hizmet ettikleri mescit ve camilerin vakıflarından maaş alır; aslen kadıların üstlenmesi gereken dini, ahlaki, toplumsal, mülki, beledi ve güvenliğe dair görevleri yerine getirir ve kadılar tarafından denetlenirlerdi (Beydilli, 2002: 181). Dolayısıyla bir mahalleye imam olmanın o mahallenin her şeyinden sorumlu olmak anlamına geldiğı söylenebilir. İmamların bu sorumlulukları, mahallede yaşanan su sıkıntısı ve güvenlik bunalımı gibi sorunları giderme, ramazan bayramlarında davulcu tahsis etme ve gece fenerini yaktırma, kaldırımların imarını ve herkesin evinin önünü temiz tutmasını sağlamaya kadar her türlü işi kapsamaktaydı (Ortaylı, 1978: 220).

şeklinde giderek genişledi. Bir yolsuzluk sebebiyle tahkikat geçirip suçu sabit görülen muhtarlar doğrudan veya ihtiyar meclisinin isteği üzerine görevden alınabilirdi. (Akyıldız, 2003: 52-53).

Köy ve mahalle yönetimi Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte birkaç kez yeniden düzenlenmiştir. Köylüye büyük önem verdiği bilinen Atatürk, köy idaresine ve mahalle yönetimine yeni bir biçim vermeye çalışmıştır. Bu amaçla 18 Mart 1924 tarihinde "Köy kanunu" kabul edilmiştir. Bununla birlikte, yaklaşık 10 yıl sonra, 1934 tarihinde çıkarılan 2295 sayılı kanunla, belediye teşkilatı olan yerlerde, mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar meclislerinin faaliyetlerine de fiilen son verilmiştir (Eryılmaz,1997:212).

Ancak 10 Nisan 1944 tarih ve 4541 sayılı "Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanun" ile İçişleri Bakanlığı yaşanan bazı sorunların önüne geçmek için mahalle teşkilatını yeniden kurmuştur (Palabıyık ve Atak, 2002: 333). Muhtarlığın statüsü ve rolü 1944'de çıkarılan bu yasadan oldukça etkilenir. Çünkü artık muhtarlık belediyeden ziyade mülki idareye yardımcı ve ona karşı sorumlu bir kurum olmuştur. Öte yandan bu yasayla birlikte muhtarlar seçimle göreve gelmeye devam etmişlerdir. Muhtarlar kamu kurumlarından herhangi bir mali katkı almayan, mühürlediği evraklar mukabilinde bir ücret alan ve en önemlisi mahallenin çeşitli sorunlarına gönüllü olarak koşturan aktörlere dönüşmüştür (Arıkboğa, 2018: 27). 29 Ağustos 1977 tarihli ve 2108 sayılı Muhtar Ödenek ve Sosyal Güvenlik Yasası ile muhtarların hizmetleri düzenli bir ödeneğe kavuştu. Bu yasa ile muhtarlara il özel idareleri vasıtasıyla verilmek kaydıyla aylık ödenek tahsis edildi. Bunun yanı sıra herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmayan muhtarlar Bağ-Kur kapsamına alındı (Akyıldız, 2003: 53).

2005 tarihli Belediye Kanunu'nda ise, muhtarlığa özel biçimde yer verilir. Kanun muhtarların görev tanımlamasını ve belediyeye ilişkisini şöyle betimler:

Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla işbirliği yapmak... [ile] yükümlüdür. Belediye, ... kararlarında mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun biçimde yürütülmesini sağlamaya çalışır.

Bu yeni kanuni düzenlemede "belediyeye muhtarlık ilişkisi kurulurken, mülki idare ile muhtarlık arasındaki ilişkide bir değişiklik yapılmamıştır. Ancak mahallenin talepleri ve ihtiyaçları bağlamında, artık ilişkinin yönü daha ziyade belediyeye dönük olacaktır" (Arıkboğa, 2018: 29). Nihayet 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Kanunla, büyükşehir statüsü kazanan illerde belediye sınırları mülki sınırlara kadar genişletilmiş, köyler belediyelere dâhil edilmiş ve mahallere dönüştürülmüştür (Akpınar 2017: 100). 2014 sonrasında kırsal

mahallelerin (köylerin) belediyelerle entegrasyonunu artırmak ve sunulması gereken hizmetleri koordine etmek ihtiyacının doğmasından dolayı, belediye teşkilat yapılarında muhtarlıklarla ilgili bazı idari birimler (Kırsal Hizmetler Daire Başkanlığı, Muhtarlıklar Müdürlüğü vb.) kurulmaya başlanmıştır.

Bu yeni değişikliklerle birlikte yol, su ve kanalizasyon hizmetleri başta olmak üzere, kırsal mahallere giden hizmetlerde artış olduğu görülse de önemli bazı çelişkiler ve boşluklar da doğmuştur. Bu değişimlerin kırsal mahalleler açısından en önemli dezavantajı buralardaki muhtarlıkların, tüzel kişiliklerini ve idari-mali nitelikli yetkilerini kaybetmesi ve hizmet yönünden belediyelere bağımlı hale gelmesidir³.

Bütün bu bilgiler yerli ve özgün bir teşkilat olan muhtarlık kurumunun ortaya çıkış ve gelişiminin kamu düzeni, kamu maliyesi ve güvenlik kaygılarıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (Ortaylı, 1985: 101). Muhtarlığın devletin modernleşme çabalarının bir ürünü olduğu söylenebilir. Devletin modernleşme çabaları yeni açılımlar ve uygulamalar getirdikçe muhtarlık bu çabalardan etkilenmiştir.

Muhtarlık kurumu 1930'lardan itibaren, belediye teşkilatının teşkiliyle birlikte, zaman zaman yasal düzlemde önemini yitirmiş ve kısmen statü ve rol kaybına uğramış olsa da varlığını bugüne kadar koruyarak zamana karşı direnmiştir. Hatta 2010'lu yıllarda muhtarlığın popülaritesinin daha da arttığı⁴ ve kadınların da özel ilgisini çekmeye başladığı söylenebilir. Muhtarlığın bütün modernleşme süreçlerine rağmen vazgeçilemez oluşunu sağlayan en önemli unsur muhtarın "resmi görevlerinden ziyade, muhtarın mahalleli ile kurduğu ilişki ve bu süreçte üstlenmiş olduğu fiili/ toplumsal işlevleridir" (Arıkoğlu, 2018: 28). Aslında bugün muhtarın yaptığu resmi evrak işlemleri modern teknoloji eliyle muhtarsız da yapılabilir. Ancak muhtarın mahallesiyile kuracağı ilişki ve mahallesinin ortak sorunları bağlamında yerel ve yerel-üstü kurumlarla kuracağı ilişki teknoloji de dâhil başka bir aktör tarafından kolayca kurulabilir değildir.

Muhtarlık bir çeşit tampon kurum olarak düşünülebilir. Muhtar hem resmi beklentilerin yereldeki sözcüsü, hem de yerel talepleri karşılamaya çalışan seçilmiş bir aktördür. Muhtarların belli sürelerle doğrudan yerel halkın oylarıyla işbaşına gelmesi ve çoğunlukla yerel halk içinden adaylar arasından

3 Bahsedilen yasal düzenlemeler öncesinde köy muhtarlığı ile mahalle muhtarlığı arasında çok önemli farklılıklar bulunmaktaydı. Köy muhtarlığı (yönetimi), tüzel kişiliği, meclisi, taşınır-taşınmaz malları, personel çalıştırabilme imkânı, bazı gelirleri ve bütçesi olan, önemli yönetsel yetki ve görevleri bulunan bir yerel yönetim birimiydi. Buna karşılık mahalle muhtarlığı, bir yerel yönetim birimi özelliğine ve ayrı bir tüzel kişiliğe sahip değildi. Mahalle muhtarlığının resmi görevleri kamu kurumlarına yardımcı olmaktan ibaretti (Arıkoğba, 2018: 30; Bulut, 2001: 47).

4 Arıkoğba (2018: 32) bu popülaritenin artmasında Cumhurbaşkanının muhtarlarla düzenli olarak yaptığu ve sayısı 40 geçen toplantıların özel bir etkisi olduğuna dikkat çeker.

seçilmesi onları yerel halk ile daha yakın bağlar kurmaya, yerel sorunlar ve ihtiyaçları da daha iyi bilmeye sevk eder. Nitekim muhtarlar, buldukları bölgenin sakini olmakla birlikte, komşuluk ilişkileri gibi daha informal ilişkiler de geliştirebilirler. Ayrıca muhtarlar mahalleleri hakkında zengin bir veri kaynağı olarak da önemli roller oynayabilirler. Sayılan bu özellikleri afet yönetiminde muhtarları önemli aktörler kılar.

Araştırma Amaç, Yöntem ve Teknikleri

Araştırmanın Amaç ve Problemi

Yukarıda görüldüğü üzere azaltım ve risk yönetimini, şehir planlarını, imar uygulamalarını, sivil toplum kuruluşları ve hanehalkıyla iletişimi güçlü yerel yönetim birimleri merkeze göre daha kolay sağlayabilir. Dolayısıyla yerel yönetimlerin bu avantajı iyi değerlendirme olasılıkları yerel çevre ve halkla doğrudan bağı olan sivil toplum kuruluşları ve muhtarlarla işbirliğinin kalitesiyle ilişkilidir. Yerel yönetimler bölgelerindeki muhtemel ve gerçek afetlere karşı etkili bir azaltım, risk analizi ve hazırbulunuşluk süreci yürütebilmek için yönetim ilkesi gereği bölgelerindeki hanehalklarıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla ve muhtarlarla sürekli ve sıkı işbirliği geliştirmeye önem vermelidirler.

Öte yandan bu süreçlerde muhtarların da aktif rol almaları beklenir. Nitekim yukarıda atıf yapılan 2005 tarihli yasa muhtarlara “*mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerini yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla işbirliği yapmak*” sorumluluğunu yüklemektedir. Afetlere hazırbulunuşluk faaliyetleri bu sorumluluğın dışında kalmaz.

Yerel halkla ve kaynaklarla sıkı ve yakın ilişkisi olan muhtarların afetlerle ilgili etkili önlem ve hazırlık faaliyetleri kapsamında yerel bilgileri kullanma ve yerel tehditler ve güvenlik açıklarını tespit kapasiteleri yüksektir. Bu nedenlerle muhtarların köy/mahallelerindeki muhtemel ve gerçek afetler bağlamında olay öncesi, sırası ve sonrasında en etkin rolleri oynayarak topluluk temelli afet yönetişiminin önemli aktörlerinden olmaları doğal bir beklentidir.

Ancak fiili durumda muhtarlar ne denli bu rolü oynamaktadırlar ya da oynamalarına olanak sağlanmaktadır? Muhtarlar köy/mahallelerinde ve genel olarak yaşadıkları kentte “afetlerden arınma” için uygun azaltım, önleme ve hazırbulunuşluk süreç ve stratejilerinde ne kadar ve ne tür roller almaktadırlar? Diğer bir deyişle muhtarlar, risk yönetimi ve afetlere hazırbulunuşluk süreçlerinde yönetim ilkesine ne kadar ortaktırlar? Bu sorular bu makalenin problematiğini teşkil etmektedir. Bu sorular çerçevesinde makale, doğal afet yönetimindeki rolü genellikle ihmal edilen muhtarlar üzerinden, topluluk temelli doğal afet yönetişiminin Türkiye’deki özel durumuna ilişkin anlayışımızı geliştirerek ilgili literatürüne katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Zikredilen problem ve amaç çerçevesinde şekillenen bu makale, doğal afet riskleri açısından öne çıkan illerden birisini seçmek ve araştırmayı o ilin yerel toplulukları bağlamında tasarlamak stratejisini benimsemiştir. Dolayısıyla, deprem ve sel başta olmak üzere, birçok doğal afet riskinin yoğun hissedildiği illerden biri olan Balıkesir bir örnek olay incelemesi olarak seçilmiştir.

Araştırma Yöntem ve Tekniği

Yukarıdaki amaçlar doğrultusunda bu araştırmada, öncülüğünü Max Weber'in yaptığı *yorumsamacı sosyal bilim anlayışı* (Waters, 2008: 24) içerisinde yer alan fenomenolojik yaklaşımdan yararlanmaktadır. Fenomenoloji, "insan bilincinin ve insanların içinde yaşadıkları dünyayı yorumlama biçimlerinin araştırılmasıdır" (Slattery, 2008: 232). Bu alışma sürecinde, muhtarların doğal afet algıları, farkındalık ve hazırbulunuşluk tutum ve faaliyetleri incelenmektedir. Dolayısıyla görüşmecilerden veriler fenomenolojik bir yaklaşımla ve görüşme tekniğiyle elde edilmiştir.

Araştırmanın veri toplama sürecinde ise, "duyarlılık, konsantrasyon, karşı-mızdakini anlama ve içebakış" becerisi gerektiren, görüşme yapılacak kişinin dünyasına girilmesini (empati) sağlayan, araştırmacı ve görüşülenin karşılıklı olarak bilgi alışverişinde bulunduğu, samimi bir güven ilişkisi kurulmasına olanak tanıyan "*derinlemesine mülakat*" tekniği kullanılmıştır.

Derinlemesine mülakat nispeten az sayıda kişiden detaylı bilgi alınabilmekte ve yüzeysel bilgidен ziyade kişilerin duygu, düşünce ve deneyimlerine önem verilmektedir. Ayrıca bu tekniği tercih edilir kılan bir husus, araştırmacının değil, araştırılanın duygu, düşünce ve yaşam deneyimlerinin öne çıkmasına izin vermesidir.

Kullanılan mülakat formu "yarı-yapılandırılmış"tır. Yarı-yapılandırılmasının nedeni mülakat sürecinde soru sıralaması (ardılığı) değişse de ana olgunun anlaşılmasında etkili olan süreçlerin araştırmacı tarafından kaçırılmak istenmemesidir. Mülakat soruları mevcut olgusal durumu, duyguları ve deneyimleri bağlamsal olarak anlamaya çalışmaktadır. Ayrıca nitel araştırmanın etkileşimsel ve dinamik bir süreç olmasından dolayı her bir katılımcının kendine özgü bir dünyası ve deneyimleri olabileceği dikkate alınarak mülakat sürecinin bazı bölümlerinde mülakat formuna bağlı kalınmayabilir ve özgün durumlara ilişkin spontane ve sondaj sorular da sorulabilir.

Muhtarlarla birebir mülakat formunda a) yerel doğal afetler farkındalığı ve risk algısına (4 soru), b) farkındalık yaratma çalışmalarına (2 soru), c) diğer önlem ve müdahale çalışmalarına (5 soru) yer verilmiştir. Bu görüşmelerden farklı olarak "Balıkesir'de Aile, Yerel Yönetimler ve Doğal Afetler" (11 Haziran 2019) başlığı çerçevesinde düzenlenen çalıştaya davet edilen 52 muhtarla odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir.

Elbette yeri geldikçe çokça sondaj sorular da yöneltilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiş ve ardından deşifreyonu yapılmıştır. Görüşmeler 30-60 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Evren ve Örneklemi

2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı Kanun, büyükşehir statüsü kazanan illerde oldukça önemli değişiklikler getirmiştir. Bu değişikliklerin yarattığı etkilerden birisi mahallelerin sayısı olmuştur. Nitekim “büyükşehirlerde belediye sınırları mülki sınırlara kadar genişletildiğinde, köyler belediyelerin bir parçası haline gelmiş ve mahalleye dönüştürülmüştür” (Arıkboğa, 2018: 30). Bu değişiklik sonrasında Türkiye’deki köy ve mahallelerin ve ona bağlı olarak muhtarlarının sayısı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de ve Balıkesir’de toplam nüfus, köy/mahalle sayıları ve muhtarlar

	Toplam nüfus	Köy sayısı	Mahalle sayısı	Kadın muhtar sayısı	Toplam muhtar sayısı
Türkiye	82 003 882	18 152	32 005	1 071	50 157
Balıkesir	1 226 575	-	1 129	39	1 129

Kaynak: <http://www.muhtarlarkonfederasyonu.org/il-muhtarlari.html>

Buna göre Türkiye’de toplam 18 152 köy ve 32 005 mahalle bulunmaktadır. Bu, Türkiye’de toplam 50 157 muhtarın bulunduğu anlamına gelmektedir. Buna karşılık Balıkesir büyükşehir statüsünde bulunduğu için hiç köy ve köy muhtarına sahip değildir. Balıkesir’de toplam 1 129 mahalle ve dolayısıyla 1 129 mahalle muhtarı mevcuttur. Son zamanlarda kadın muhtar sayısında bir artış yaşanmaktadır (Akpınar, 2017: Arıkboğa, 2018). Türkiye genelinde 1.071, Balıkesir özelinde de 39 kadın muhtar mevcuttur.

Bu çalışmada, çalışma evreni olarak Balıkesir ilindeki muhtarlar esas alınmıştır. Bu bağlamda Balıkesir’deki toplam 1.129 muhtar içerisinde birebir mülakatlar için 50 muhtardan oluşan bir örneklem grubu oluşturulmuştur. Örneklem grubu oluşturulurken amaçlı örneklem türleri içerisinde yer alan maksimum çeşitlilik örnekleme yapılmıştır. Maksimum çeşitlemede yaşanan ilçeler, kırsal/kentsel mahalleler, yoksul/orta halli/yüksek gelirli mahalleler, muhtarın cinsiyeti ve yaşı, vb. kriterler gözletilmiştir. Sonuç olarak 6 temel demografik değişkene göre oluşturulan örneklem grubu Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Demografik değişkenlere göre örneklemdaki muhtar sayıları

Değişkenler	Değişken Kategorileri	Muhtar sayısı
İlçelere göre mahalle dağılımı	Kıyı İlçeler	15
	Merkez İlçeler	20
	Karasal İlçeler,	15
Gelir seviyesine göre mahalle türü	Dar gelirli mahalle	13
	Orta gelirli mahalle	22
	Yüksek gelirli mahalle	15
Yerleşim yeri türü	Kırsal mahalle	18
	Kentsel mahalle	32
Muhtarın cinsiyeti	Erkek	41
	Kadın	9
Muhtarın yaşı	≤ 40	15
	41-60	25
	61+	10
Muhtarın Eğitim Durumu	İlköğretim	8
	Ortaöğretim	32
	Yükseköğretim	10
Muhtarın görev süresi	Bir dönem	8
	İki dönem	32
	Üç+ dönem	10

Bulgular

Araştırmadan elde edilen bulgular şu alt başlıklar halinde özetlenecektir: a) Yerel Doğal Afetler Farkındalığı ve Risk Algısı, b) Farkındalık Yaratma Çalışmaları, c) Önlem ve Müdahale Çalışmaları.

Yerel Doğal Afetler Farkındalığı ve Risk Algısı

Farkındalık, farkında olma anlamına gelmekle birlikte afet farkındalığı, afet riskinin farkında olmak anlamını taşır. Yerel yönetim liderlerinden olan muhtarların, doğal afet farkındalığına sahip olmaları yerel düzeyde gerek afet öncesi, gerekse afet anı ve sonrası için önlem ve müdahalelerin gerçekleştirilmesinde büyük öneme sahiptir. Diğer yerel yönetim ve liderleri de dâhil olmak üzere, mahalle veya bölgelerine yönelik hangi afet risklerini taşıdığına dair bilgi sahibi olmaları, mevcut afet riskine yönelik önlem ve tedbirler almayı mümkün kılacaktır. Aşağıda bu bağlamda ortaya çıkan temel tema ve temayüller sunulmaktadır.

Muhtemel Riskler: *“Bereket ki artık müteahhitler evleri sağlam yapıyor.”*

Mahalle muhtarlarından neredeyse yarısı mahalle ya da bölgesinin deprem riski taşıdığını, bir kısmı mahallelerinin sel ve su baskını riskini taşıdığını, diğer bir kısmı da hem deprem riski hem de sel riski taşıdıklarını ifade etmişlerdir. Balıkesir Merkez’de deprem riskinin oldukça yüksek olduğu bilinen bir mahallenin muhtarı sorunla ilgili şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

Valla istatistiklere göre bilimsel olarak bakıldığında Paşaalani deprem bölgesinde, altından fay hattı geçtiği, gerçi her yer deprem bölgesi ama Paşaalani daha fazla risk taşıyor diğer bölgelere göre. Sağlam yapılmayan binalar depremde çok çabuk yıkılır yani. Bereket ki artık müteahhitler evleri sağlam yapıyor. (erkek, 51 yaşında, 14 yıllık muhtar)

Balıkesir’de en çok risk teşkil eden fakat nispeten daha az önemsenen doğal afetlerden biri de sel ve su baskınlarıdır. Konumundan dolayı bu tür sıkıntıların sıklıkla yaşandığı mahallelerden birinin muhtarı şunları dile getirmektedir:

Çamlıktan gelen suyla birlikte bizim mahalleyi sel basıyor, bunu engelleyemiyoruz. Niye engelleyemiyoruz askeriye var. Askeriye komple Çin setti gibi duvar yaptı. Oraya inmesi gereken sular da benim mahallem geliyor. En büyük sorun ve risk, sel bizim için. Bunu BASKI’ ye, şuraya buraya bildirdik ama sonuç yok. (erkek, 63 yaşında, 4 yıllık muhtar)

Sel ve su baskını riski Balıkesir’de deprem kadar büyük can ve mal kayıplarına sebebiyet vermese de, gerek binalara gerekse altyapıya ciddi zararlar vermektedir. Ayrıca vatandaşları maddi olarak zarara uğratmakta ve mahalledeki hayatı aksatabilmektedir. Yukarıdaki ifadelerin sahibi olan mahalle muhtarı, bu hususta yerel yönetime gerekli bildirisini yapmasına rağmen herhangi bir çözüm getirilemediğini belirtmiştir. Bu da yerel yönetimlerin mahalleleri tehdit eden risk ve tehlikelere karşı kayıtsız olduklarına dair bir kanaatin mevcudiyetine işaret etmektedir.

Bazı muhtarlar da heyelan riskine dikkat çekmiştir. Eğimli bir yapıya sahip olan ve özellikle eski yapıların çoğunlukta olduğu mahalle muhtarlarından birisi, mahallesinin öncelikle heyelan riski ve deprem riski taşıdığı konusunda bilgi ve farkındalık sahibi olduklarını belirtmiştir:

Heyelan için riskli bir mahalledir, yağmur sularından bile etkilenen bir mahalledir. Deprem konusunda da söylenenlere göre deprem kuşağında yer aldığımız söylenmekte, fay hattının geçtiği yerin yakını tam diyemeyiz ama o da etkili olabilir tabii. (erkek, 64 yaşında, 3 yıllık muhtar)

Yaygın olarak zemininin sağlam olduğu bilinen mahallelerden birinin muhtarı ise, mahallesinin herhangi bir doğal afet riski taşımadığını, sadece eski binaların yıkılma tehlikesinin bulunduğunu belirtmiştir:

Bizim mahallemizde öyle bir olayımız yok ama bizim risk olayımız eski metruk binalardan kaynaklanıyor. Her an altında birisi kalabilir çok eski binalar ve okullar çok, kızlar erkekler okuldan kaçanlar bu eski binalara gidiyor. Her an can kaybına sebep olabilir, şu karşıdaki binaları görün, dokunsan gidecek yani. Birilerinin buna el atması belediyenin el atması gerekiyor. Tek tehlikemiz bu. (erkek, 64 yaşında, 12 yıllık muhtar)

Görüldüğü üzere mevcut doğal afet riskleri mahalle ya da bölgelerin konumuna, eğimine, alt yapısına, binaların sağlamlığına ve çevrenin durumuna göre değişkenlik göstermektedir. Bu risklere karşın bazı muhtarlar müteahhitlerin artık binaları sağlam yapıyor olduğunu düşünmekte ve bunun rahatlığını hissetmekteyken bazı muhtarlar da özellikle eski binaların yarattığı tehlikelerden ve yerel yönetimlerin kayıtsızlığından şikâyetçidirler.

Risk Unsurları: *“Bizde eski yapı bayaa çok”*

Araştırmaya katılan mahalle muhtarlarının yarısından fazlası, meydana gelebilecek afet durumunda en çok binaların etkileneceğini belirtmişlerdir. Mahallesindeki binaların çoğunluğunun eski bina olduğunu ve afet durumunda bunların etkilenebileceğini belirten mahalle muhtarlarından birisi şunları söylemektedir:

Doğal afet olursa malınızı kaybedersiniz, sonra psikolojiniz bozulur vs. o yüzden her yönden etkilenme mevcut olur. Mahallemizdeki binaların %50 si eski bina, bizde eski yapı bayaa çok; o yüzden binalarımız çok etkilenebilir, alt yapımız da pek sağlıklı sayılmaz. O da etkilenir. (erkek,53 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Genellikle yüksek kesimlere ve taş zemin üzerine kurulan mahallelerin muhtarları, alt yapı konusunda sağlam mahalleler olduklarını belirtmişlerdir. Binalar konusunda ise hangi binanın sağlam olup/olmadığı hakkında net bilgi sahibi olunmadığından dolayı, eski olan veya eski sisteme göre inşa edilmiş olan binaların etkileneceğini belirtmişlerdir. Diğer bazı mahalle muhtarları da alt yapılarının yetersiz olmasını en önemli risk kaynağı olarak değerlendirmişlerdir.

Öte yandan bazı muhtarların mahalleleri hakkında oluşabilecek olumsuz algıların önüne geçmek üzere mevcut risklere karşı mahallelerinin pozitif yanlarını öne çıkarma eğilimi taşıdıkları görülmüştür. Örneğin deprem riski yüksek olduğu bilinen mahallelerden birinin muhtarı şunları ifade etmiştir:

Balıkesir’de en az etkilenecek bir yer de burasıdır yine. Yani yolları geniş, Balıkesir’in herhangi bir yerinde olan bir depremde yıkıntıda yollar kapanabilir, yangın çıksa itfaiye giremeyebilir ama Paşaalnında öyle bir şey olmaz yollarımızın genişliği ve evlerin birbirinden bağımsızlığı sebebiyle böyle bir şey yaşanmaz. (erkek, 51 yaşında, 14 yıllık muhtar)

uygun olarak inşa edildiğini, ayrıca evlerin birbirinden bağımsız konumlandırılışından dolayı mahallenin depremde etkilenme durumunun pek fazla olmayacağını vurgulamaktadır.

Afet (deprem) riskine karşı mahallesindeki binaların çoğunlukla yeni yönetmeliğe⁵ uygun olduğunu vurgulayan bir başka muhtar da şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

Altyapısı sulak bir yer. Zaten zelzele afet bölgesi olması da bundan kaynaklanıyor. Uzun süreler önce 20 metre falan jeologlar aşağı inmişlerdi. Bir de şöyle bizde eski bina pek yok. En eski bina 40-45 senelik. O da şöyle yine bir panelde şunu söyledi mühendisler: Yorgun demir kullanmayacaksınız... Demir-çelik fabrikasından çıkan rulo demir kullanılmalı demişti mühendisler. Bizim binalarımızın çoğu zaten yeni sisteme göre. (erkek, 71 yaşında, 30 yıllık muhtar)

Bu tür değerlendirmeler, bazı muhtarlarda mahallesinin imajını koruma güdüsünün afet risklerini kabullenmeden daha güçlü olduğuna işaret etmektedir. Afet riskini kabullenmek mahalledeki ev ve iş yerlerinin piyasa değerini düşürebileceği gibi mahalleye yeni yatırımların yapılmasını ve gelişimi de engelleyebilir. O nedenle mahalledeki yolların genişliğine ve binaların çoğunun yeni deprem yönetmeliğine göre inşa edilmişliğine vurgu yapmak temel bir strateji olarak belirmektedir.

Dezavantajlılar Bilgisi: "Acil durumda hep yanlarındayım"

Yukarıda atfı yapılan Belediye Kanunu'nun 9. maddesindeki muhtarlık tanımı muhtarlara çeşitli sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumluluk, mahalledeki dezavantajlı sosyal grupların iyi hallerinin sağlanması için çaba sarf etmeyi de kapsar. Araştırmaya katılan mahalle muhtarlarına, muhtemel bir afet durumunda mahallelerindeki dezavantajlı grupların (yaşlı, engelli, yoksul, kimsesiz, göçmen vb.) sayısal verileri, adresleri ve ihtiyaçları hakkında ne kadar bilgi sahibi oldukları soruldu. Alınan yanıtlardan küçük mahallelerdeki muhtarların çoğunun mahallelerine genel olarak hâkim olduğu ve mahalleli hakkında bilgi sahibi olduğu sonucu çıkmaktadır. Bu konuda muhtarlardan birisi şunları ifade etmiştir:

Elimde tabi ki de sayısal verilerim de var, mahallemi tanırım, yaşlımı, engellimi. Zaten her daim iletişim halindeyiz. Evet, evet adresleri, telefon numaraları mevcut. Acil durumları ihtiyaçları olduğunda ben zaten gerekli mercilere de bildiriyorum. (erkek, 53 yaşında, 8 yıllık muhtar)

5 Türkiye'de kullanılmakta olan binaların büyük bir bölümü 1950-2000 yılları arasında yapılan yapılardır. Bu yapıların büyük çoğunluğu 1975 yılında hazırlanan eski afet yönetmeliğine göre ve eski yapım teknolojileri kullanılarak yapılmış yapılardır. 1990'lı yılların sonlarına doğru hazırlanan ve 1997-1998 yıllarında kabul edilen yeni afet yönetmeliği, yaşanan 17 Ağustos 1999 depreminden sonra çeşitli ilavelerle 2010 yılında güncellenmiştir.

Anlaşılmaktadır ki küçük mahalle sakinleri acil durumlarda gerekli kurumlara başvurmadan önce mahalle muhtarına gidip, muhtarın öncülüğünde ihtiyaçlarını temin edebilmektedirler. Ancak daha büyük nüfuslu, (örn. 40-45 bin) mahallelerde, mahalle muhtarları mahalleleri hakkında pek fazla bilgi sahibi olamadıklarını, çok kişiye hâkim olamayacaklarını belirtmişlerdir.

O yok neden yok, burada 40-45 bin kişi yaşıyor, biz sadece muhtar olarak o sayısal bilgileri edinemeyiz, şu anda olanaksız. Çünkü hem mahallem geniş, hem de genelde bizim mahallede memur kesimi var, bunun ataması oluyor, taşınması oluyor ıvır zıvır. Bugün birisi oturuyorsa yarın taşınıp başkası giriyor. Benim bilmem kaç tane sokağım, caddem var. Öyle bir veri bizde olamaz; ha anca Valilikte bulunabilir öyle bilgiler. (erkek, 51 yaşında, 14 yıllık muhtar)

Araştırmada genel olarak kırsal kesim ve nispeten az nüfuslu mahalle muhtarlarının mahallelerine diğerlerine oranla daha fazla hâkim olduğu, vatandaşlarla daha yoğun informal ilişkiler geliştirebildikleri, mahallelerindeki aileleri ve özel durumlarını bildiği sonucu çıkmaktadır.

Mahalleye hâkimiyet kapsamında muhtarlara sorduğumuz sorulardan birisi de muhtemel bir afet durumuna ilişkin olarak mahalledeki dezavantajlı gruplar hakkında aileleriyle birlikte bir önlem/müdahale planı yapıp yapmadıkları ile ilgilidir. Muhtarların neredeyse hepsi böyle bir plan hazırlamadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda muhtarlardan gelen tipik bir yanıt şudur:

Benim kartım var, ben her aileye kartımı verdim, en ufak bir şeyde gece gündüz beni arayabilirler, öyle bir plan yapmadık ama acil durumda hep yanlarındayım.” (erkek, 55 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Yukarıdaki bulgular muhtarların mahallelerindeki dezavantajlı grupları tanıyıp bilme kapasitesinin mahalle büyüklüğüne bağlı olduğunu göstermektedir. Ayrıca dezavantajlı gruplara ve onların özel durumlarına ilişkin planlamalar yapma kapasitesinin ise, mahalle büyüklüğü ne olursa olsun, muhtarlarda mevcut olmadığı, bu konuda afet sonrasında informal ilişkilerden alınacak desteğe güvenildiği sonucu çıkarılabilir.

Malzeme ihtiyaç bilgisi: “O an için Akut-makut gelir... ihtiyaçları giderirler”

Afetlerden sonra yapılacak uygulamalardan en önemlisi afetin nedeninin belirlenmesi, eğer kaçınılmaz coğrafi ve jeolojik bir özellikten kaynaklanıyorsa yerleşim bölgesinin oradan taşınmasıdır. Taşkınları önleyecek setler, çığ bölgesindeki evlerin boşaltılması, depreme dayanıklı konut yapımı, kaymaları önleyecek setler, ağaçlandırma muhtemel önlemlerden bazıları arasında yer alır. Afet sonrasında önemli sağlık sorunları, salgınlar, özellikle yaşlılar, bebekler ve kadınlar arasında hastalık ve ölümlerde artma, açlık ve beslenme sorunları ortaya çıkabilir. Ayrıca barınak, tuvalet ve lavabo olanakları, sağlıklı

su sağlanması en önemli sorunları oluşturmaktadır (Güler ve Çobanoğlu, 1994: 19).

Afet sonrasında bu ihtiyaçların devlet ve diğer kurum/kuruluşlar tarafından temin edilebilmesi için, muhtarların da köy/mahallelerinde yaşayan vatandaş sayısı ve talep edecekleri malzemeler ve özel ihtiyaçlar hakkında bilgi sahibi olmaları önemli katkı sağlayacaktır. Muhtarların bu tür bilgilere vakıf olup olmadıkları araştırmamızda incelenmesi gereken bir husus olarak değerlendirildiği için buna ilişkin sorular da yönelttik.

Muhtarların birçoğu, bir doğal afet durumunda mahallelerinde ne tür malzemelere ne kadar ihtiyaç duyacakları hakkında net bilgiye sahip değildir; bunun yerine genel bilgileri dile getirmektedirler. Muhtarların çoğu bölgele-
rindeki ihtiyaçların sayısının afet durumunda ilgili kurumlarca belirlenebileceğini belirtmişlerdir:

O an için Akut-makut gelir, onlar istişare yapar, ihtiyaçları belirleyip giderirler. Sayı olarak bir şey diyemem çünkü kişi sayımda her an değişmekte eski bir evi müteahhit alıyor satıyor önceden bir aile otururken şimdi 6-7 hane ikamet edebiliyor onu bilemem yani.” (erkek, 63 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Zaten insanların doğal ihtiyaçları bellidir, ne olur önce gıda, erzak, ısınma çadır, giyim gibi ihtiyaçları mevcut olur. Çocuk bezi, kadın peti bunlar da doğal ihtiyaçlar, temin edilmesi gerek. Devletime, belediyeme güveniyorum zaten mağdur etmez, temin ederler. Ama bizde elimizden geldiğince yardımcı olmaya çalışırız, nüfus sayım hane sayım da belli, o sayıya göre de ona göre de karşılığınız vatandaşların ihtiyaçlarını. (kadın, 52 yaşında, 4 yıllık muhtar)

Genel olarak mahalle muhtarları muhtemel bir doğal afet durumunda ortaya çıkacak ihtiyaçların TÜİK tarafından mevcut mahalledeki kişi ve hane sayısına göre belirlenebileceğini ifade etmektedirler. Muhtarlar temin edilmesi gereken malzemelerin ise temel ihtiyaçlar olan çadır, battaniye, erzak, ısınma, tıbbi ihtiyaçlar vb. olacağını belirtmişler ve bu ihtiyaçların Kızılay, Akut, Belediye, AFAD tarafından karşılanacağına inandıklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla muhtarlar bu hususlarda herhangi bir gönüllü görev üstlenmekten ve hazırlık yapmaktan kaçınır görünmektedirler. Bir anlamda muhtarlar bu hususlarla ilgili tüm sorumluluğu başkalarına (devlet kurumlarına ve STK'lara) yükleme eğilimi göstermektedirler. Elbette bu tutum topluluk olarak doğal afetlere hazırbulunuşluk sürecine katkı sağlamayacaktır.

Muhtarların Farkındalık Yaratma Çalışmaları (var mı?)

Toplumun tüm kesimlerinde afet bilincinin yaratılması, afete yönelik bilgilendirme ve farkındalık kazandırma çalışmalarının gerçekleştirilmesi, muhtemel tehlikelerden en az şekilde etkilenip can ve mal kayıplarının asgari düzeyde

tutmanın temel yollarından biridir. Afet risklerinin azaltılması konusunda en etkili çözümlerden birisi, topluma afet konusunda gerekli eğitimlerin verilmesi ve farkındalık yaratma faaliyetleridir. Erkal ve Değerliyurt'un (2009) da belirttiği gibi, doğal afetlere karşı toplum olarak dirençli olmanın bir yolu da bilgili ve bilinçli olmaktan geçmektedir. "İnsanlara sembolik çalışmalarla değil, gerçeğe yakın tatbikatlarla birebir afet eğitimleri verilmelidir. Afetlere karşı oluşturulacak ulusal bilinç, ilköğretim çağındaki çocuklardan toplumun bütün yaş kademelerine kadar aşılmalıdır. Zira afetten korkmak onun zararını azaltmamaktadır" (Erkal ve Değerliyurt, 2009: 163).

Kuşkusuz topluluk liderlerinin bu hususta öncülük etmesi beklenir. Muhtarlar da bu bağlamda öncü rol oynayabilecek aktörlerden birisi olarak düşünüldüğü için onlara mahallelerinde doğal afetlere karşı herhangi bir farkındalık yaratma çabalarının olup olmadığı soruldu. Alınan yanıtlar çerçevesinde öne çıkan temalar ve görüşler şu şekildedir:

Farkındalık Çalışmaları: "fırsat oldukça aktarmaya çalışıyoruz"

Muhtarların hemen hemen hepsi mahallelerindeki vatandaşlara kendilerinin böyle bir bilgilendirme veya bilinçlendirme çalışması yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Bazı muhtarlar ise bu mahiyette bir seminerin kendilerine İlçe Belediyeleri veya Valilik tarafından verildiğini, 2-3 yıl önce muhtarlara verilen bir doğal afet ve acil durum konu başlıklı seminere mahallelerinden seçtikleri gönüllü vatandaşlar ile birlikte katıldıklarını ve sertifika aldıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda bir muhtar şu açıklamaları yapmıştır:

Biz böyle bir çalışmayı kendimiz yapmadık, ama muhtarlar olarak toplu katıldık, mahallelerimizden afet durumunda görev yapabilecek gönüllü kişilerle birlikte. Ben seçtim o kişileri mahallemden. Onları da alıp birlikte bu konuyla ilgili kurslara katıldık. Ama tabii zaten bu seminerleri kursları valilik belediye yaptığı için, gereken ilgiyi alakalı göstermek-teler. (kadın, 48 yaşında, 13 yıllık muhtar)

Ancak bu konuda gerek Belediyenin, gerekse Valiliğin mahalle muhtarlarına yönelik yapmış olduğu bilgilendirme çalışmalarının yeterince sık olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu çalışmaların tek yönlü bir iletişim ilkesine dayandığı, sadece *bilgi vermeyi* amaçlayıp *bilgi alma* boyutundan uzak kaldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan muhtarlarının bir kısmı bu hususta denk geldikçe vatandaşlarını bilgilendirdiklerini, seminerlerden edindikleri bilgileri mahalledeki vatandaşlarına aktarmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Bu kapsamda kendince bilgilendirme yapmaya çalıştığını belirten bir muhtar şunları söylemektedir:

Belediyenin yaptığı seminer oldu oraya gittik azalarımızla birlikte. Hatta sertifika aldık. Her gittiğimiz yerde şöyle böyle bilgi verdiler bize, biz de aldığımız eğitimleri mahallelerimizdekilere denk geldikçe fırsat oldukça aktarmaya çalışıyoruz. (erkek, 63 yaşında, 4 yıllık muhtar)

Mahalle muhtarlarının birkaçı da, vatandaşların bu konu hakkındaki bilgilendirme ve eğitim çalışmalarına pek ilgi göstermediklerini, gönüllü olmadıklarını belirtmiştir. Bu konuda muhtarlardan biri şu değerlendirmede bulunmuştur:

Bu mümkün değil. Bugün Valilik var mesela dese ki gelsin şu gün şu saatte doğal afet konusunda geniş kapsamlı bilgi aktaracağız, 3-5 kişi ancak gider. Böyle bir girişimim hiç olmadı o yüzden. Çünkü katılım olmaz zaten. (erkek, 71 yaşında, 30 yıllık muhtar).

Bu ifade, bazı muhtarlar arasında belli bir karamsarlık ve öğrenilmiş çaresizlik bulunduğunu göstermektedir. Vatandaşların ilgisizliğine vurgu yapan bu tür açıklamalar, muhtarların liderlik ettiği toplulukta farkındalık yaratma faaliyetleri yapmamayı meşrulaştırma işlevi gördüğü şeklinde de yorumlanabilir. Öte yandan bazı muhtarlar bu tür faaliyetlerin devlet eliyle veya basın tarafından yapılması gerektiğini, diğer bir kısmı da bu konuda artık gönüllü vatandaşların arttığını ve konuya hassasiyet gösterildiğini belirtmişlerdir:

Yok, öyle bir bilgilendirme yapmadık zaten basından duyuruyorlar. (erkek, 67 yaşında, 25 yıllık muhtar)

Demin dediğim gibi biz yapmadık böyle bir girişim, ama bizi çağırıyorlar ama liste istiyorlar bizden listeyi belirliyoruz onu Belediye, Valilik seminer veriyor. O bize eğitim veriyor biz halkı bilgilendiriyoruz denk geldikçe. Bu işin artık gönüllüleri de çok zaten. (erkek, 63 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Yukarıdaki alıntılarda gözlenen görüşlerinin ortak özelliği, doğal afet ile ilgili bilgilendirme ve farkındalık yaratma çalışmalarının basın ve/veya devlet kurumları aracılığıyla yapıldığı veya yapılması gerektiği görüşünde buluşmalarıdır. Bu suretle böyle düşünme eğilimindeki muhtarlar bu sorumluluğu kendilerinden uzaklaştırmış olmaktadır. Ayrıca bu eğilimdeki muhtarlar kendilerinin bu faaliyetlerdeki rollerinin bizzat eğitici aktör olmak şeklinde yorumlamaktadırlar ki bu elbette isabetli bir yaklaşım değildir. Muhtarların bu bağlamda kendilerinin topluluk üyelerini eğitmesinden ziyade, gönüllü ve profesyonel kişi ve kuruluşların topluluklarında eğitim faaliyetlerini yapmalarına öncülük etmesi ve gerekli organizasyonu yapmaları olmalıdır. Ancak muhtarlar bu tür organizasyonlar yapma külfetinden de kaçınıyor görünmektedirler. Seminerlerden öğrendiklerini vatandaşlara aktarmaya çalıştıklarını belirten muhtarlar da öyle anlaşılmaktadır ki bu işi “denk geldikçe”, yani düzensiz, plansız, rastgele yapmaktadırlar.

Okullarda hazırbulunuşluk: *“onu AFAD kendisi okullarda zaten yapıyor”*

Okullar yüzlerce çocuk ve gencin bir arada bulunduğu ve gündelik yaşamlarının önemli bir kısmını geçirdikleri mekânlardır. Doğal afetler çocuklar ve gençleri okulda oldukları bir sırada yakalayabilir. Doğal afetlere hazırlıksız bir okul ortamında çocuklar ve gençler kolayca panik olabilirler, ölüm ve

yaralanmalara maruz kalabilirler. Ayrıca doğrudan okul ortamında herhangi bir kayıp yaşamasalar bile çocuklar ve gençler iletişim ve ulaşım ağlarının deforme olması nedeniyle ailelerine ulaşma hususunda da ciddi sorunlar yaşayabilirler. Bu nedenlerle okulların da afetlere karşı hazırbulunuşluğu büyük önem arz etmektedir.

Türkiye'nin diğer illerinde olduğu gibi Balıkesir'de de hemen her mahallede bir veya birkaç okul bulunmaktadır. Dolayısıyla okullar ve öğrencileri yerel topluluğun bir parçasıdır. Yerel topluluk liderlerinden birisi olarak muhtarların mahallelerindeki okulların hazırbulunuşluğu hususunda da rol oynayabilecekleri varsayımıyla muhtarlara bu kapsamda herhangi bir çalışmalarının olup olmadığı soruldu.

Muhtarlarının çoğu mahallelerindeki okullarda afet ile ilgili herhangi bir çalışma ve bilgilendirme yapmadıklarını belirtmişlerdir. Bu konuda muhtarların açıklamalarından bazıları şu şekildedir:

Okullarda zaten o eğitimi veriyorlar yani. O yüzden böyle bir eğitimin verildiğini bildiğim için hiç böyle bir girişimde bulunmadım. (kadın, 52 yaşında, 4 yıllık muhtar)

Yok, yapmadık onu AFAD kendisi okullarda zaten yapıyor. 23 Nisan okulunda aynı sene yaptılar sivil savunma deprem şeyinde ne yapılmalı öğrencilere gösterdiler. (erkek, 73 yaşında, 25 yıllık muhtar)

Muhtarların da ifade ettiği gibi AFAD, "Afete Hazır Türkiye" çalışmaları kapsamında farklı, eğlenceli, interaktif yöntemlerle afet bilinci eğitimleri vermektedir. Eğitimler verildikten sonra belirli aralıklarla eğitim alan kurumlar ziyaret edilmekte ve eğitimlerin harekete geçirebilme kapasitesi belirlenmektedir. Böylece AFAD eğitimlerinin kalitesini katılımcı sayısı değil, "harekete geçen okullar" belirlemektedir. Eğitimlerin etkinliği ise yapılan saha araştırması ve anket çalışmalarıyla ölçülmektedir.⁶

Ancak yukarıdaki muhtar açıklamalarından anlaşılacağı üzere, muhtarlar doğal afet ile ilgili okullarda yapılacak bir çalışmanın kendilerinin görevi olmadığını gerek Milli Eğitim Bakanlığı gerekse AFAD'ın okullarda bu görevi yerine getirdiğini düşünmektedirler. Oysa mesele çocuklara ve gençlere okullarda doğal afet seminerlerinin verilmesiyle sınırlı değildir. Mesele aynı zamanda okulun bizzat kendisinin afete hazır bulunup bulunmadığı, muhtemel bir afet durumunda öğrencilerin kayıp vermeden güvenli bir şekilde ailelerine ulaşımına dair planlamaların bulunup bulunmadığı ve muhtarların bu hususlarda bir gelişim sağlamak için herhangi bir öncülük rolü oynayıp oynamadığıdır. Ancak muhtarlar bu hususta da bir inisiyatif almaktan uzak görünmektedirler.

6 AFAD okulları harekete geçiriyor: <https://www.afad.gov.tr/tr/15362/AFAD-okullari-harekete-geciriyor> [21 Ağustos 2017].

Önlem ve Müdahale Çalışmaları

Türkiye'nin hemen hemen her afet türünün gözleendiği bir ülke olduğu daha önce vurgulanmıştı. Özellikle son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de afetler açısından önemli bir artış gözlenmektedir. Afetler, pek çok telafisi güç olan kayıplara ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik gelişme sürecinin de yıllarca sürebilen kesintilere uğramasına neden olmaktadır. Bir ülke ne kadar gelişmiş olursa olsun, doğal afetlerden etkilenmektedir. En gelişmiş ülkeler bile, bu doğal afetlerin oluşmasını engelleyememekte, sadece önceden önlemler alarak bu olayların olumsuz etkilerini en aza indirmeye çalışmaktadır (Şahin, 2009: 131). Dolayısıyla afete yol açan doğa olayları büyük ölçüde önlenemez ama onların afete dönüşmesi, can ve mal kayıplarına neden olması en azından belli ölçülerde önlenir. Bu nedenle toplum ve devlet olarak afetlere karşı hazırlıklı olunması hayati önem taşımaktadır. Afete yönelik önlem ve müdahale planları afetin olumsuz etkilerini azaltmada en kritik rolü oynamaktadır. Bu nedenle topluluk liderleri olarak muhtarların mahallelerinde bu mahiyette neler yaptıkları bir başka soru konusu edilmiştir. Bu kapsamda alınan yanıtlarda öne çıkan temalar ve görüşler aşağıda sunulmuştur.

Afete Müdahale Planı: *"Telefon numaram herkeste var"*

Afete hazırbulunuşluğun önemli bir boyutu afete müdahale planlarının hazırlığıdır. Mahalle muhtarlarının bu konuda kendi başlarına bir planlama yapması elbette düşünülemez ama bu süreçte aktif rol oynayabilirler, ilgili mercilere taleplerini ve görüşlerini iletebilirler veya en azından bu mercilerin yapmış/yapacak oldukları planlamalar hakkında bilgi edinebilirler. Muhtemel bir afet durumuna müdahale kapsamında mahallelerinde ne tür planlarının bulunduğuna ilişkin sorduğumuz sorulara muhtarların yarısından fazlası kendilerinin böyle bir müdahale planına vakıf olmadıklarını ifade etmişlerdir:

Planımız yok bizim, nasıl yapalım, öyle bir plan muhtar başımıza bizim yapabileceğimiz bir iş değil. (erkek, 62 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Kırsal mahalle muhtarından biri ise, afet durumunda kendi başlarına mevcut duruma göre hareket edeceklerini belirtmiştir:

İnsanların hepsi zaten o anda dışarı çıkar hep beraber üstesinden gelmeye çalışılır, ihtiyaca göre. Öyle bir müdahale planımız yok ama acil durum anında herkes zaten vazifesini bilir müdahaleye geçer. (erkek, 49 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Kentsel bir bölgede yer alan ancak daha küçük çaplı ve genellikle dayanışmanın, komşuluk ilişkilerinin daha yoğun olduğu mahalle muhtarları ise şu tür açıklamalar yapmışlardır:

Abi şimdi bak, ben mahallede kime kalk dersem kalkar, her sene mahallede hayır yapıyorum ben konu komşunun sayesinde, bana 100 kişi lazım

dedim mi hemen gelirler yani. O konuda sıkıntı yok gerekli durumda müdahale anında sağlanır. (erkek, 55 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Burada kahvede hadi yürüyün dedin mi hepimiz belirler bir yere gideriz. Burada konu komşu birbirine çok bağlı zaten. (erkek, 61 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Muhtarlardan bazıları ise uygulama olarak değil, ancak sözlü olarak afet anında müdahale ile ilgili bilgi verdiklerini belirtmiştir:

Plan yok da işte vatandaşlara sözlü olarak nasıl önlem alacaklarını afet anında neler yapacaklarını denk geldikçe anlatıyoruz. (erkek, 70 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Diğer bir mahalle muhtarı ise böyle bir plan oluşturmaya kalktığını, ancak yerel yönetimden destek göremediğinden dolayı gerçekteştirmediğini ifade etmiştir:

şimdi ben bir eylem planı hazırlayayım dedim ama yalnız kaldığımdan dolayı hazırlayamadım. 5850 konutun yatma yeri olarak hangi odayı kullandığını, diyelim ki bina çöktü, gece mesela oldu deprem, bu kişiler hangi odadayken çöktü bina. Hangi odada yattıklarını bu sebeple belirlemeye kalktım ama bu muhtarın tek başına yapabileceği bir iş değilmiş. O zamanki belediye yönetiminden destek istemiştik, destek vermediler değil, olmaz diye bir şey söylemediler ama arkasını da getirmediler. Düşündük taşındık tek başına yapmaya kalksam başa çıkaramayacağım, olmadı yani. Bizim 22 kişi sivil savunma kursu görenler olarak sertifika falan da almıştık. Her akşam vatandaşımı kursa getirip götürdüm ilk yardım kursuna, deprem anında ne yapacakları, ne edecekleri konusunda bilgilendirdik. Onlarla beraber sivil savunma grubu gibi bir şey kurayım dedim ama yapamadık. Yer, malzeme sıkıntımız oldu. (erkek, 73 yaşında, 25 yıllık muhtar)

Yapılan çalışmaların uygulamaya geçirilmediğini ve askıda kaldığını belirten bir muhtar da sorunu şöyle belirtmektedir:

Daha önce böyle bir şey yaptık 2008'de, bir de 2011'de yaptık. Kimlerin kimlere haber vereceğini, sokaklarda birer kişi belirlemiştik. Öyle istemişlerdi. Nerde toplanılacak gibi öyle bir çalışma yapmıştık ama sistem şey değişti, o da kaldı yani öyle. (erkek, 51 yaşında, 14 yıllık muhtar)

Muhtarların diğer bir kısmı ise afet durumuna yönelik kendilerinin bir takım planlarının bulunduğunu belirtmişlerdir. Ancak dile getirilen şeylerin gerçekten bir planlama olduğunu söylemek zor. Örneğin bir muhtar şöyle bir planlamadan söz etmektedir:

Sakarya mahallemizde bizim bir pazar yerimiz var, afet meydana geldiğinde hep beraber oraya toplanacağız böyle bir planım var. Zaten en ufak bir sarsıntıda bile kaymakam, valilik hemen arıyor, muhtarım mahallende bir durum var mı diye, Telefon numaram herkeste var. Sel

olduğu zaman hemen arar vatandaş. Yani elimden geldiğince olumsuzluklara hemen müdahale etmeye çalışıyorum. (kadın, 52 yaşında, 4 yıllık muhtar)

Sonuç olarak, yukarıda betimlenen verilerden anlaşılmaktadır ki muhtarların neredeyse tamamı mahallelerinde afete müdahale planlaması hakkında bir fikre ve girişime sahip değildirler ve yerel yönetimlerin bu konuda kendilerine destek veya teşvikte bulunmadığını düşünmektedirler.

Afet toplanma Yerleri: *“Gel gör ki belediyeler imara açtı”*

Afet durumunda toplanılacak alan, özellikle bir deprem durumunda, hanehalkının (ilk fırsatta) toplanma noktasıdır. Afet durumunda halkın kolaylıkla ulaşabileceği güvenli bir alanın belirlenmesi afet müdahale planının önemli unsurlarından birisidir. 1999 depremlerinden sonra Türkiye'nin hemen hemen her il ve ilçelerinde her mahallede bu tür alanlar belirlenmiştir ve buraların tam olarak nereler oldukları internet ortamında öğrenilebilecek durumdadır. Bu sebeple araştırmada, muhtarlara afet durumunda toplanacakları bir alanın olup olmadığı ve mahallelerinde bu alanın neresi olduğunu bilip bilmedikleri sorulmuştur. Muhtarların birçoğu böyle bir alana sahip olduklarını, bu toplanma alanlarının genellikle parklar, pazar alanları, okul bahçeleri vb. boşluk alanlarından seçildiğini belirtmişlerdir.

Özellikle yukarıda yeni bir park yaptırarak, toplanma yerimiz orası olur her halükarda. Yani bir afet olması durumunda hepimiz oraya toplanacağız. (erkek, 63 yaşında, 4 yıllık muhtar)

Asri Mezarlık olarak tabir ettiğimiz yerimiz, okul bahçelerimiz, DSİ'nin ve karayollarının boş alanlarında toplanacağız. (erkek, 70 yaşında, 13 yıllık muhtar)

Bazı muhtarlar da yanlış ve plansız kentsel yapılaşma sonucunda mahallelerinde boş alanlar kalmadığını, yerel yönetimlerin uyguladığı imar politikaları dolayısıyla toplanma alanlarının da yok edildiğini ileri sürmektedirler. Örneğin bir muhtar bu hususu şöyle ifade etmektedir:

Zaten ortak alan filan mümkün değil benim mahalleimde çünkü görüyorsunuz sokaklarımız çok dar, ha gidelim desek, yok bizim öyle toplanacak alanımız. (erkek, 51 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Bizim belirlediğimiz alanlar vardı, geniş alanlar, gel gör ki belediyeler imara açtı. Şuan böyle belirli bir alanımız yok, he ama neresi olabilir düşünüyorum ancak öyle okul bahçeleri olabilir. (erkek, 59 yaşında, 20 yıllık muhtar)

Özellikle son açıklamalar bir gerçeğe dikkat çekmektedir. Türkiye'de her il ve ilçede afet toplanma alanları belirlenmiş olsa da bu çoğu durumda kağıt üzerinde kalmakta, fiilen uygulanabilirliği olmayan bir planlamaya dönüşmektedir çünkü resmi olarak afet toplanma alanı olarak belirlenen

yerlerin birçoğu ya imara açılmış ya da başka maksatlarla kullanılan alanlara dönüşmüş durumdadır.

Afet Sigortası: *“teşvik biz yapsak da bir işe yaramaz ki, insanlar bütçesine göre...”*

Doğal afetlerin beraberinde getirdiği can ve mal kaybıyla birlikte, afet sonrasında meydana gelecek maddi hasarları teminat altına almak için afet sigortaları büyük önem kazanmıştır. En temel ihtiyaçlardan biri olarak barınma, afet sonrasında hayatta kalanların en büyük sorunlarından biri haline gelmektedir. Bu nedenle afete yönelik sigortalama, özellikle de binaların sigortalatılması Türk toplumu için özel bir öneme sahiptir çünkü ülkemiz en hareketli deprem kuşaklarının birinde bulunmaktadır. Ayrıca nüfusumuzun çok büyük bir kısmı da depreme açık bölgelerde ve korunmasız binalarda yaşamaktadır.

Doğal afet sigortalarının sağlayacağı faydalar hakkında yapılacak bilinçlendirme çalışmaları ile bu süreç geliştirilebilir. Bu konu nadiren de olsa medyada belli kamu spotlarıyla yer almaktadır. Ancak muhtarlar da afet sigortası ile ilgili olarak mahallerindeki vatandaşları teşvik edici bir rol oynayabilirler. Bu nedenle muhtarlara fiili olarak böyle bir rol oynayıp oynamadıklarını sorma gereği duyduk.

Muhtarlarının büyük bir çoğunluğu binaların sigortalatılması için herhangi bir çalışma yapmadıklarını, vatandaşlara böyle bir teşvikte bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. Buna sebep olarak muhtarlar genellikle devletin yaptırımlar ile sigortalamayı zorunlu tuttuğunu ancak buna rağmen çoğu kişinin bundan kaçındığını ifade etmişlerdir. Örneğin bir muhtar şu açıklamalarda bulunmuştur:

Binalarımızın çoğu sigortalı değil, ya onları şimdi son zamanlarda çıkan elektrik meselesi var zaten mecbur DASK yaptırıyor açtırabilmek için; öyle durup dururken gidip yaptırayım diyen kişi çok az yani. O yüzden yani maddi durumları müsait değil, devletten belediyeden yardım alanlar var; bu adama gidip de DASK yaptır diye teşvik yapamazsın sonuçta. İnsanlar zaten mecbur kalınca yaptırdığından dolayı öyle bir şey yapmadım ben. (erkek, 62 yaşında, 18 yıllık muhtar)

Deprem afeti sonrasında meydana gelen kayıpları azaltmayı ve maddi anlamda olabildiğince telafi etmeyi amaçlayan Zorunlu Deprem Sigortası, 27 Eylül 2000 tarihinden itibaren 587 sayılı Kanun Hükmünde kararname ile yürürlüğe girmiş ve depremin konutlarda neden olacağı hasarlara karşı güvence sunan bir sigortadır. Deprem sigortası, hem hali hazırda sahip olunan meskenler hem de konut kredisi kullanarak alınan meskenler için devlet tarafından yaptırılması zorunlu kılınmıştır. Ayrıca Ağustos 2012 ile yürürlüğe giren yeni Afet Sigortaları Kanunu gereğince DASK poliçesi olmayan kişiler artık evlerine elektrik ve su bağlatamamaktadırlar.

Ancak bu şekildeki yasal zorlamalar karşısında kişiler, bir kereye mahsus olmak üzere bu sigortalamayı yaptırıp daha sonrasında önemsememektedirler. Muhtarların çoğu bu duruma dikkat çekmektedir. Bir muhtar konu ile ilgili olarak devletin teşvik ve desteğinin olması gerektiği şu şekilde ifade etmiştir:

Mahallemizin binalarının çoğunda sigorta yok, şimdi şöyle bunu hükümet zorlaştırıyor, yani diyor ki ben sana ruhsatı veririm diyor ancak burada oturabilmen için elektrik, su, sigorta istiyor DASK. Yapıyorsun bunu açarken sonra bir daha yaptırılıyor mu, yok. Çünkü sigorta şirketleri normal prim üzerinden yapsa bunu amenna sorun yok. Ama her sene primleri yükseltiyor. Kardeşim benim binam eskiyor ona primleri yükseltiyorsun. Yani sigortalatılmaya yönelik teşvik biz yapsak da bir işe yaramaz ki, insanlar bütçesine göre olanı yapar. (erkek, 71 yaşında, 30 yıllık muhtar)

Muhtarların açıklamalarından yeni yapılan binalarda sigortalatma oranının daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Yeni bina oranının yüksek olduğu mahallelerdeki muhtarlar, mahalledeki vatandaşlarını sigortalamaya teşvik etmeye gerek kalmadığını belirtmişlerdir. Bu durumu, bir muhtar şu şekilde açıklamaktadır:

Şimdi şöyle diyeyim, burada zaten binaların çoğu sigortalı, insanlar baya bilinçli, evler de yeni. o yüzden böyle bir teşvike gerek kalmadı. O yüzden bir çalışma yapmadım ben de. (erkek, 56 yaşında, 12 yıllık muhtar)

Muhtarların bir diğer kısmı ise binaların sigortalatılmasına yönelik vatandaşlarını teşvik ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu teşvikin belirli bir çalışma dâhilinde değil, yalnızca vatandaşlarına sözlü ve rastlantısal olarak ilettiklerini vurgulamaktadırlar:

Valla biz söylüyoruz, elimizden geldiğince vatandaşı bilinçlendirmeye çalışıyoruz bu konuda, ama ne kadar başarılı olur bu tartışılır. Sadece bizim söylememizle olacak iş değil bu, devlet de teşvik edecek. Zaten zorlamalar da yapılıyor DASK konusunda elektrik su doğalgaz açtırırken mecbur kılınıyor. Biz söylüyoruz, söyleriz vatandaşa ama gerisi ona kalmış bir şey. (erkek, 63 yaşında, 18 yıllık muhtar).

Denk gelince öyle söylüyoruz tabi vatandaşa laf arasında falan ama artık BASKI' dir TEDAŞ' tır filan sigorta olmadan işlem yapmıyor ya, ondan vatandaş da mecbur kalıyor eve girerken yaptırmaya. (erkek, 51 yaşında, 8 yıllık muhtar).

Özetle, mahalle muhtarları, binaların sigortalatılması konusunda genellikle devletin vatandaşlara teşvik ve destek yapması gerektiğini düşünmekte, kendilerinin ise bu hususta pek fazla çalışmaları bulunmamaktadır. Muhtarlar genellikle mahallelilerin ekonomik durumlarının yetersizliğine atıf yaparak

evlerin sigortalandırılmasını teşvik etmenin işlevsizliğine vurgu yapmaktadırlar.

Evini afete karşı sigortalatan hanelerin sayısının çok az olduğu hususunda muhtarlar arasında neredeyse fikir birliği bulunmaktadır. Ancak hanelerin ekonomik gücünün zayıflığını bu ilgisizliğe gerekçe olarak göstermek bazı haneler için geçerli sayılsa bile birçok hane için bu çok da makul görünmemektedir. Yılda bir kez birkaç yüz liralık bir bedeli olan DASK sigortasını yaptırap yaptırmamanın ekonomik gücün zayıflığından ziyade öncelikler ve bilinç düzeyiyle ilgili olduğu söylenebilir.

STK'larla işbirliği: "Çağırılırsa gidiyoruz, öylelikle oluyor"

Afete hazırbulunuşluk ve dirençli toplum yaratma sürecinde sivil toplum kuruluşlarının çok önemli roller oynayabileceği kabul edilmektedir. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar), siyasi otoriteden bağımsız bir biçimde, bireylerin kendi aralarında örgütlenerek, ortak çıkar ve yararlarını ifade edebilecekleri bir temelde ortaya çıkan yapılar olarak görülmektedir (Özer, 2008: 96). STK'ların kendilerini geliştirmeye çok açık oldukları ve eğer fırsat verirse dinamikleri sayesinde ülkenin gelişiminde büyük görevler alabilecekleri genel kabul görür.

Türkiye'de özellikle 1999 yılında meydana gelen depremde STK'ların önemi ve oynadığı roller daha belirgin hissedilmiş ve gözlenmiştir (Gümüş, 2004: 3). Bu nedenlerle muhtarlara yerel topluluklarda afet hazırbulunuşluğunu geliştirme yönünde faaliyetler yürüten STK'larla herhangi bir irtibat ve işbirliklerinin bulunup bulunmadığı sorusunu da yönelttik. Muhtarların büyük bir çoğunluğu STK temsilcileriyle sadece birkaç kez verilen seminerlerde bir araya gelme fırsatı bulduklarını ifade etmişlerdir:

Sadece seminerlerde, ilk yardım uygulamalarında filan irtibatımız oldu, başka da olmadı. Çağırılırsa gidiyoruz öylelikle oluyor. (erkek,51 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Şurada aşığıda bir okul var... orda bir seminer verdiler. İmamımız, ben, seçtiğimiz vatandaşlar oldu; onlarla birlikte bir eğitim semineri gibi bir şey almıştık acil durumlar hakkında. (erkek, 49 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Görüldüğü üzere, çoğu mahalle muhtarları ile STK'lar veya gönüllü kuruluşların ortak etkinlik olasılıkları yalnızca bazı seminerlerde karşılaşmadan ibaret olup, birlikte aktif bir çalışma eğilimleri görülmemektedir. Bu durum, Gümüş'ün (2004: 3) ifadesiyle STK'ların bu hususta 'geri çekildikleri'ne işaret etmektedir.

Muhtarların birkaçı ise sivil toplum ve gönüllü kuruluşlarla irtibat halinde olduklarını ve bu tür çalışmalarda bulduklarını belirtmişlerdir. Bir muhtar da STK'larla işbirliği içinde çalıştığı halde muhtarların yetkilerinin azaltılması

dolayısıyla başarı sağlayamadığını vurgulayarak sorunu şu şekilde ifade etmektedir:

Biz sivil savunma ile işbirliği yapıyoruz o da cılız kalıyor yani. Hep kendi kendimize kalıyor. Bir de şu var işte şimdi bunlar 2006 aşağı yukarı 11 sene önce 5490 sayılı bir kanun çıktı o güne kadar muhtarların yetkileri vardı. O kanunla beraber her şey var, bir yetkimiz yok. (erkek, 71 yaşında, 30 yıllık muhtar)

Evet, evet hiç iribatımız kesilmiyor bu kuruluşlarla, zaten kaymakam Bey de zaman zaman topluyor. Hatta geçenlerde bir yenisini daha yaptık tüm ilçe muhtarları ve Kaymakam bey ile değerlendirme yaptık bu doğal afetlerle ilgili, ama sivil toplum kuruluşlarıyla da sürekli görüşüyoruz yani. Toplantılar, değerlendirmeler veya işte seminerler yapılıyor, bunlara katılıyoruz. (erkek, 62 yaşında, 8 yıllık muhtar).

Yukarıdaki ifadeleri baz alarak, muhtarların STK'larla ilişkilerinin sadece birkaç seminer ve toplantıda bir araya gelmekten ibaret olduğu söylenebilir. Ayrıca muhtarların STK'lardan daha çok devletin kurum ve kuruluşlarıyla işbirliği ve çalışma içerisinde oldukları görülmektedir.

Emniyet Tedbirleri: *"Bizim yapabileceğimiz iş değil, zaten Emniyet var"*

Afetler meydana geldiğinde yaşanan can ve mal kayıplarının yanı sıra, insanların buldukları bölgeleri terk etmesiyle birlikte istismarcılar ve suçlular bundan fırsat çıkarmaya çalışıp terk edilen bölgelerde yağma ya da hırsızlık yapabilmektedirler. İnsanlar yaşadıkları tedirginliğin yanı sıra gerekli güvenlik önlemleri alınmadığından dolayı suç vakalarının artması afetzedelerin sorunlarını daha da arttırmaktadır. Ülkemizde 2011 yılında gerçekleşen Van depremi sonrasında afetzedeler, büyük bir tedirginlikle karşı karşıya kalmışlardır. Depremden canlarını kurtaran Vanlılar, bu kez de evlerindeki eşyalarının, paralarının çalınması korkusu yaşamışlardır. Depremzedelerden bazıları her mahalleden ayrı bir hırsızlık olayını anlatırken bazıları da çadırlarda taciz ve tecavüz vakalarının yaşandığını belirtmişlerdir. Benzer bir şekilde 2009 yılında İstanbul'da ve Tekirdağ'da gerçekleşen sel felaketi sonrasında durumu fırsat bilen istismarcıların, bölgedeki fabrikaları, atölyeleri yağma ettiği ve polis müdahalesinin yetersiz kaldığı görülmüştür.

Araştırmada, muhtarlara muhtemel bir afet durumunda mahallelerinde istismarcılar ve suçlulara yönelik herhangi bir eylem planlarının olup olmadığı da soruldu. Muhtarların çoğu böyle bir eylem planlarının bulunmadığını, bu tür önlem ve uygulamaların güvenlik güçlerinin görevi olduğunu ifade etmişlerdir:

O konuda herhangi bir düşünce ve önlemim olmadı ama onu emniyet güçleri, polis, jandarmanın görevi olduğu için onlar gerekli önlemi alır zaten. (erkek, 70 yaşında, 8 yıllık muhtar)

Zaten emniyet bilir bu olayı... 30 senedir söylediğim bir şey var: köyler hariç il ve ilçe bütün muhtarlıkları kaldıracaksın bütün Türkiye'de. Ya

yetki vereceksin ya da kaldıracaksın. Şimdi sizin yetkiniz yok ama size görev veriyorlar netice alabilir misiniz, hayır... Bir de şunu söz ediyorum. Görevdeyken toplantılarımda şunu söylemişimdir. Masa başında karar vermeyin arkadaş. Gelin icraatı önce kendiniz yapın sonra karar verin diyorum. Tabii bu batıyor. Sonra dışlanıyorum. Geçen Balıkesir milletvekili geldi, 15 kişi filanız. Samimi söylüyorum 2 tane kanun mevzuu oldu. Ben bilemem muhtarım dedi. Nasıl bilemezsin ya? Sen kaldırdın parmağı ben kaldırmadım. Sen milletvekili olarak cevap veremezsen ben muhtar olarak ne yapabilirim? ... Yani kardeşim yetkisi yok muhtarın nasıl emredersin bunu? İleriye gitsen suç, geri kalsan gene suç. Ben bunu vali beye sordum ama yok adam cevap vermiyor yani. (erkek, 71 yaşında, 30 yıllık muhtar)

Yukarıdaki ifadelerde, muhtarlarının üzerlerine düşen görevler ile verilen yetkiler arasında çelişki olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu ifadeler ayrıca muhtarların yönetim sürecine aktif olarak dahil edilmediklerine de işaret etmektedir. Öte yandan muhtarlar, afet durumunda meydana gelebilecek istismar ve suç vakalarına karşı kolluk kuvvetlerinin sorumlu olduğunu ifade etmektedirler ama ciddi bir afet durumunda kolluk kuvvetlerinin bu tür vakalara müdahalesinin ne kadar gecikebileceği bilinmektedir. Dünyada birçok ülkede yerel toplulukların güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasında kolluk kuvvetleri kadar kendi içlerinde gönüllülerden oluşturdukları mekanizmalara da başvurdukları bilinmektedir. Balıkesirli muhtarların büyük çoğunluğunun kendi mahallelerinde bu tür mekanizmalar oluşturmak gibi bir amaç ve girişimlerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Mahalle muhtarlarının çoğunluğu, sorumlu oldukları mahalleler kapsamında onları etkileyebilecek en önemli doğal afet olarak depremi görmektedirler. Depremden sonra ise sel ön plana çıkmaktadır.

Muhtarların çoğunun mahallelerine genel olarak hâkim olduğu ve mahallelerinde yaşayanlar hakkında bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir. Ancak sorumlu oldukları mahallenin nüfusu arttıkça, mahalle hakkında sahip olunan geleneksel bilgi düzeyi düşmektedir. Mahalleye hâkim olma hususunda kırsal alandaki muhtarların kentsel alandakilere göre daha avantajlı oldukları görülmüştür. Muhtarların; mahallelerinde bir doğal afet yaşanması durumunda, bu afetten etkilenme olasılığı yüksek olan dezavantajlı gruplar (engelliler, yaşlılar, kimsesizler vb.) hakkındaki bilgi düzeyleri düşüktür ve dezavantajlı gruplara ilişkin herhangi bir spesifik çalışma planları bulunmamaktadır.

Genel olarak mahalle muhtarları olası bir doğal afet yaşanması halinde temin edilmesi gereken temel ihtiyaç maddeleri ve bunların nereden temin edilecekleri hususunda bilgi sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Temin edilmesi

gereken malzemeler olarak çadır, battaniye, erzak, tıbbi ihtiyaçlar vb. olacağını belirtmişlerdir. Bu ihtiyaçları ise Kızılay'dan, AKUT'tan, belediyeden veya AFAD'tan talep edeceklerini bildirmişlerdir. Afetlere karşı mahallelerine yönelik bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları kapsamında muhtarlar, kendilerinin herhangi bir çalışma gerçekleştirmediklerini; bu eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının bağlı oldukları ilçe belediyeleri ve AFAD kapsamında kendilerine verildiğini belirtmişlerdir. Afetler konusunda; mahalle muhtarları ile sivil toplum kuruluşları arasında etkili ve önemli bir işbirliği bulunmamaktadır.

Muhtarların; afetlere yönelik önlem ve müdahale çalışmaları kapsamında genellikle herhangi bir afet planları bulunmamaktadır. Muhtarlar bu konuda yerel yönetimlerin kendilerine destek veya teşvikte bulunmadıklarını belirtmiştir. Mahallelerindeki acil toplanma alanları olarak genellikle parkları, okul bahçelerini, pazar alanlarını vb. tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Ancak bazı toplanma alanlarının imara açıldığını vurgulamışlardır. Olası bir afet yaşanması durumunda, muhtarlar, afet sürecinde meydana gelebilecek olumsuzlukların önlenmesinde emniyet güçlerine güven duymakta, alternatif gönüllü oluşumlara başvurmamaktadırlar.

Araştırmada amaçlı örnekleme kapsamında Balıkesir ilini yansıtacak şekilde muhtarlar seçilmişti. Bundaki temel amaç hem ili yansıtması hem de bulunduğu bölgeye ve muhtarların eğitim ve sosyoekonomik durumlarına göre doğal afetler konusunda farklı sonuçlara ulaşılabilmesi beklentisiydi. Ancak muhtarların sosyoekonomik durumları ve eğitim düzeyleri farklı olmasına karşın doğal afetler hakkındaki farkındalık ve hazırbulunuşluk durumları benzerdir. Çoğu muhtarın doğal afetlerle ilgili farkındalık yaratma veya bu afetlere karşı hazırbulunuşlukla ilgili herhangi bir çalışması bulunmamaktadır. Yine muhtarların sorumluluk alanlarının kırsal veya kentsel olması, iç bölgelerde veya kıyı kesimlerinde yer alması da doğal afetlere karşı farkındalıklarında ve hazırbulunuşluklarında önemli bir farklılık göstermemiştir. Ancak her şeye rağmen muhtarların neredeyse hepsinin doğal afetlerle ilgili yapılacak çalışmalarda aktif rol almaya istekli oldukları fakat bu süreçte yönetim ilkesine uygun olarak muhtarların potansiyellerinden yararlanılmadığı görülmüştür.

Afet yönetişiminin potansiyel yararlarının ortaya çıkarılabilmesi için ilgili aktörler arası koordinasyonun/işbirliğinin gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu konuda her bir paydaş sorumluluğunu yerine getirmelidir. Daha önce de belirtildiği gibi hem en temel yerel yönetici hem de yerel topluluk liderleri oldukları için muhtarların da afet yönetişiminde önemli bir paydaş olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu araştırmanın ulaştığı genel sonuç şudur: Balıkesir'deki muhtarların gündemlerinde afet hazırbulunuşluğunun yeterince yer almadığı söylenebilir.

Afet yönetimi sürecinde, özellikle afetlere hazırbulunuşluk aşamasıyla ilgili olarak her aktör gibi muhtarlar da sorumluluğu başkalarında görmektedir. Muhtarların bu tutumlarına yol açan birçok etkili faktör olmakla beraber üst düzey politik seçkinlerin yerel bilgiyi önemsememe ve sürece dâhil etmeme eğilimlerinin büyük rolü vardır.

Muhtarlıkların afet farkındalık ve hazırbulunuşluğundaki potansiyel pozitif rollerini geliştirmek için;

- AFAD'ın düzenlediği afet eğitimleri tüm muhtarları öncelermeli ve kapsamalıdır.
- Muhtarların afet müdahale planlamalarında aktif rol almaları sağlanmalıdır. Bu süreçte muhtarların görüş ve önerilerine önem verilmelidir. Bu suretle afete hazırbulunuşluk süreci aşağıdan yukarıya işleyecek bir mekanizmayla demokratikleştirilmelidir.
- Kendilerinin bir "postacı" konumuna düşürüldüğünden şikâyetçi olan muhtarlar mahallelerindeki afet riski oluşturan girişimler ve yerel topluluk hazırbulunuşluğunun geliştirilmesi hususlarında makul yetkilerle donatılmalıdır.

Kaynakça

- Aguirre, B. (2002). Can Sustainable Development Help Us? *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 20: 111-125.
- Ainuddin, S., Aldrich, D. P., Routray, J. K., Ainuddin, S., Achkazai, A. (2013). The Need for Local Involvement: Decentralization of Disaster Management Institutions in Baluchistan, Pakistan. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 6, 50-58. DOI: 10.1016/j.ijdr.2013.04.001.
- Akpınar, R. (2017). Halka En Yakın Birim Olan Muhtarlık Müessesesi: İzmir Karşıyaka İlçesinde Nitel Bir Araştırma, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 99-110.
- Akyıldız, A. (2003). Muhtar, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 31.
- Alexander, D. (2005). An Interpretation of Disaster in Terms of Changes in Culture, Society and International Relations", in Ronald W. Perry, E.L. Quarantelli (Eds.), *What Is A Disaster? New Answers to Old Questions*, USA.
- Arıkoğa, E. (2018). Mahalle Muhtarlığı ve Muhtarlık-Belediye İlişkileri, *Yerel Yönetim ve İyi Yönetişim*, Argüden Yönetişim Akademisi Yayınları, 13, 19-35.
- Barton, A. H. (2005). Disaster and Collective Stress, in Ronald W. Perry, E.L. Quarantelli (Eds.), *WHAT IS A DISASTER? New Answers to Old Questions*, USA.
- Bayraktar, N. & Dalyılmaz, N. (2018). Vulnerability of Elderly People in Disasters: A Systematic Review, *Turkish Journal of Geriatrics*, 21(3), 467-482.
- Beydilli, K. (2002). İmam, Osmanlı Devleti'nde İmamlık, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 22, İstanbul.
- Bodstein, A. & Barros, A. M. A. (2014). The Vulnerability of the Elderly in Disasters: The Need for an Effective Resilience Policy, *Ambiente & Sociedade* 17(2):157-174.
- Boin, A. (2005). From Crisis To Disaster: Towards An Integrative Perspective in Ronald W. Perry, E.L. Quarantelli (Eds.), *What Is A Disaster? New Answers to Old Questions*, USA.

- Buckle, P. (2005). Disaster: Mandated Definitions, Local Knowledge and Complexity in Ronald W. Perry, E.L. Quarantelli (Eds.), *What Is A Disaster? New Answers to Old Questions*, USA.
- Bulut, Y. (2001). Mahalle Muhtarlığı Üzerine Bir Araştırma, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 10(3), 32-51.
- Cannon, T. (1994). Vulnerability Analysis and the Explanation of 'Natural Disasters, in A.Valley (Ed.). *Disasters, Development and Environment*. Chichester: John Willey & Sons Ltd.
- Çadırcı, M. (1970). Türkiye'de Muhtarlık Kurulması Üzerine Bir İnceleme, *Belleten*, 34(135). 409-420.
- Emergency Management Australia (1998). *Australian Emergency Manuals Series*. Canberra: Emergency Management Australia.
- Enarson E. (2012). *Women Confronting Natural Disaster: from Vulnerability to Resilience*. Lynne Rienner Publ. US.
- Eryılmaz, B. (1997). *Yerel Yönetimlerin Yeniden Yapılanması*, Bileşik Yayınları.
- Escaleras, M. & Register, C. A. (2012). Fiscal Decentralization and Natural Hazard Risks. *Public Choice*, 151(1), 165–183. DOI:10.1007/s11127-010-9740-4
- Fan, F., Zhang, Y., Yang, Y., Mo, L., Liu, X. (2011). Symptoms of Posttraumatic Stress Disorder, Depression, and Anxiety Among Adolescents Following The 2008 Wenchuan Earthquake in China, *Journal of Traumatic Stress*, 24, 44-53.
- Fritz, C. (1961). Disaster, in Merton, R. & Nisbet, R. (Eds.) *Contemporary Social Problems* (pp. 651-694). Ny: Harcourt.
- Garschagen, M. (2015). Decentralizing Urban Disaster Risk Management in A Centralized System? Agendas, Actors and Contentions in Vietnam. *Habitat International*. DOI:10.1016/j.habitatint.2015.08.030
- German Technical Cooperation (GTZ). (2002). *Disasters: A Challenge for Developing Countries and Development Cooperation: Disaster Risk Management Working Concept: The German Technical Cooperation*: <http://www2.gtz.de/dokumente/bib/02-5001.pdf> [20.06.2016]
- Hartog, J. (2014). *Disaster Resilience in an Ageing World: How to Make Policies and Programmes Inclusive of Older People*. HelpAge International. <https://www.unisdr.org/2014/jiddr/documents/DisasterResilienceAgeingWorld.pdf> [20.06.2016]
- Hussain, A., Weisaeth, L., & Heir, T. (2011). Changes in Religious Beliefs and the Relation of Religiosity to Posttraumatic Stress and Life Satisfaction after a Natural Disaster, *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 46, 1027-1032.
- Ile, I., (2009). *Managing Intergovernmental Relations: A Case Review of Intergovernmental Relations Systems in Nigeria and South Africa*. Saarbrücken:VDM Verlag Dr. Muller Aktiengesellschaft & Co. KG.
- Kahn, M. E. (2005). The Death Toll from Natural Disasters: The Role of Income, Geography, and Institutions, *Review of Economics and Statistics*, 87(2), 271-284. DOI: <http://dx.doi.org/10.1162/0034653053970339>
- Keskinen-Rosenqvist, R., Michélsen, H., Schulman, A., Wahlström, L. (2011). Physical Symptoms 14 Months After A Natural Disaster in Individuals with or without

Injury are Associated with Different Types of Exposure, *Journal of Psychosomatic Research*, 71, 180-187.

Kirschenbaum, A. (2004). Generic Sources of Disaster Communities: A social Network Approach. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 24 (10/11), 94-129.

Meshack, M.V. (2004). *Potential and Limitations of Stakeholders' Participation in Community-based Projects: The Case of Hanna Nassif Roads and Drains Construction and Maintenance*. Dar es Salaam, University College of Lands and Architectural Studies.

Nick, G.A., Savoia, E., Elqura, L., Crowther, S., Cohen, B., Leary, M., Wright, T., Auerbach, J. Kohn, H. K. (2009). Emergency Preparedness for Vulnerable Populations: People with Special Health-care Needs *Public Health Rep*, 124(2), 338-343. DOI: 10.1177/003335490912400225.

Norris, F. 2001. *50,000 Disaster Victims Speak: An Empirical Review of The Empirical Literature*. Washington, DC: National Center for Ptsd and The Center For Mental Health Services (Samhsa).

Noy, I. & Yonson, R. (2016). *A Survey of the Theory and Measurement of Economic Vulnerability and Resilience to Natural Hazards*, SEF Working Paper 03/2016.

Odabaş, Z. Y. (2010). *Sürdürülebilir Afet Yönetimi ve Kadın*. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, No: 256, Ankara.

Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimattan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği*, Hil Yay., İstanbul.

Ortaylı, İ. (1978). *Türkiye İdare Tarihi*, TODAİE Yayınları, Ankara.

Palabıyık, H. ve Atak, ř. (2002). Türkiye'de Mahalle Yönetimi, iç. *Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Yerel Yönetimler*, Alfa Kitabevi, İstanbul.

Patterson, O., Weil, F., Patel, K., (2009). The Role of Community in Disaster Response: Conceptual Models, *Popul Res Policy Review*. 29, 127-141.

Peduzzi, P., Dao, H., Herold, C., & Mouton, F. (2009). Assessing global exposure and vulnerability towards natural hazards: the Disaster Risk Index. *Natural hazards and earth system sciences*, 9(4), 1149-1159, DOI:10.5194/nhess-9-1149-2009

Pollitt, C. (2005). Decentralization. A Central Concept in Contemporary Public Management. in E. Ferlie, L. E. Lynn, Jr., & C. Pollitt (Eds.), *The Oxford Handbook of Public Management* (371-397). New York, NY: Oxford University Press.

Perry, R. W. & Lindell, M. K. (2003). Preparedness for Emergency Response: Guidelines for The Emergency Planning Process, *Disasters*, 27(4), 336-350.

Pillay, P. (2001). *South Africa in the 21st Century: Key Social Economic Challenges*. Johannesburg: Friedrich Ebert Stiftung.

Pincha, C. (2008). *Indian Ocean Tsunami through the Gender Lens: Insights from Tamil Nadu, India*. Mumbai: Earthworm Books.

Raschky, P. A. (2008). Institutions and the losses from natural disasters. *Natural hazards and earth system sciences*, 8(4), 627-634. <http://www.nat-hazards-earth-syst-sci.net/8/627/2008/nhess-8-627-2008.pdf> [22.04.2018]

Rumbach, A. (2016). Decentralization and small cities: Towards more effective urban disaster governance?. *Habitat International*, 52, 35-42. DOI:10.1016/j.habitatint.2015.08.026

- Sahoo, N. (2005). Decentralizing Disaster Management. Observer Research Foundation, *South Asia Politics*, 4(7), 1-9.
- Scott, Z. & Tarazona, M. (2011). *Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction: Study on Disaster Risk Reduction, Decentralization and Political Economy*, UNDP.
- Slattery, M. (2008). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (Çev. Ü. Tatlıcan, G. Demiriz,), Sentez Yayıncılık, Ankara.
- Stough, L. (2010). Children with Disabilities in the Context of Disaster: A Social Vulnerability Perspective, *Child Development*, 81(4):1260-70.
- Sutton, J. ve Tierney, K. (2006). *Disaster Preparedness: Concepts, Guidance, and Research*. Natural Hazards Center Institute of Behavioral Science University of Colorado Boulder, CO. <http://www.colorado.edu/hazards> [22.04.2018]
- Toya, H., & Skidmore, M. (2013). *Natural Disaster Impacts and Fiscal Decentralization*: <https://core.ac.uk/download/pdf/6350227.pdf> [22.04.2018]
- United Nations Development Program (UNDP). (2015). *Strengthening Disaster Risk Governance*: <https://www.undp.org/content/dam/undp/library/crisis%20prevention/disaster/Strengthening%20Disaster%20Risk%20Governance-Full-Report.pdf> [22.04. 2018]
- Waters, M. (2008). *Modern Sosyoloji Kuramları*. (Çev. Z. Cirihiioğlu). Gündoğan Yayınları, İstanbul.
- WHO/EHA. (2002). *Disasters & Emergencies Definitions Training Package* Who/Eha Panafrican Emergency Training Centre, Addis Ababa.
- Wolfenstein, M. (1957). *Disaster: A Psychological Essay* Glencoe, IL: Free Press.

İnternet Kaynakları

- www.fema.gov [21.01.2018]
- <http://www.muhtarlarlarkonfederasyonu.org/il-muhtarlari.html> [21.10.2019]
- <https://www.afad.gov.tr/tr/15362/AFAD-okullari-harekete-geciriyor> [21.08.2017]

Discussing the Coronavirus Pandemic in the Context of Risk Society and Its Educational Implications

Volkan Duran*

Iğdır University

Recep Cengiz**

Ondokuz Mayıs University

Abstract

This article aims to review the condition of social challenges we encounter today in the context of risk society. The methodology of this research is based on qualitative research in which the document analysis technique was used for data collection and the meta-synthesis method was used to analyze the data. The main data source is the master and doctoral dissertations published on the website of the council of higher education in Turkey. The criteria for choosing documents is that there should be a plague and risk society keyword in their title. In conclusion, the risk is still present and in all communities. Yet they are also the root of the challenge posed by society. Today the research, negligence, and actions that people generally are now yielding the risks. In the past, ignorance was a risky place for humans, but now it is based on information, complete control over existence, laws, and boundaries. To summarize, there are significant differences between the present outbreak and previous pandemics. The cultural and technical change produces these significant differences. While the dissemination of historical outbreaks has been mostly confined to small locations where the virus occurs, in the post-modern era, the consequences of outbreaks are strong in the sense of Risk Society. However, an important factor that is ignored or put on the second plan is the social-psychological effect of the outbreak. In this regard reviewing the pandemic in the context of Risk Society gains importance. It should be noted that education is a key instrument for awareness about this issue as well as reflecting the concept sociologically and philosophically give us more insights about this issue.

Keywords

Risk Society, Coronavirus, Enlightenment

* Asst. Prof., Iğdır University, Faculty of Science and Letters, Department of Psychology, volkan.duran@igdir.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0692-0265

** Assoc. Prof., Ondokuz Mayıs University, Faculty of Science and Letters, Department of Sociology, recep.cengiz@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4762-0373

Koronavirüs Küresel Salgınının Risk Toplumu Bağlamında Tartışılması ve Eğitsel Sonuçları

Bu makalenin amacı, bugün karşılaştığımız sosyal zorlukların durumunu risk toplumu bağlamında gözden geçirmektir. Bu araştırmanın metodolojisi veri toplamada doküman analiz tekniğinin kullanıldığı ve verilerin analizinde meta-sentez yönteminin kullanıldığı nitel araştırmaya dayanmaktadır. Ana veri kaynağı Türkiye'deki yükseköğretim konseyinin web sitesinde yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezleridir. Belgeleri seçme kriterleri, başlığında bir salgın ve risk toplumu anahtar kelimelerinin bulunması gerektiğidir. Sonuç olarak, risk hala tüm toplumlarda mevcuttur. Yine de toplumun yarattığı mücadelenin kökenidir. Günümüzde insanların ürettiği araştırmalar, ihmaller ve eylemler artık risk üretmektedir. Eskiden cehalet insanlar için riskli bir alandı, ama şimdi risk bilgiye, varlık, yasalar ve sınırlar üzerinde tam kontrole dayanıyor. Özetlemek gerekirse, mevcut salgın ve önceki pandemilerde önemli farklılıklar vardır. Kültürel ve teknik değişim bu önemli farklılıkları üretmektedir. Tarihsel salgınların yayılması çoğunlukla virüsün meydana geldiği küçük yerlerle sınırlı olsa da, post-modern çağda salgınların sonuçları Risk Toplumu açısından güçlüdür. Bununla birlikte, ihmal edilen veya ikinci plana konulan önemli bir faktör, salgının sosyal psikolojik etkisidir. Bu bağlamda, pandeminin Risk Toplumu bağlamında gözden geçirilmesi önem kazanmaktadır. Eğitimin bu konu hakkında farkındalık için önemli bir araç olduğu ve aynı zamanda sosyolojik ve felsefi kavramın yansımaları bize bu konu hakkında daha fazla bilgi verdiğini belirtmek gerekir.

Anahtar Kelimeler

Risk Toplumu, Coronavirus Pandemisi, Aydınlanma

Introduction

Epidemic diseases have been early enemies of human-kind since their existence. Epidemic diseases that in one month or one year killed millions have destroyed civilizations, torn up the military services, and transformed our way of life and love. Smallpox has so profoundly ravaged the Modern World that Native Indian society has not recovered its political wounds. The epidemic disrupted feudalism, sows capitalism's seeds, and produces a distrust in humanity that still motivates economists and physicians. And if our past of epidemics has been overlooked, the Fourth Horse will still join our lives. AIDS is the biggest proof that deadly outbreaks do not disappear (Nikiforuk, 1991). Besides, the coronavirus epidemic is the last example showing how such epidemics impact life globally. The emergence of social anxiety worldwide is one of the most significant effects of the coronavirus epidemic. This has contributed to significant health fears, particularly in populations without a reported epidemic, in all nations. The feeling of dissatisfaction, especially among the younger generation, demonstrates the vulnerability of our communities to risks (Sadati, Lankarani, Bagheri Lankarani, 2020). Risk society is a concept that expresses the societies evolving from post-industrial society to advanced modern society (Günerigök, 2015). Likewise, Ulrich Beck's Risk Society book, which enables the concept to become widespread in the field of sociology, explains the subject by focusing on the term risk. The subject of his book is the inconspicuous "post" prefix. According to him:

"Post" is the keyword for fashionable desperation. It brings to mind a "page," which can not be identified, and continues its appearance in the rigidity of the standard in the things it brings and negates. The past plus "post" – is the underlying formula we are reacting to in the context of illness and a narrow-minded ignorance about what is out of place (Beck, 1992: 7).

As a system confronting the old, Beck named a contemporary world a "reflexive modernization (Beck 1992, Beck et al. 2003). Reflexivity is commonly characterized in terms of the effects of a lifestyle which, according to Beck, is unable to tackle or resolve within the framework of industrial society (Olofsson, Öhman, 2007; Günerigök, 2015). reflexive modernization can be conceptualized as the transformation process in the second period of modernity after the emergence of modernity which can be regarded as a transformation with no crises, revolutions, or political turmoil (Elmas, 2010: 67). Risk society in

these respects is a collective phase of transformation (Günerigök, 2015). This transitional phase is described by Beck (2011: 21) as “a shift in the culture of scarcity from the logic of welfare distribution to the risk distribution of late modernity.” In this regard, the last Coronavirus Pandemic brings risks globally in all aspects of life. Many individuals lose their jobs because of the economic slowdown due to the pandemic. The condition of education as well as other social challenges will be discussed in the context of risk society. In this regard, in terms of sharing risks globally because of the coronavirus pandemic, the concept of “risk society” is currently again at the top of the agenda. Therefore, the condition of education as well as other social challenges we encounter today will be discussed in the context of risk society in this article.

Safety in Maslow’s Hierarchy of Needs and Risk Society

Safety can be regarded as one of the significant needs of humans for survival. According to Abraham Maslow’s hierarchy of needs, physiological needs such as air, water, heat, and sleep are the first ones needed to maintain life. If one fulfills those physiological needs, s/he is searching for protection and security to escape the possibility of physical and emotional damage. Such needs might be fulfilled by living in a safe area, having medical insurance, having job security, and having financial reserves. Once a person has met the lower level physiological and safety needs, higher-level needs become important, the first of which are social needs. As implied by Maslow’s hierarchy of needs, safety comes to the fore as a second important need for survival.

Figure 1. Maslow’s hierarchy of needs¹

Once the physiological needs are satisfied or reached, individuals want their lives to be regulated, orderly, and organized in terms of emotional security,

1 <https://www.simplypsychology.org/maslow.html> [03.04.2020]

financial security (e.g. employment, social welfare), law and order, freedom from fear, social stability, property, health, and wellbeing. One component of the need for safety should be economically protected. This necessity underpins the idea of protection arising from the pension scheme and issues like earthquake, fire, or robbery. The cities 'armed and security agencies are therefore responsible for their defense needs. Besides, the safety needs can also evolve according to the social concerns or the conditions of the country they live in (Uysal, Aydemir, and Genç, 2017: 215). Therefore, one of the important concepts to be addressed in the context of the need for security is the concept of risk.

Security can be defined as a situation where it prevents or minimizes a particular group of hazards (Giddens, 2010: 38). Beck articulated the risk as a modern concept. With modernization, the concepts of risk, disaster, crisis, and danger must be used in different meanings. Unlike other concepts, however, the risk describes circumstances which cannot be expected and thus which cannot be handled in advance (Çelik, 2014: 85). Acceptable risk-reducing-is usually key to maintaining security, although it differs by background. Acceptable risk-reducing-is usually key to maintaining security, although it differs by background (Giddens, 2010: 38).

The concept of risk is accepted as old as humans but differs in terms of its components (Dandin, 2019: 97). The word "periculum" is used in Hammurabi Laws, to evoke the meaning of risk in various definitions related to transportation and marriage. The word risk comes from the Arabic word rızık. While Arab merchants sailed to the open seas to find their rızık in the Middle Ages, this word spread to Western languages from the Mediterranean geography while they were risking life for rızık (Küçük, 1987: 8). In Roman civilization, the word "cliff", which means the steep face of the rocks, is used as the word for risk, while in the Middle Ages, the word "risicum" stood for "legal loss" or which means harm. In pre-modern medieval Western societies, the perception of risk is largely unknown, with unforeseen consequences defined by luck, fate, and most importantly, the power and wisdom of God (Günerigök, 2015).

Environmental hazards including flooding, hurricanes, infectious illnesses, hunger, and disputes have present possible dangers to humanity since pre-modern times. Environmental hazards including flooding, hurricanes, infectious illnesses, hunger, and disputes have present possible dangers to humanity since pre-modern times. According to Beck, the phenomenon of threats and harms has been observed in every community within the framework of efforts to cope with the threats faced by individuals and to reduce the effects of these harms (Jarvis, 2007: 30). In terms of Beck's definition of risk, the modern definition of the concept of risk is different from its usage in the middle ages (Beck, 1992: 21). According to Beck, the pedigree of the

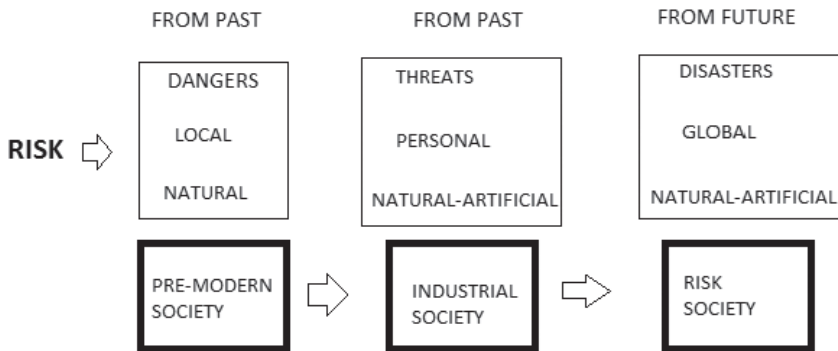
concept of risk etymologically is related to intercontinental sea trade. In this context, the risk has a close relationship with the “average” concept. Risk is seen in the word *risicare*, which means “encouraging”, “heroism” and “a challenge against gods” in the Italian Renaissance. *Risicare* is a choice rather than fate. According to Bernstein, the story of the risk is the story of the actions we have taken to the full extent of our freedom to choose (Günerigök, 2015). According to Beck, In the 19th century, modernization liquidated the agricultural community and established the institutional foundation for the manufacturing world (Timur, 2017). With the emergence of modernity, significant shifts both in the definition of risk and in the fields of its implementation have arisen. During the Middle Ages, as the first daring merchants set out to conquer the risky planet, the risks were defined as the probability of the destiny of the individual within a particular group and a negative situation that everyone in the group would experience in a similar way to express the dangers large enough to lose one of their ships on the road. The risk arose in the timeframe mentioned above, according to Beck. In the 18th and 19th centuries, the idea of risks was deemed equal to quantitative equations centered on the advancement of statistical analysis, as capitalism began evolving as an autonomous mode of development and industrialization in the post-Enlightenment. The risk was a term correlated with economics and profits as measured by the risks of profit and failure in the banking and investing field (Mythen, 2004: 12). Beck claimed that, in addition to the dangers, the insurance system has started in this era. For instance, the failure of a sinking ship-generated by the fund was insured (Günerigök, 2015). Beck describes risk society as a dangerous environment triggered by the loss of regulation and uncertainty, know-how and its effects, dilemmas among nature, culture, and a man-made world (Beck, 1999: 147). The world in which we live is no longer a world with a simple structure where only fear of life prevails as it was when mankind first appeared. The world we live in is much more complex and dangerous than the last world order (Koçak and Memiş, 2017).

According to Beck, modernization targets itself in the context of a reflexive process and inevitably rendering itself a topic and issue in the sense of a reflexive cycle (Timur, 2017). Hence, modernization has the goal of weakening and inevitably rendering itself a topic and issue in the sense of a reflexive cycle (Timur, 2017). The theories of Beck have now influenced human experience in a way close to Auguste Comte’s three stages of human development. In Beck, the definition of risk was split into three major phases: pre-modern society, industrial society, and risk society. The pre-modern society converges with the moment when citizens are subjected to threats, such as natural and environmental disasters, and none of them can avoid these harms. The period of industrial civilization is a risk term that entails more personal risk, which in turn safeguards and guarantees citizens and evokes bravery and adventure. The risk society period, on the other hand, reflects a regional period for

caused human beings, for example, radiation pollution, gene development, ozone layer gaps, and global warming and terrorism (Timur, 2017; Beck, 1992).

Giddens defines these two types of risks as external risks and manufactured risks. These are external risks that human beings have, but that comes from nature or tradition itself. In all societies - whether traditional or industrial society – they can encounter a difficult situation due to risks from external effects such as sudden floods, epidemics such as plague, periods of hunger. Manufactured risks however are the risks that arise during the effort to dominate and conquer nature. Global warming is a manufactured risk caused by many environmental damages caused by the human self. Manufactured risks do not only cover nature-related events. These risks exist in social areas as well (Aydoğan Kılıç, 2019: 7). The proliferation of technical risks paves the way for additional risks to arise. As technological development is progressed, the individual who is interested in the future needs to analyze possible dangers (Giddens and Pierson, 2001: 223).

Figure 2. Change of concept of risk from pre-modern society to risk society

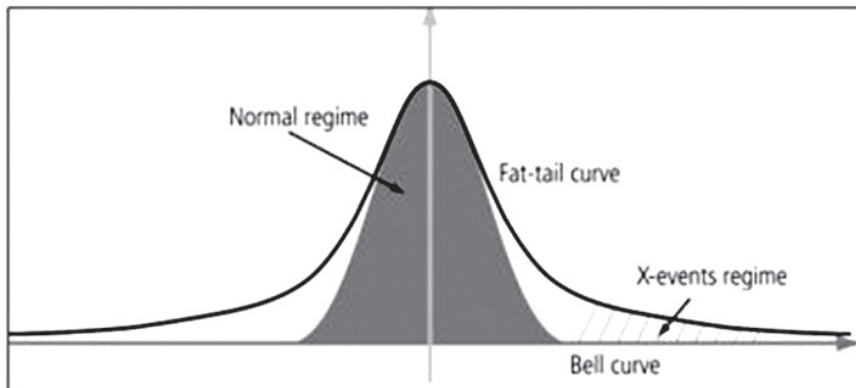

Although risk and threat terms are often used synonymously for identical terms, they are essentially words that characterize different scenarios. “Uncertainty” and “directionlessness” are two key points distinguishing between the definitions of threat and risk. Threats, in essence, can be defined as situations that can be tackled and prepared for their possible harm. Threats, hence, can be described as conditions to fight and plan and it also implies situations that can be struggled and prepared against. The definition of risk tends to be a term that reflects uncertainty and being unable to control the situation, contrary to the definition of threat. Like all aspects of social life, there are several threats from multiple angles. However, since industrial life, we might argue that the scale of the threats has shifted. In modern societies today, the definitions of risk are transformed from the threat axis into the risk axis (Aydoğan Kılıç, 2019).

Today's risks "a systematic way of dealing with hazards and insecurities induced and introduced by modernization itself. Risks, as opposed to older dangers, are consequences which relate to the threatening force of modernization and its globalization of doubt." (Beck, 1992: 21). Even if systems that can prevent a natural disaster completely or where individuals will not be harmed by disasters such as earthquakes and floods, these disasters that we call threats are not a threat anyway; it was considered to be ordinary situations. Then the risks can be monitored and combated as far as their knowledge is concerned. But the idea of risk is challenging to counter, as it sticks out for its uncontrollability and gloom. Within this sense, we can define the risks as fictions based on scenarios produced before a phenomenon reaches the threat stage. In this context, the sociological risk is related to the fetishist degree of dependence of the modernity project against the sense of control to maintain order in society (Elmas, 2010: 46-47).

Casti's (2013)'s concept of x-events which are almost impossible to forecast while types of events in the normal regime and their likelihood can be calculated from past data can be used for the definition of risks mathematically. X-events coin, human-caused catastrophes, perhaps aided and abetted by nature. For example, the jump of a virulent strain of the avian virus to humans in Hong Kong, sweeping across Asia, and ending up killing more than fifty million people can be an x-event. Another example is extreme weather like a hurricane where the occurrence of it is indeed rare in the context of weather events. Therefore, risks as x-events can be found in the extreme zones of the normal distribution if we quantify what we know about a particular phenomenon. The standard bell-shaped curve representing multiple individual incidents is described by the conventional gray lines that minimize the probability of outside shocks in the striped X-events framework.

Figure 3. *X-events versus bell-shaped curve*

British engineer C. M. Hempself introduced three categories of X-events (Casti, 2013: 60):

1. **Extinction-level events:** *a devastating occurrence that destroys about a fifth of the world's lives and causes significant species extinction. Example: the end of the Cretan age, when approximately 80% of the current species vanished.*
2. **Global catastrophes:** *An incident in which about a quarter of people worldwide are dead. Example: Middle Ages Black Death.*
3. **Global disasters:** *incidents in which a significant proportion of the population suffers. Example: the 1918 outbreak of Spanish influenza.*

Pointing out that there is an important distinction between risk and disaster, Beck (2014) says "Risk does not mean disaster, risk means disaster forecasting." That is, the risks are virtual and become up to date only when anticipated. Beck (2006) argues that in modern societies, global disasters are shaped by new types of risks in the context of global expectations, where the foundations of these societies are shaken. It characterizes these risks, in terms of the characteristics given as follows. First, as "localization", these risks are not limited to a geographic location or area and are generally ubiquitous. Second, as "inconsistency" or "inaccuracy"; The results of these new risks cannot be calculated overall. The third and final characterizes the concept of "mismatch". In other words, the security dream of the first modernity, the unsafe results, and making the dangers of the decisions that can be controlled are based on the scientific utopia of modernity with Beck's statement. In other words, accidents can occur as long as they can be compensated (Bolatlı, 2008: 8). In this respect, Beck's definition of risk is similar to what Casti (2013: 62-63) called the "definitely possible" and "unlikely" category in his hierarchy. According to his hierarchy likelihood of x-event can be divided into five categories:

Virtually certain: Events, like an asteroid impact, a serious earthquake, or a financial crash, would almost definitely take place. Such occurrences have happened several times in the past and we have enough reason to conclude that they will certainly happen again in our geographical and historical records.

Possible: Situations that have happened previously or which have proof suggesting they may still be in motion. This category encompasses such issues as a pandemic, a global nuclear holocaust, a runaway Ice Age, or destruction of Earth's ozone layer.

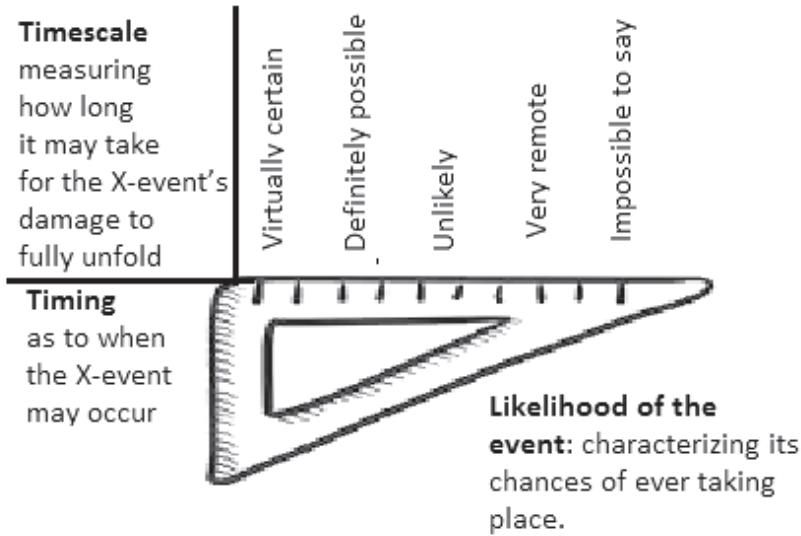
Unlikely: Incidents about which we do not have a context and that are not expected to take place when feasible. This group involves a nano cancer or a significant cultural decline

Very Remote: Things so rare that civilization would have almost no effect at all times. This series of incidents shows the possibility of the world being

“reconfigured” by a time traveler who steps on an ancient animal and then becomes the initial forefather of the human race.

Impossible to say: These are things we have almost little knowledge of their likelihood. Here are several strong explanations of a violent alien invasion or an intelligent robot conquest of human society.

Figure 4. *Hierarchy likelihood of x-event*

Although advancement in research and technology creates more income than risks in industrial society, today it increases the production of risks more than wealth (Beck, 2014: 14) In this regard, the change in the understanding of the concept of risk evolved from a stage of the natural and local harms resulted from past events to a stage of semi-natural, semi-artificial personal threats to a stage of semi-natural, semi-artificial global disasters. Therefore, the risk society described by Beck is a disaster society compared to other forms of society. The most important feature that distinguishes the risk period from other periods is that there is a danger that the “state of emergency” may return to normal (Beck, 1992). A typical example of this is the state of emergency after the terrorist attacks in France. The more recent example where “the state of emergency” is conceived as natural in many countries can be also found in the measures taken by many countries for the coronavirus pandemic where the emergency threatens to become the normal state (Beck, 1992: 79). In the new, postmodern world nowadays, man has not conquered the fight toward nature but has still been attempting to manipulate it to destroy his/her existence at the end (Statterry, 1991: 455).

A new period of global change, through which the financial and ecological threats of urban life and the complexities of regeneration are arising from the fields of industrial management and protection was described by Beck's risk society (Günerigök, 2015). The global world, connected by uncertainty and incertitudes in line with the risk society concept, is a new form of culture, arising from the unforeseen and unpredictable consequences of the behavior of the risk man. The risk society in this way varies "partially" from the class society which has been throughout today (Günerigök, 2015). Experts' advice, particularly those in the media that are multiple, contradict, and create utter uncertainty on what is secure and dangerous. Scientists have often disagreed about the finding of the facts, the time of finding, and the reliability of their confidence in the exactness of the source. However, today the difference of opinion is far more evident among scientists. In this phase, scientific authority is in the process of shaking (Loon, 2003: 30). Everybody in society thus feels that they are at risk. In other terms, research and technology growth and expanded knowledge have raised questions regarding the public's risk factors. It contributes to drastic improvements in people's day-to-day lives and cautionary strategies (Korkmaz, 2019: 4).

This intellectual structure of the "unexpected results" of the risk action has a central spirit in Beck's theory (Günerigök, 2015). Uncertainty exists at the core of the concept of risk and not knowing exactly what the consequences of an event might cost is sufficient reason to consider the event in question is risky. In comparison to risks, then, the risks are the scenarios that convey the likelihood of what might take place. Risk concepts are implicit when responding to incidents that have not happened yet, but maybe in potential cases (Aydoğan Kılıç, 2019: 7). To understand risk society Giddens emphasizes that the definition of danger must first be differentiated and that the definitions of danger and risk must first be discerned. While the concept of danger is categorized as something more environmentally or godly, the concept of risk is something that is more future-oriented and comes from the desire to rule (Giddens and Pierson 2001). Therefore risks are future-like scenarios contrary to past-like events. That is why British sociologist Anthony Giddens, defined risk society as "a society increasingly preoccupied with the future (and also with safety), which generates the notion of risk" (Giddens and Pierson 1998: 209). Bernstein expresses the close relationship of risk with time as follows: "Time is a dominant factor in chance-related attempts (gambling) to win. Risk and time are opposite sides of the same corner. If there is no tomorrow in that corner, there is no risk." (Eryeşil, 2015: 16). Therefore, conventional cultures are encountered with more specific and concrete natural risks but they are still not regarded as a "risk society." Since the risk defines the threats that are measured successfully in terms of potential possibilities; it can be only found

in new cultures that are forward-oriented and seek to break from the past (Giddens, 2000: 48).

Risks are produced as part of the modernization process and often arise in the realm of existence as hidden side effects of modernization. In this respect, consciousness in the context of future risks is the key factor determining the being. At this point, Beck talked about reflexive modernization as a solution to social problems that occur as a side effect of modernity. He explains reflexive modernization as “any kind of rapid and change in all areas from politics to society should not be directly accepted, it should be questioned and accepted through reason”. According to Beck, individuals should use this critical thinking in every area from daily life to politics (Koçak and Memiş, 2017). Understanding ‘living in a risk society’ is the first move to establish innovative approaches and alternative ways of danger awareness. Risks cannot but can be minimized in today’s risk society. Consequently, innovative methods of handling these threats should be investigated in every aspect of life from education to entertainment (Balaban, 2019: 41).

According to Giddens (1994), the risks are shaped in new and different ways of risk society than the risks in the previous phases. The first is the globalization of risk in terms of intensity (eg nuclear war can threaten humanity). The second is the globalization of risk as an increase in the number of random events that may affect anyone (eg change in the global division of labor). Third, the risks arising from the created environment or socialized nature: The entry of human knowledge into the material environment. The fourth is the development of institutionalized risk environments that affect millions’ life chances (eg investment market). Fifth, the risk is known as risk: The “information gaps” in risks cannot be translated into “certainties” through religious information or magic. Sixth, widespread risk information, the dangers humans encounter in common are known to a wide audience. And lastly, the seventh to know the limitations of expertise, no specialist system can be fully specialized in terms of the principles of expertise (Bolath, 2018: 15). When the boundaries of the Risk Society are drawn in general terms, 4 distinctive aspects can be pointed out: a) binary risks having bipolar nature, b) institutionalized risks or the result of which are trying to be regulated or projected by scientific-technological mechanics; c) individualization, which produces a new form of society; d) and the cause for all these, globalization (Eryeşil, 2015: 31).

Figure 5. *Risks come back and forth in the oscillation of physiological and security needs*

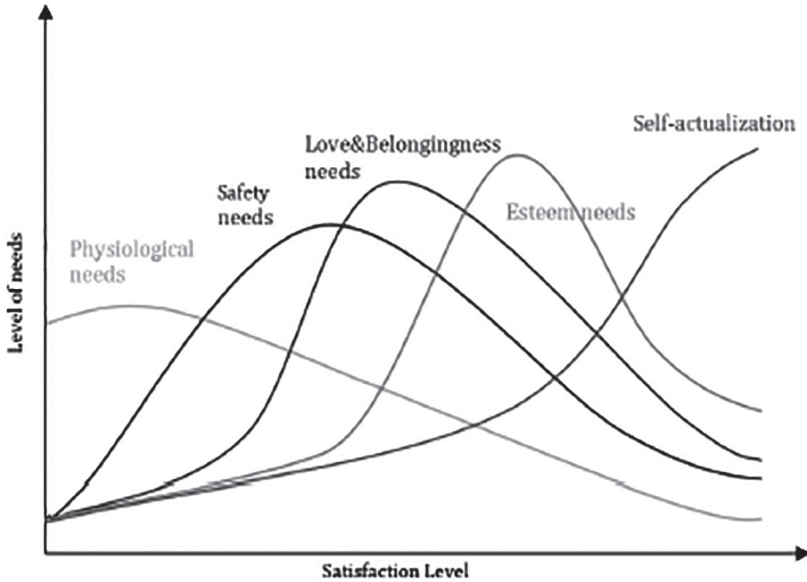
Source: (Duran, 2019)

Today, risk has changed, different from the meaning used in the past, and has become a situation that threatens individuals, societies, and the environment. We are seeing increasingly dangerous circumstances in tandem with technological advances. The definition of security is now on the agenda and is therefore urgently important. The more dangerous circumstances we encounter now, the greater our desire for protection grows relative to the past. Throughout fact, in any way, we are writers, but just in interpersonal relationships (Beyaz, 2013: 10). For the prosperity and harmony of the community and easier handling of issues, the concept of security and protection is important. But in today's cultures, this indispensability has become highly obsessed. It is not due to the perception of danger culture. Thanks to certain circumstances which can not necessarily be decided in today's communities. The complexity in modernism and the economic economy and of danger culture is not something we should dream about. There is a system here that feeds and does so through the media (Üvez, 2014: 22).

Maslow's needs hierarchy in the context of risk society can also be adapted to social chambers. Because social organisms also have interests learned through both vital and social interaction. In this context, when the social groups are examined at the macro level, it can be said that they have acted by learning according to a commingling oscillation in the context of biological and physiological needs and security needs so far. That is why In modern societies, the main debates on the ontological foundations of the concept of security have been shaped within the framework of the philosophy of the Roman Philosophy, Ancient Greece, and subsequently the Enlightenment Period (Elmas, 2010: 10). In this regard, when the level of needs and satisfaction level is considered, humanity is far from the future aiming at self-actualization in

which self-satisfaction is ideally never diminished in line with the process of self-actualization.

Figure 6. *Level of needs and satisfaction level*

Source: (Hicks, 1975 cited by Uysal, Aydemir and Genç, 2017).

Coronavirus case in the context of Risk Society

When the characteristics of risk society are considered, it can be inferred that the age of order is over, the era of transition has begun, personal knowledge and social communication are the key categories of transition. This is clarified quite well by Ulrich Beck, referring to a “Risk Culture,” in which instability and particularly low likelihood are dominant, but nuclear catastrophe, major shifts in weather patterns, and the spread of pharmaceutical epidemics are paramount. This perspective will not nevertheless announce unforeseen catastrophes; it impedes one from trusting incorporate remedies (Touraine, 2005: 25). In this regard, the last coronavirus pandemic shows many characteristics of the implications of risk society. Any party of society felt at risk in the case of the Corona pandemic. That is why massive developments in risk management are required to research risk attitudes and interactions in order, in particular, to “manage” competing viewpoints on the extent of risks and to quench society’s anxiety regarding public safety and personal protection concerns (Sadati, Lankarani, Bagheri Lankarani, 2020).

In the risk society, although the risks cause irreversible damages in this period, they exist with a knowledge-ignorance state about them because they are essentially invisible and exist with causal interpretations. When the dangers

grow in a risk society, their producers try to deny and neglect them in their interests. Since the risk can change in parallel with the knowledge, large or small risk; It is also possible to launch it as if it were non-hazardous (Aydoğan Kılıç, 2019: 15). This can be given as an example in the first attitudes of Italy, the USA, and the UK. The majority of people did not continue too gradually with coronavirus pandemic, but rather it follows the Kübler-Ross' stages of grief as pointed out by many writers such as Zizek (2020). But all has changed since a massive epidemic, prompting the government to shut down. It can be seen that even at the presidency and public level, a knowledge-ignorance state toward unseen risk can exist even in developed countries. In this regard, the first lesson from this pandemic is that educational policies should be reviewed for creating consciousness for the citizens in case of such risks in the future. In this regard, the significance of science education comes to the fore for creating awareness of such risks. It should be underlined that this risk is not a manufactured risk but a natural risk. However, individuals create risk just because of underestimating its possible dangers.

In Beck's second point, it is stated that the risks that exist are not similarly influencing all communities. Some individuals are more influenced and impacted by production, growth, and risk-sharing. This is why positions of social risk emerge in particular areas (Aydoğan Kılıç, 2019: 15). For instance, Most Americans around the middle ages are afraid to face turmoil that they suspect will never be able to fix again. Few people now think of a single lifetime job (or profession); many rightly expect their income to fall. On the other hand, it is stated that 40 percent of the British workers are in fear of their jobs and 60 percent of the workers think that the distrust increases. Between 1991-1996, the unemployment rate increased in England as in many other European countries; tradesmen and machine operators are among the riskiest occupational groups (Arslan, 2012: 11). As for the coronavirus measures in many countries, similar inequalities across the classes can be seen. For instance, many governments call their citizens to stay at home while millions of workers are pushed to go work for daily income. Similarly, health workers are the ones who are most affected by the virus just because of the lack of medical equipment for protection due to the governments' ignorance of the health sector. This is also related to the lack of educational awareness for equality as well as discrepancies throughout the World. More importantly, this brings the importance of risk management as a subject at least at the undergraduate level irrespective of discipline since all disciplines include risks related to their area.

The third point, according to Beck, is that there are no interferences between the presence of risks and the continual need to address new risks, but that this reasoning leads to a new level. The challenges of the current era imply fresh and large-scale enterprise for the winners. The industrial society, by

making economic exploitation of its risks, allows the production of risks and political potential that are constantly eaten (Aydoğan Kılıç, 2019: 16). In the Risk Society scene, the decision-makers and practitioners who take responsibility for the uncertain future, and the subjects directly or indirectly affected by the decision and practice, play a role (Eryeşil, 2015: 29). The spread and commercialization of risks continue the relationship of capitalist development logic and even takes this logic to a new stage. The winners see the risks of modernization as a profitable business and benefit from it (Bolatlı, 2018: 11). An example of this is the increase in the sales of protective masks in pharmacies and virtual markets and the increase in mask prices due to the high demand. The other area benefited from coronavirus risk is virtual education as well as distance education. Many countries have to shut down schools and universities and continue education through virtual online classes or distance education via Tv broadcast and web browsers. This can be regarded as a positive impetus for the acceleration of education in the virtual world. Developments in areas like the internet, cell phones, and satellite infrastructure are pillars for an underlying system, which raises another risk where the abolition of boundaries and the unification require uncertainty and danger in this way (Karakurt, 2003). Although the World is not in that stage, if this process continues, humanity will eventually face the problems in Intercultural education without borders.

In the risk society, the individual is not a self-confident person who is hesitant about performing the functions required by his social roles and therefore needs someone to consult and guide him/her (Arslan, 2012: 6). When we look at the media, there is a visual expert; because they know that after the experts approve and recommend a product, the public will accept and buy it unconditionally. This is not the marketing of the product, but the marketing of expertise (Beyaz, 2013: 67). There are also differences between risk and uncertainty in terms of "information". While there is "information" at risk, "ignorance" is essential based on uncertainty. It is a statistical design, probability calculation, which provides information at risk. Ignorance is one of the two main components that gives uncertainty its quality. What causes uncertainty to be resolved and remain on the philosophical plane is the ignorance that exists based on the unpredictability and immeasurability of uncertainty (Üvez, 2014: 24). Furthermore, at this point, the ones having the power of 'control' also know and can sustain its existence. Consequently, control and monitoring of the individual and the society, who require information about the risks related to the future, are in the hands of power focuses. The knowledge of science-technique and specialization brings a new institutionalized factor to control the control of the individual and the society, which exists in the world encompassed by risks and decision-making: Power (Eryeşil, 2015: 44-45). Coronavirus measures in many countries show that emergency states

have become the natural and desirable part of our lives. Although this is what is desired right now, it opens up totalitarian governments in a way that we can't predict so that it is a risk. Many governments have unimaginable power in this desired emergency state and when we will go back to normal, some of them want to keep this emergency state as well.

In today's society, risks cannot be calculated by science or law (Beck, 2014: 26). Therefore, another indicator of the risk society is the non-insurable nature of actions and discoveries. Society beyond insurability is a bridge between a technological environment that has turned inadvertently the threats that the Risk System produces. If the risks of society expand, the protection that insurance continues to provide diminishes (Aydoğan Kılıç, 2019: 19). This system manifests itself at institutional levels, for example, in the uninsured forms of the (bio) chemical, genetic and nuclear industries and large projects that carry their contradictory combination that cannot be decided, calculated (Adam, Loon, 2000: 12). This is particularly true for coronavirus cases. Johnson warns 'many more families are going to lose loved ones' is a confirmation of indeterminacy at the highest level. All over the World, no one knows when this crisis will be over, and we can commodiously go outside. Nowhere is safe now and no insurance can protect us from this pandemic at all.

The basic dynamics of modernization in the risk society create risks by causing side effects. Problems arise when rapid progress in scientific, social, economic, and technological fields is applied without mental filtering (Çuhacı, 2004: 53). Hence, responsibility does not have to be assumed by anyone, it becomes organized irresponsibility and the problem that is ignored then reaches the dimension that threatens all people and nature. According to Beck, the ignorance of industrial organizations, which avoids and leaves unattended the effects of their operations, correlates entirely to the principle of organizational irresponsibility (Beck, 2009: 213). In this context, another characteristic of the risks produced by the modern industry in the risk society is related to the "lack of ownership". The effects of technology-related risks that are globally effective, which cannot be felt, easily observed, and spread throughout the process have made it quite ambiguous by whom and how the damages caused by these risks will be met (Elmas, 2010: 78). Therefore, society is becoming a society of risk generation, risk surveillance, and risk management. Now, instead of going 'forward', we are trying to clean the debris created by our movements yesterday and trying to get out from under this debris. Risks - our product, although unexpected and often difficult to estimate or calculate (Bauman, 2011: 357).

Coronavirus case exemplifies the organizational irresponsibility character of the risk society. China blamed the U.S. to bring the coronavirus for winning trade wars while U.S. President Donald Trump said his "Chinese virus"

statement for weeks was a counter-propaganda strategy to fight Chinese allegations. There is a risk for all the World but there is no particular source for this responsibility so that it makes the enemy invisible and it leads people more helpless because no one know-how and whom to fight such a case. In this regard, it can be said that diseases have always been an area where irresponsibility manifests itself in many ways. For instance, recognizing the origin of the disease, which is known as the Latin name “Syphilis (Syphilis)”, the French often described it as “Italian and Naples Disease”, the British as “French Disease” and the Japanese as “Portuguese and Chinese Disease” (Semiz, 2019: 44).

Isolation calls with the arrival of the coronavirus make individuals more apart and virtual in this respect. That is the expected phenomena in which the social and family life is influenced by risks(s) according to Beck (2014). As a consequence, structural shifts are occurring. In the sense of social transition, people may become individualized and so there may emerge the uncertainty and threats of social disparity and with a consciousness of this confusion, a new indirectness may be created between the humans and community. The social roles, family types, genders, marital connections, parentage, and employment, change with cultural risks and insecurity (Korkmaz, 2013: 3). In the typical parameters (class culture and consciousness, age, family, and the position of class), “reflective modernization” creates disintegration according to Beck (2014: 132). Therefore, the individual has to struggle alone with the separation of traditional support networks (eg family or neighborhood), loss of additional income sources (eg part-time farming), and with the increase in wage and consumption dependence in all areas of life (Beck, 2014: 141). The person, who feels he or she is at risk at all times, opts for reposition in society and increases his or her contact with others, with the globalization of communication instruments and the effect of the internationalization of risk. They are abstracted from touching the things they do not know because the other poses a risk to him and to be able to reveal and protect his existence. The concept of “new”, which is specific to the risk society, finds a response among individuals, and a new individual is formed and is formed. As the other one presents a risk to him and he is willing to expose his own identity and to defend it. The person with a growing fear in millions of messages across his world starts losing his capacity to move even in his/her small life cycle (Kavak, 2008: 13).

Modernity results in a process that Giddens describes as a state where social relationships are no longer linked to a particular place. Relationships with physical nonexistence are increasingly becoming the main characteristics of the modern World (Kivisto, 2008: 206). The “storm of societal individualization” purification in this practice takes place. Traditional citizens are labor-free and therefore rely on many services like employment, socio-legal management and assistance, traffic planning, customer advice, and financial,

social, pedagogical, and caring advice (Bolatlı, 2018: 9). A significant argument in this sense is that individualization is not an individual's desire and can not be prevented: 'individualization is a fate, not a decision: the choices to avoid individualization and fail to partake in the individualization process is not on the agenda (Bauman, 2011: 63). Become an unemployed person, fail tests, divorce, etc, as a consequence of the environment created by the individual with his interests (Beck, 2014: 206). It is expected that individuals should counter danger and anxiety alone. They are supposed to be "more resistant individuals" under the current world order by themselves (Altundere, 2016: 13). That is what is expected from the citizens for fighting coronavirus cases. Washing hands, staying at home, and isolation that is solely depending on individual endeavors are all to support "more resistant lonely individuals".

Beck's new point is that it is political and that it steps away from the politics and the dangers that society embraces. Since public and policy priorities have grown from finance and communications and technological issues. As Beck said, these must be removed with minimal harm and the control of risks. This requires the reorganization of power and authority (Aydoğan Kılıç, 2019: 16). In this regard, humanity might come to an era after the coronavirus case in which relationships and working styles are changed that have ever been seen before if this disease continues.

Before discussing the previous pandemics, it should be clarified distinct concepts referring to such diseases. Incidence refers to the number of new cases of a disease that appear in a given population of a particular time (Casti, 2013: 173). As a term, endemic identifies a disease that maintains its presence in a given population without any external changes (Demirbağ, 2018: 11). Epidemic refers to the excessive and associated illness prevalence above normal for a given population. For instance, Camus's plague was an epidemic (Youngerman, 2008: 5). Pandemic is an outbreak that occurs beyond a particular continent and becomes a big concern all over the World (Casti, 2013: 173-174). The disease must not be in all countries and must not be particularly deadly (Pratt, 2011: 17).

Human history is full of pandemic, epidemic, endemic cases. When we look at the written sources, the plague epidemic occurs in the resources 4000 years ago. B.C (Kömürcü, 2019: 6). In history, diseases have reached human life with the domestication of animals. The traces of these types of epidemics are seen in Çatalhöyük, which is dated to the neolithic period (Koğ, 2020:1). Furthermore, wars like environmental events, emigration, and microbes did a significant effect to convert those diseases into plagues. Especially infectious diseases spreading through wastewater have become an epidemic in a very short time (Martin, 2011; 13; Demirbağ, 2018: 12). It is learned from tablets that have survived until today when one of such great epidemic diseases occurred in the

Hittite State (Koğ, 2020:2). The plague epidemic has had more than twenty years of impact in the Hittite country (Kömürcü, 2019:102). Diseases, especially epidemic diseases, are considered to be both annoying, inconceivable situations and punishment of gods or evil spirits in the culture of the Asian Age. Asian medicine that emerged in this way has been intertwined with religion, drugs, and magic (Demirel, 2019: 160). So far, many diseases such as Malaria, Smallpox, Typhus, Tuberculosis, Syphilis, Cholera, Spanish Flu (1918–1919), AIDS, and SARS has tremendous effects on social, economic, and cultural life. The effect of plagues became as dangerous as wars. For example, the most deaths in the Crimean War were among the Russian soldiers due to epidemics (Aydın, 2006: 7-16; Bayazit, 2005; Casti, 2013: 174; Demirbağ, 2018: 19-23; Gomez-Diaz 2008:95; Hays 2005:439; Lacroix, 2012; Nikiforuk, 1991; Özdemir, 2019:33; Paçacı, 2018: 296; Duffin, 2008: 2; Semiz, 2019: 34; Shmaefsky, 2003: 9; Yağcıoğlu, 2019:23-30; Yücel, 2019: 64; Williams, 2010: 144). Additionally, it impacts both economic and social life. Justinian plague (541–750) decreased the number of people employed in agriculture and impacts the workforce on farmlands. This influence has created problems in agricultural production and for a long time, adequate crop yields are not feasible. This epidemic brought life to a standstill in the city of Istanbul and caused a great famine to the people (Koğ, 2020:3-4). Some argued that these great plagues such as the black death were a result of the celestial events, some argued that God's punishment, while others claimed that the weather was causing this epidemic. The great plague has also affected social relations since between the dates when the plague was effective, no one could approach anyone. When the idea of the great plague caused by the Jews began to spread rapidly, hostility against Jews emerged in various parts of Europe. Humanity also learns many things from diseases. Plague and diseases can change social behaviors and social structure as well as human history. According to this, outbreaks are reflectors that show power balances, class conflicts, and deep social changes in society. Sociological groups in the place of the outbreak may show different reactions. The consequences of infectious diseases can reveal deep social fault lines in society. It is observed that xenophobia is triggered by plague epidemics in the Middle Ages. As an example, in plague epidemics, it can be shown that the Jews were burned by declaring scapegoats in some parts of Europe (Demirel, 2019: 38). However, the outcomes of the plagues are not always negative, but it develops science. For instance, Virchow, one of the XIXth century pathologists, examined the typhus outbreak among the poor cotton workers in Upper Silesia in 1848 and blamed heavy rains, bad living conditions, and poverty more than the microbe. The proposed recipe included agricultural reform, autonomous administration, democracy, and industrial cooperatives (Nikiforuk, 1991). Similar efforts can be also seen in the Ottoman period. A plague epidemic occurred in Bēghazi in 1858, and some precautions have been taken to ensure that the epidemic

does not spread to the Mediterranean coast (Semiz, 2019: 43). The importance of inanimate environments has been understood in the transmission of the disease, and the need to clean up refreshed and intoxicated products have therefore been placed on the agenda (Eren, 1989; Aydın, 2006: 13).

Plagues acted as natural population planners in some geographies. After the discovery of the American continent, the disappearance of locals who are not immune to infectious diseases brought from Europe can be shown in time. Civilizations that existed for hundreds of years before Cristoph Colombia began to disappear due to demographic results caused by infectious diseases such as influenza and smallpox (Demirel, 2019: 38). Another example of this is the Sri Lanka case. After World War II, mobilization was initiated in Sri Lanka, an island country in the Indian Ocean, to eliminate mosquitoes, and it was observed that many diseases decreased with malaria. In addition to the decrease in the death rate on the island, an increase was observed in the population. The increasing population has brought with it various problems that have arisen on the island that have caused the civil war, and now the people are trying to maintain the population balance that malaria has naturally provided by weapons (Semiz, 2019: 52).

Plagues had economically massive effects on societies. For instance, pandemic influenced the Byzantine Empire tremendously economically. The relentless losses of peasants in the empire culminated in severe food- and tax-related shortages. Such two key issues explicitly and implicitly influenced empire running. Farmers' shortages contributed to hunger. The country had trouble managing army equipment without tax receipts, battles were lost, and no war booty had collected. The shrinking population further heightened the financial problems of a country that still paying extensively for military campaigns (Stathakopoulos, 1999; Demirbağ, 2018: 14). Another example of the economic causes of plagues is the Black Death. Medieval Europe's economic, political, and cultural dimensions have been dramatically changed by the Black Death (Genç, 2011: 134).

Plagues can also affect education. The epidemics were as devastating for the medieval world as the contemporary world's nuclear wars. About 60 million people have been dead worldwide. Furthermore, the loss of several clergymen diminished the influence of Latin in education and the hegemony as a foreign language (Nikiforuk, 1991). When the plague struck European cities in the 14th century, societies lived destruction that resembles the biblical apocalypse. The second and third forced marriages became the bitter reality of societies owing to the rise of epidemic survivors. Grimm's tales, like Hansel and Gretel, beautifully depicts the missing parents and terrible problems inside newly established families (Nikiforuk, 1991). This shows that diseases might affect social life so that it can manifest themselves deeply in religion, literature and arts, and education as well.

Figure 7. “The Plague as Divine Punishment” 1424, Manuscript, Niedersächsisches Landesmuseum, Hannover²

Apart from the religious and magical endeavors to fight diseases there are also various views regarding the sustainability of the nature in terms of philosophical perspective. In John Adam’s book *Risk*, he discusses four myths of human nature (Figure below), each of which is associated with a different management style. Broadly defined, they are (Etkin, 2016: 69):

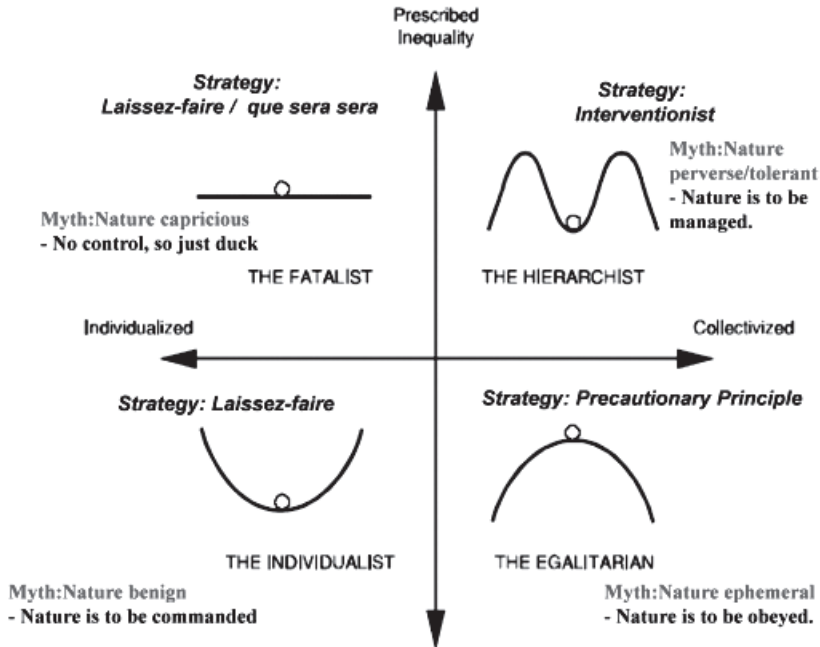
- *Global stability (nature benign): the individualistic, benign, and infinitely forgiving Nature in which the system can absorb any type of perturbation and return to its original point.*
- *Laissez-faire management style. Risks can be managed, and the world is a pretty safe place.*
- *Nature ephemeral: the egalitarian*
- *Use of the precautionary principle, since risks are unmanageable.*
- *Nature perverse/tolerant: the hierarchist,*

Interventionist management style, since risks can be managed, although you have to be careful about unintended consequences.

- *Nature capricious: the fatalist*
- *Laissez-faire. What will be, will be.*

2 https://www.wga.hu/html_m/zgothic/miniatur/1401-450/7other/01_1402.html [23.12.2020]

Figure 8. A typology of perceptual filters, based on four myths of nature: nature capricious, nature perverse/ tolerant, nature benign, and nature ephemeral

Source: (Adams, 1995 cited by Etkin, 2016: 69)

However, when these typologies were investigated, it can be seen that no particular common cases are explaining the spread of diseases and plagues. In this regard, sometimes plagues act as hierarchist, sometimes they behave as individualist and often they behave chaotic and unpredictable. Nevertheless, we still see some principles behind those disasters. Malcolm Gladwell has described the process of the outbreak of an information epidemic in his book *The Tipping Point*, where he identifies three laws of epidemics: the Law of the Few, the Stickiness Factor, and the Power of Context (Casti, 2013: 176):

The Rule of the Few: "Exceptional" individuals live in a society that is extremely virulent. This allows very exceptional individuals willing to expose the contagious agent to a relatively significant percentage of the population. Such individuals are referred to as "superspreaders" in the lingo of the epidemiological world, for instance in Toronto as a SARS epidemic.

The Stickiness Factor: This Act states that certain diseases will undergo fairly easy adjustments, causing them to "stick around" year after year in one community. Influenza is a perfect illustration that different variants of the virus of last year emerge each autumn; they are often subtly altered by

modifications that are enough to cause the virus to pass past other people's immune systems and to affect a significant part of the population.

Background power: This law emphasizes that individuals have a far greater environmental consciousness than at first sight. It suggests that it relies on societal norms of the specific community to which they belong when individuals can modify their actions, for example, to quarantine themselves willingly or otherwise taking simple steps to prevent contamination, such as wearing a mask or washing hands. There would be various responses in a tiny community than in a large city. And that could be the distinction, as long as an illness breaks out or does not.

Educational Philosophy in the Context of Risk Society

As discussed in previous pages, risk is a modern concept for our society. Traditional societies did not have a risk definition, as such a thing was not required. Risk defines the threats successfully identified by taking into consideration expectations for the future. Therefore, only a forward-thinking culture (seeing the future as a region certainly to be invaded or colonized) can be generally embraced by this concept. Risk requires a culture that is genuinely an essential aspect of contemporary industrial civilization to break its ties from the past (Giddens, 2000: 37). Therefore, based on above all descriptions risk society encompasses those dimensions as follows (Baumann, 2011: 90):

- a) *It is neither destruction nor trust/security, but greedy virtuality.*
- b) *It presents an unsettling potential, which, compared to its present state of affairs, becomes an influence vector on legitimate behavior/attitudes.*
- c) *It applies to a concept of truth and meaning that fits within a mathematical normative context.*
- d) *It implies control and uncontrol, as reflected in instability output.*
- e) *It refers to the denial or misunderstanding in semantic contradictions.*
- f) *It applies to concurrently re-building global and local risks as globalizations without compromising local characteristics.*
- g) *It implies that knowledge relates to the difference between heuristic and side effects.*
- h) *The hybrid nature applies to the human system that lost its dichotomy between nature and society.*

Therefore, the risk becomes the point de caption (nodal point) following the risk society (Howarth, Howarth, Norval, and Stavrakakis, 2000). It is proposed that the new risk environments that emerge in the modern world play a major role in the regulation of the social structure. In this context, "modernity is a risk culture" (Giddens, 2014: 14). The German sociologist Ulrich Beck describes this as a systematic response to threats and insecurities that are caused and brought on by change itself. He relates this to a far- shift that he calls "reflexive modernization," which challenges the very basis of its

meaning, and the unforeseen and unforeseen consequences of the modern day's existence backfire (Sadati, Lankarani, Bagheri Lankarani, 2020). This is where the concept of risk society comes into play. Modernization is not a level anyone can say I accept or do not accept. This is, on the other side, a complex phase that entails all sorts of risks and challenges. It requires taking on the uncertainties and technical advances along this trip. The way to mitigate these risks is to minimize them. The method of minimizing these risks is to open the way to act consciously and use it consciously. The risk society process has been reached as a consequence of flawed modern policies and judgments and a mindset and perception which must be tested, so as not for renewing the same errors. This will entail reforming policy, culture, science, and technology with a specific conscience and reasoning, and conscientious and rational knowledge of risks (Beyaz, 2013: 23).

The Cartesian philosophy, which accepts human reason as the source of knowledge, has an important effect on the formation of the Enlightenment philosophy and the modern thought system. According to this perspective, if we can discover the right method; if we can build a procedure that can produce precise and reliable results in general, and can be repeated in other experiments, at other times and places, we can have a weapon to control the incomprehensible and deceptive nature (Elmas, 2010: 51). However, this definition is limited in any sense and is not operational for today's complicated problems. On the other hand, this doesn't mean that enlightenment should be junked. Kant's definition of enlightenment is more illustrative and open for clarifying what enlightenment is especially in the health risk we face today:

Enlightenment is man's release from his self-incurred immaturity. Immaturity is a man's inability to make use of his understanding without direction from another. This immaturity is self-imposed when its cause lies not in lack of reason but in lack of resolution and courage to use it without direction from another. Sapere Aude! "Have the courage to use your reason!"

It is important because thanks to the enlightenment, in Western thought, after the Enlightenment and the Renaissance the conceptions of "body," "disease," "health" and "well-being" have been recharged secularly. (Karaağaçlıoğlu, 2019). In this regard, enlightenment is the key concept for curing the modern devils and dark forces proposed in the risk society resulting from obscurity and fear. The idea of risk is now being clarified with the definition of "obscurity," the principal issue is that it cannot predict and cannot be known the consequences of our future-oriented actions. This uncertainty raises our risk perception and improves it (Furedi, 2014).

Sociologists based on anthropological research typically argue that social actors cannot tolerate uncertainty and randomness, and therefore use

various tools to make their social situations predictable and apparent (Beyaz, 2013: 38). Malinowski stated that if there is no intuition of absolute security, there will be no magic, the activity is safe; so that magic will not be found in the places where it is under the control of rational methods and technical processes. In this respect, mass media gain a tool for institutional regulation and power instead of the magic pointed out by Malinowski wherever the danger factor can be seen in the Risk Society (Eryeşil, 2015: 62). Seeing risks as something dark and evil has been always seen in many societies by attributing the causes to some target without any evidence and logical reason. For example, in the medieval ages, Jews were considered as the main reason for the plagues and were frequently burned (Demirbağ, 2018: 35).

Figure 9. “Burning of Jews, blamed for the cause of plague”,14th century manuscript by the French chronicler Gilles li Music, Royal Library of Belgium³

Research shows that individuals are more inclined to believe that large events require proportionally large causes and are more likely to believe in conspiracy theories or they rely on fake news and misinformation (Bavel et al. 2020). Small awareness and intense feelings can quickly lead to terrifying behaviors and faulty risk management. Uncertainty and unexpectedness create a sense of control that leads to stronger emotional and behavioral reactions to threats (Van den Bos, 2001). Even today coronavirus is attributed to dark forces such as 5G, the Illuminati, and reptilians. For example, Throughout the UK, China, and Turkey the conspiracy theorist and social network celebrities brought up a strange story relating 5 G to coronavirus. The hypothesis is approximate

3 <https://www.annefrank.org/en/anne-frank/go-in-depth/why-did-hitler-hate-jews/> [23.12.2020]

as follows: The fast introduction of a 5 G internet triggers the spread of the coronavirus or accelerates it⁴. However, we can never deny the importance of increased information in the correct analysis of risk, risk society, and social perception created by risks. Because as the information increases, the threat to the risk factors and the sensitivity to the threat also increase. (Üvez, 2014: 1-2). The individual who lives with different risks every day wants further assistance. Today, risk society is under strain to consult an expert who knows everything about what to wear, what to eat, how to raise babies, what to drink, how to marry women. It does not seem possible to reveal the dangers that the risk society approach and criticism are based on today with empirical data. The risk society approach is already claiming that the risk cannot be calculated. Incomparability is due to the racist extremes of today's understanding of science (Dandin, 2019: 91). Throughout this context, the risk definition has become a keyword in a society that leaves behind its conventional behavior and opens itself to a problem-filled future. Because it is understood that the essence of the future cannot be established and that it is isolated from the past, the future is a different region. Risk estimation is rarely complete because there are often unexpected and unforeseen outcomes even in fairly low-risk settings (Gidens, 2010: 146).

In this respect, enlightenment is the key perspective fighting such black magic pumped up by the media. There are two very critical science functions in the development of risks that we need to understand: first, they expose risks by modifying the essence of nature, and secondly, they allow us to get more acquainted with them. A third aspect is played out here. Advanced research replicates risks by offering us the opportunity to know more about the dangers. This unique system of technologies shows what is feasible. Technology controls and discloses what is going on on our planet (Loon, 2003: 29). As suggested by Beck, every individual in the society should have a system to examine and monitor the knowledge of the danger in the risk society. The reason for this is that the threats and hazards in modern economies are far more hazardous and increasing. It is so big that it can't be observed by the senses and revealed by scientists just as in the current coronavirus case (Soydemir, 2011: 173). According to Giddens, the root of all of the problems we face now is the development of human knowledge; Beck claims the risk arises not from uncertainty, but information. This scenario generates new hazards as well as risk awareness when generating knowledge (Furedi, 2014).

Modernity is the result of our actions. This is also the product of individual acts that we question the risks we pose and the challenges that we individually generate (Esgin, 2006: 459). Just as "Hygiene" and "health" were, after the Enlightenment, certainly virtues in the 19th century for the European bourgeoisie and were on the agenda of the civilizing mission to the Lower Strata (Karaağaçlıoğlu, 2019: 26), we need this perspective in the educational sense

4 <https://www.businessinsider.com/coronavirus-conspiracy-5g-masts-fire-2020-4>, [06.04.2020]

for solving problems as well. In this regard, one of the mediums for gaining such consciousness could be achieved by education. Education should bring polyphony so that the majority of the participants are likely to create a more useful, logical, creative, and logical system than ever before. In this regard, what can education and curriculums bring for the problems posed by risk society? To understand this, the general styles of reasoning regarding the solutions of risks should be investigated because it is important to be aware and to obtain insight into the risk society that reflects on the controllability or uncontrollability of the future using human behavior and decisions. Information provided from, and to be told about, credible sources; promotes the decision-making phase and takes accountability for the unpredictable future. In Risk Society knowledge is operational. The significance is calculated by how it provides long-term performance management capacity. Knowledge is the Risk Society's essential equipment (Eryeşil, 2015: 43).

In the Postmodern Age, unlike the industrial society, the fact that the risks show diversity in the sense of a movement towards globalization, along with all of its inconsistencies and insolubilities, causes uncertainty and instability (Bayhan, 2002: 198). Besides science and technology, the media also has a significant impact on the way society perceives risk (Kırmızıtaş, 2019: 14). Frank Furedi (2017), describes this situation as a "Culture of Fear". The whole issue is related to the culture of horror transforming any new problem or challenge into a life and death issue and immediately developing a new doomsday scenario. For this, people develop a language such as "our end has come" or "our end is close" in their daily lives. Since culture now develops a capacity for self-care. Fear always gives rise to fear. And the risk pending contributes to confusion too. This community produces a cynical climate that prohibits individuals from solving problems. This has progressed too much in this culture; the spirit of discovery and innovation is destroying owing to the tragic attempts to discourage risk-taking. Also, this culture teaches us to be afraid of the wrong things (Korkmaz, 2019: 4).

People embrace without doubt the alerts and the accounts of dangers and consider them both as true and near risks and plan their lives in this view. However, all of these risks are known, because people are not trained, meaning that people do not differentiate between potentially hazardous circumstances and others. The risk culture thereby develops into a nervous environment, so it is better to prevent such risks instead of a rational understanding of the hazards alone (Arslan, 2012:7). All the information about dangers and risks recently made society obliged to be cautious about any food, medicine, or technological innovation. "Be careful!" warning is everywhere. These risk avoidance situations, which seem very simple, create individual relationships that harm human relations in the process (Altundere, 2016: 16). In this regard, enlightenment based on individuals is not enough for solving today's risks. As Beck said, the hierarchical structure may be characterized by poverty, but air pollution is democratic. As the risks expanded, social distinctions and groups became increasingly diminished. However,

although risks posed threat to every individual in society, this threat is not above social classes. Wealth continues to grow at the peak of society, while risks aggregate at the bottom. In Beck's terms, these risks are "systematic and sometimes irreversible." (Etkin, 2016). According to Beck, the profound effects of globalized dangers and threats in all world societies are inequality. There is no difference in risk allocation between wealthy and poor countries. But there are big differences in the profits and blessings that fall on the countries. As this situation increases, even more, the hate relationship between those who profit from it and those who share only the negative part reaches its climax (Aydoğan Kılıç, 2019: 13). Therefore, risks display a "social boomerang effect"; even the rich and powerful are not safe from them, although wealth can buy various degrees of safety from some hazards (Etkin, 2016). In this regard, what today's World is needed is not personal enlightenment but a collective one. History shows that appropriate and prompt measures (vaccination, medication, schooling, etc.) take effect, most diseases may be controlled. Such cases have also opportunities for collective reasoning and actions. Hence, such times should be seen as periods raising collective consciousness (Baygut, 2019:1). Coronavirus disease as well as the history of plagues in our risk society again show the significance of many measures from education to public institutions.

To summarize, there are significant differences between the present outbreak and previous pandemics. The cultural and technical change produces these significant differences. While the dissemination of historical outbreaks has been mostly confined to small locations where the virus occurs, in the post-modern era, the consequences of outbreaks are strong in the sense of Risk Society. However, an important factor that is ignored or put on the second plan is the social-psychological effect of the outbreak. In this regard reviewing the pandemic in the context of Risk, Society gains importance. It should be noted that education is a key instrument for awareness about this issue as well as reflecting the concept sociologically and philosophically give us more insights about this issue. In this regard, curriculums should take those social-psychological effects for future education as well. During times of crises, delivering content is not the only issue of concern, caring, and supporting learners at such times is also important, henceforth, the aim of the education shouldn't be center on how to deliver educational content, but it will be about how learners portray these times (Bozkurt and Sharma, 2020).

References

- Adam, B. Loon, J. (2000). *Introduction: Repositioning Risk; the Challenge for Social Theory, The Risk Society and Beyond: Critical Issues for Social Theory*, London: Sage.
- Altundere. E. (2016). *Social fear of high school students in risk society: A case study in Balıkesir*. Unpublished M.S. Thesis. Balıkesir University. Institute of Social Sciences. Balıkesir.

- Arslan, I. (2012). *Working relationships in the context of risk society discussions*. Unpublished M.S. Thesis. Cumhuriyet University. Institute of Social Sciences. Sivas.
- Aydın, E. (2006). *The level of knowledge and activities of provincial health directorate managers in Turkey about control of the communicable diseases and the outbreaks data related to outbreaks*. Unpublished M.S. Thesis. Ankara University. Health Sciences Institute. Ankara.
- Aydoğan Kılıç, T. (2019). *From the public relations perspective; Investigation of new media technologies in the context of risk society theory on the black mirror sequence*. Unpublished M.S. Thesis. Marmara University. Institute of Social Sciences. İstanbul.
- Balaban, M. Ş. (2019). *Risk society and planning: the case of flood disaster management in Turkish cities*, Unpublished Doctoral Dissertation, METU, Institute of Science, Ankara.
- Bauman, Z. (2011). *Bireyselleşmiş Toplum*. (Çev. Y. Alogan), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bavel, J.J.V., Baicker, K., Boggio, P.S. et al. (2020). Using social and behavioral science to support COVID-19 pandemic response. *Nat Hum Behav* 4, 460–471 DOI: 10.1038/s41562-020-0884-z [27.12.2020]
- Bayazıt Y. (2005). *Bir İnfluenza Pandemisine Hazır mıyız?*, Aylık Epidemiyoloji Raporu, Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzısıhha Merkezi Başkanlığı ve TSHGM, 5
- Baygut, F. (2019). *Global stability and optimal control of some epidemic disease models*, Unpublished M.S. Thesis, Van Yüzüncü Yıl University, Institute of Science, Van.
- Bayhan, V. (2006). *Küresel Risk Toplumunda Sosyal Hizmetlerin Önemi*, T.C Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Küreselleşen Dünyada Sosyal Hizmetlerin Konumu Hedefleri ve Geleceği Sempozyum Sunum Kitabı.
- Beck, U. (1992) *Risk Society*, USA: Sage.
- Beck, U. (1999) *World Risk Society*, Malden: Polity Press.
- Beck, U. (2006). Living in a world risk society. *Economy and Society*, 35(3), 329-345.
- Beck, U. (2014). *Risk Toplumunu*. İstanbul: İthaki.
- Beyaz, İ. (2013). *Risk society and food safety*. Unpublished M.S. Thesis. Atatürk University. Institute of Social Sciences. Erzurum.
- Bolatlı, M. (2018). *Risk society and new terror (Towards sociological theory)*. Unpublished M.S. Thesis. Mersin University. Institute of Social Sciences. Mersin.
- Bozkurt, A. & Sharma, R. (2020). *Emergency remote teaching in a time of global crisis due to CoronaVirus pandemic*. DOI: 10.5281/zenodo.3778083 [27.12.2020].
- Casti, J. (2013). *X-Events: The Collapse of Everything*, USA: Harper Collins.
- Çelik, H. (2014). Ulrich Beck: Küresel Risk ve Kozmopolitan Politika. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5, 82-100.
- Çuhacı, A. (2004). *Ulrich Beck'in Risk Toplumunu Kuramı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Dandin, A. N. (2019). *Informatics crimes in a risk society and the effectiveness of the law*. Unpublished M.S. Thesis. Afyon Kocatepe University. Institute of Social Sciences. Afyon.

- Demirbağ, M. (2018). *Pandemics throughout history and their reflection in art*. Unpublished M.S. Thesis. Yaşar University. Institute of Social Sciences. İstanbul.
- Demirel, M. (2019). *Epidemics in Asia minor societies in ancient times*. Unpublished M.S. Thesis. Gazi University. Institute of Social Sciences. Ankara.
- Duffin, J. (2008). *Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)*. Encyclopedia of pestilence, pandemics, and plagues (284-290). Westport: Greenwood Press.
- Duran, V. (2019). *A sociological reading of Iran's nuclear adventure in the context of risk society*. Ondokuz Mayıs University. Institute of Social Sciences. Samsun
- Elmas, M. S. (2010). *The metamorphosis of security paradigm: World risk society*. Unpublished M.S. Thesis. Polis Akademisi. Institute of Security. Ankara.
- Eren, N. (1989). *Bazı Salgın Hastalıkların Öyküsü*, Ankara: HÜTF Halk Sağlığı Anabilim Dalı Yayını.
- Eryeşil, N. (2015). *Mass media's role over risk society: Cervical cancer risk and making news on the HPV vaccine*, Galatasaray University. Institute of Social Sciences. İstanbul.
- Esgin, A. (2006). *Anthony Giddens Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Etkin, D. (2016). Disaster Risk. *Disaster Theory*, 53-101. DOI: 10.1016/B978-0-12-800227-8.00003-X, [27.12.2020].
- Furedi, F. (2014). *Korku Kültürü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi
- Genç, Ö. (2011). Kara Ölüm: 1348 Veba Salgını ve Ortaçağ Avrupa'sına Etkileri. *The History School*, 10, 123-150.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve Bireysel-Kimlik*, İstanbul: Say Yayınları
- Giddens, A. & Pierson, C. (2001). *Anthony Giddens'la Söyleşiler-Modernliği Anlamlandırma*. İstanbul: Alfa Yayınları
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin sonuçları*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, A. (2010). *Modernite ve Bireysel Kimlik- Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, İstanbul: Say Yayınları.
- Günerigök, M. (2015). *Risk society and religion: A sociological study*. Unpublished Doctoral Dissertation. Erciyes University. Institute of Social Sciences. Kayseri.
- Hays, J. N. (2005). *Epidemics and Pandemics*. California: ABC-CLIO.
- Hicks, H.G. (1975). *Örgütlerin Yonetimi: Sistemler ve Beşeri Kaynaklar Açısından*, Cev. O. Tekok, B. Aytekin, E. Bumin, A. İ. T. İ. A.
- Howarth, D. J. Howarth, D.R. Norval, A. J. and Stavrakakis, Y. (2000). Introducing discourse theory in *Discourse theory and political analysis: Identities, Hegemonies and Social Change*, U.K: Manchester University Press.
- Sadati A. K. B Lankarani M. H. Bagheri Lankarani K. (2020). Risk Society, Global Vulnerability and Fragile Resilience; Sociological View on the Coronavirus Outbreak, *Shiraz E-Med J. Online ahead of Print*; 21(4):e102263. DOI: 10.5812/semj.102263 [27.12.2020].

- Slattery, M. (2017). *Sosyolojide Temel Fikirler*, Sentez Yayınları, Ankara.
- Karaağaçlıoğlu, F. (2019). *Epidemics, urban life, and sanitation: Pera and the end of the plague*. Unpublished M.S. Thesis. Boğaziçi University. Institute of Social Sciences. İstanbul.
- Karakurt E. (2003). Risk Toplumunda Birey, *İş, Güç ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 5(2).
- Kavak, F. (2008). *Tourism and the process of creating its corporate identity in risk society: The national and foreign press reflections of Turkey sample*. Unpublished M.S. Thesis. Kocaeli University. Institute of Social Sciences. İzmit.
- Kırmızıtaş, F. (2019). *Occurrence and transformation of food-related risks in consumption habits in the context of risk society*. Unpublished M.S. Thesis. Aydın Adnan Menderes University. Institute of Social Sciences. Denizli.
- Kivisto, P. (2008) *Sosyolojinin Temel Kavramları*, (Çev. İhsan Çapcıoğlu, Sefer Yavuz), Bileşik Yayınları, Ankara.
- Koçak, H. Memiş, K. (2017). Ulrich Beck'in Risk Toplum Teorisi Bağlamında Güvenlik ve Özgürlük İkilemi, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 251 – 265
- Koğ, Y. (2020). *Crimean War and epidemic diseases in Caucasian migrations (1853-1864)*. Unpublished M.S. Thesis. Yozgat Bozok University, Institute of Social Sciences. Yozgat.
- Korkmaz, A. (2019). *Risk society and fear culture parent's attitudes and young volunteers*, Unpublished M.S. Thesis, Balıkesir University, Institute of Social Sciences, Balıkesir.
- Kömürcü, A. (2019). *The plague in the Hittite Kingdom and its effects (BC. first half of II. millennium)*, Unpublished M.S. Thesis. Afyon Kocatepe University. Institute of Social Sciences. Afyon.
- Küçük, Y. (1987). *Aydın Üzerine Tezler 1830-1980*. Ankara: Tekin Yayınevi
- Loon, J. W. (2003). *Risk and Technological Culture: Towards a Sociology of Virulence*. New York: Routledge,
- Martin, S. (2011). *Kara Ölüm; Ortaçağ'da Veba*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Mythen, G. (2004), *Ulrich Beck - A Critical Introduction to the Risk Society*, London: Pluto Press.
- Nikiforuk, A. (1991). *The Fourth Horseman A Short History of Plagues, Scourges and Emerging Viruses*, USA: Onk.
- Olofsson, A., & Öhman, S. (2007). Views of risk in Sweden: Global fatalism and local control – An empirical investigation of Ulrich Beck's theory of new risks. *Journal of Risk Research*, 10(2) 177-196.
- Özdemir, S. (2019). *Epidemic diseases In Kastamonu province XIX'th Century*. Unpublished M.S. Thesis. Karabük University. Institute of Social Sciences. Kastamonu.
- Paçacı, (2018). *Epidemic diseases in Single-Party Period in Turkey: Example of Malaria (1923-1950)*, Unpublished M.S. Thesis. Dokuz Eylül University. Institute of Social Sciences. İzmir.

- Pratt, M. K. (2011). *Pandemics*. Minnesota: ABDO Publishing.
- Semiz, E. (2019). *XIX. epidemic diseases caused in the century in Konya*. Unpublished M.S. Thesis. Selçuk University, Institute of Social Sciences. Konya.
- Shmaefsky, B. (2003). *Deadly Diseases and Epidemics: Syphilis*. New York: Chelsea House.
- Soydemir, S. (2011). Modernizmin Karanlık Yüzü: Risk Toplumu. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 3(2), 169-178.
- Sönmez, V. (2010). Auguste Comte (1798-1857) Pozitivizm (Olguculuk), *DEUHYO ED*, 3(3), 161-163
- Stathakopoulos, D. (2007). *Crime and Punishment: The Plague in the Byzantine Empire*. New York: Cambridge University Press.
- Timur, K. (2017). Kitap İncelemesi Ulrich Beck: Risk Toplumu – Başka Bir Modernliğe Doğru, *Intermedia International e-Journal*, 4(6), 188-192
- Touraine, A. (2005). *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?*, İstanbul: YKY.
- Uysal, A. Aydemir, S., & Genç, E. (2017). Maslow's Hierarchy Of Needs In 21st Century: The Examination Of Vocational Differences. *Researches on Science and Art in 21st Century Turkey Edition*. Gece Kitaplığı.
- Üvez, F. (2014). *The analysis of terror news on the context of the relationship between media and risk society*. Unpublished M.S. Thesis. Atatürk University. Institute of Social Sciences, Erzurum.
- Van den Bos, K. (2001). Uncertainty management: The influence of uncertainty salience on reactions to perceived procedural fairness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(6):931-41. DOI: 10.1037/0022-3514.80.6.931.
- Yağcıoğlu, M. (2019). *Precautions against output diseases in Ottoman after tanzimat*. Unpublished M.S. Thesis. Erzincan Binali Yıldırım University. Institute of Social Sciences. Erzincan.
- Youngerman, B. (2008). *Global Issues: Pandemics and Global Health*. New York City: Infobase
- Williams, G. (2010). *Angel of Death: The story of Smallpox*. London: Palgrave Macmillan.
- Yücel, G. (2019). *Cholera epidemic in Malatya Sanjak (1892-1896)*, Unpublished M.S. Thesis. Ankara Hacı Bayram Veli University. Graduate Education Institute, Ankara.
- Zizek, S. (2020). *Pandemic*. New York: OR Books.

ADAM AKADEMİ

Sosyal Bilimler Dergisi

Yayıncı

Ankara Düşünce ve Araştırma Merkezi (ADAM)

Resmi olarak 2006 yılında kurulan ADAM, aslında çok uzun zamandır bir araya gelen akademisyenlerin bir oluşumudur. Uluslararası Kongre, Konferans ve Sempozyumlar, Cuma Konferansları, İhtisas Programları, Sosyal Bilimler ve İslami İlimler Düşünce Okulu, Proje Çalışmaları, Sanat ve Dil Faaliyetleri ile çalışmalarına devam etmektedir. Faaliyetlerini başkent Ankara'nın tarihi Hamamönü bölgesinde, Osmanlı döneminde medrese olarak faaliyet gösteren külliyesinde (Sarı Kadı Medresesi) sürdürmektedir. Vermiş olduğu eğitimler, yapmış olduğu faaliyetler ve yürütmüş olduğu akademik projeler ile ADAM;

- *Osmanlı mirasını günümüze aktarmayı,*
- *Toplumda insan kaynaklarının niteliğini artırmayı,*
- *Üniversite öğrencilerinin ve akademisyen adaylarının akademik, kültürel ve sosyal gelişimlerini desteklemeyi ve*
- *Özellikle sosyal bilimlerde yetişmiş nitelikli akademisyen sayısını artırmayı amaçlamaktadır.*

ADAM, yaşadığımız coğrafyanın tarihsel birikimi ve derin irfanyla donanmış kişilerinin sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkarma gayreti gösteren *bağımsız bir münevverler topluluğudur* ve çağın her alanındaki ideal insanına ulaşmak için gerekli akademik, kültürel ve sosyal altyapıyı hazırlamayı kendisine görev edinmiştir.

İletişim

Ankara Düşünce ve Araştırma Merkezi (ADAM)

Hacettepe Mah. Tanış Sk. No: 2/A

Hamamönü/Altındağ, Ankara/Türkiye

Tel : +90 312 324 64 84

Faks : +90 312 324 05 54

E-posta : bilgi@adam.org.tr

Web : www.adam.org.tr

Dergi

2011 yılında yayın hayatına başlayan ADAM AKADEMİ, Haziran ve Aralık olmak üzere yılda bir cilt ve iki sayı olarak yayımlanan akademik araştırma, derleme makaleleri ile kitap incelemelerini kabul eden uluslararası *çift-körleme* hakemlik süreci yürüten akademik bir dergidir. Dergide Türkçe ve İngilizce yazılara yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Sosyal bilimler, iktisat, ekonomi, finans, maliye, tarih, İslami ilimler, teoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi, felsefe, sosyoloji, psikoloji, teori, araştırma, Osmanlı, Balkanlar, Ortadoğu, Kuzey Afrika, Akdeniz, Karadeniz, reform, kalkınma, kurumlar, vakıflar, İslam dünyası

Odak ve Kapsam

ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi çok disiplinli ve disiplinler-arası akademik çalışmalara yer veren bir dergidir. Dergide; özellikle geçmiş, günümüz ve gelecekte Osmanlı coğrafyasını kapsayan tarih, coğrafya, siyaset bilimi, iktisat, antropoloji, sosyoloji, psikoloji, hukuk, dini ilimler, felsefe, uluslararası ilişkiler, çevre ve kalkınma konularını ele alan bilimsel araştırmalara özel önem verilmektedir. Dergiye gönderilen yazıların Osmanlı ve İslam coğrafyasında yer alan ülkeleri kapsamı, güncel ve gelecek ile ilgili problemlerin ve araştırma sorularının özgün bir bakış açısıyla değerlendirmesi beklenmektedir.

Dergiye sunulan akademik çalışmaların alanında bir boşluğu dolduran, özgün nitelikte, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış (ulusal/uluslararası konferanslarda sunulmuş olan

tebliğler, bu durumu belirtmeleri halinde ve makalenin geliştirilmesi şartıyla kabul edilebilir.) veyahut yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir.

ADAM AKADEMİ, Osmanlı coğrafyasında tarihten bugüne kadar gelen ülkelere ve konulara odaklanır. Dergi, bu ülke ve konular ile ilgili olarak gelen çalışmaların, Osmanlı coğrafyasında tarihte ve günümüzde var olan toplulukların küresel olarak araştırılması, incelenmesi ve tartışılmasını sağlayan bir platform oluşturmayı amaçlamaktadır. Ayrıca bu coğrafyada uluslararası ve disiplinler-arası akademik çalışmalar, araştırma bulgularının yayılımı, değişimi ve tartışılması ile bu alanda çalışan akademisyenler arasında iş birliği ve ortak yayınları teşvik etmek derginin önem verdiği konular arasındadır.

Yayın İlkeleri

Dergiye gönderilen makalelerin değerlendirilmesinde akademik tarafsızlık ve bilimsel kalite en önemli ölçütlerdir. Yazarlar dergiye gönderdikleri makalenin özgün olduğunu, başka bir dilde dahi olsa makalenin daha önce yayımlanmadığını ya da yayımlanmak üzere bir başka dergiye gönderilmemiş olduğunu kabul etmiş sayılırlar. ADAM AKADEMİ hakemli bir yayındır. Gelen yazıların ön kabulü üzerine yayın kurulu görüş bildirir ve hakem önerir. Her yazı **en az iki hakeme** gönderilir. Hakem raporlarından biri olumlu, diğeri olumsuz olduğu takdirde, yazı **üçüncü bir hakeme** gönderilebilir veya editör, hakem raporlarını inceleyerek nihai kararı verebilir. Hakemlerin önerileri, eleştiri ve düzeltmeleri yazara hakem adı gizlenerek yollanır; yazarlar hakem görüşüne uymayı kabul etmek yükümlülüğündedir. Yazarların, gerekçe göstererek görüşlerinde ısrarcı olmaları durumunda yayın kurulu yeni bir değerlendirme yapar. Hakem görüşleri doğrultusunda yayın kurulu tarafından basılabilir kararı verilen çalışmalar, yazı düzeni, yazım kuralları, kaynakça, görsel malzeme ile yazının ilişkilendirilmesi gibi konular da dahil olmak üzere gözden geçirildikten sonra, önemli bir aksaklık bulunmaz ise son gözden geçirme yazı işleri müdürü tarafından yapılır. Dergide yayımlanması kabul edilen yazıların telif hakkı, belirli dağıtım hakları yazarla kalmak üzere ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi'ne devredilmiş sayılır. Yayınlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Çalışmalarda yazı ve fotoğraflardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

ADAM AKADEMİ'ye gönderilen çalışmalarda başvuru, inceleme, alan editörü değerlendirmesi, hakem incelemesi, düzeltme ve yayımlanma süreci ortalama **8 ile 18 ay** arasında değişmektedir. Bu süreçler makale gönderim sistemi üzerinden takip edilir. Yazarlara başka kanallarla bilgi verilmez.

Yazar Rehberi

ADAM AKADEMİ, **APA** atıf formatını kullanmaktadır. Bu sebeple ADAM AKADEMİ'ye gönderilen yazılar, referans sistemi, dipnot gösterme biçimi ve kaynakça düzenlenmesinde American Psychological Association (APA) stilinde hazırlanmalıdır.

ADAM AKADEMİ'ye gönderilen makalelerin, aşağıda belirtilen şekilde sunulmasına özen gösterilmelidir. Eğer aşağıdaki kurallara uymayan bir durum ön kontrol aşamasında tespit edilirse makale hakemlere gönderilmeden yazara İADE edilir ve aşağıdaki kurallar çerçevesinde düzenlenmesi talep edilir:

Genel görünüm: Çalışmalar Microsoft Word programında gönderilmelidir. Çalışma içerisinde tablo, grafik, şekil, haritalar da dahil olmak üzere Times New Roman yazı stili kullanılır. Düz metinlerin satır aralığı 1,15'tir. Paragraflar boşluk ile ayrılır ve satırbaşı yapılmaz. Tablolarda satır aralığı 1 olarak belirlenebilir. Gönderilen çalışmaların İngilizce genişletilmiş özet hariç olmak üzere en az 5.000 kelime olması beklenmektedir. Ana metin 10 puntoda yazılır.

Başlık: İçerikle uyumlu, onu en iyi ifade eden bir başlık olmalı ve koyu harflerle ortalananmış olarak kelimelerin sadece baş harfleri büyük şekilde 11 punto ile yazılmalıdır. Bağlaçlar (ve, için vb.) tamamen küçük yazılmalıdır.

Yazar ad(lar)ı ve adresi: Yazarın unvanı, adı, görev yaptığı kurum başlığın altında 10 punto ve ortalı olarak yer alır. Yazar adında unvan kullanılmaz ve kurum ismi ise italik yazılır. Diğer bilgiler için yazar isminin yanına * şeklinde dipnot verilir. Dipnotta sıra ile unvan, üniversite/kurum, fakülte/enstitü/yükseköğretim bölümü/anabilim dalı, e-posta adresi, ORCID ID numarası yazılır.

Özet: Makalenin başında, konuyu kısa ve öz biçimde ifade eden ve 200 kelimeyi geçmeyecek şekilde Türkçe ve İngilizce, 9 punto olarak yazılmış özet bulunmalıdır. Özet içinde, yararlanılan kaynaklara, şekil ve çizelge numaralarına değinilmemelidir. Özeti altında bir satır boşluk bırakılarak en az 3, en çok 8 sözcükten oluşan anahtar kelimeler Türkçe ve İngilizce olarak verilmelidir.

Genişletilmiş Özet: Çalışmaların uluslararası görünürlüğünü artırmak için en az 1.000 kelimelik İngilizce genişletilmiş özet sunulması gerekmektedir. Bu özet makalenin ilk başvurusunda sunulabileceği gibi çalışma basım için kabul edildiğinde de sunulabilir. Fakat ikinci durumda çalışmanın genişletilmiş İngilizce özeti, İngilizce editörlerine iletilip tekrar değerlendirilecektir.

Tablolar, Grafikler ve Şekiller: Tablo, grafik, şekil vb. isimleri tablo, grafik ve şekil üstüne 9 punto olarak yazılmalıdır. Tablo, grafik, şekil vb. isimler numaralandırılarak sola dayalı şekilde dik ve kalın yazılmalı ve sonuna nokta konulmalıdır. Tablo, grafik ve şekil adı ise hemen devamına sadece ilk kelimenin baş harfi büyük olacak şekilde küçük yazılmalıdır (Örnek: **Tablo 1.** Atıf verme tablosu). Çalışmada kullanılacak şekil ve grafikler siyah beyaz olarak baskıya uygun yüksek çözünürlükte hazırlanmalıdır. Kaynak ise tablo, grafik veya şeklin altına ortala şekilde italik ve 8 punto olarak yazılmalıdır. Tablolarda kullanılacak yazının büyüklüğü en çok 9 punto olarak seçilmelidir.

Alıntı ve Göndermeler: Yazarlar mümkün olduğunca dipnot kullanımından kaçınmalıdırlar. Dipnotlar sadece açıklayıcı mahiyette olmalı ve düzenli olarak numaralandırılmalıdır. ADAM AKADEMİ, sonnot kullanmamaktadır. Fakat istisnai ve zorunlu durumlarda sonnotlar sadece açıklama için kullanılabilir ve metnin sonunda yer almalıdır. Doğrudan alıntılar tırnak içinde verilmeli; beş satırdan az alıntılar satır arasında, beş satırdan uzun alıntılar ise satırın sağından ve solundan 1,5 cm içeride, blok hâlinde ve 1 satır aralığıyla 1 punto küçük (9 punto) yazılmalıdır.

Metin içinde genel bir referans söz konusuysa ve metnin bütününe gönderme yapılıyorsa (yazarın soyadı, yıl) yazmak yeterlidir. Örnek: (Bulut, 2009).

Belirli bir sayfadan alıntı yapılmış veya ilgili fikirler belirli bir kısımdan alınmış ise kaynak, sayfa numarasıyla beraber yazılır. Örnek: (Faroqhi, 1997: 67) veya aralık verilecekse (Korkut, 2020: 12-14).

Atıf verme tablosu

Atfın cinsi	Metin içerisinde konu ile sunulan atıf	Parantez formatında cümle sonunda yapılan atıf
Bir yazarlı	Brown (1966)	(Brown, 1966: 27)
İki yazarlı	Lampe ve Jackson (1982)	(Lampe & Jackson 1982: 44)
Üç yazarlı	Bulut, Akkemik ve Göksal (2012)	(Bulut, Akkemik, & Göksal, 2012: 25)
Dört veya daha fazla yazarlı	Abisel et al. (2005)	(Abisel et al., 2005: 65)
Yazar grupları (kısaltmayla anlaşılmalı)	TÜİK (2015)	(TÜİK, 2015: 7)
Yazar grupları (kısaltmasız)	Hazine ve Maliye Bakanlığı (2016)	(Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2016: 15)

Aynı parantez içinde birden fazla esere atıf yapılıyorsa, kaynakçada önce yazılacak olan ilk olarak yazılır ve atıflar noktalı virgül (;) ile ayrılır. Örnek: (Bulut, 2009; Korkut, 2020).

İnternet adreslerinde kurumlara yapılacak atıflarda kurumun ismi yer almalıdır. Örnek: (TCMB, 2020).

İnternet sitelerinde yazarı/haberleştireni belli olan yazılara yapılan atıflarda ise yazar ismi normal şekilde alıntılanmalıdır. Örnek: (Karaman, 2020).

Bir yazarın aynı tarihli eserleri şu şekilde yazılır: (Özcan, 2008a) ve (Özcan, 2008b).

Kaynakça: Çalışma esnasında kullanılan ve atıf yapılan tüm kaynaklar (klasik metinler ve kişisel görüşmeler hariç) Kaynakça'ya eklenir. Çalışmada atıf yapılmayan eserlere Kaynakça'da yer verilmelidir.

Kaynakça metnin sonunda, Kaynakça başlığı da dahil olmak üzere 9 punto olarak yazarların soyadına göre alfabetik olarak aşağıdaki şekillerden birinde yazılmalıdır. Kaynaklar, bir yazarın birden fazla yayını olması halinde, yayımlanış tarihine göre sıralanmalıdır.

Atf yapılan kaynağın varsa DOI numaraları sona yazılır:

Pamuk, Ş. (2004). The evolution of financial institutions in the Ottoman Empire, 1600–1914. *Financial History Review*, 11(1), 7-32. DOI: 10.1017/S0968565004000022

Tek yazarlı kitap

Çadırcı, M. (1991). *Tanzimat döneminde Anadolu kentleri'nin sosyal ve ekonomik yapıları* (Vol. 124). Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Çok yazarlı kitap

Demir, C., & Çevirgen, A. (2006). *Ekoturizm yönetimi*. Nobel Yayınları. İstanbul.

Editörlü kitap

İnalçık, H., & Quataert, D. (Ed). (1994). *An economic and social history of the Ottoman Empire, 1300-1914*. Cambridge University Press.

Kitap içinde bölüm

Bulut, M., & Korkut, C. (2017). A Look at Cash Waqfs as Islamic Financial Institutions and Instruments. *Critical Issues and Challenges in Islamic Economics and Finance Development* (85-96). Cham: Springer International Publishing.

Rapor

Karagöl, E. T., & Akgeyik, T. (2010). Türkiye'de İstihdam Durumu: Genel Eğilimler. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, 21.

Dergiden makale

Bulut, M. (2011). Gelişen Avrupa Genişleyen Osmanlı'dan Günümüze Dünya Ekonomisi'nde Değişen Dengeler ve Yeni Merkez. *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-28.

İnternet Kaynakları

Karaman, H. (2020). Dâru'l-harb konusu. *Yeni Şafak*: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/drul-harb-konusu-2055445> [27.06.2020].

Huiyao, W. (2020). China Should Join Trade Deal the U.S. Abandoned. *Bloomberg Opinion*: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2020-06-27/china-should-join-new-tpp-to-boost-global-trade> [27.06.2020].

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası – TCMB. (2020). *Çin Yuanı Fonlaması Kullandırılmalarının Gerçekleştirilmesine İlişkin Basın Duyurusu (33-2020)*: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2020/DUY2020-33> [27.06.2020].

World Health Organization – WHO. (2020). *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public*: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public> [27.06.2020].

Yazıların Gönderilmesi

Yukarıda belirtilen ilkelere uygun olarak hazırlanmış yazılar internet sayfası üzerinden [<https://dergipark.org.tr/tr/pub/adamakademi>] kabul edilmekte ve ön kabul, alan editörü incelemesi, hakem atama, revizyon, ret, kabul işlemleri yine online olarak yürütülmektedir.

Taranma ve Dizinleme

Dünyadaki birçok saygın üniversite kütüphanelerinde kataloglanan ADAM AKADEMİ, aşağıda yer alan servisler tarafından da taranmakta ve dizinlenmektedir:

- TÜBİTAK ULAKBİM TR Dizin (Sosyal Bilimler Veritabanı)
- ProQuest (Central, Social Science Database, Social Science Premium Collection)
- EBSCOhost (Academic Search Premier)
- Index Islamicus
- Directory of Open Access Journals (DOAJ)
- European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS)
- Index Copernicus

ADAM ACADEMY

Journal of Social Sciences

Publisher

Ankara Center for Thought and Research (ADAM-ACTOR)

ADAM, formally founded in 2006, is actually an organization of academics who have come together for a very long time. ADAM continues its works with international congress, conferences and symposiums, Friday Conferences, School of Social Sciences and Islamic Studies, projects, and art and language activities. ADAM holds these activities in its kulliyah at the historical Hamamönü district of Ankara, (Sarı Kadı Madrasah) which were operating as a madrasah during the Ottoman period. ADAM aims;

- *to transfer Ottoman heritage to today,*
- *to increase the quality of human resources in society,*
- *to support academic, cultural and social development of university students and academic candidates,*
- *to increase the number of qualified academicians, especially in social sciences with the trainings, activities and academic projects.*

ADAM is an independent community of intellectuals that seeks to uncover the potential of the people who are covered with historical accumulation and deep knowledge of the geography we live in. ADAM has assigned with the task of preparing the necessary academic, cultural and social infrastructure to reach the ideal people in every area of the age.

Contact

Ankara Center for Thought and Research (ACTOR)
Ankara Dusanne ve Arastirma Merkezi (ADAM)
Hacettepe Mah. Tanis Sk. No: 2/A
Hamamonu/Altindag, Ankara/Turkey

Tel : +90 312 324 64 84
E-mail : bilgi@adam.org.tr

Fax : +90 312 324 05 54
Web : www.adam.org.tr

Journal

ADAM ACADEMY, started publishing in 2011, is an international academic journal that conducts double-blind peer review process and accepts research articles, compilation articles and book reviews. ADAM ACADEMY is published in one volume and two issues per year, June and December. The articles can be written in Turkish and English.

Keywords

Social sciences, economics, finance, public finance, history, Islamic studies, theology, international relations, political science, philosophy, sociology, psychology, theory, research, Ottoman, Balkans, Middle East, North Africa, Mediterranean, Black Sea, reform, development, institutions, foundations, waqfs, Islamic world

Focus and Scope

ADAM ACADEMY Journal of Social Sciences is a multidisciplinary and interdisciplinary academic journal covering the Ottoman world and its geography. Special attention is given to the scientific researches/articles that deal with the issues on history, geography, political science, economics, anthropology, sociology, law, religious sciences, philosophy, international relations, environment and development covering, especially, Ottoman geography covering history, present and future. It is expected that the articles sent to the journal should evaluate with a specific point of view regarding the scope, current and future problems their research questions. of the countries in the Ottoman geography.

Articles submitted for publication should be original, contributing to knowledge and scientific information in related fields or bringing forth new views and perspectives on previously written scholarly papers. In order for any article to be published in ADAM ACADEMY, it should not

have been previously published or accepted for publication elsewhere. Papers presented at a conference or symposium may be accepted for publication if clearly indicated so beforehand.

ADAM ACADEMY focuses on the countries and subjects that have come to today from the Ottoman geography. The journal aims to provide a platform for the global research, analysis and discussion of the societies that existed in the Ottoman geography in the past and present. In addition, international and interdisciplinary academic work in this geography, the spread, exchange and discussion of research findings, and encouraging collaboration and joint publications among academicians are among the issues that the journal gives importance.

Publication Principles

Academic impartiality and scientific quality are the most important criteria when evaluating articles submitted to the journal. The authors are assumed to acknowledge that the manuscripts they write for the journal are authentic and have never been published previously even in another language or have not been submitted for publication elsewhere. ADAM ACADEMY is a refereed journal. The editorial board expresses an opinion about the preliminary acceptance of the manuscripts and hand it over to the referees. The manuscripts are referred to at least two referees. If one of the referee reports is positive and the other is negative, the article may be sent a third referee, or the editor may make a final decision by examining the referee reports. The suggestions, criticism and corrections made by the referees are redirected to the authors provided that the referees' names remain anonymous; the authors are obliged to take referees' consult. In case the authors are insistent upon their own manuscripts, the editorial board re-evaluates them. In accordance with the referees' opinions, the manuscripts cleared for publication by the editorial board are reviewed for their format, spelling rules, references and visual materials; the final assessment is conducted by the editorial coordinator provided there is no crucial defect. The copyright of the manuscripts accepted to be published in the journal is deemed to have been transferred to ADAM ACADEMY Journal of Social Sciences. The responsibility of the opinions expressed in the published articles belongs to their authors.

The application, review, field editor evaluation, referee review, correction and publication process ranges between 8 and 18 months on average for the submitted manuscripts to ADAM ACADEMY. These processes are followed through the online article submission system. The authors are not informed through other channels.

Writing Rules

ADAM ACADEMY uses APA version reference format. Manuscripts sent to ADAM ACADEMY should be prepared in reference system, format of footnotes and bibliography with American Psychological Association (APA) style.

Attention should be paid to presenting the articles sent to ADAM ACADEMY as follows. If a condition that does not comply with the following rules is detected during the pre-check phase, the article is returned to the author without being sent to the referees, and is requested to be framed by the following rules:

General view: Manuscripts must be submitted in Microsoft Word format. Times New Roman writing style is used in the main text including tables, graphics, figures, maps. The line spacing of text is 1.15. Paragraphs are separated by a space not with a paragraph indentation. Line spacing can be set as 1 in the tables. The submitted studies are expected to be at least 5,000 words, excluding the English extended summary. The main text is written in 10 font size.

Title: It should be a title that is compatible with the content, which expresses it best and only the initials of the words should be written in bold capital letters, in 11 font size. Conjunctions (and, for, etc.) should be written completely lowercase.

Name(s) and address(es) of the author(s): The title, name and institution of the author is 10 font size and centered. The title of the author is not used, and the institution name is written in italics. For other information, a footnote is given next to the name of the author as *. The title, university/institution, faculty/institute/college, department, e-mail address, and ORCID ID are written in the footnote respectively.

Abstract: There should be an abstract written in Turkish and English, with a font size of 9 and not exceeding 200 words at the beginning of the article. The used sources, figures and table numbers should not be mentioned in the abstract. Keywords consisting of at least 3 and at most 8 words should be given in Turkish and English by leaving a blank line under the abstract.

Extended Abstract: It must be presented an English extended abstract of 1000-1500 words in order to increase the international visibility of the manuscript. This abstract can be presented with the article in submission, or it can be presented after the manuscript is accepted for

publication. But in the second case, the extended English abstract will be re-transmitted to the English editors.

Tables, Graphics and Figures: The names of tables, graphics, figures, etc. should be written on the table, graphic and figure in 9 font size. The names of tables, graphics, figures, etc. should be numbered and written perpendicular to the left and bold, with a dot (.) at the end. The name of the table, the graphic and the figure should be written in small, with only the first letter of the first word capitalized (Example: **Table 1.** Citation table). The figures and graphics to be used in the study should be prepared in high resolution suitable for printing in black and white. The source should be written in italics, 8 font size, and centered below the table, graphic or figure. The size of the text to be used in the tables should be chosen as maximum 9 font size.

Citations: Authors should avoid using footnotes as much as possible. Footnotes should be used only for explanations and numbered automatically. ADAM ACADEMY does not use endnotes. On the other hand, endnotes should only be used for explanation, and at the end of the text. In order to indicate sources in footnotes, authors should use the principles of in-text citation. Direct quotations should be given in quotes; Quotations less than five lines should be written between the lines, and quotations longer than five lines should be written in 1 point small (9 font size), 1.5 cm from the left and right of the line, in blocks and with 1 line spacing.

If there is a general reference in the text and reference is made to the whole text (surname, year) it is sufficient to write. Example: (Bulut, 2009).

If a page is quoted or related ideas are taken from a certain section, the source is written with the page number. Example: (Faroqhi, 1997: 67) or (Korkut, 2020: 12-14).

Citation table

Type of citation	Citations in the text	Citations in the parenthesis format
One author	Brown (1966)	(Brown, 1966: 27)
Two authors	Lampe and Jackson (1982)	(Lampe & Jackson 1982: 44)
Three authors	Bulut, Akkemik and Göksal (2012)	(Bulut, Akkemik, & Göksal, 2012: 25)
4+ authors	Abisel et al. (2005)	(Abisel et al., 2005: 65)
Author groups can be understood with abbreviation	TÜİK (2015)	(TÜİK, 2015: 7)
Author groups (non-abbreviation)	Ministry of Treasury and Finance (2016)	(Ministry of Treasury and Finance, 2016: 15)

If more than one source is cited in the same parenthesis, the first to be written in the bibliography is written first and the citations are separated by a semicolon (;). Example: (Bulut, 2009; Korkut, 2020).

The name of the institution should be included in the references to the institutions in the internet addresses. Example: (CBRT, 2020).

In the citations made to the articles whose authors/reporters are known on the websites, the name of the author should be quoted as normal. Example: (Karaman, 2020).

The works of an author with the same date are written as follows: (Özcan, 2008a) and (Özcan, 2008b).

References: All references (excluding classical texts and personal interviews) used and cited during the manuscript are added to the References. The works that are not cited in the study are not included in the References.

The references should be written in 9 font including the References title at the end of the text, in alphabetical order according to the surnames of the authors. References should be listed by the date of publication if an author has more than one publication.

DOI numbers, if any, of the cited source are written at the end:

Pamuk, Ş. (2004). The evolution of financial institutions in the Ottoman Empire, 1600-1914. *Financial History Review*, 11(1), 7-32. DOI: 10.1017/S0968565004000022

Single author book

Çadırcı, M. (1991). *Tanzimat döneminde Anadolu kentleri'nin sosyal ve ekonomik yapıları* (Vol. 124). Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Multi author book

Demir, C., & Çevirgen, A. (2006). *Ekoturizm yönetimi*. Nobel Yayınları. İstanbul.

Editorial book

İnalçık, H., & Quataert, D. (Ed). (1994). *An economic and social history of the Ottoman Empire, 1300-1914*. Cambridge University Press.

Chapter in the book

Bulut, M., & Korkut, C. (2017). A Look at Cash Waqfs as Islamic Financial Institutions and Instruments. *Critical Issues and Challenges in Islamic Economics and Finance Development* (85-96). Cham: Springer International Publishing.

Report

Karagöl, E. T., & Akgeyik, T. (2010). Türkiye'de İstihdam Durumu: Genel Eğilimler. *Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı*, 21.

Article from journal

Bulut, M. (2011). Gelişen Avrupa Genişleyen Osmanlı'dan Günümüze Dünya Ekonomisi'nde Değişen Dengeler ve Yeni Merkez. *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-28.

Internet sources

Karaman, H. (2020). Dâru'l-harb konusu. *Yeni Şafak*: <https://www.yenisafak.com/yazarlar/hayrettinkaraman/drul-harb-konusu-2055445> [27.06.2020].

Huiyao, W. (2020). China Should Join Trade Deal the U.S. Abandoned. *Bloomberg Opinon*: <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2020-06-27/china-should-join-new-tpa-to-boost-global-trade> [27.06.2020].

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası – TCMB. (2020). *Çin Yuanı Fonlaması Kullandırımlarının Gerçekleştirilmesine İlişkin Basın Duyurusu (33-2020)*: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2020/DUY2020-33> [27.06.2020].

World Health Organization – WHO. (2020). *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public*: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public> [27.06.2020].

Submission of Manuscripts

Manuscripts prepared in accordance with the principles stated above are accepted on the website [<https://dergipark.org.tr/tr/pub/adamakademi>] and preliminary acceptance, field editor review, referee appointment, revision, rejection, acceptance procedures are also carried out online.

Abstracting and Indexing

ADAM ACADEMY, cataloged in many reputable university libraries in the world, is also abstracted and indexed by the following services:

- *TÜBİTAK ULAKBİM TR Index (Social Sciences and Humanities Database)*
- *ProQuest (Central, Social Science Database, Social Science Premium Collection)*
- *EBSCOhost (Academic Search Premier)*
- *Index Islamicus*
- *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*
- *European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS)*
- *Index Copernicus*